POLIROM

Ștefan AGOPIAN

Cache de catifea

ROMAN

Ştefan Agopian

Tache de catifea

Roman

Ediţie definitivă

Prefaţă de Eugen Negrici

Editura Polirom
2004

© 2004 by Editura POLIROM

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;

sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN: 973-681-532-3

ISBN ePub: 978-973-46-2492-8

ISBN PDF: 978-973-46-2493-5

Coperta: Ana Ruxandra Ilfoveanu,

Ilustratie la Tache de catifea

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepseşte penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul
Versiune digitală realizată de elefant.ro

Ştefan Agopian (n. 1947) a publicat romanele : *Ziua mîniei* (Editura Cartea Românească, 1979), *Tache de catifea* (Editura Cartea Românească, 1981), *Tobit* (Editura Eminescu, 1983 – Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti), *Manualul întîmplărilor* (Editura Cartea Românească, 1984 – Premiul Uniunii Scriitorilor), *Sara* (Editura Eminescu, 1987 – Premiul revistei *Amfiteatru* pentru cea mai bună scriere beletristică a anului), volumul de povestiri *Însemnări din Sodoma* (Editura Eminescu, 1993) şi volumul de teatru *Republica pe eşafod* (Editura Cartea Românească, 2000). Romanul *Tache de catifea* a fost reeditat, în 1999, la Editura Gramar, în colecţia „100+1 Capodopere ale romanului românesc“. Romanul *Sara* a fost reeditat, în 1991, la Editura Paideia, iar *Manualul întîmplărilor* la Editura Humanitas, în 1993.

Prefaţă

Publicînd, în mai puţin de un deceniu (1979-1987), cinci cărţi memorabile (patru romane şi un volum de povestiri), Ştefan Agopian a devenit un autor de referinţă al literaturii actuale şi un nume pe care şi-l dispută cîteva grupări literare şi două „generaţii de creaţie". Nici un comentator al fenomenului artistic românesc nu va putea face abstracţie de contribuţia scriitorului la modernizarea prozei, la înnoirea mijloacelor ei, la deplina ei izbîndă asupra îngrădirilor mimesisului.

Cărţile lui Agopian reprezintă o victorie a imaginaţiei creatoare şi veriga lipsă a evoluţiei prozei noastre dominante, vreme de un secol şi jumătate, de redare şi de memorie, proză rareori aflată în zona ficţiunii, şi care e săracă în produse ale fanteziei pure. Romanul *Tache de catifea* (1981), desăvîrşind intuiţiile estetice ale cărţii de debut (*Ziua mîniei*, 1979), constituie un punct extrem al procesului de emancipare treptată a prozei româneşti, nu numai faţă de dogmatismul realismului-socialist al anilor '50, ci şi faţă de rigorile realismului canonic în general. Multă vreme, pentru scriitorii noştri obsedaţi de regăsirea unei atmosfere de creaţie cît de cît asemănătoare celei interbelice, revenirea la normalitate a însemnat, la început, reînvăţarea alfabetului prozei, mai precis recîştigarea dreptului de a scrie o proză realistă cu tehnici narative, tipologii tradiţionale şi o tematică socială sau psihologică fără implicaţii politice periculoase: obiectiv modest, dar, ca să spunem aşa, realist. După un răstimp al tranziţiei, s-a păşit cu „curaj" peste mai vechile interdicţii şi recomandări. Temele aşa-zicînd „majore" n-au mai constituit un deziderat creator, comandamentele reflectiste au fost ignorate, s-a ieşit de sub tirania „tipicului" şi s-a trecut de la „tipic" la *excepţional*, la *periferic* şi la *insolit* prin *literatura de cazuri* şi prin *prozele pitoreşti de mediu*. De la jumătatea anilor '60, apar primele încercări timide de transfigurare a realului (în linia Voiculescu şi doar atît); se publică, apoi, proze realiste cu sensuri simbolice sau cu intruziuni fantastice, mitice şi parabolice. În deceniul următor, ne aflăm departe de reflectismul primitiv. Dar, deşi se făcuseră mari progrese sub raport tehnic şi cîţiva prozatori au dovedit o rîvnă impresionantă în aclimatizarea unor experienţe formale europene mai recente, prea puţine cărţi reuşeau să dea

senzaţia biruinţei depline a literaturii ca literatură. În jurul anului 1970, spre sfîrşitul perioadei de pseudoliberalizare, prozatorii „Şcolii de la Tîrgovişte" vor înlocui *mimesisul* cu *poiesisul* şi vor întoarce literatura către ea însăşi, renunţînd, în mare măsură, la *reprezentare*. Ludicul, parodicul şi mai ales autoreflexivitatea vor fi împinse, prin aceşti scriitori, foarte departe. Dar Ştefan Agopian, fără să renunţe la voluptăţile jocului şi la avantajele stilistice ale situării metatextuale, a dat cale liberă fanteziei creatoare să ivească o *irealitate* consecventă şi plauzibilă. Într-o etapă istorică bine definită, în care cei mai mulţi scriitori se străduiau să prindă sensul dramatic al realităţii imediate şi, fără să irite prea mult autorităţile vigilente, să facă progrese mărunte în cucerirea adevărului (politic, istoric sau social), a apărut, iată, o carte care ne dădea sentimentul deplinei gratuităţi artistice. Pare scrisă oriunde altundeva numai în sumbra şi schizoida Românie ceauşistă nu, căci acolo fiecare gest scriitoricesc conţinea o replică, ascundea o intenţie şi urmărea un scop. Nu putem şti nici dacă autorul s-a aşezat, astfel, în răspăr faţă de „tendenţiozitatea" şi „militantismul", în fond penibile (dar de înţeles), ale prozei româneşti din anii '70 şi '80, faţă de intenţia, ucigaşă pentru literatură, a prozatorilor cu vocaţia veridicului de a dezvălui „racile" şi de a comunica sferturi de adevăr liniştitoare şi profitabile. Ceea ce ni se pare în afară de dubiu este că demersul lui, punct de hotar în istoria ficţiunii artistice româneşti, depăşeşte, ca nivel de libertate a imaginaţiei, tot ce s-a scris sub nimbul modernismului interbelic. El se află totuşi pe făgaşul acestuia, în continuarea liniei lui întrerupte de imixtiunea tragică a realismului-socialist, dar şi de fenomenul revenirii ambiţiilor reflectiste la prozatorii oripilaţi de minciuna oficializată. Se află în prelungirea lui, ca şi cum autorul, atins, ca şi eroii săi nevolnici, de boala nepăsării transistorice, n-ar fi băgat de seamă sau ar fi întrezărit doar ca prin vis ce se întîmpla în jur şi ce se întîmpla chiar cu el. În această carte, ca şi în celelalte, deşi un punct de plecare epic convenţional nu s-ar zice că nu există şi se poate vorbi, cu o oarecare îndreptăţire, de un fel de „eroi" şi de o istorie de familie plasată într-un timp anume şi un spaţiu concret (prima jumătate a secolului al XIX-lea, în Oltenia), totul sau aproape totul e posibil. Prezentul se preschimbă în viitor, viitorul în trecut, obiectelor li se permite să plutească atunci cînd vor s-o facă, fiinţele omeneşti îşi schimbă forma prin combustia sentimentelor, îngeri curioşi şi demoni simpatici se culcuşesc printre vite şi oameni, morţilor li se

dă cuvîntul cînd cred de cuviinţă că ar trebui să întrerupă o conversaţie începută în viaţă, acolo unde nimic nu preţuieşte mai mult decît dulceaţa şi tihna taifasului, decorul se metamorfozează continuu şi imprevizibil, liberul, prealiberul arbitru, şi nu legile cauzalităţii guvernează o bună parte din evenimente, dacă evenimente s-ar putea numi faptele despre care se ştie dinainte cum vor decurge. Radu Þeposu, unul dintre comentatorii prozei lui Agopian, a remarcat, în *Istoria tragică şi grotescă*, felul cum „grotescul fuzionează cu sublimul, spiritualul cu visceralul, angelicul cu demonicul, realul cu visul, aparenţa cu esenţa, moartea cu viaţa, ficţiunea cu istoria". Cum poate fi interpretată această fuziune, de fapt această indiferenţă a scriitorului faţă de absolutul estetic? Ori vizibila pasivitate a aceluiaşi cînd trebuie să aleagă între bine şi rău, între moarte şi viaţă, între Dumnezeu şi diavol, între pur şi impur? Încercînd să-şi explice această indolenţă care dă cale liberă tuturor imposibilităţilor şi reuneşte contrariile, Radu Þeposu vorbeşte de un „păgînism spiritual" şi de semnele unui „estetism cinic". Mi se pare însă fundamental să ţinem seama de faptul că Agopian nu dinamitează, nu distruge deliberat limitele dintre lucruri, condiţionările, graniţele, regulile prin care distingem fenomene, entităţi, concepte etice, stări, tipuri de scriitură opuse. Dacă ar face-o, mînat de o obstinaţie anarhic-disolutivă, de voinţa de relativizare, în fine, de intenţii artistice de vreun fel anume, demersul lui nu ar fi fost prea diferit de acela al unui avangardist oarecare, tardiv şi desuet. Or, Agopian nu vrea să demonstreze inconsistenţa lumii, a stratificărilor şi ierarhiilor ei, pentru că nu vrea de fapt nimic şi nu e mînat de vreun gînd secund, înrobitor. Nu se străduieşte să admire ori să dispreţuiască şi nu-şi doreşte decît să sporovăiască şi să viseze fără întrerupere, lenevind împreună cu eroii săi, împărtăşindu-le starea balcanic nirvanatică. Binecunoscuta, antipatica superbie genialoidă a scriitorului român care năzuieşte să strălucească mereu, interesat de efectul cărţii, îi este complet străină. În locul ei, se află o umilinţă luminoasă şi calmă care nu este consecinţa unei umiliri preocupante. Psalmul 131, nu întîmplător citat în carte, ne îndreaptă gîndul spre ea: „Doamne, inima mea nu e trufaşă şi ochii mei nu ştiu ce e îngîmfarea, nu năzuiesc la lucruri care sînt prea grele şi prea înalte pentru mine...". Frapează, fără îndoială, felul distrat, egal şi absent în care sînt tratate întîmplările crude în carte (pogromuri, invazii, crime), ca şi cum ar mai fi fost trăite o dată, demult, sau ca şi cum

ar fi fost vizionate de departe şi de foarte sus, întrucît numai privite astfel, ierarhiile, distanţele în timp şi spaţiu, hotarele faptelor bune şi ale faptelor rele nu mai au cine ştie cîtă importanţă. Această constantă neparticipare afectivă, ca şi strania inaptitudine a discriminării actelor şi atributelor lumii reale ori ale lumii închipuite accentuează senzaţia, şi ea inconfundabilă, de gratuitate absolută, de cufundare lină, în lumea mătăsoasă a unui vis nesfîrşit, unde regulile sînt abolite şi unde totul e imagine şi nimic nu e durere. Recitind această carte mirobolantă şi din perspectiva *poieticii* ei (a mersului gîndirii producătoare), am încercat să verific dacă nu cumva indiferentismul textului (care îl apără de invazia obositoare a emoţiei, dar şi de meschinăria oricăror convenţii sau reguli) nu are la origini (cum se întîmplă în cazul marilor reuşite artistice) o decizie auctorială năucitor de simplă şi tocmai de aceea de o mare eficacitate. Şi chiar are, căci *adiaforia* şi tot ce decurge, în chip paradoxal, din indolenţă şi din delăsare sînt consecinţa dizolvării consecvente a oricărei *stări de expectaţie,* prin dotarea personajelor cu planul amănunţit al propriei lor vieţi, prin informarea lor cu datele destinului. Postulînd cu seninătate sinucigaşă acest principiu antiepic şi sufocînd, cu bună ştiinţă, interesul narativ, Agopian, degrevat de mai toate servituţile povestirii cu „ce urmează", îşi păstrează energiile artistice intacte. Pentru că personajele-povestitoare ştiu bine ce vor face şi ce se va întîmpla, ele renunţă să se mai preocupe de fapte, de evenimente, de ziua de mîine. Dilatîndu-şi, după bunul lor plac, prezentul, preschimbîndu-l în sporovăială şi visare infinită, ele îşi întemeiază existenţa pe temporizare, ignorare, resemnare, complăcîndu-se în nesfîrşirea aşteptării, în conversaţii fabuloase cu mizã inexistentă, în voluptatea unor reverii de durata unor anotimpuri şi a unor ani, perioade de timp care pot fi, la nevoie, date înapoi şi reluate cu încetinitorul dacă n-au părut îndestulătoare. Avem aici situaţia cea mai naratogenă cu putinţă, fiindcă o *amînare* a destinului cunoscut sau intuit a iuţit debitul fabulatoriu al Şeherezadei. Cu toate acestea, în *Tache de catifea* ea nu naşte poveste, nu zoreşte mişcarea narativă spre un deznodămînt amăgitor-dezamăgitor, ci doar dă curajul autorului şi „eroilor" să facă ce vor cu vorbele lor, să-şi ocupe, în chip şi fel, timpul pe care ştiu că-l mai au, să se joace bezmetic cu el, întorcîndu-l pe dos, întinzîndu-l halucinant ca pe o gumă, oprindu-i curgerea, pe care o credeam implacabilă, în dese stop-cadre, suspendînd şi inversînd succesiunea cauză-efect. Jocul

cu timpul deschide apetitul pentru alte feluri de jocuri, cu spaţiul, cu legile gravitaţiei, cu formele obiectelor şi fiinţelor, cu raportul logic dintre dimensiunile lor. „Nu trebuie să ne batem capul cu ce o să facem după asta” – e laitmotivul care sună ca un îndemn la începutul fiecărei scene şi ca o descurajare a oricărei iniţiative care ar putea ameninţa plăcerea statului pe loc: „O să stăm un an aşa şi pe urmă ce o să facem? Iar eu am spus că anul pe care trebuia să-l stăm nu trecuse încă, aşa că nu are rost să ne batem capul cu ce o să facem după asta”. Personajele nu mai fac imediat ce ar fi putut face pentru că ştiu că oricum o vor face. Ele zac în inacţiune, iar apoi, în regretul lipsei de acţiune. Cînd trebuie să păşească, cel care are această neinspirată idee rămîne ore în şir cu piciorul suspendat în aer. Obiectele uită să cadă, o bătaie în uşă e auzită după un ceas, o frază e reluată după cîteva rînduri, ca şi cum nu ar mai fi fost spusă. Moartea pare depărtată şi leneşă şi nu poate ajunge la vremea ei. Faptele devin posibile doar în închipuire, în reveriile comic-eroice ale celor ce-şi declară voluptos hotărîrea – dacă ar fi capabili de vreo hotărîre – de a întoarce spatele cu totul viitorului într-o nesfîrşire a aşteptării: „Şi gîndindu-se la lupta pe care o dusesem împotriva celor doi, dacă aşteptarea şi visarea pot fi numite luptă, şi ştiind că aşteptarea şi visarea şi sporovăiala noastră pot fi numite chiar aşa. După cum şi aşteptarea celor doi, a lui Mamona cel Tînăr şi a lui Vaucher, prelungită la nesfîrşit în măsurarea pămîntului îngheţat, tot luptă s-a numit sau aşa am hotărît noi s-o numim. Dar ei ştiind despre nesfîrşirea aşteptării şi nouă plăcîndu-ne tocmai nesfîrşirea asta”. Ca şi cum ar fi băut din apa uitării ori, şi mai sigur, ca şi cum ar fi fost visate borgesian de altcineva şi ar fi ştiut asta, personajele principale, ca şi „naratorul”, scutite de a se ilustra prin fapte şi acţiuni, sînt neostenit adormite, au privirea uitucă şi zac în picoteală şi lene, „tăcînd şi flecărind şi bînd cafele şi mîncînd dulceţuri şi aşteptînd să se însereze şi chiar moţăind din cînd în cînd...”. Cînd se trezesc, fac gesturi absurde, imprevizibile. Boierul Lăpai e un fel de Tîndală urmuzian, somnolent şi confuz, un călcător în străchini specializat în constatarea evidenţei. Fratele lui, Piticul, pare a fi eminenţa cenuşie şi cel mai activ dintre cei „trei viteji” doar fiindcă are energia să completeze gîndul nespus sau abandonat, din indolenţă, la jumătate al celorlalţi. Acest Achile de două palme ia, din cînd în cînd, decizii imprevizibile şi măreţe, dar privite cu suspiciune de ceilalţi: „Nu! a spus Piticul uitîndu-se la mine uşor scîrbit şi lăsîndu-se tăcerea peste noi după acest «nu»,

fiecare gîndindu-se la cît de «nu» o fi într-adevăr şi dacă nu e un «nu» complet, cît o fi de «da»". Cel de-al treilea membru al acestui comando al lenei, pentru care orice amînare a înfrîngerii reprezintă o splendidă izbîndă, e însuşi boierul oltean Tache Vlădescu. Deşi îşi deapănă viaţa (fie şi din mormînt) şi e privit în evoluţie, rămîne în memoria cititorului ca un Oblomov balcanic, înecat în lentoare şi indecizie: „Tache de catifea încălecă absent la cele ce se petreceau, zgomotele lumii şi mirosurile ei învăluindu-l"; „Tache părea că e în altă parte"; „Încălecă şi iar porni scurgîndu-se prin vreme cu nepăsare". Figuranţii scenelor sînt din acelaşi aluat: caii au o privire apoasă, cînd nu sînt beţi, servitorii picotesc şi cască fără încetare, muncitorii care sapă, în curtea conacului, o groapă pentru var refuză, mulţumiţi cu umbra de acolo, să mai iasă în zăduful amiezii să-şi ia simbria, ucigaşii uită să ucidă, morţii să moară, diavolii să-şi întrerupă siesta şi să comită, conform obligaţiilor de serviciu, rele, glonţul nu iese, ci începe să iasă din ţeavă. Această încetinire a curgerii timpului, exact atunci cînd aceasta ar fi trebuit să fie rapidă, e şi sursa celor mai multe efecte umoristice ale acestei cărţi subtile. Pe un fond de inacţiune, de rărire a reprezentărilor şi de lentoare universalizată, orice iniţiativă bărbătească şi orice tentativă de ieşire din starea de delăsare devin derizorii. Textul seamănă cînd cu o snoavă cu proşti împiedicaţi şi suciţi, cînd cu *Povestea unui om leneş* cu absurdul ei implicit, cînd cu istorioarele minunate şi cu gogomăniile feerice ale baronului Münchhausen, cînd cu marqueziana hălăduire în imposibil. Cînd „omul de acţiune" şi cel mai cutezător din grupul celor absorbiţi de sofistica nonacţiunii este un pitic şi cînd singurele lui acţiuni energice iniţiate în numele tuturor şi anunţate cu mare fast sînt împroşcarea „duşmanului" cu flori de muşeţel şi ochirea cu un pistol cu pîlnie a unei scrumbii sîntem în plină comedie a făptuirii. După ce pronunţă un discurs exhortativ spre a-şi hotărî camarazii să purceadă la lupta cu Răul, Răul politic, se înţelege, „eroul", unul dintre „eroi", se aşază la loc spre a constata, oarecum surprins şi plăcut impresionat: „Cred că stau foarte bine". Şi tot aşa, executînd pe tot itinerarul revoluţiei un balet hilar cu vajnice porniri şi grabnice renunţări, trupa nătărăilor simpatici înveşmîntaţi operetistic *en grands guerrièrs* nu ajunge la Bucureşti decît după moartea lui Tudor Vladimirescu. Ivit la 1821, cam pe nepusă masă, elanul revoluţionar al personajelor, respectînd regula cărţii, se stinge în chip jalnic, deturnînd, cum era de presupus, în prostraţie, indolenţă şi tembelîc convivial. Amănunt

simbolic întrucît tradiţia confirmă faptul că acesta e modul în care se combate răul şi se consumă eroismul la români. Sînt şi numeroase alte avantaje ale lentorii, fiindcă, descompuse şi derulate cu încetinitorul, gesturile cele mai banale capătă adesea o lumină spectrală. Demn de interesul unor teoreticieni ai artei este şi felul în care *descripţia* (pe care nu are cum s-o evite autorul cînd nu are chef să se ocupe de viitorul eroilor săi), tocmai descripţia se preschimbă, în chip paradoxal, în mişcare narativă prin dilatarea nemăsurată a unora dintre detaliile ei şi prin dezvoltarea fantezistă a consecinţelor acestor dilatări. Descripţia dă drumul, pe uşa din dos, unor scurte secvenţe narative fantastice, unor halucinaţii de-o clipă, unor scene şi întîmplări în care evoluează dezinvolt, în cel mai firesc mod cu putinţă, lighioane din bestiarul medieval, himere, întruchipări ludice, baroce sau suprarealiste, dar şi dospeli hiperbolice agopiene care lărgesc simţitor şi populează tărîmul „irealismului" românesc încă sărac. Avantajele prezervării forţelor creatoare, ca urmare a ignorării consecuţiei, a precauţiilor narative şi a suspansului, sînt mult mai numeroase. Cititorul va descoperi singur şi alte aspecte seducătoare ale cărţii în afara acestor performanţe stilistice centrate pe dilatare metaforică şi pe hiperbolă: de pildă, mimarea erudiţiei şi a vetusteţei, a savanteriilor livreşti, gustul pentru voluptăţile şi maliţiile renascentiste, cultivarea cruzimii şi a grotescului, solemnizarea banalului, apetitul pervers pentru materia în descompunere, fascinaţia degradării şi a extincţiei lente, picturalitatea copleşitoare. Manipulările metatextuale şi intertextuale de care au făcut caz comentatorii interesaţi să facă din Agopian un postmodern nu ar mai reprezenta astăzi, în ochii cititorilor sastisiţi de trucuri şi sforării artistice, mare lucru dacă la acest prozator ele ar fi rămas o simplă dovadă a virtuozităţii textualiste. Însă, cînd personajele şi autorul ştiu şi arată că ştiu că sînt scrise, şi au conştiinţa că trăiesc într-o carte, şi nu în istoria reală, unde, şi aşa, existenţa lor nu ar aduce nimic nou lumii acesteia, atunci şi acest fapt se adaugă altora asemenea pentru a crea un fundal melancolic întregii cărţi. Un duh al zădărniciei cutreieră romanul şi fiecare rînd al lui îţi aminteşte că „deşertăciune sînt toate şi viaţa aceasta este umbră şi vis, căci în deşert se tulbură tot pămînteanul...".

Eugen Negrici

Curriculum vitae

1905 – *octombrie 26*. Se naşte la Jurilovca tatăl scriitorului, Ştefan, din părinţii Virginia şi Sarchis, mici negustori armeni din Dobrogea. (Sarchis Agopian avea o prăvălie „cu de toate" în comuna Luncaviţa.)

1911 – Sarchis Agopian dă faliment şi pleacă în Anglia, unde avea o soră, pentru a pune pe roate o nouă afacere.

1913 – Un nou faliment, de astă dată în Anglia, îl determină pe bunicul scriitorului să se întoarcă în ţară şi să se mute cu întreaga familie (trei fete şi doi băieţi) în Bucureşti. Familia Agopian se instalează pe strada 10 mese (stradă plasată între Foişorul de foc şi Calea Moşilor) într-o casă care există şi astăzi.

1919 – Moare Sarchis Agopian. Familia se mută pe strada Căluşei, în atenansele avocatului Gioroceanu. Lipsit de mijloace materiale, tatăl scriitorului (botezat Ştefan, dar căruia toată lumea îi spunea Arşag, un nume clasic armenesc) intră ucenic într-un atelier de cizmărie.

1921 – *februarie 2.* Se naşte la Craiova mama scriitorului, botezată Maria. Bunicii materni (Ana, născută Damian, şi Sebastian Sacoşan) erau bănăţeni, mutaţi după 1918 în Craiova. Cei doi au, pe Calea Severinului, casă cu prăvălie la stradă.

1947 – *iunie 16.* Se naşte din părinţii Ştefan (Arşag) Agopian şi Maria Sacoşan un băiat, botezat Gheorghe, dar pe care tatăl său îl declară în acte Ştefan. Cei doi nu sînt căsătoriţi şi nici măcar nu stau împreună. Mama locuieşte împreună cu copilul pe strada Ion Maiorescu, iar tatăl, pe strada Căluşei. Copilul este însă recunoscut oficial de către tatăl său.

1951 – *mai 9.* Se naşte sora scriitorului, Virginia. Părinţii scriitorului se căsătoresc şi se mută împreună pe strada Căluşei, la nr. 37. Pînă la această dată, Ştefan este crescut fie de surorile tatălui, fie de bunica maternă, la Craiova.

1954-1961 – Primele şapte clase la Şcoala generală nr. 50, aflată la intersecţia străzilor Aliman şi Ion Maiorescu. Din 1957, familia locuieşte pe Calea Moşilor nr. 281. În acelaşi an sora scriitorului este trimisă la Craiova, unde va sta pînă în 1963. În 1959 mama scriitorului se mută singură într-o casă pe care şi-o construise pe

un teren aflat la capătul tramvaiului 21, în apropierea spitalului Fundeni. De cei doi au grijă surorile tatălui.

1961 – Intră la liceul nr. 15, fost „Iulia Hasdeu”. Încă din clasa a cincea făcuse o pasiune pentru chimie, pasiune care se va maturiza în timpul liceului. În liceu va obţine rezultate mediocre, cu excepţia chimiei şi a fizicii. Cu toată înclinaţia spre ştiinţele exacte, începe să scrie poezie şi în clasa a XI-a obţine premiul I la un concurs de poezie pe liceu.

1965 – Bacalaureatul şi examenul de admitere la Facultatea de Chimie a Universităţii Bucureşti, unde reuşeşte să se plaseze pe la mijlocul listei celor admişi. Debut cu cinci poezii în suplimentul revistei *Ramuri*, *Povestea vorbei*, supliment condus de poetul Miron Radu Paraschivescu.

1968 – *toamna.* Este exmatriculat din facultate din cauza absenţelor. Între 1965-1968 scrie mult, poezie, proză scurtă şi teatru. Două încercări de a scrie roman sînt abandonate ca nereuşite. În aceeaşi perioadă o cunoaşte pe Cristina Mamali, viitoarea soţie.

1969 – *primăvara.* Este încorporat pentru a-şi face serviciul militar la o unitate de muncă unde soldaţii nu aveau drept să poarte armă.

1970 – *toamna.* Este lăsat la vatră cu gradul de sergent, specialitatea sanitar.

1970-1973 – Negăsindu-şi un loc de muncă, este întreţinut de tatăl său, dă meditaţii, scrie. În 1970 depune la Editura Cartea Românească volumul de proză scurtă *În după amiaza aceea*, pe care îl va retrage după „Tezele din iulie”. Îi cunoaşte pe poeţii Iolanda Malamen şi Valeriu Pantazi, cu ajutorul cărora intră în boema bucureşteană. Printr-o relaţie de familie îl cunoaşte pe Alexandru Paleologu, redactor la Editura Cartea Românească. Alexandru Paleologu îl sfătuieşte să scrie un roman. În 1971 depune la Editura Cartea Românească romanul *Ziua mîniei*, la care a scris un an de zile. Alexandru Paleologu îi promite că îl va publica. În toamna lui 1973 se angajează la ISPIF (Institutul de studii şi proiectări pentru îmbunătăţiri funciare) ca desenator tehnic, dar va munci ca dispecer într-un atelier de proiectare.

1974 – *august*. Se căsătoreşte cu Cristina Mamali, psiholog. Locuiesc împreună cu bunica soţiei într-un apartament de pe lîngă Sala Palatului. Scriitorul abandonează romanul *Tache de catifea*, după două capitole pe care le scrisese în 1972. Începe să scrie la *Manualul întîmplărilor*, dar îl abandonează după prima

povestire. Practic, pînă în 1977 nu va mai scrie nimic. Face o pasiune pentru numismatică.

1977 – *martie.* La Cercul de numismatică de la Casa Armatei îl cunoaşte pe Nichita Stănescu, cu care se va împrieteni. În toamnă îi arată lui Nichita primele două povestiri din *Manual* şi acesta le declară geniale. Cu ajutorul lui Valeriu Pantazi îl cunoaşte pe Mircea Ciobanu. Acesta se declară de acord să citească romanul *Ziua mîniei*, care zăcea la Editura Cartea Românească din 1971. Mircea Ciobanu se hotărăşte să publice romanul. Cei doi scriitori se împrietenesc.

1978 – Romanul *Ziua mîniei* este trimis în tipografie. Scriitorul termină de scris *Manualul întîmplărilor*, pe care îl citeşte cu mare succes prietenilor (Nichita, Valeriu Pantazi, Mircea Ciobanu, Sorin Dumitrescu...). Din „lipsă de hîrtie" romanul *Ziua mîniei* nu apare în 1978. Începe să scrie din nou la *Tache de catifea*.

1979 – Apare, după opt ani de aşteptare, romanul *Ziua mîniei*. Eugen Simion crede că autorul trebuie „să iasă din literatura pe care a citit-o şi să-şi inventeze propria tipologie literară", iar Laurenţiu Ulici, că „intruziunea viitorului în prezent, a prezentului în trecut şi a trecutului în viitor" „complică lectura şi face să se vadă într-un fel obositor propriul ei artificiu". Eugen Negrici salută fără rezerve romanul, prezicîndu-i autorului un viitor strălucit. După o săptămînă de la lansarea „oficială" a romanului, familia Agopian are un urmaş, un băieţel botezat Ion.

1980 – Termină de scris *Tache de catifea*, la care lucrase cu intermitenţe din 1972. Mircea Ciobanu, care ascultase lungi fragmente citite de autor, îl propune în planul editorial al Editurii Cartea Românească pe anul 1981. Familia Agopian îşi cumpără un apartament de trei camere în apropierea Grădinii Botanice şi se mută în el.

1981 – Apare la Editura Cartea Românească *Tache de catifea*. Romanul este primit cu indiferenţă, dar criticul Paul Georgescu „sparge gheaţa" scriind: „La a doua sa carte, tînărul Ştefan Agopian se arată un excelent povestitor, cu un fel al său deosebit, care nu e al nimănui. *Tache de catifea* e o carte admirabilă, ce merită ploconelile toate". Cronica din *România literară* a lui Paul Georgescu, criticul care îi susţinuse fără rezerve pe Preda, Nichita Stănescu, Ştefan Bănulescu, Matei Călinescu..., atrage atenţia criticilor tineri, care se

entuziasmează de roman. *Tache de catifea* e propus pentru premiul Uniunii Scriitorilor, dar juriul îşi dă seama că autorul nu este membru al respectivei organizaţii şi că nu i se poate acorda premiul. Termină de scris romanul *Tobit*, început în 1980. La sugestia lui Mircea Ciobanu, romanul este propus Editurii Eminescu (redactor Maria Graciov).

1981-1982 – Se documentează pentru romanul *Sara* care, de fapt, reia povestea biblică *Cartea lui Tobit* şi va reprezenta volumul întîi la *Tobit*.

1983 – Apare romanul *Tobit.* „Bisturiul lui Agopian taie frazele ca un maestru al anatomiei epice, dîndu-le o viaţă pe care nu te-ai fi aşteptat s-o găseşti atît de vie tocmai pe lama rece a cuţitului" (Ioan Buduca, *Amfiteatru*, sept. '83). „Scris superb, *Tobit* se citeşte cu plăcere şi cu superior amuzament. Acest roman eroic-comic, parodic, mai mult poetic decît satiric, este opera unui prozator foarte înzestrat, posesor al unor expresii rafinate, stilist înnăscut, care ştie să pună accentele unde trebuie" (Nicolae Manolescu, *România literară*, nr. 34, 25 august 1983).

26 septembrie. Se naşte fiica scriitorului, Ana.

Noiembrie. La insistenţele lui Dumitru Radu Popescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor, este angajat la revista *România literară* pe post de tehnoredactor. Este primit în Uniunea Scriitorilor.

13 decembrie. Moare Nichita Stănescu.

1984 – Apare la Editura Cartea Românească *Manualul întîmplărilor* (redactor Mircea Ciobanu). „Agopian împinge de la spate, pînă în faţa supremilor degustători ai literaturii, un gen care abia acum începe să-şi trăiască posteritatea" (Mircea Mihăieş, *Orizont*, nr. 21). „Ştefan Agopian îşi dovedeşte încă o dată remarcabila virtuozitate" (Dana Dumitriu, *România literară,* nr. 22). „...din punctul meu de vedere, Ştefan Agopian este prozatorul cel mai original din promoţia '80..." (Ioan Holban, *Cronica,* nr. 37). „*Manualul întîmplărilor* este o minunăţie" (Paul Georgescu, *România literară*). „În mai puţin de o sută de pagini, Ştefan Agopian ne-a dat cîteva povestiri exemplare, nişte bijuterii epice în care arta descrierii şi parabola se află la limita cea mai de sus" (Radu G. Þeposu, *Flacăra*, nr. 32). „Agopian nu deschide uşi: el le dărîmă ori, şi mai exact, construieşte noi, surprinzătoare porţi în zidurile literaturii" (Mircea Mihăieş, *Orizont*, nr. 50, 1985). „Cărţile publicate de Ştefan Agopian [...] au impus definitiv scriitura originală, fermecătoare şi profundă a

acestui autor excepţional. Formula *Agopian* este inconfundabilă şi (trebuie mărturisit acest lucru) greu analizabilă" (Dan C. Mihăilescu, *România literară*, nr. 24, 1986). „*Manualul întîmplărilor* de Ştefan Agopian are concentrarea, fluenţa, tensiunea epică şi stilistică a unei capodopere" (Dan Culcer, *Vatra*, nr. 11, 1986).

Aprilie. Prima călătorie în străinătate, la Moscova, împreună cu criticul Mircea Scarlat.

Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti pentru romanul *Tobit*.

În decembrie pleacă împreună cu soţia într-o călătorie de două luni în Occident (Germania, Franţa, Belgia).

Romanul *Tobit*, la recomandarea lui Dumitru Radu Popescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor, primeşte premiul C.C. al U.T.C. Moare la numai 42 de ani poetul Virgil Mazilescu, care în ultimul an de viaţă locuise împreună cu iubita (Rodica Palade) în casa socrilor lui Agopian (Plevnei nr. 56).

1985 – Depune la Editura Eminescu romanul *Sara*. Începe să se documenteze pentru romanul *Fric. Manualul...* ia premiul Uniunii Scriitorilor.

1986 – La propunerea lui Dumitru Radu Popescu primeşte o bursă în SUA, la Universitatea din Iowa (International Writing Program), bursă pe care o primiseră aproape toţi scriitorii importanţi (Blandiana, Ivasiuc, Păunescu, Titus Popovici...). I se refuză viza.

1987 – După doi ani de discuţii cu cenzura, apare romanul *Sara* (redactor Virginia Carianopol) la Editura Eminescu. „*Sara* este un roman în care îşi amestecă licorile tot soiul de genuri, specii şi formule literare: roman istoric, dar şi comic, ludic şi parodic, naraţiune fantastică şi onirică, tablou colorat de epocă, parabolă filosofică, poem în proză, poveste pentru copii, experiment textualist, fantasmagorie romantică, scenarie barocă..." (Nicolae Manolescu, *România literară,* nr. 20). „...noua carte a lui Ştefan Agopian stîrneşte o admirativă perplexitate" (Mircea Mihăieş, *Orizont*). „Nu e tocmai simplu să încerci o interpretare a noului roman al lui Ştefan Agopian" (Marian Papahagi, *Tribuna,* nr. 23). „...dincolo de justeţea unei interpretări sau a alteia, parcă sfidîndu-le pe toate, *Sara* rămîne o carte admirabil scrisă" (Laurenţiu Ulici, *Contemporanul*). „Opera agopiană există, e întreagă, oricît ar mai putea fi întregită, aşa că putem vorbi

despre literatura sa ca şi cum autorul n-ar mai fi printre noi. Norocul nostru că e!" (Ioan Buduca, *Viaţa studenţească*, nr. 37). „...întreaga planetă a lui Agopian, ce refractă strălucirea şi întunericul ţărînei pe care stăm şi trecem, are o enormă putere de atracţie, sorbindu-ne către adîncurile ei" (Paul Georgescu, *România literară*, nr. 38). „Hotărît lucru, romanul *Sara* este o carte ratată, dar nu numai prin excesul de textualizare" (Romul Munteanu, *Flacăra*, nr. 45). Romanul *Sara* primeşte premiul revistei *Amfiteatru* pentru cea mai bună scriere beletristică a anului. I se refuză pentru a doua oară viza pentru Statele Unite. Este invitat împreună cu Radu Tudoran la Bratislava, la Congresul A.I.C.L. (Asociaţia Internaţională a Criticilor Literari), unde George Ivaşcu, directorul *României literare*, funcţiona ca personalitate de prim rang.

1988 – I se refuză pentru a treia oară viza pentru Statele Unite. Moare Mircea Scarlat, de care îl lega o strînsă prietenie.

1989 – Dumitru Radu Popescu îi propune aproape ultimativ să intre în PCR pentru a-l putea promova în redacţia *României literare*, dar este refuzat. O serie de trei interviuri în *România literară* cu Petru Creţia, Mircea Ciobanu şi, la comandă, cu Dinu Săraru. La Editura Kriterion apare romanul *Tobit* în limba germană. D.R.P., exasperat de refuzul autorului de a intra în PCR, intervine la Securitate şi obţine un paşaport (cu viză) pentru SUA. În august pleacă în SUA, pentru a onora bursa de la Universitatea din Iowa. Toată lumea este convinsă că nu se va mai întoarce, mai ales că sora lui (căsătorită Georgescu) era stabilită în SUA încă din 1985.

1990 – Pe 17 ianuarie se întoarce în ţară. *România literară*, prin G. Dimisianu, îi refuză mutarea din tipografie, unde lucrase ca tehnoredactor din 1983, în redacţie. La propunerea lui Nicolae Prelipceanu, cu care se împrietenise încă din '83, se mută ca redactor la revista *Luceafărul*, seria Ulici. Inaugurează în *Luceafărul* rubrica „Momos" (zeul grec al deriziunii), pe care o va ţine săptămînal pînă în 1994.

1991 – La Editura Paideia apare ediţia a doua a romanului *Sara*, cu un desen pe copertă de Vasile Kazar, care ilustrase deja cîteva cărţi ale autorului. Cartea este primită cu indiferenţă. Face excepţie criticul Florin Manolescu, care pune în *Luceafărul* problema reeditărilor.

1992 – Acceptă să lucreze la ziarul *Cotidianul* (susţinut de Nicolae Prelipceanu) ca şef al secţiei politice.

1993 – Publică în *România literară* proza erotică *Noapte de februarie*. În urma „scandalului" provocat de apariţia acestei proze, Nicolae Manolescu, directorul revistei, publică în nr. 8 un editorial („Literatură şi sex") în care ia apărarea autorului: „Se pare că cititorii care s-au supărat de libertăţile luate de dl Agopian au uitat că există o lungă tradiţie a literaturii de acest fel, printre maeştrii ei necontestabili numărîndu-se «clasici» ai literaturii lumii..." şi „...trebuie să reamintesc că dl Ştefan Agopian este unul dintre cei mai valoroşi prozatori contemporani şi că o proză a d-sale nu poate fi niciodată privită ca imorală ori pornografică". La cererea lui Gabriel Liiceanu, *Manualul întîmplărilor* este reeditat la Editura Humanitas. Pe coperta a patra, Petru Creţia scrie: „Din cînd în cînd, e bine să citeşti de cîteva ori la rînd *Manualul întîmplărilor*, din pura bucurie pe care această carte vrăjită o dă".

Mircea Ciobanu, directorul Editurii Eminescu, îi publică o parte din povestirile scrise între 1968 şi 1971, sub titlul *Însemnări din Sodoma.* Din cauza povestirii *Artistul în Macedonia*, care prefigura războiul din Iugoslavia, şi a povestirii *Viaţa la oraş*, care anunţa revoluţia din '89, Ioana Pîrvulescu de la *România literară* crede că povestirile au fost scrise după 1989 şi au fost antedatate. Antedatarea ar fi mascat pierderea de suflu epic şi, parţial, a talentului.

În urma unor conflicte cu Ion Raţiu, patronul ziarului *Cotidianul,* este dat afară de la ziar (împreună cu Nicolae Prelipceanu şi Florin Iaru).

1994 – Din lipsă de fonduri, revista *Luceafărul* îşi încetează apariţia. Fără nici un venit, primeşte o bursă „Soros" (100 de dolari pe lună, timp de un an) pentru creaţie. La Editura Peter Lang din Frankfurt am Main, Anke Pfeifer publică lucrarea *Das Pikareske in der rumänischen Prosa des 20. Jahrhunderts*, în care este analizat şi *Manualul...* (alături de scrieri ale lui Panait Istrati şi Zaharia Stancu).

1995 – Uniunea Armenilor din România, prin preşedintele ei, Varujan Vosganian, îi propune să înfiinţeze o editură. Pînă în anul 2000, Ştefan Agopian conduce Editura Ararat.

1997 – La propunerea poetului Ioan T. Morar, cu care e prieten de multă vreme, se angajează ca redactor la revista *Academia*

Caţavencu.

1998 – Participă ca invitat al părţii germane la *Tîrgul de Carte* din Leipzig. În traducerea lui Gerhardt Csejka, citeşte din *Manualul...* atît la Leipzig, cît şi la Frankfurt.

1999 – Institutul *Literatur WERKstatt* din Berlin îl invită pentru a citi în faţa publicului german (traducător Gerhardt Csejka).

Premiul Uniunii Armenilor din România – „pentru contribuţii deosebite aduse la sporirea prestigiului Comunităţii Armene din România".

2000 – Publică volumul de teatru *Republica pe eşafod* la Editura Cartea Românească (Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti). Este decorat de preşedintele Emil Constantinescu cu Ordinul Naţional „Pentru merit", în grad de Comandor. Figurează pentru prima oară într-un manual de *Limba şi Literatura Română* (clasa a X-a), manual apărut la Editura Univers sub conducerea lui Mircea Martin. La Editura Aula din Braşov apare sub semnătura Ruxandrei Ivăncescu monografia *Ştefan Agopian*. În *Dicţionarul Esenţial al Scriitorilor Români* (Editura Albatros), criticul Cornel Moraru îi dedică un articol.

2002 – Din mai este redactor-şef al suplimentului *Ziua literară*, care apare în fiecare luni împreună cu ziarul *Ziua*.

2003 – La Editura Polirom îi apare volumul de proză *Fric* (Premiul revistei *Cuvîntul* pentru cea mai bună carte de proză a anului).

În 1981, atunci cînd a apărut acest roman, dedicaţiile se făceau într-un singur sens, sens de cele mai multe ori nedorit de autor.

Atunci ar fi trebuit să scriu o parte din rîndurile de mai jos. O fac astăzi:

Cristinei, soţia mea,
care, timp de aproape zece ani, nu s-a descurajat văzînd că nu public nimic;

prietenilor mei
Iolanda Malamen, Valeriu Pantazi, Mihai Elin, Sorin Dumitrescu, Virgil Mazilescu, Rodica şi Mircea Ciobanu, Nichita Stănescu, primii care au ascultat lungi fragmente din această carte;

lui Mircea Ciobanu, primul editor al acestei cărţi;

criticilor Paul Georgescu, Ioan Holban şi Costin Tuchilă care, trecînd peste inerţiile şi mizeriile epocii, au scris primii, mai mult decît favorabil, despre carte;

şi, nu în ultimul rînd, lui Petru Creţia,
stăpînitor deplin al tainelor acestei cărţi.
Autorul

„*Nu plîngeţi, că n-au murit, ci doarme*”
(o introducere)

Acum, cînd citiţi cuvintele acestea, cuvinte spuse de fapt pentru o femeie, dar potrivindu-se la fel de bine şi pentru mine, sînt mort. Mort şi îngropat şi uitat de multă vreme, de atunci, de cînd, într-o zi oarecare din vara anului 1848, Mamona cel Tînăr mă va omorî. Şi acum nu fac decît să stau cu pămîntul peste mine şi, putrezind încet şi veşnic, să mă gîndesc şi să vorbesc şi să ştiu că vorbele şi gîndurile mele sînt ale altuia, ale celui pe care, cu voia dumneavoastră, şi trebuind, nu-i aşa?, să-l numim în vreun fel, îl vom numi Autor. Aş putea să-l numesc şi altfel, dar, nefiind vreo cinste deosebită în vreun nume sau vreo diferenţă, îi voi spune aşa. Acesta pe care l-am numit, Autorul, şi-a închipuit viaţa mea, a avut cheful şi răbdarea să-şi închipuie cum ar putea fi o viaţă, a cuiva, şi, momindu-l, întinzîndu-i pe tavă faptele, l-am atras înspre mine, am reuşit să fac asta, eu, cel mort de mai bine de o sută de ani, l-am prins într-o capcană uriaşă şi tristă, fiindcă ce altceva poate fi viaţa mea decît o capcană, în care poţi să te simţi o vreme liber şi fericit şi mîndru de cotrobăiala pe care ai început-o.

O să rîdeţi, dar eu sînt de fapt Autorul, eu, Tache Vlădescu, născut în anul 1800 şi mort peste patruzeci şi opt de ani, ucis imediat după revoluţie de Mamona cel Tînăr. Şi acum nu fac decît să stau cu pămîntul peste mine, batjocoritor ca orice mort, şi, în timp ce oasele mele se albesc, să aştept să se albească atît de mult încît să-şi capete strălucirea firească şi gălbuie a celor morţi dintotdeauna. Şi, tot aşteptînd, să mă bucur că, într-o zi, un oarecare şi venit cine ştie de unde, din ce Galilee, un Autor,

va încerca să facă din oasele mele descărnate un om viu şi vorbind şi tăcînd. El este deasupra mea, plutind prin ceţurile amintirilor mele ca vreo pasăre cercetătoare şi harnică. Nu ştie că sînt nepăsător şi că, dacă mă prefac altfel, nu este decît din cauza plictiselii ce mă cuprinde uneori. Aş putea să-i rîd în nas şi, părăsindu-l, să mă întorc în aşteptarea ce nu se va sfîrşi, în lenea şi plictisul acestei aşteptări pe care o petrec nepăsător şi fără vreun gînd anume. Nu o fac totuşi, chiar dacă această putere este în mîinile mele, iar slăbiciunea în mîinile lui. Fiindcă aşa cum eu sînt mort, iar el este viu, eu sînt personaj, iar el Autor, toate astea ar putea fi şi invers. Pot crede aşa, cu atît mai mult cu cît nu mă opreşte nimeni s-o fac. Iată:

M-am născut la începutul secolului şi, ca orice om care se naşte din nou, m-am bucurat de aceasta, dar nu atît de mult pe cît s-ar fi cuvenit. Fiindcă m-am născut într-o zodie nenorocită şi într-un secol ceva şi mai nenorocit.

Mă trag dintr-o familie nu prea veche, dar nici din acelea cum se văd astăzi. Primul din familia noastră despre care se ştie este Ştefan Vlădescu, vel-pivnicer sub Mihail Radu-vodă. Sînt şi alţii înainte, un şir necurmat, dar de acest vel-pivnicer este legată legenda întemeierii familiei noastre, care, ca orice legendă, îşi are cusururile şi frumuseţile ei. Dar şi mai important în această poveste este Mihail Radu-vodă, sau, cum i se mai spune, Mihnea al treilea vodă, care şi-a căpătat domnia în anul 1658, în martie 5, urmîndu-i lui Constantin Şerban Basarab-vodă, supranumit şi Cîrnul. Cum a luat domnia, nu ştiu, şi nici de ce, fiindcă, în afară de faptul că era grec şi cămătar, fiul unui anume Iane Surdul, Mihnea al treilea vodă mai avea o singură calitate: se pricepea la femei. Şi nici măcar nu se pricepea atît de bine încît să nu mai aibă timp şi de altele, de unirea cu

Gheorghe Rakoczy, să zicem. Fiindcă a făcut-o şi pe asta, s-a unit cu Rakoczy, şi numai după ce s-a unit, acesta din urmă a fost bătut de turci şi înlocuit la repezeală cu Acaţiu Barcsai, şi boierii care se opuseseră unirii i-au putut rîde în nas lui vodă, enervîndu-l. Şi mult mai tare decît se rîde de obicei în asemenea ocazii, a rîs, ca un prost, vel-pivnicerul Ştefan Vlădescu, şi nu spre norocul lui, oricum. Şi-a adunat prietenii, le-a dat să bea şi să mănînce şi astfel a început cea mai lungă petrecere pe care au cunoscut-o vremurile acelea de după căderea lui Rakoczy. Petrecerea a ţinut o lună şi tradiţia familiei mele povesteşte că a fost pe măsura înfrîngerii lui vodă, oricum, pe măsura inversă a stării în care erau vremurile. În orice caz, nu a fost pe măsura vel-pivnicerului. Fiindcă vel-pivnicerul era pitic, poate nu chiar pitic, avea însă o statură tocmai potrivită pentru un gînd de acest fel, după ce te uitai o vreme la el, nu prea multă, desigur. Şi nici nu era un pitic de-adevăratelea, nu unul care să creadă el însuşi asta, era numai mic de statură, puţin spîn, nu prea totuşi, şi din statură şi din spîneală i s-a tras poate vorba că nu e vreun bărbat cine ştie ce, adică nu unul despre care să afle şi alţii. Era însurat, dar pe nevastă-sa, Ionica, o ţinea ascunsă de ochii lumii, gîndind despre ea că e stearpă, fiindcă, cu toate dovezile lui de gingăşie, ea nu răspunsese aşa cum răspunde orice femeie cît de cît. Nu răspunsese deloc. Aşa că o ţinea închisă şi ascunsă de ochii şi gura lumii şi încerca să-şi dovedească bărbăţia în toate celelalte feluri care mai rămăseseră pe lumea aceea, a anului 1658, şi, spre nenorocul lui, din toate acele feluri, alesese Petrecerea şi Complotul.

O ţinea închisă pe Ionica, nevastă-sa, dar, aşa cum se întîmplă pe lumea asta, în care nimic nu e perfect, chiar şi închisul unei femei s-a dovedit prea puţin aşa. Fiindcă atunci cînd te-ai hotărît să închizi o femeie într-o odaie şi s-o ţii mai multă vreme acolo, treaba ta de ce, în orice caz făcînd

asta, nu-ţi mai rămîn pe lume prea multe de făcut, de fapt, nimic. Numai că vel-pivnicerul începuse să comploteze şi, ca şi cum complotul şi închisul n-ar fi fost de ajuns, s-a apucat şi de petrecut. A petrecut şi a complotat şi, în tot timpul acestor două întîmplări, a uitat de Ionica. Şi Ionica, văzînd ce se întîmplă şi cît de mult timp, după o vreme şi-a scos cerceii din urechi şi cele cîteva inele pe care le avea pe degete, a chemat paznicul şi, după ce i-a arătat mica grămadă de aur şi de pietre pe care o strînsese la un loc, a fost o femeie liberă. Nu pentru mult timp, dar destul. Destul ca să poată ajunge la Mihail Radu şi să-i poată spune cum şi ce. Şi cum nimeni nu e prost, nu atît de prost, Mihail, în răgazul ce mai rămăsese de ascultat, s-a îndrăgostit ca un nebun de ea, şi Ionica, după tot ce s-a întîmplat se şi întîmplase, acum era iar în camera ei bine păzită, şi-a dat seama că e şi ea îndrăgostită. Poate că şi era.

De-abia la sfîrşitul petrecerii sau poate nu chiar la sfîrşit, oricum spre sfîrşit, vel-pivnicerul-complotist şi-a adus aminte de soaţa închisă şi părăsită şi, din elanul beţiei şi al complotului, a hotărît că e tocmai momentul potrivit pentru a dovedi lumii că Petrecerea, Complotul şi Bărbăţia, toate astea trei şi împreună, au poposit în casa lui. Întîmplarea nu e nici măcar prea ciudată şi, mai multe luni, vel-pivnicerul a crezut că totul, oricum, o mare parte a acestui tot, care este lumea, s-a ordonat după mintea şi închipuirea lui. Oricine are dreptul să creadă asta o vreme. Vel-pivnicerul a crezut-o timp de vreo trei luni. Fiindcă, după acest răgaz fericit, Mihail Radu-vodă a organizat cea mai scurtă petrecere a acelor vremuri. A poftit treizeci de boieri să mănînce cu el şi, după ce i-a ospătat la repezeală, cînd încă ultimul dumicat îl mai aveau în gură, înaintea rîgîitului fericit de după înghiţitura finală, tocmai atunci, le-a tăiat capetele. Printre capetele căzute era şi cel al vel-pivnicerului Ştefan Vlădescu. Ce-o fi crezut, în

timp ce capul ca o bilă greoaie i s-a rostogolit de pe butuc, în noaptea Tîrgovişteiei, nu ştiu. Şi nici ce era în capul lui vodă privind trupul ghebos al vel-pivnicerului zbătîndu-se molatic la picioarele lui.

Toamna, în timpul răscoalei, Ionica a născut un băiat şi vodă l-a înzestrat cu o moşie mare pe lîngă Craiova, şi mai apoi, în timpul fugii în Ardeal, Ionica şi copilul erau cu el împreună. După otrăvirea lui Mihail Radu, Ionica şi-a luat copilul şi s-a întors în ţară. Ce şi-o fi spus, gîndindu-se la tot ce se întîmplase, nu ştiu.

Domnii, ca şi domniile, s-au dus unii după alţii, în învîrtirea lor nevrednică şi trebuincioasă, Gheorghe Ghica, Grigore Ghica-fiul, Radu Leon, Antonie din Popeşti, Grigore Ghica a doua oară, Şerban Cantacuzino şi, la urmă, Constantin Brîncoveanu. Fiul lui Mihail Radu, Gheorghe Vlădescu, avea atunci 29 de ani. Ştia cine este şi, profitînd de surghiunul vel-comisului Pătraşcu, îi luă locul. Numit fiind „magister agazorum" şi liniştit, în liniştea pe care ţi-o dă o asemenea întîmplare, din această linişte, scrise o carte numită *Iubirea sinelui pusă împotriva Republicii lui Platon*, şi, aşa cum se obişnuia, puse cartea sub numele lui vodă. Drept răsplată, primi pe una din nepoatele lui Brîncoveanu drept soaţă şi cu ea avu trei copii, dar numai unul a trăit, ultimul, Matei, născut în 1701.

Biv-vel-comisul Gheorghe Vlădescu a murit în anul 1716 sub Nicolae Mavrocordat, care i-a tăiat capul pentru trădare. Urmaşul lui, Matei, a fost primul dintre noi care a înţeles că este totuşi mai simplu să mori decît să trăieşti, aşa că tot timpul în care Oltenia a fost sub austrieci, douăzeci de ani, nu s-a ştiut de el. A dus poate o viaţă plăcută şi fără ambiţii, altfel n-ar fi scris cuvintele acestea pe una din cărţile pe care le-am moştenit de la el:

„Nu-i cu putinţă să trăieşti o viaţă plăcută fără a trăi cu înţelepciune, cumsecade şi cu dreptate, şi nu-i cu putinţă să trăieşti cu înţelepciune,

cumsecade şi cu dreptate fără să duci o viaţă plăcută”.

Se pare că a dus chiar acest fel de viaţă, fiindcă, atunci cînd Grigore al II-lea Ghica a ridicat mînăstirea „Sfîntului marelui mucenic şi tămăduitoriu fără de argint Pandeleimon”, Matei Vlădescu s-a călugărit acolo sub numele de Ioan şi, nu după multă vreme, în timpul unui post prelungit, a murit. A murit în acelaşi an cu Grigore al II-lea Ghica, unul din prea scumpa doctorie „teriaca cerească”, celălalt de foame.

Matei Vlădescu a avut un băiat, Vasile, şi acesta este bunicul meu. Nu s-a deosebit prin nimic şi a murit de ciumă în vremea lui Constantin Mavrocordat, care domnea a şasea oară peste ţară. Singurul lui copil, Gavrilă, este tatăl meu şi s-a născut în primăvara anului 1763.

Fapte şi diluări

Tache de catifea este mort acum, şi cuvintele „nu plîngeţi, că n-au murit, ci doarme” sînt o minciună, dar o minciună pe care a spus-o altul şi altădată, eu numai m-am bucurat că ea există şi nu trebuie s-o inventez iar şi iar. Şi, fiind mort şi stînd acolo unde, după cum a spus Piticul odată, stăm netulburaţi şi veşnici, într-o sforţare netrebnică, părăsindu-şi contemplaţia, din golul unui viitor nesfîrşit, Tache de catifea, cel mort şi uitat, a devenit Personaj, iar eu, ambiţionînd chiar aceasta, am devenit Autor. M-a numit aşa, cu acest nume batjocoritor, ştiind mai bine decît mine că sforţarea de a aduna cîteva fapte la un loc, ambiţia aceasta, este fără vreun rost oarecare. Fiindcă nimic nu te îndreptăţeşte să spui despre ceva mai mult decît despre altceva. Şi totuşi încumetîndu-mă la aceasta, să cred că vorbitul poate fi mai important decît tăcerea, eu, cel numit în batjocură Autor, ca şi cum aş desena pe o oglindă, m-am apucat să înşir fapte şi întîmplări. Sau poate că, din oglindă, cineva ca un Dumnezeu nemilos ne desenează pe

noi ambiţioşii. Nu ştiu. Şi nu ştiu cu adevărat nici cine este Personaj şi cine este Autor şi dacă tot ce urmează este adevărat sau inventat. Iată:

„Tache de catifea s-a născut în anul 1800, şi acest secol jalnic a fost descris atît de bine de un istoric: «*Secolul XIX în Þările Române ar putea fi definit prin imaginea unui drum pe care, în sensuri diferite, circulă căruţe, într-o şerpuire paralelă şi domoală, numai că unele pline şi altele goale, numai că unele ruseşti sau austriece şi altele turceşti, cele pline plecînd, iar cele goale venind*». S-a născut în anul 1800, şi zodiile nu au fost favorabile naşterii lui. Steaua Regulus nu s-a arătat în dimineaţa aceea pe cer, oricît a căutat-o acela care, bine plătit pentru asta, trebuia s-o vadă. Un soare palid şi fără putere a luminat într-un tîrziu lumea, marcîndu-i naşterea şi singurătatea”.

Ar putea fi un început, dar nu e acesta. Iată:

„Cînd începu războiul ruşilor cu turcii, în anul 1769, în noiemvrie, cel care îmi va fi tată avea 6 ani. Cînd se istovi, în 1774, avea 11.”

Fără să avem vreun drept anume, vom hotărî că acesta e începutul:

Partea întîi

Capitolul unu
Istorii

Cînd începu războiul ruşilor cu turcii, în anul 1769, în noiemvrie, cel care îmi va fi tată avea 6 ani. Cînd se istovi, în 1774, avea 11. Apoi iar izbucni război, sub Mavrogheny, şi tata se angajă căpitan în oastea domnului şi se bătu cu turcii. Cînd războiul se termină, în 1791, avea 28 de ani şi se săturase de arme. Se însură, dar nu avu noroc. Nevasta îi muri la trei luni după însurătoare, de ciumă. Era domn atunci Mihai Sutzu. Mulţi au murit atunci, molima peste tot întinzîndu-se. Şi înainte de ciumă fusese secetă şi după ciumă au venit lăcustele.

După ce-şi îngropă nevasta, tatăl meu se însoţi cu un bărbier din Craiova, unu' Şopîrlă, care se pricepea la lecuirea ciumaţilor mai bine decît la bărbierit, aşa se lăuda, şi o porniră prin ţară fără rost. Şi nici prea bine nu puteau face, oamenii ascunzîndu-se cînd îi vedeau, crezînd că sînt slujbaşi de-ai stăpînirii. Şi îi ascundeau şi pe bolnavi. Aşa că cei doi umblau cu limba scoasă după vreun ciumat să-l vindece. N-au găsit nici unul, şi tata începu să se gîndească tot mai mult că dacă s-ar îmbolnăvi Şopîrlă, el ar putea să încerce să-l facă bine. Dar cînd i-a spus lui Şopîrlă, ăla nici n-a vrut să audă. Îl speriase pesemne ciuma. Atunci taică-meu i-a zis că n-are ce face, o să se îmbolnăvească el, dar că trebuie să se mai gîndească la asta. Erau într-un han pe drumul dintre Piteşti şi Tîrgovişte şi mai mult de băutură se ţineau şi de altele. Tata s-a gîndit o noapte şi pe urmă s-a hotărît. A luat trei galbeni pe care îi avea de prisos, s-a dus la hangiu şi, după ce i-a arătat, a zis că vrea un ciumat. Hangiul era un evreu botezat de curînd şi era atît de nedumerit dintr-aceasta, o parte din el trăgînd la dumnezeul cel vechi, altă

parte la cel nou, încît cu ce rămăsese la mijloc a zis repede:

— Viu sau mort, boierule?

— Oricum! a zis taică-meu şi i-a pus banii în palmă.

Apoi s-a dus fericit să-i povestească lui Şopîrlă ce afacere a făcut, să se bucure şi el. Şopîrlă nu prea s-a bucurat şi chiar începea să-i pară rău de însoţirea cu taică-meu. A zis numai într-o doară:

— O să-ţi găseşti beleaua, Gavrilă, cu ciumatu' ăsta!

— Cum o da norocu'! a zis taică-meu. Şi: Mai bine mergeam la Bucureşti, că acolo auzii că sînt ciumaţi cu duiumul.

— Or fi! a spus înţelept Şopîrlă.

Hanul era pesemne gol, numai hangiul cu nevasta lui erau acolo, şi cei doi care se plictiseau de moarte.

— Eu mă duc în camera mea! a zis taică-meu într-un tîrziu.

Aranjase cu hangiţa să vină şi ea. Hanul nu era mare, dar avea acareturile bine orînduite şi taică-meu le ştia pe de rost, n-a mai avut nevoie de lumînare ca să ajungă în odaie. Dar mai întîi a ieşit afară şi s-a uşurat în balta aia de întuneric de-o avea în faţă şi şi-a hîrîit şi gîtlejul, curăţindu-şi-l. Cînd a ajuns în odaie, s-a întins pe o laviţă şi a aşteptat-o pe Raveca, hangiţa, să vină. Mai venise şi în alte nopţi, nu mai era neliniştit ca în prima noapte, aşteptînd-o. Aşa că a adormit. L-a trezit un ciocănit în uşă.

— Tu eşti? a întrebat încet, dar ştiind cine e.

— Eu sînt! s-a auzit dincolo de uşă.

Taică-meu s-a bucurat în gîndul lui că a venit femeia şi a adormit din nou. Era vară şi cald afară, şi o lună mare răsărise pe cer. Luna aia buimacă îl trezi şi o clipă nu ştiu ce e cu el. Curînd se dumeri şi simţi şi femeia fierbinte alături. O luă în braţe, somnoros încă şi mahmur. Pe urmă însă, cînd s-a trezit mai bine, a văzut că femeia de lîngă el nu e

Raveca, hangiţa. Şi nu era nici cineva cît de cît cunoscut ca să poată spune că a făcut o treabă legală. Iar pe masă, în lumina lunii, stătea întins un om.

— Cine e ăla? a întrebat, şovăind parcă.

— Tata! a spus femeia. L-ai cumpărat pe trei galbeni.

— Ăsta e ciumatu'! s-a bucurat tatăl meu.

Şi uitînd de toate, a sărit din pat, aşa în pielea goală cum era, şi s-a dus la ciumat, care, frumos îmbrăcat, şedea cuminte pe masă. Aprinse o lumînare şi cu ea în mînă cercetă fericit mortul de-l avea pe masă. Era un mort frumos şi gras, îmbrăcat numai în haine scumpe, şi avea şi ceafa rasă. Mai ales ceafa mortului îl bucură nespus şi începu să strige ca un apucat după Şopîrlă şi chiar prinse să dănţuiască în jurul mesei şi să cînte. Şi apoi urlă din rărunchi, strigîndu-l pe Şopîrlă:

— Vino, Şopîrlă, să vezi ce ciumat frumos avem!

Atunci femeia din pat, dezmeticindu-se puţin, spuse:

— Nu înţeleg nimic!

În timp ce femeia spunea cuvintele astea, taică-meu îl pupa pe mort. Vocea ei îl mira, uitase de ea.

— Cine naiba eşti? întrebă.

— Fiica celui de pe masă! spuse ea.

— Aha! spuse taică-meu, dar tot nedumerit. Mortu', în orice caz, e al meu. L-am cumpărat, nu-l mai dau înapoi, orice-ar fi!

— L-oi fi cumpărat, a spus, da' e de furat. L-au luat din casă, de pe masă.

— Puţin îmi pasă, spuse taică-meu, de unde l-au luat! Şi aici stă pe masă. O să-l pun pe Şopîrlă să-i cînte de îngropăciune, că ăsta se pricepe la toate şi să-i fie de bine.

Şi atunci, cea care avea să-mi fie mamă, Zamfira Lupu numindu-se, fiica biv-vel-postelnicului Lupu, începu să zbiere ca o apucată.

Taică-meu se uita la ea, mirat o vreme, apoi plictisit, şi spuse:

— Mai taci odată, muiere, că nu pot să mă gîndesc!

Că tot uitîndu-se la ea, îl lovise aporia asupra întîmplărilor. Şi, văzînd că nu tace, se hotărî repede şi îi spuse că o ia de soaţă, numai să tacă. Şi ea, mama mea adică, tăcu, simţind şi o bucurie mare pe dinlăuntru, plăcîndu-i bărbatul pe care îl avea în faţă, bine orînduit cum se arăta, dar prea mult ghenecolatru femeilor, şi asta nu-i plăcu. Taică-meu, înfuriat că la strigătele lui nu vine nimeni, şi nici chiar la ale ei, renunţă să mai strige şi se duse în pat lîngă Zamfira.

Abia a doua zi de dimineaţă se lămuriră de-adevăratelea lucrurile. Hangiul, leneş de felul lui, tocmise doi oameni să-i aducă din pămînt din iarbă verde un mort. Cei doi însă, înfricoşaţi de ciumă, furară primul mort care le căzu sub ochi. Mortul furat e bunicul meu, biv-vel-postelnicul Lupu, care tocmai atunci se nimerise să moară, cînd slugile fugiseră de frica ciumei şi în casă nu mai erau decît el şi cu fie-sa. Adormind aceasta în prima noapte de priveghere, dădură hoţii. Trezindu-se şi găsind masa goală, primul gînd fu la hanul ce-l ştia în apropiere. Văzînd-o hangiul şi auzind cine este, speriat, îi spuse toată povestea, îndulcind-o cum a putut mai bine. Dar ea a rîs numai ascultînd povestea lui şi a zis poate:

— A dat Dumnezeu să nu rămîn singură pe lume!

Aşa a fost hotărît să se întîlnească tatăl şi mama mea şi peste puţină vreme întîlnirea a fost sfinţită în biserică. Tatălui meu nu-i păsa prea mult de tot ce se întîmplase, altfel, poate, pînă la urmă ar fi aflat că mama nu era cea drept care se dădea, fiica celui mort adică, ci o aventurieră oarecare, ce, aflîndu-se în trecere pe la han, profită de nebunia tatii pentru a-l îmbrobodi cum ştiu mai bine. Şi poate nici Şopîrlă şi nici hangiul nu sînt străini de

tot ce s-a întîmplat. Dar asta e numai o bănuială a mea. Acum sînt morţi şi adevărul s-a dus o dată cu ei. Am încercat să dau de urma hanului aceluia, dar mi-a fost imposibil să-l găsesc. L-am căutat apoi pe Şopîrlă, bărbierul. El, care fusese acolo în noaptea aceea, ar fi putut să-mi povestească adevărul. Am cheltuit bani mulţi pentru a-l găsi, oameni de-ai mei s-au răspîndit în toată ţara, şi, nu de mult, un anume Ladorică Săulescu veni şi îmi ceru zece galbeni pentru a-mi spune unde se află Şopîrlă. Descusîndu-l cum am putut mai bine, am aflat că e omul de încredere al lui Vasile Mamona. Asta nu mi-a plăcut defel, dar îi dădui totuşi banii şi el îmi spuse că Şopîrlă se află retras la mînăstirea închinată Draga, sub numele de Grigore-cel-Tăcut, şi că toată lumea speră să ajungă un sfînt după moarte, într-atît de aprig se arată cu cele sfinte. Şi că să mă grăbesc, fiindcă Grigore-cel-Tăcut e aproape cu un picior în groapă.

Acum, cînd scriu toate astea, sîntem în Septembrie 1847. Am 47 de ani şi de mult timp trăiesc retras la moşia mea, Mălura, neştiind mai nimic din ce se întîmplă pe lume.

Vestea despre Şopîrlă am aflat-o nu de mult. Era o toamnă blîndă, de abia căzuse prima brumă, dar zilele erau calde şi galbene. Mirosea a gutui şi a frunze veştede în vremea aceea de călătorie.

Am plecat dimineaţa devreme, Ladorică Săulescu a vrut să mă însoţească şi nu m-am opus acesteia. Mînăstirea Draga era la o zi depărtare de Mălura şi drumul trecea printr-un ţinut deluros. Era răcoare şi mi-am pus un pled pe genunchi, trăsura ne legăna adormitor, aş fi avut poftă să aţipesc, dar Ladorică avea chef de vorbă. Nu-mi plăcea mutra lui, ceva între bandit şi negustor de lumînări, fost pe vremuri ţîrcovnic într-o parohie săracă. Avea faţa plină de bube, unele pe cale să treacă, altele de-abia înflorite, cele mai rele însă erau gata coapte şi spărseseră, lăsînd la iveală un

lichid vîscos şi rău mirositor pe care Ladorică îl ştergea c-o batistă mare, popească, dîndu-mi să înţeleg că e vorba de sudoare. M-am prefăcut păcălit pentru a nu prelungi discuţia despre acest subiect deloc plăcut. Şi fiindcă tot drumul l-am avut aşezat în faţa mea, l-am putut cerceta în voie. Era exact ceea ce îmi închipuiam că şi-ar fi ales ca om de încredere Vasile Mamona. Era înalt şi slab, cu un gît lung lăsînd să se vadă o piele de găină prost întinsă. În gît avea ceva ca o scoică înghiţită de-a curmezişul. Hainele îi erau ponosite şi pătate de grăsime şi puţind. Avea nasul lung şi subţire aşezat între doi ochi de bufniţă. Părul îi cădea şerpuind slinos pe umerii subţiri. Pe piept, legată cu o sfoară, purta o icoană mare înfăţişîndu-l pe sfîntul Gheorghe. Privirea balaurului semăna cu cea a lui Ladorică. La baza icoanei erau săpate în greceşte cuvintele: *Învinşii vor învinge.* L-am întrebat ce vor să însemne aceste cuvinte, dar mi-a spus că nu ştie fiindcă icoana nu e a lui. Am rămas o vreme nedumerit şi privind alături de el. În zare se arătau munţii în aerul fierbinte, şi tulburi. De undeva se ivi un cîine mare privindu-ne cu ochii bezmetici. Soarele se întunecă de spinarea lui Pîrvu, vizitiul, care, ridicat în picioare, dădea bice cailor. Căzuţi în negură, Pîrvu plutea pe deasupra noastră ca o ameninţare.

— Ce e, Pîrvule? întrebai.

Şi deodată rîsul lui Ladorică Săulescu se ridică peste văgăuni.

— Cîinele ăla! spuse Pîrvu, şi rîsul lui Ladorică ne acoperi iar, ca o apă.

— De ce te-ai speriat, boierule? întrebă Ladorică şi iar rîse, schimonosindu-şi chipul, pînă se făcu Ladorică dulăul ce ne urmărea. Şi dulăul se făcu Ladorică fugind după noi şi rîzînd.

Cînd totul se petrecu, spuse Ladorică cu o voce veselă:

— Diavolul e pe aici pe aproape!

— Ne-a încercat bunul Dumnezeu! spuse Pîrvu şi trase de hăţuri, încetinind caii din care ieşeau aburi.

Şi iar o lumină ca aurul se abătu peste pămînt. Băui puţin din ploscă, clătindu-mi gura. Treceam prin coclauri neumblate, drumul se pierduse şi hurducăiam pe pietre mari, rotunde, roşiatice. Ladorică încerca să mă convingă că partea întunecoasă a lumii îşi are ispitele ei, dar nu m-am lăsat convins. În cele din urmă a tăcut şi vreun ceas merserăm aşa, apoi drumul se aşternu iar lin în faţa noastră. Lumina începu să se amestece cu întunericul ochilor noştri. Curînd am ajuns într-un sat şi la capătul lui dădurăm de hanul „Sfîntul Grigorie”. Eram nu departe de mînăstirea Draga şi pe pămînturile ei. Mai tîrziu aveam să aflu că hanul îşi schimbase numele de puţin timp sub influenţa faptelor din mînăstire şi oarecum chiar înaintea lor. Coborînd, îmi dezmorţii picioarele mergînd repede de colo-colo, urmat de un grec gras care îmi spusese că el e hangiul.

— Ce e? l-am întrebat plictisit.

Mă conduse undeva în spatele hanului şi-mi arătă o mulţime de trăsuri.

— Nu mai am loc, asta e! spuse şi se frecă gînditor cu mîna pe frunte. De la o vreme tot vin, s-a umplut şi satul.

— Zece galbeni ajung? am întrebat.

— E puţin! spuse el, încercînd să mă privească cinstit în ochi.

— Cincisprezece! Mai mult, nimic! am spus.

— Bine, dar în cameră mai e cineva.

— Cine? am întrebat într-o doară.

— Un văr de-al meu, hagiul Stavros, a venit de o zi şi nu puteam să-l las în drum.

Auzisem de acest om ciudat şi m-am bucurat la gîndul că-l voi cunoaşte.

— Bine! am spus şi m-am dat la o parte din faţa lui.

În han era cald şi mirosea a ostropel de iepure. Mi-am dat seama că mi-e foame şi m-am aşezat la o masă lîngă un bărbat cu o figură blajină şi somnoroasă. În jur era forfotă mare, unii venind şi alţii plecînd, boieri graşi cu nevestele îmbrăcate după moda vieneză, chicotind şi vorbind tare despre cel care, în mînăstire, trăgea să moară. Am comandat vin, şi un bărbat voinic, cu un şorţ murdar în faţă, mi-l aduse. Am băut. Veni hangiul şi îmi spuse că voi dormi singur, deoarece vărul lui, hagiul, îşi va petrece noaptea alături de cel ce trăgea să moară. Bînd, am ascultat vorbele celorlalţi. Vorbeau despre minunile făcute de Grigore-cel-Tăcut în ultima vreme. Una dintre ele era chiar faptul că Grigore, după ani de tăcere, vorbise. „Vecinici vom fi”, spuse hodoronc-tronc într-o zi celui ce îi ducea apa şi pîinea. Apoi făcuse minuni cu cîini şi fecioare. Un bărbat gras, cu mutră de gabrovean, spuse că nu crede nimic din cele ce se spuneau. Altul îl contrazise, şi negustorul, sculîndu-se calm în picioare, atunci văzui că e uriaş, cu o burtă imensă înfăşurată de nenumărate ori cu un brîu roşu, în care era înfiptă, ca un pistol, o lulea, şi sculîndu-se, scoase luleaua, de am crezut toţi că vrea să fumeze cu ea, şi îl pocni pe cel ce îl contrazisese drept în moalele capului, lăsîndu-l întins pe jos în neştire. Apoi se aşeză şi spuse tacticos:

— Asta e! nedînd atenţie cucoanelor care zbierau apucate.

Hangiul aduse oţet şi nu după mult timp cel leşinat se trezi. Tăcură şi femeile, speriate de negustorul uriaş. Cel din faţa mea nu dădu nici o atenţie faptelor întîmplate, cuprins de o mohoreală ciudată. L-am îmbiat cu un pahar de vin, dar m-a refuzat. Mai tîrziu însă, cînd se lăsase o clipă de tăcere peste noi, se auzea numai clipocitul apei în care o muiere spăla nişte căni, spuse:

— Ce ştii tu, Doamne, despre noi, şi cum poate fi judecata ta prin negureala norilor. Şi vocea lui ca

o apă se răspîndi peste tot prin odaie.

Cînd l-am întrebat ce a vrut să spună, se făcu că n-aude, şi cînd mi se aduse drept mîncare un castron cu fasole gătită cu usturoi, care mirosea nu ştiu de ce a ostropel, cel din faţa mea se sculă şi ieşi. Pesemne că îi impresionase pe ceilalţi, fiindcă tot timpul cît am mîncat au vorbit numai despre el, fiecare dîndu-şi cu părerea cît mai ciudat cu putinţă. Unul chiar spuse că omul cu figura blajină ar fi fratele lui Grigore-cel-Tăcut, un sfînt, de asemenea, dar care urmase alte căi pentru a ajunge la Dumnezeu. Fu contrazis imediat de către o cucoană mustăcioasă, care spuse că nu există decît o cale, şi aceasta este „îndurarea, bunătatea, smerenia, blîndeţea şi îndelunga răbdare", după cum a zis Sf. Apostol Pavel către coloseni. Acestea sînt deci hainele aleşilor lui Dumnezeu, hainele cele de toate zilele. Spunînd acestea, nimeni nu mai avu nimic de spus. Şi iar vorbiră despre minunile ce se vor săvîrşi sub ochii lor, şi despre cele ce se săvîrşiseră, dar pe care ei nu le văzuseră. Una dintre ele, cea cu vindecarea unui surd, mut şi şchiop, îi uimea cel mai tare. Surdul, mutul şi şchiopul umbla de colo-colo cerşind şi stîrnind mila. Într-o zi, nimerind la mînăstirea Draga, căzu sub ochii lui Grigore-cel-Tăcut, care spuse:

— De azi înainte vei auzi, vei vorbi şi vei merge ca toţi oamenii, asta e vrerea Lui!

Şi cerşetorul, spre minunarea tuturor, făcu întocmai. Curînd ajunse muritor de foame şi minunea îl supără nespus. Terminînd de mîncat şi lăsîndu-i să vorbească alandala, am ieşit. Era un aer rece şi înmiresmat. Un soare uriaş, apunînd, înroşea cerul. Sus, pe un deal, se vedea albind mînăstirea Draga. Curînd se făcu întuneric ochilor noştri. Eram fericit fără să ştiu de ce. Îmi veniră în minte cuvintele lui Pavel: *Şi pentru ca să nu mă trufesc cu măreţia acestor descoperiri, datu-mi-s-a mie un ghimpe în carne, îl simţeam în carnea mea amintindu-mi mereu de faptele lumii şi trufia*

niciodată nu a fost coroană peste capul meu. Şi în aer plutea mirosul pomilor cu frunza puţin veştedă şi mirosul întunericului şi miros de tămîie şi de ceară adus de vînt. M-am aşezat pe o piatră şi binecuvîntarea acestei lumi se pogorî asupra mea. Pe cer o stea căzu ochilor mei pentru a o vedea. Şi steaua o făclie se făcu singuratică în pădure. Şi strigătul puhav al buhăi amăgind lumea.

Cînd m-am întors, sala în care mîncasem era pustie. O lumînare de seu pîlpîia stingheră pe o masă, alungind formele lucrurilor cu flacăra ei gălbuie. De undeva, dintr-un colţ, mă privi, batjocoritoare parcă, o bufniţă. Avea numai un picior şi sub aripa stîngă ţinea o cîrjă în care se sprijinea. La gît avea icoana aceea cu Sfîntul Gheorghe. Cuvintele: *Cei învinşi vor învinge* erau, chiar dacă uşor schimbate, la locul lor. Prefăcîndu-mă că nu văd nimic, m-am dus în camera mea şi m-am culcat. Acestea sînt întîmplările din prima zi a călătoriei mele.

Cînd m-am trezit, în cameră era lumină. Dormisem netulburat şi noaptea se scursese fără ştirea mea. Aşezat la masă, era un bărbat îmbrăcat ca un călugăr pelerin. Eram calm şi netulburat de nimic. Soarele răzbătea puternic în camera mobilată grosolan. Îmi simţii sufletul curat şi puternic. Bărbatul acela era Stavros hagiul. Auzisem nenumărate lucruri despre el. Participase la Eteria grecească şi la războiul grec, ajungînd foarte iubit de popor. Era considerat de multă vreme conducătorul spiritual al Greciei şi prin scrierile lui se făcuse cunoscut în toată Europa. Putînd să ajungă la înalte dregătorii, le refuzase pe toate şi, călugărindu-se la mînăstirea Stavros şi luîndu-i şi numele, plecă în pelerinaj prin Europa. Mulţi au luat asta drept trufie, dar un om cu adevărat luminat nu are ambiţii. Căci spune Montaigne: *Numele nu este parte din lucru, nici din alcătuirea sa, este bucată străină adăugită lucrului şi în afară de el*. Şi, dacă aşa e, cînd

lucrurile din afară nu se potrivesc cu cele dinlăuntru, ce poate fi mai potrivit decît tăcerea şi viaţa cuminte? Cei care i-au făcut vină din viaţa lui sînt toţi aceia ce nimic nu înţeleg din rosturile lumii. Şi de cînd a intrat în cinul călugărilor pelerini, n-a mai scris nimic pentru ceilalţi, renunţînd la aceasta de tot.

Cînd se mişcă într-o parte, pentru vreo trebuinţă oarecare, mă zări treaz şi spuse binevoitor:

— Nu e nevoie să se deranjeze domnia-ta pentru mine.

Îmi *spusei* numele şi el *spuse* că mă cunoaşte şi mi-a citit cărţile. Asta m-a mirat nespus. Scrisesem într-adevăr, după 30 de ani, două cărţi, mînat fiind mai mult de tinereţe decît de înţelepciune. Una se numea *Despre îndatoririle alchimiştilor în vechime*, un comentariu la Averoes, iar alta, *Morala, aşa cum se arată ea trebuinţei,* inspirată de *Republica* lui Platon, dar plecînd de la Platon, ajunsesem atît de departe, încît, speriat de noua mea cetate, încheiasem pripit cartea, stricînd aproape totul. Erau cărţi vechi, la care nu mă mai gîndisem de mult. I-am spus ce cred despre cărţile mele şi o vreme am vorbit despre asta. Îmi spuse apoi că trebuia să se întoarcă la mînăstire pentru a veghea retragerea de pe lume a călugărului Grigore-cel-Tăcut. Curios, aş fi vrut să-l întreb ce legătură poate fi între ei, dar nu am avut curaj s-o fac. Spuse el:

— Sînt multe lucruri pe care nu le pot povesti. Între mine şi bărbierul Şopîrlă nu există nici o legătură. Nu mai sînt om de acţiune, dar împrejurările vieţii mă obligă să fiu.

Se sculă. Din uşă mi-a spus, obosit parcă:

— Nu sînt vremurile potrivite şi nu avem timp nici unul.

Închise ochii şi o vreme stătu aşa. Faţa lui zbîrcită, de cărturar, nu avu nici o tresărire. Spuse:

— Vei fi atît de bun să mă consideri prietenul dumitale de acum încolo, auzii.

Imediat de ne-am despărţit, m-am îmbrăcat şi am coborît. Totul era pustiu, mă întîmpină însă hangiul, duhnind a vin. Mă asigură de buna lui credinţă şi îmi spuse că, datorită prieteniei pe care mi-o arătase preacinstitul hagiu Stavros, nu-mi va lua nici un ban pentru cameră. L-am asigurat că oricum îmi voi plăti camera la preţul convenit şi că hagiul Stavros nu are nici o influenţă asupra hotărîrii mele. Începu să se linguşească pe lîngă mine, scălămbăindu-se în fel şi chip, arătîndu-şi astfel surprinderea şi regretul pentru hotărîrea mea. La un moment dat se repezi chiar să-mi pupe mîna, numindu-mă „boier prealuminat". M-am retras scîrbit, spunîndu-i că voi părăsi locul a doua zi dimineaţa. Îmi spuse că fac o greşeală, deoarece a aflat din surse sigure cum că Grigore-cel-Tăcut se simte mai bine şi plecînd pierd singura ocazie de a-l vedea. Apoi îmi spuse tainic că cei din han au hotărît să dea un ospăţ în cinstea călugărului şi că nenumărate bucate vor fi pregătite în vederea acestui scop. Şi că el e un mare bucătar. Şi pentru a-mi dovedi cinstea de care mă bucuram în ochii lui, îmi destăinui, după mii de fandoseli, secretul preparării unui fazan. Aşa am „aflat" că fazanul, pentru a fi gustos, trebuie atîrnat în cămară, de limbă, cu o sfoară şi lăsat pînă cade singur jos. De abia atunci se poate prepara în diverse chipuri. Şi chiar dacă ştiam toate astea, l-am lăsat să vorbească în voie. Cînd vru să-mi spună cum îl prepară grecii în Tessalia, la el acasă, i-am retezat vorba şi am ieşit. Am răsuflat uşurat şi am pornit pe un drum care nu ducea nicăieri. Era o zi înmiresmată şi galbenă. Imaginea capului tatălui meu înfipt într-un par şi rînjind la lume cu dinţii lui de un alb înspăimîntător se amestecă cu imaginea unei livezi de meri în floare, dinţii lui albi deveniră flori de măr în amintirea mea, apoi albul florilor se transformă în zăpadă. Era iarnă şi în sanie călătoream alături de mama, de la Mălura la Craiova. Drumul acela m-a îmbolnăvit şi timp

de două săptămîni am zăcut cuprins de pojar. Şi atunci cele trei imagini ale albului se amestecară în mintea mea. Toţi crezuseră că mor, dar cînd am început să visez sîngele ce se scursese din trupul tatălui meu, capul acela hidos stropit tot de sînge, începui să mă fac bine. De atunci, ori de cîte ori sînt bolnav, aceste imagini tulburătoare îmi chinuie gîndurile. Şi de fiecare dată cînd albul începe să se transforme în roşu, ştiu că e semn de însănătoşire.

Mirosuri jilave se ridicară din pămînturi. Soarele se desluşi vag undeva într-o parte a lumii. Nătîngile zgomote ale apei se simţiră în apropiere. Departe văzui copiii care veneau conduşi de doi călugări pentru a veghea moartea bărbierului. Ziua se înălţa ca un steag peste noi, vestindu-ne mişelia. Rătăcii fără rost multă vreme.

Cînd m-am întors, hanul era la fel de pustiu ca şi la plecare.

Numai hangiul, împreună cu două femei trupeşe, robotea pregătind ospăţul, după cum îmi spuse. M-am urcat în camera mea şi am zăcut în neştire cine ştie cît. Nenumărate întîmplări se perindară prin mintea mea obosită, şi în haosul acela îmi văzui trupul răstignit batjocoritor şi femei despletite pregătindu-mă pentru sfîrşit. Una din el aduse o carte groasă şi îmi spuse:

— Înghite această carte!

Şi înghiţind cartea aceea, dulce simţii pe limbă, dar mai apoi fiere se făcu dulcele acela îmbietor.

În cameră era întuneric, afară începuse să se însereze. Am privit pe fereastră şi mînăstirea Draga se înălţă albă şi maiestuoasă ochilor mei, într-un peisaj pustiit de oameni. Din ordinul grabnic al domnului, mînăstirea îşi încuiase porţile şi cete de arnăuţi fuseseră trimise pentru a veghea asupra liniştii ei. Am privit îndelung zidurile acelea albe stricînd întunericul. De undeva din han se auzeau chiote şi voci. Am încercat să le desluşesc, dar n-am reuşit. Mi-am aranjat hainele cum am putut mai bine şi am coborît. În sala

pregătită pentru ospăţ, o mulţime de cheflii, femei şi bărbaţi, se dezlănţuise. Văzîndu-mă, o femeie slăbuţă, cu o figură de vulpe, începu să strige:

— Înapoi, înapoi, amărîtule!

După privire părea beată. Oprit în capătul scării, mă uitam nedumerit poate. Printre rîsetele celorlalţi, Vulpea strigă:

— Trebuie să fii îmbrăcat în frac, altfel nu te primim!

Nici o clipă nu-mi trecuse prin minte că venind aici, la mînăstire, aş avea nevoie în bagajele mele de un frac. De fapt, nici nu doream să iau parte la petrecere. Nehotărît, nu ştiam dacă nu e mai bine să urc în camera mea. Nimeni nu îmi mai dădea nici o atenţie, toţi îl urmăreau fascinaţi pe un grăsan care spunea ceva, cînd, strecurîndu-mă printre ceilalţi, Vulpea veni lîngă mine, mă luă de braţ şi mă trase după ea. S-a oprit pe un culoar sub un cap uriaş de mistreţ.

— N-ai frac?

— Nu am! am spus.

— Am să-ţi dau eu unul, bărbată-meu a fost chemat cu treburi urgente şi şi-a lăsat bagajele aici.

— Mulţumesc... am îngăimat.

— Vino! a spus şi, lipindu-se de mine, porni mai departe.

Cred că am urmat-o destul de calm. Mă împinse într-o cameră plină cu lucruri femeieşti aruncate de-a valma peste tot. Mirosea tare a mosc şi excitant. Vulpea închise uşa în urma ei şi o zăvorî. Privind-o mai bine, mi se păru atrăgătoare. Începu să răscolească printre lucruri pînă cînd dădu de un frac croit după moda franţuzească, dar destul de mototolit.

— Ăsta e! spuse şi mi-l aruncă în braţe.

— Îţi mulţumesc, am spus, dar...

Voiam s-o anunţ că de fapt nu am chef să iau parte la petrecerea de jos. Că întîmplările la care avusesem norocul să iau parte nu îmi permiteau asemenea comportare, că petrecerea asta este prost

venită şi multe altele, dar n-am apucat să spun nimic fiindcă venind lîngă mine spuse:

— Taci, nu fi prost!

Şi aceste cuvinte îmi închiseră gura pentru multă vreme. Am tăcut, iar ea începu să se dezbrace cu gesturi febrile. Cînd fu goală, veni lîngă mine şi spuse:

— Sărută-mă!

N-am să insist asupra celor ce s-au întîmplat.

A doua zi dimineaţă m-a trezit larmă de glasuri. Nu ştiam unde sînt, apoi, recunoscînd-o pe Vulpe alături de mine, m-am dumirit. Camera era în aceeaşi dezordine în care o lăsasem, ba poate chiar mai rău, ţinînd seama şi de contribuţia noastră. Mă trecu un fior de frig şi nu îndrăzneam să mă mişc din cauza femeii adormite lîngă mine. Şi lucrurile acelea multicolore, desenele atîrnate pe pereţi reprezentînd diverse încăperi ciudat de întunecoase, asemănătoare camerei noastre, figura unui bărbat ca un Falstaff, cu trupul ca o butie, şi alături, în alte culori acum, mai luminoase, Cacasino, care ochea tîmp un blid cu clei. Am zîmbit la el privindu-l, fiindcă îl cunoşteam de multă vreme. Afară gălăgia sporise şi, curios şi fără să îmi mai pese de femeie, m-am ridicat şi m-am dus la fereastră. Mă izbi cerul cenuşiu prăbuşit peste lume. Toţi cei care umpluseră hanul erau în jurul unui şir de trăsuri, pregătindu-se de plecare. Erau îmbrăcaţi ciudat, nu aşa cum ştiam. Un bărbat gras, îmbrăcat ca un *flibustiere*, răcnea din toţi bojocii, grăbindu-i. Pe soldaţi i-am văzut mai tîrziu, stăteau într-o parte şi priveau plictisiţi la cei ce se agitau. O femeie striga spre cer:

— *Flora, Flora, cara mia, Flora*!

Părea că nu se plictiseşte să strige şi de la o vreme glasul îi deveni monoton, nemaitrăgînd atenţia nimănui. Cînd bagajele fură legate, flibustiere, care părea conducătorul grupului, dădu ordinul de pornire. Mai multe tinere, ridicîndu-şi vălurile şi descoperindu-şi astfel picioarele groase

şi albe, se urcară în prima trăsură. Cea cu strigătul mai continuă o vreme:

— Flora, Flora...

Dar se părea că nimeni nu o lua în serios. Flibustiere o îmbrînci într-o trăsură, apoi dădu semnalul de plecare. Soldaţii încadrară trăsurile, de o parte şi de alta, şi totul dispăru într-un nor de praf.

— Au plecat! auzii în spatele meu şi m-am întors.

Vulpea se trezise şi mă privea batjocoritoare.

— Ce credeai? spuse.

Se sculă şi, goală cum era, se duse la Cacasino. Îl privi o vreme, apoi porni prin cameră aruncînd lucrurile pe care le întîlnea.

— Au plecat! spuse. Rîse, dezvelindu-şi dinţii strălucitori.

Părea foarte tînără.

— Cum te cheamă? am întrebat-o.

— Flora Fruscio! spuse şi rîse. Aşa îmi zic toţi. Ne dăm drept italieni. Tuturor le place să vadă trupe italiene.

I-am propus să se îmbrace pentru a merge jos şi a mînca ceva. Rîse.

— Da, sigur! L-ai cunoscut pe Cacasino?

M-am înclinat, recunoscînd aceasta. Mă simţeam ridicol, dar nu aveam ce face.

— Cacasino e prietenul meu cel mai bun! spuse şi zîmbi.

Se apropie de mine şi mă sărută. După o vreme, reuşii să o fac să se îmbrace.

— Nu eşti prea galant! Credeam că o să mă iei cu tine.

— O să mai vorbim!

— O, dragul meu, n-avea nici o teamă, dacă nu vrei, nu vin. Tăcu, rotindu-şi privirea prin odaie. Oricum m-am săturat de teatru.

— Înainte să plece, o femeie te-a strigat tot timpul!

— Mama! Se prefăcea, fii liniştit! Apoi: Uite, sînt gata!

Era într-adevăr gata.

— Ai o garderobă foarte ciudată! am spus.

— Revoluţia franceză, Madame Tallien! mă lămuri ea anapoda.

N-am zis nimic, hotărît să mă mulţumesc oricum.

Apoi îl luă pe Cacasino din cui şi îmi spuse că e gata.

— Cu el ce faci? am spus într-o doară, arătînd spre tablou.

Mă privi mirată:

— Nimic! Îl iau cu mine jos şi-l voi admira în timp ce mănînc. Dacă te supără, îl las aici.

— A, nu, nu, nu-i nevoie, poţi să-l iei!

După asta am coborît. Hangiul tocmai făcea ordine după ospăţul ce avusese loc în ajun. Avea o mutră scîrbită şi părea că uitase de mine. Mă întîmpină totuşi binevoitor şi am pus asta numai pe seama banilor pe care îi datoram. Pe Flora păru că n-o bagă în seamă.

— Vrem să mîncăm!

— Nu mai am nimic! spuse şi se strîmbă.

Flora se aşeză hotărîtă la o masă şi strigă:

— Ouă!

— Da, ouă, sigur că da, ouă pot să vă dau. Doamna va fi mulţumită.

Căutînd un loc să-l aşeze pe Cacasino, Flora spuse:

— Domnişoara!

Hangiul îşi îndreptă greşeala:

— Domnişoara va fi mulţumită!

Hangiul o aprobă grăbit şi se apropie de tablou, vrînd să-l cerceteze. Flora zbieră:

— Ce te holbezi? N-ai auzit ce-a comandat domnul?

Speriat de urletul ei, hangiul se dădu un pas înapoi:

— Da, sigur că da, îmi pare rău, domnişoară, apoi dispăru.

M-am aşezat şi eu la masă. Flora era în faţa mea. I-am privit mîinile subţiri şi frumoase. Avea o figură nostimă, roşie toată din cauza zbierăturilor. Cacasino se bălăbănea în cuiul lui şi nu ne mai dădea atenţie.

— Ar trebui să-mi spui ceva galant!

Habar n-aveam ce aş putea să-i spun şi să sune cît de cît galant. Am încercat totuşi:

— Cred că o să te iau cu mine!

Nu spuse nimic. Pe urmă mă întrebă cum mă cheamă. I-am spus numele.

— Sper că nu eşti pictor!

— Nu, nu sînt pictor! am spus.

Tăcu o vreme.

— Cînd aveam vreo şaisprezece ani s-a îndrăgostit un pictor de mine. Eram la Sibiu cred. Arătă spre Cacasino: El l-a pictat. Numai că eu îl iubeam pe Cacasino.

Veni hangiul cu vinul şi cu o omletă aburind. Puse totul pe masă. Se uită o vreme la omletă şi spuse:

— Adineauri am primit vestea că Grigore-cel-Tăcut a murit.

Se uită iar la omleta aceea, care începea să se sleiască, apoi plecă.

— O, bine că a murit, spuse ea şoptit.

Eram tulburat, nu ştiu de ce. Părea că o parte din viaţa mea se sfîrşise o dată cu omul acesta. Şi nu mai aveam să aflu niciodată adevărul.

— A fost odată un bărbier care se numea Şopîrlă! spuse Flora.

Am întrebat-o de unde îl cunoaşte. Îl cunoştea de la Sibiu. Într-o zi venise la trupa lor un bărbat şi ceruse să fie angajat. A reuşit să-l convingă pe Flibustiere, cine ştie cum. Era urmărit de autorităţile chezaro-crăieşti pentru falsificare de aur. Se dădea drept alchimist şi doctor. Angajat, se

mulţumi să fie un simplu bărbier taciturn. Apoi s-a împrietenit cu Arghir, pictorul.

— Acum Şopîrlă e mort şi e mort şi Arghir. A rămas numai Cacasino, pe care îl port mereu cu mine...

Începu să mănînce. Părea că n-o mai interesează nimic din jurul ei. Veni o pisică şi ni se frecă de picioare. Flora ridică ochii către mine:

— Ştii cum a murit Arghir? Era tînăr şi frumos. Îl ura pe Cacasino, ceea ce e o prostie.

Am cercetat-o. Umerii ei subţiri erau ca o pată pe peretele înnegrit de fum. Avea ochii verzi şi stranii.

— Înainte să moară Arghir, a murit Cacasino. Nimeni nu ştie de ce. Pe urmă Arghir a fost spînzurat în piaţa oraşului. Şopîrlă a scăpat.

Şi iar tăcu. Pe urmă spuse:

— L-au găsit la o margine de drum cu ochii scoşi. Era ciopîrţit tot şi prostul de el mai găsise putere să rîdă. Îl iubeam pe Cacasino ca o nebună. Arghir şi cu Şopîrlă cred că au făcut-o. I-au scos ochii fiindcă îl iubeam. Dar lumea e atît de mare şi nimănui nu-i pasă. Era o vreme nenorocită. Pe urmă am uitat. Nici nu mi-a păsat cînd l-au atîrnat pe Arghir de o frînghie. Ce-mi păsa mie de Arghir? Făcusem şi eu ceva pentru a ajunge în frînghia aia, dar cînd l-am văzut zbătîndu-se, nu mi-a mai păsat. Şi nici de Cacasino nu mi-a mai păsat. Erau morţi, nu-i aşa? Şi apoi, cînd te apuci să falsifici bani, e ca şi cum ai avea frînghia de gît, numai să-ţi dea brînci vreunu' mai binevoitor. I-am dat brînci lui Arghir, dar ce folos? După asta n-am fost mai fericită. Acum îl port după mine şi rîd privindu-i mutra tîmpă.

Tăcu iar. Am spus:

— Trebuie să ne grăbim. Avem o zi de mers.

— Bine! spuse Flora şi se uită prin mine cu ochii ei verzi.

Am trimis după Pîrvu, şi acesta îmi spuse că trăsura e gata. Apoi o privi pe Flora şi vru să zică

ceva, dar nu zise nimic. Pe urmă spuse, dar altceva:

— Ai văzut, boierule?

Nu am spus nimic şi schimbă vorba:

— Vodă a trimis oaste, va fi greu să ieşim din ţinut!

Flora ridică ochii şi spuse:

— Mă duc să strîng, sînt gata repede.

Se sculă şi plecă. Am privit în urma ei şi un sentiment tulbure îmi cuprinse sufletul.

Pîrvu se uita la mine prefăcîndu-se indiferent.

— Aşteaptă-ne la trăsură! am spus.

În camera mea am găsit-o pe Flora.

— Ce este? am întrebat.

— Mi s-a făcut frică! spuse ea şi se aşeză.

Nu i-am dat atenţie şi m-am pregătit de plecare. Cînd am terminat, era tot acolo pe scaun, privind în gol. Ştiam că n-am nici o şansă îndrăgostindu-mă de această femeie, Flora Fruscio. Cred că, de fapt, o cheamă altfel. Mi-a ascuns numele adevărat, aşa cum mi-a ascuns nenumărate lucruri. Nu mi-a păsat. Cînd ai 47 de ani şi o viaţă singuratică în urma ta, nu mai sînt multe lucruri de care să-ţi pese. Acum, cînd scriu, Flora e aproape de mine şi iubirea ne-a încătuşat sufletele. Ştiu că nu există scăpare, sufletele noastre sînt totuşi nemuritoare.

N-am aflat niciodată adevărul despre mama. Singurul om care ar fi putut să-mi spună ceva, bărbierul Şopîrlă, a murit înainte de a vorbi cu el. Faptul că de la Şopîrlă trebuia să aflu adevărul mă face să-mi închipui lucruri şi fapte necugetate. Cunoscîndu-se într-un han, şi mama dîndu-se drept fiica celui mort, aflat pe masă, cumpărat de tatăl meu pentru trei galbeni, cei doi aventurieri sfîrşiră prin a se iubi. Tata era bogat şi cumpărase cu o sută de pungi, de la vodă, boieria, devenind logofăt. Probabil că puţin îi păsa de boierie. Mama era însă ambiţioasă. Întări cît putu mica dorinţă a tatălui meu de a ajunge cineva. Nu renunţă

niciodată la gîndurile ei de mărire, dar tata nu era un teren prielnic. Îşi mută asupra mea aceste gînduri, o vreme.

M-am născut la începutul acestui secol atît de nenorocit şi tata se bucură că are un moştenitor. Mă dădu însă repede uitării. Vremurile erau crunte şi asta făcea bucuria lui. În anul cînd m-am născut, pasvangiii năvăliră peste Oltenia. Jefuiră ţinutul, dar nu ajunseră pînă la noi. Tata, care se pregătise să-i întîmpine, fu nenorocit. Întărise conacul şi instruise oamenii. Mama se înfricoşă de pregătirile lui. Fiind în chinurile facerii, nu avu însă timp prea mult pentru aşa ceva. Tata, dînd-o în grija femeilor, stătea toată ziua pe cîmpuri, cercetînd zările. O săptămînă înainte de a mă naşte n-a descălecat decît pentru a mînca şi pentru cîteva ore de somn, noaptea. Fericirea aceea a lui, aşteptînd, fu de neînţeles pentru mama. Vestea naşterii mele ajunse la tata într-un moment neprielnic. Descoperise că e mai puţin pregătit decît credea. Nu dădu atenţie veştii. Îşi preocupa mintea pentru a născoci un mijloc prin care să fie apărat definitiv. Îşi împînzi moşia cu gropi-capcană, în fundul cărora bătu ţăruşi bine ascuţiţi. Într-una din gropi căzu o vacă rătăcită, şi mugetele ei, murind, marcară naşterea mea. Într-alta căzu un ţăran, pe cînd se întorcea de la conac. Nu păţi nimic, ieşi din groapă şi îşi văzu de drum. A doua zi îşi povesti păţania şi pe taică-meu îl apucă turbarea. Porunci să fie biciuit cel care-i dăduse ideea cu gropile, apoi le astupă. Căzu bolnav de podagră şi nu se mai ocupă de nimic. Avea dureri mari, dar asta nu-l opri să necinstească o servitoare. Mama, lehuză fiind, află totul prea tîrziu.

Imediat după ce m-am născut, pe mama o apucă un rîs isteric, care ţinu două zile. Femeia care mă moşise spuse despre mine că voi fi un copil vesel, dar aceasta nu se adeveri deloc. Mama se opri din rîs în clipa cînd tata căzu la pat, lovit de podagră. Bolnav fiind, ceru să mă vadă. Mă privi îndelung,

dar nu zise nimic, şi, după o vreme, făcu semn să fiu luat de acolo. Avea mintea la altele, după cum se dovedi mai tîrziu. Îngrijindu-l de podagră un doctor neamţ, acesta îi vorbi îndelung despre cîini. Tatei îi plăcu ideea şi, cum se făcu bine, cumpără trei perechi de cîini nemţeşti, din aceia ce se numesc „muşcător de urşi". La aceştia adăugă alte cîteva perechi de cîini, mari cît viţelul, numiţi moloşi. Se ocupă de împerecherea lor, de îngrijirea puilor, uitînd complet de noi. Cîinii se dovediră fioroşi şi tata era în culmea fericirii. Cînd aproape omorîră un cerşetor, tata se îmbătă de bucurie. Þăranii nu mai aveau curaj să meargă răzleţi pe moşie şi haihui de cînd cu întîmplarea. Gîndindu-se adînc, hotărî că are prea puţini cîini totuşi – şi mai cumpără zece cîini ciobăneşti, din rasa Komodor. Aceştia erau cîini de pustă şi, cu toată înfăţişarea lor drăgălaşă, se arătară curînd nişte fiare la suflet. Pentru a-i face şi mai răi, îi ţinea flămînzi şi îi bătea cu biciul. Le dădea apoi drumul noaptea, şi haita era mai rea decît una de lupi. Mama, cînd reuşea să-l prindă, într-o clipă de răgaz, încerca să-i vorbească şi chiar să-l mustre, dar se dovedi de pomană. Tata nu mai avea ochi decît pentru cîini. Din cauza lor, după o vreme, începură să ne fugă servitorii. Reuşi să prindă unul din urmă şi, strîngîndu-i pe toţi, să fie de faţă, îl dădu pe nenorocit pradă cîinilor hămesiţi. Nu lăsă să fie omorît, dar omul fu cuprins după aceea de boala copiilor şi muri o lună mai tîrziu. Apoi, într-o zi, un cîine muri băloşit tot şi cu ochii sticloşi. Tata era să facă apoplexie de furie. Se apucă şi învăţă cîinii să nu mănînce decît din mîna lui, dar în timp ce făcea asta, mai muriră cinci. Pedepsi cum putu mai rău oamenii, dar ei se jurară că sînt nevinovaţi. După ani de zile, mama avea să-mi mărturisească că ea-i otrăvise, dar tata nu află niciodată nimic.

În timpul acesta eu creşteam, pocit cum nu se poate mai rău. Priveam strîmb şi, cercetîndu-mă

atentă, mama descoperi că am un picior mai scurt. Aflînd acestea, tata nu mai vru să ştie nimic de mine şi chiar o vreme încercă să facă încă un copil, dar mai mult cu alte femei decît cu mama. Adevărul e că defectele au trecut cu vremea, dar tata nu mai apucă să vadă asta.

În anul 1801, în Oltenia, năvăliră iar pasvangiii. Era o iarnă cu zăpezi multe. Craiova a fost arsă. Manaf Ibrahim pătrunse adînc în ţară, jefuind oraşele mai răsărite. Prinzînd vestea, tata aştepta cu sufletul la gură întîlnirea. Retrăgîndu-se cu o pradă bogată, oamenii lui Ibrahim nimeriră la Mălura. Tata, cu treizeci de oameni straşnic instruiţi şi înarmaţi, îi aştepta.

Prădătorii căutau adăpost pentru noapte şi poate că nu aveau nici un gînd rău cu noi. Şi deodată peste cîmpuri răsună o împuşcătură. Năvălind peste ei cu chiote puternice, tata reuşi să-i sperie şi să omoare vreo doi, trei, mai beţi. Ibrahim, neînţelegînd ce se întîmplă, dădu ordin de retragere. Dormiră cine ştie pe unde, apoi dimineaţa năvăliră peste noi. N-ar fi venit poate, dar în zarva produsă de atacul tatei, o prizonieră, la care Manaf ţinea ca la ochii din cap, reuşise să fugă. Spera s-o găsească la noi.

Tata însă se aştepta la întoarcerea pasvangiilor şi îi primi cum se cuvine. Lupta se dădu dincolo de un dîmb numit Dîmbul-Morii, şi pînă la noi nu ajungeau decît zbierete răguşite şi împuşcături răzleţe. În timp ce se băteau, vreo zece dintre atacatori făcură un ocol şi căzură peste conac, din ordinul lui Ibrahim, pentru a căuta femeia. Mama dovedi că este o femeie de ispravă şi, văzîndu-i pe cei ce se apropiau, slobozi cîinii, de care tata, în focul luptei, uitase. Fiarele ne salvară de la o moarte sigură. Trecînd haita peste ei, din cei zece pasvangii nu rămase mai nimic. Cu puşca în mînă, mama doborî şi ea un jefuitor. Văzînd acestea, slugile prinseră glas, bucurîndu-se în prostie. Liberi, cîinii schimbară soarta luptei, năvălind

peste Dîmbul-Morii. Pasvangiii erau luptători de meserie şi îi cam sleiseră pe oamenii tatei. Haita omorî la un loc mai mulţi oameni decît putuse omorî tata cu ai lui. Şi, fugind, pasvangiii lăsară în urma lor multe bogăţii şi prizonieri. Tata, fericit fiind, îngropă morţii la un loc, creştini şi păgîni, şi în groapa aceea mai aruncă şi stîrvurile cîinilor uriaşi, vreo zece. Cei de sub el crîcniră la această faptă, dar nu avură ce face, ştiind cît de aprig este biv-vel-logofătul atunci cînd se înfurie. Scandal făcu popa Prună, dar fără de folos, într-atît de orbit fiind tata de caftanul ce i-l trimiseseră vodă Mihail Şuţu, drept răsplată pentru isprăvile ce le făcuse cu jefuitorii, împreună cu o scrisoare bine ticluită, de se crezu tata o vreme cel mai important om din ţară, după vodă.

Şi, fericit fiind şi cu gîndul numai la cele întîmplate, angajă un om priceput şi îl puse să scrie în limba latină lucrarea numită *Despre foloasele aduse de cîini în lupta cu turcii*, zicînd acolo chiar că turcii altfel nu pot fi biruiţi, decît cu o armată de cîini din cei fioroşi. Îşi tipări cărţulia pe cheltuiala lui la Braşov, şi ea ajunse, cine ştie cum, în mîinile unui principe neamţ, care se ruină crescînd cîini.

Turcii, speriaţi de această scriere, tradusă la repezeală de un dragoman, intrară în conflict cu Rusia, cerînd, lucru nebunesc, ca în Þara Românească să nu mai fie cîini şi vrînd ca aceasta trecută să fie în hatişeriful de la 1802, imediat după ce se spune: *Al patrulea fefta, cutare turc, de va ierta robul lui pe cutare nazarinean, iar acest rob după iertăciune va muri fără a primi legea turcească, cutare turc, stăpînul său, nu se face chironom acelui iertat, cutare nazarinean. Deci aceste feftale după cuprinderea lor se cade a se urma cum se cuvine.*

Aici adică aceste cuvinte să se scrie:

„Şi cum că un nazarinean scriind împotriva preaînaltei şi veşnicei împărăţii a mea o carte pre latineşte, numită ea: *Despre foloasele aduse de*

cîini în lupta cu turcii, şi începînd cu cuvintele: «În vremea aceasta cu nenorocire, supuşi fiind întru totul blestematei împărăţii a Semilunei, eu, biv-vel-logofătul Gavrilă Vlădescu, ordonat-am această carte să se scrie pentru ca în ea foloasele cele multe să se arate, cînd cu cîini trebuie să lupţi».

Şi cum că noi iertare vom arăta acestui nazarinean, dar cîinii toţi omorîţi să fie prin lege în Þara Românească, multă supărare aducînd ei prea înaltei mele împărăţii şi gloriei ei nepieritoare."

Ruşii n-au dat voie să se scrie aceasta în hatişerif, fiind întîmplarea prea de rîs şi netrebuincioasă. Tata fu însă mustrat de vodă Constantin Ipsilanti pentru îndrăzneala pe care o arătase şi pedepsit să stea la moşie doi ani întregi, lucru care se potrivi de minune cu gîndurile lui. Ştia că pasvangiii vor veni iar şi se pregăti pentru asta.

Mie, care împlinisem pe atunci 3 ani, nu-mi dădea nimeni nici o atenţie şi eram mai mult în seama slugilor. Începusem să vorbesc, dar mă dovedisem bîlbîit şi mergeam şchiopătînd de un picior. Tatei îi era silă să se uite la mine, dar, fiindcă dădea rar pe acasă, nu prea eram sub ochii lui. Mama mă privea numai cu milă. Slugile mă învăţaseră să joc zaruri turceşti şi cred că mereu cîştigam, fiindcă tot timpul aveam nişte bani de aramă cu care nu ştiam ce să fac. Într-o zi, împiedicîndu-mă în picioarele tatei, mă bătu rău de tot, şi fiindcă zbieram fără să mă bîlbîi, tata continuă să mă bată ori de cîte ori mă prindea, zicînd că numai aşa o să scap de gîngăveală. N-a apucat să vadă minunea. În acelaşi an pasvangiii năvăliră peste ţinut. Într-o clipă de înţelepciune, tata ne trimise, pe mine şi pe mama, împreună cu cîţiva servitori, la Craiova, în casa unui prieten. Asta a fost singura ispravă mai ca lumea pe care a reuşit să o facă în viaţa lui.

Cînd veştile că pasvangiii s-au retras peste Dunăre ajunseră la noi, mama hotărî să se întoarcă. Era toamnă şi lipseam de acasă de o lună încheiată. Îmi amintesc aproape totul: Ruinele casei noastre mai fumegau încă. Mama, o zăream din căruţa cu care venisem, încremenise privind. Trupul unei femei siluite apăru privirii mele. Nu înţelegeam ce caută femeia aceea acolo. Apoi, în stîlpi bătuţi anume pentru a ţine loc unui trup pierdut, zării capetele. Nu l-am recunoscut pe tata, care ne rînjea din stîlpul lui mai înalt decît celelalte. Nu ştiam ce înseamnă toate astea. Stîrvurile împuţite ale cîinilor erau risipite peste tot. Corbi mari, negri, pluteau peste capetele noastre. Cerul se întunecă şi o ploaie măruntă se răsfiră peste noi. Intraserăm în toamnă şi morţii aceia hidoşi ne întîmpinară din anotimp. Þăranul care mînase căruţa spuse într-o vreme:

— Fă-ţi cruce, băiatule!

Cu căciula în mînă, şuviţele de păr i se lipiseră de frunte, ploua peste noi, cruce îşi făcu, mare, cu mîna lui uriaşă. Peste cerul plumburiu, ţăranul acoperi totul cu făptura lui. Mirosea a fum şi a cîine ud şi a mămăligă rece şi mucegăită, hainele lui miţoase mă făcură să strănut. Şi apoi vocea mamei aspră, răguşită:

— Mînă, Gheorghe!

Hurducăitul căruţei depărtîndu-se, rînjetul tatei în urma noastră rămînînd. Pocnetul biciului altfel răsunînd prin ploaie. Sub pătură aerul era călduţ şi umed şi împuţit de mirosul lînii. Dincolo, aerul era rece şi curat. Am privit. Şi pocnetul biciului, altfel, ud.

— Acestea sînt faptele de la Dumnezeu! El face ce-o şti! zgîriind aerul, auzii.

Cînd am adormit totul, ca totdeauna, niciodată n-am crezut că eu dorm, ci că puterea mea adoarme totul şi de aceea nu mai ştiu nimic, n-am mai ştiut întîmplările.

N-am aflat niciodată cine sînt cei în casa cărora m-am trezit. Eram aşezat pe o laviţă şi învelit cu mai multe pături. Îmi era cald şi nu ştiam unde sînt. Am auzit o voce spunînd:

— Acum tu eşti singura stăpînă acolo, şi un hîrîit ca atunci cînd îţi cureţi gîtlejul dimineaţa.

Şi vocea mamei:

— Da, eu sînt, aşa că nu trebuie să-ţi baţi capul cu asta.

Şi iar o voce, alta:

— Veniţi să mîncaţi!

Am adormit, şi cînd m-am trezit eram iar pe drum. De data asta am mers mai mult ca niciodată şi totul se încîlceşte în mintea mea. Am ajuns într-un oraş mare şi mama mă părăsi într-o casă străină, pe mîinile unui bărbat bătrîn şi cu barbă.

Bărbosul era stăpînul unei spiţerii în care lucrau doi ucenici şi el. Nu-mi dădea nimeni nici o atenţie, aşa că îmi petreceam toată ziua în ceea ce trebuia să fie prăvălia. Spun aşa fiindcă era o cameră mare, întunecoasă, în care mirosea de trăsnea, mirosuri multe, amestecate, n-am ştiut niciodată sigur de unde veneau, fiindcă veneau de peste tot. Nu se făcuse de mult curăţenie în camera aia şi prin colţuri erau maldăre de gunoaie şi pînze de păianjen înnegrite de vreme. Şi pe rafturi, lucind tainic, borcane mari de porţelan, cu inscripţii albastre şi unele avînd pe ele un cap de mort rînjind întotdeauna cînd le priveam, aşa că nu prea mă uitam la ele.

Bătrînul Isaac Herţog ar fi fost poate un bun spiţer dacă ar fi avut mai puţină fantezie. Dar gustul lui pentru reţete rare, căutarea nesocotită a vechilor reţete, felul de a fi distrat şi exagerarea în tot ce făcea îl aduseseră cu timpul în stare de ruină. Folosea vechi reţete egiptene, în care *grăsimile de leu, de hipopotam, de crocodil, de pisică, de şarpe, de muflon* erau lucrurile cele mai banale.

Nu avea aceste grăsimi şi era nenorocit. Oamenii de peste tot îi vindeau, păcălindu-l,

desigur, tot felul de excremente şi de urine şi îmi amintesc că atunci cînd a cumpărat excremente de liliac a fost fericit o săptămînă. Avea un talent nemaipomenit de a inventa noi reţete. Iată una, pe care m-a pus s-o învăţ pe dinafară şi care ar fi trebuit să vindece sfrinţenia: *Gălbenuş de ou de cuc, salivă de viţel proaspăt tăiat, lemn de corcoduş uscat, gogoşi de ristic, pilitură de stibiu oxidat. Se amestecă totul cu grăsime de păcură şi se precipită sulf galben de bismut la două săptămîni de la preparare, folosindu-se pomada obţinută la ungerea ulcerelor provocate de sfrinţenie.*

Spun m-a pus s-o învăţ pe dinafară deoarece la o lună de la aşezarea în casa lui a descoperit că cineva trebuie să se ocupe de educaţia mea şi, solemn, şi-a luat asupra lui această sarcină nenorocită. Primul lucru pe care l-am învăţat a fost această reţetă. Nu înţelegeam nimic şi repetam ca un papagal ce spunea el. Eram probabil foarte speriat, fiindcă nu mi-a trăsnit niciodată prin minte să refuz să învăţ. Cînd nu ştiam ce fel de gălbenuş trebuie să folosească, mă lovea peste degete cu o nuieluşă, apoi, plin de răbdare, repeta totul de la capăt. După o vreme am ştiut reţeta ca pe apă şi, ori de cîte ori aveam ocazia, la masă, sau cînd erau clienţi în prăvălie, o spuneam, încercînd să-mi îngroş vocea şi să-l imit, deoarece asta îl bucura nespus, şi, după ce terminam, îmi dădea o acadea de zahăr roşu. Nu aş putea spuse că eram mîndru de mine, dar lipsa mamei mă înfricoşase atît de tare încît nu aveam curajul să-i refuz nimic stăpînului meu şi, apoi, şi un copil are dreptul să-şi facă viaţa mai uşoară dacă îi stă în putinţă asta. Aşa cum astăzi copiii învaţă poezii ale domnului Alecsandri, neînţelegînd desigur nimic din ceea ce spun, aşa eu, pe vremuri, învăţam reţete fanteziste, căpătînd după aceea o răsplată. Nu înţelegeam ce spun, dar nu-mi băteam capul cu asta. Bătrînul Herţog era fericit că mă aude de cîteva ori pe zi şi

cred că îşi făcuse o rezervă de acadele, într-atît le prinsesem gustul. Mă dădea de exemplu celor doi ucenici care se dovedeau leneşi şi prea puţin interesaţi de cele ce se întîmplă în jurul lor. Ucenicii mă priveau spăşiţi, dar, de cîte ori aveau ocazia să mă bată, nu o scăpau. O vreme încercaseră să mă momească în fel şi chip pentru a nu mai spune nenorocita aia de reţetă, dar nu reuşiseră. Erau probabil tîmpiţi. Cu un pumn de acadele mi-ar fi cumpărat şi trupul, şi sufletul. Nu am trecut în tabăra adversă, fiindcă nici prin gînd nu le trecuse să-mi arate mai multe bomboane adunate la un loc, în faţa cărora sigur n-aş fi rezistat. Am spus un nu hotărît propunerilor lor dubioase. Unul avusese chiar idioţenia să-mi propună tîrgul oferindu-mi în schimbul tăcerii o broască. Þinea broasca de un picior şi zbaterea ei neputincioasă m-a înfricoşat cumplit. Am început să plîng şi m-a potolit cu un pumn şi scîrbit. Nu înţelegea cum cineva care arată ca un om poate să refuze o broască.

N-au reuşit să mă cumpere. Aveam probabil 4 ani pe atunci şi după o lună ştiam să spun cu o anumită intonaţie, care mărea considerabil efectul, cinci reţete, şi cred că am contribuit şi eu la ruina bătrînului, într-atît de des le spuneam. După o vreme, învăţătorul meu şi-a dat seama că e ceva în neregulă cu sîrguinţa mea şi a început s-o răărească cu răsplata. Asta m-a făcut ca timp de o săptămînă să tac pur şi simplu şi chiar din cînd în cînd să mă gîndesc la broasca aia. Schimbarea a fost atît de bruscă, încît bătrînul Herţog, naiv, a crezut că sînt bolnav şi nu s-a lăsat pînă n-am înghiţit vreo oca de sirop de frigurică. Înaintea fiecărei mese venea cu clondirul şi mă punea să beau din el. Siropul era făcut din vin negru şi din planta numită pe latineşte *Erythrae pulchella.* La început n-am vrut să beau, dar, după ce am băut prima oară, m-am îmbătat atît de tare încît i-am prins gustul. Beat fiind, spuneam tot ce mi se cerea. Tot atunci am

început să-i pîrăsc pe ucenici bătrînului. Ucenicii au hotărît să mă pedepsească. N-au găsit ceva mai bun decît să mă silească să înghit o lingură de pomadă de sulf. Ca orice beţiv, am mîncat pomada cu poftă, chiar mai cerînd apoi, spre groaza lor. Începuse atît de mult să-mi placă siropul de frigurică, încît îl ceream şi beam cît puteam din el, spre bucuria bătrînului. Ucenicii, văzînd că nu am păţit nimic, a doua zi mă puseră să mănînc o altă alifie, cred că din aceea care te făcea să nu mai fii chel. Am mîncat-o şi iar n-am avut nimic, spre uimirea şi groaza lor. Mai mult timp am mîncat cu plăcere din o grămadă de borcane pînă cînd a început să-mi cadă părul. Bătrînul, văzînd aceasta, s-a grăbit să mă vindece. Nu a renunţat însă la siropul de frigurică pînă cînd, într-o zi, stăpîna casei, o femeie înţeleaptă, m-a privit atentă o vreme, apoi a zis tare:

— Copilul ăsta parcă ar fi beat!

Eu nu ştiam ce înseamnă să fii beat, aşa că nu mi-a păsat. Apoi iar, ca pentru ea:

— E beat, e beat, sînt sigură!

Avîndu-mă totuşi în grijă şi primind şi bani pentru asta, s-a lăsat prinsă de ideea cu beţia. Şi văzînd cît de des beau din siropul acela, şi-a învins scîrba şi, luîndu-mi exemplul, a băut şi ea din el. I-a plăcut la fel de mult ca şi mie şi s-a îmbătat atît de tare, încît o zi a zăcut fără să ştie de ea, spre groaza celor din jur. Fetele ei, care erau atunci în vizită, au plecat speriate văzînd că buna lor mamă căzuse în patima beţiei. Nu înainte de a face scandal bătrînului, singurul care ar fi putut fi vinovat de o atare întîmplare. Trezindu-se din beţie, bătrîna îşi povesti aventura şi la sfîrşit m-a chemat şi pe mine şi toţi ai casei mă priviră ca pe o minune sau ca pe un monstru, n-am aflat niciodată cum. Capul familiei m-a studiat o vreme, mormăind întruna între timp, apoi a adus clondirul cu licoarea şi m-a întrebat:

— Vrei?

— Vreau! am spus eu.

Mi s-a întins vasul şi toţi se uitau la mine mai atent decît s-ar fi cuvenit, ba chiar cei doi ucenici care erau şi ei de faţă au început să rîdă. Nu mi-a păsat şi sub ochii lor am tras o duşcă din minunatul vin negru, în care, din întîmplare, se pusese şi frigurică, hotărît să nu dau atenţie decît vinului. Cînd am căscat ochii ca un apucat, ei nu s-au mirat, fiindcă se aşteptau la asta, numai ucenicii au rîs, dar cînd i-am împroşcat cu conţinutul gurii mele, şi, fără să mă laud, aveam o gură foarte mare pentru vîrsta mea, au constatat ei, umplîndu-le faţa cu o zeamă subţire şi cu gust nesuferit, au început să se mire. Pe urmă au vrut să mă bată, dar bătrînul nu i-a lăsat, aşa că i-au bătut pe ucenici.

Încercarea nu m-a vindecat pe loc şi o vreme am umblat năuc, ca oricare beţiv privat de hrana zilnică. Pe urmă totul a fost dat uitării şi organismul meu s-a învăţat să trăiască şi fără alcool.

Bătrînul Herţog, din clipa cînd descoperise că am ajuns beţiv, hotărî să se ocupe serios de educaţia mea. Spuse că sînt destul de mare pentru a începe să învăţ a citi şi a scrie. Am început lecţiile chiar a doua zi după întîmplarea cu lichidul acela amar sau ce-o fi fost, dar, în lipsa unui manual, bătrînul folosi un manuscris foarte frumos legat. Manuscrisul se numea: *Poemul Medicinei*. Avînd deja experienţa învăţăturii, am fost destul de silitor în prefăcătoria mea, şi, după o vreme, ştiam să spun ca un papagal, pe greceşte de astă dată, definiţia cuvîntului medicină. Închideam ochii şi spuneam: *Medicina este arta de a păstra sănătatea şi, eventual, de a vindeca boala survenită în corp.* O vreme a mers aşa şi, atent la ce mi se spunea, reuşeam să învăţ destul de bine pe dinafară, pînă cînd, după ce reuşisem să „citesc” şi subîmpărţirile medicinei, bătrînul observă că am un fel curios de a citi. Eu, fără să-mi pese, continuam nestingherit şi, după ce închideam ochii, citeam ca pe apă, apoi

traduceam, era de ajuns ca el să-mi arate numai de unde să încep şi să fi parcurs locul acela înainte de asta. După şase luni de învăţătură *citeam* vreo trei sute de versuri, cam pînă acolo unde se spune: *există şi medicamente corosive şi distructive, tăişurile de fier, aerul care sfîşie cînd se dilată, cît şi focul ce acţionează asupra pielii...*

Exasperat de procedeul meu de a citi, bătrînul Herţog era cît pe-aci să rupă manuscrisul de furie, într-o zi. Se stăpîni la timp, dar începu să mă bată. Mă bătu pînă cînd am descoperit că mă bate din cauză că închid ochii cînd citesc. Îmi era mai greu cu ei deschişi, dar m-am silit să-i fac pe plac. De atunci nu m-a mai bătut şi învăţătura a continuat nestingherită pînă ce am sfîrşit cu poemul, ştiindu-l pe dinafară şi traducîndu-l foarte frumos. Învăţasem într-un an 1326 de versuri, şi cînd am ajuns să spun:

Iată întreaga expunere despre medicina practică,

Mă opresc aici cu spusele mele; *am terminat*, cuvintele *am terminat* mă umplură de o fericire mare, gîndind că probabil şi eu am terminat cu învăţătura, ceea ce nu se arătă deloc aşa. *Poemului Medicinei* îi urmă *Canonul Ştiinţei medicale*, alt manuscris, mai gros, dar care avea şi mici picturi, cu care speram să mă delectez.

Vrînd-nevrînd, cu vremea, învăţasem cîte ceva şi, spre groaza mea, am descoperit că, atent fiind, puteam desluşi ici şi colo în manuscris cuvinte pe care le recunoşteam. Aşa am început să citesc, dar ştiind foarte puţin greceşte, în capul meu era o harababură ciudată, nu înţelegeam de ce unele cuvinte, silabisindu-le, îmi dezvăluiau deodată ceva, umplîndu-mă de mulţumire, pe cînd cu altele, oricît mă chinuiam, nu mă descurcam. Mi-a fost de folos însă o întîmplare. Unul din ucenici, prinzînd drag de mine cine ştie din ce motive, îmi dărui o carte scrisă pe româneşte şi care se numea *Toată viaţa, isteţiile şi faptele minunatului Tilu*

Buhoglindă, cele de rîs şi minunate de citire spre trecerea de vreme în zilele sau ceasurile omului cele de odihnă.

Şi împreună cu el nu mi-a trebuit mult pentru a prinde a citi silabisind şi a înţelege tot ce citeam. Avînd cartea asta, puţin mi-a mai păsat de *Canonul Ştiinţei medicale*, şi în vremea aceea am început iar să mănînc bătaie. Venise cred primăvara. Mîncam bătaie în fiecare zi şi pînă la urmă ar fi trebuit să mă întorc la Avicena, dacă o întîmplare nefericită n-ar fi spulberat totul.

Peste cîmpuri, într-o zi, a fost găsit un copil mort căruia i se scursese tot sîngele cine ştie din ce motiv. Descoperitorul, un tîrgoveţ oarecare, înfricoşat de faptă, a pus vina pe ovreii din oraş. Oamenii cu scaun la cap (şi chiar şi stăpînirea) au rîs de un asemenea zvon, dar multă lume l-a crezut. A doua zi, un copil ovrei fu găsit sugrumat la marginea oraşului. Ovreii, după ce au îngropat copilul, s-au sfătuit cu mai-marele lor, hahamul Rahab, un om preaînţelept, şi acesta le-a spus să-şi vadă de treburile lor, fiindcă făptaşul va fi prins în trei zile şi pedepsit. Apoi hahamul Rahab a chemat la el un om şi i-a spus:

— Făptaşul acesta din urmă n-are nici un rost în prima crimă, decît poate fiindcă asta l-a umplut de ură, dar trebuie pedepsit pentru buna pace.

A spus aceste cuvinte şi şi-a văzut de treburile lui. Mulţi ovrei au plecat atunci din oraş, ştiind ei bine ce se întîmplă cînd este omorît un copil creştin şi cînd unu' zice că ovreii sînt vinovaţi. Bătrînul Herţog a rîs de frica ce-i cuprinsese pe vecinii lui şi apoi nu s-a mai îngrijit de întîmplare. Atîta doar că mi-a zis să nu mă mai joc pe afară, o vreme.

Cuvintele pe care le-a spus hahamul Rahab au ajuns pe urmă în urechile unui boier divanit, Scarlat Pătraşcu. Şi după ce s-a gîndit o zi, acest Pătraşcu a zis că are dreptate Rahab, că şi el gîndeşte aşa şi a chemat un om căruia i-a spus:

— Faptele vor fi cercetate, să aştepte toţi în linişte.

Şi aceste cuvinte, făcînd ocolul oraşului, au ajuns pînă la urmă la Rahab, care a spus unui om de prin preajmă:

— Nu ne rămîne decît să mulţumim boierului Pătraşcu şi să ne plecăm în faţa lui şi a dreptăţii.

Şi vorbele astea toate, vînturîndu-se prin oraş, de la om la om, au trecut şi prin urechile vinovatului. Înfricoşat, a fost prins la porţile oraşului, în miezul nopţii, vrînd să fugă. Ştiind ce se va întîmpla, stăpînirea întărise străjile şi două nopţi n-a făcut decît să aştepte să vină ăla de omorîse copilul cel de-al doilea. Schingiuit fiind, vinovatul a mărturisit totul şi l-au condamnat la spînzurătoare. Era a treia zi de la a doua faptă şi cuvintele lui Rahab s-au adeverit întocmai.

Cînd l-au spînzurat pe vinovat, lumea s-a strîns buluc, aşa că toţi au auzit cuvintele de le-a zis acesta înainte de a atîrna în ştreang şi dînd din picioare:

— Sînt nevinovat, fraţilor, căci eu am făcut ce au făcut şi ei şi eu acuma mor şi ei se bucură.

Cuvintele astea, că se bucură adică, le-a răsunat mai tare în urechi şi i-a mîniat. Că adică de la ei muriseră doi şi de la ovrei doar unu'. S-au uitat la ăla, cum se leagănă în vînt, şi nedumeriţi au plecat spre case şi treburi. Şi, plecînd, unu' mai al dracului a strigat:

— Asta nu trebuie să se termine aşa, fraţilor!

Şi negustorii, stînd acum în pragul prăvăliilor şi privind, s-au bucurat de ce a zis ăla mai al dracului. Primul care a închis prăvălia şi s-a dus acasă a fost negustorul angrosist Angelică Vlase. După el, în vreo două ore, toate prăvăliile ţinute de creştini s-au închis. Şi după vreo alte două ore oraşul era gol de oameni, de ai fi crezut că bătuseră clopotele aducînd vestea ciumei. Prăvăliile ovreieşti se închiseseră cu mult înainte. Bătrînul Herţog a rîs şi a zis că el nu închide

prăvălia, că tot nu-i vine nici un muşteriu, oricum o fi ea, închisă sau deschisă.

Era primăvară în vremea aia (anul 1805) şi dăduseră cireşii în floare peste oraş. Uliţele pustii au stat o vreme aşa, scăldate într-un soare albicios, cum se arată pe la sfîrşitul lunii aprilie, şi cîinii au hălăduit pe uliţele acelea, miraţi de atîta pustietate aflată. Iar oamenii stăteau în casele lor şi se gîndeau că ar fi fost mai bine ca în clipele alea să se fi aflat departe de oraş, plecaţi cu treburi de urgenţă, dar nicidecum acolo. Stăpînirea, văzînd ce se întîmplă, a zis că numai aşa se potoleşte totul şi nu s-a mai interesat de nimic.

Cînd intrai în spiţeria ţinută de Herţog, întîi nu vedeai nimic din cauza întunericului şi nările îţi erau umplute de un miros fetid, ca atunci cînd putrezeşte un şobolan mort prin vreun ungher ascuns privirii tale, apoi vedeai sclipind ceva, erau ochii enormi, de sticlă, ai unei bufniţe împăiate care trona peste toate. După o vreme, începeai să vezi şi restul, dar nu spre bucuria ochilor, şi îţi părea rău după vremea aceea scurtă cînd, intrînd, nu vedeai nimic. Bufniţa era aşezată pe un lădoi care nu ştiu la ce folosea. Dacă însă găseai scîndura aceea, o puteai da la o parte şi, intrînd în ladă, îţi puteai petrece vremea acolo în mod plăcut, fără să te ştie nimeni. În momentul cînd s-a deschis uşa şi a sunat frumos clopoţelul de argint atîrnat deasupra, eu tocmai aşezam scîndura la locul ei. Făcînd aceasta, am privit printr-o crăpătură.

Erau mai mulţi bărbaţi înaintînd ca orbeţii şi fiecare avea în mînă cîte ceva ce arăta a armă. Unul gras, cu un cuţitoi înfipt la brîu, a strigat aşa, ca să mai prindă curaj:

— Hei, Herţog, ieşi odată dracului, că ţi-au venit clienţi!

Bătrînul Herţog era după tejghea şi tocmai urmărise cu uimire cum mă strecor în lădoi. Venind muşterii, uită însă de mine. Ăia nu-l

vedeau, dar el îi vedea, aşa că n-a avut decît să deschidă gura şi să zică:

— Păi, sînt aici! a spus.

Ăia tocmai începură să vadă ochii bufniţei, aşa că s-au oprit la tejgheaua pe care era scris frumos, cu litere de bronz: „NIHIL EST TAM POPULARE QUAM BONITAS”, pe româneşte adică: „Nimic nu este mai frumos decît bunătatea”. Şi oprindu-se acolo au dat cu ochii şi de bătrînul Herţog. L-au cercetat o vreme şi, cînd au ajuns la fes, s-au înfuriat:

— Ai fes, ai fes, ce să-ţi fac?! a zis unul aşa, în tîmpenie.

— Am! a zis Herţog. Da’ mai bine să nu-mi faci matale nimic!

Au tăcut iar o vreme, şi unul s-a apropiat de rafturi, a luat un borcan, l-a mirosit scîrbit, apoi a dat cu el de pămînt, aşa, ca să vadă ce-o să se întîmple. S-a întîmplat că acel borcan i-a împroşcat pe toţi, de puţeau acum mai rău decît atunci cînd veniseră. Ăla de spărsese borcanul a mai făcut o dată asta şi iar i-a stropit pe ceilalţi, aşa că unul a trebuit să zică:

— Mai opreşte-te odată dracului, Gică! a zis şi s-a privit scîrbit, uns cum era acum tot.

Pe urmă unul a zis că e cam întuneric în prăvălie şi a dat cu bîta pe care o avea în obloane şi cred că a avut dreptate, că după asta s-a făcut lumină. Şi bătrînul Herţog a zis că dacă nu-i vinde lui bîta, da’ ăla a zis că nu o vinde şi că mai bine îi sparge capul cu ea decît s-o vîndă. Şi după ce a zis aşa, a zis că să mai vină doi cu el, să vadă ce mai e prin casă, şi nu i-am mai văzut.

Rămăseseră acuma doi şi au început să spargă tot ce vedeau, da’ aşa, calm, ca unii care n-au nici o treabă, decît să spargă din cînd în cînd cîte un vas care nu le mai trebuieşte. Şi mereu unul zicea că lui nu-i plac ovreii, că put, aşa cum pute şi aici în vizuina asta de ovrei bătrîn, dar că ei de aia au venit, ca să aranjeze treburile, şi că pe urmă sigur

n-o să mai pută. Asta zicea, cred, ăla cu cuţitoiu'. Bătrînul Herţog avea pe el anteriul negru din piele de drac şi ăla grasu' a zis că să iasă odată dracu' din anteriul ăla şi să nu mai facă pe nebunu', holbîndu-se la el. Dar Herţog nu se holba deloc, aşa că a zis asta şi Grasu a zis atunci către celălalt:

— Dă-mi puţin bîta!

Şi ăla a zis că nu i-o dă, că nu vrea omor cu bîta lui.

— Dacă n-am venit să-l omorîm, atunci de ce dracu am venit aici? a întrebat Grasu.

— Am venit să-l speriem, să-şi bage minţile în cap. Asta o să le facem la toţi ovreii din oraşul ăsta.

— Ba nu, a zis Grasu, am venit să-l omorîm, aşa că dă-mi bîta.

— Omoară-l cu cuţitu', a zis celălalt, că cu bîta mea n-o să-l omori.

— Bine, a zis atunci Grasu, ai s-o vezi că am s-o fac şi pe asta.

S-a dus la bătrîn, l-a apucat de barbă şi a început să-l tîrască prin prăvălie.

Şi bătrînul a zis atunci:

— Cred că ţi-ar fi mai uşor matale să mă apuci de mînecă.

Da' Grasu a zis că e mai bine aşa, şi bătrînul Herţog a zis:

— Da, da' mîneca e mînecă şi barba e barbă.

Ăla l-a lăsat apoi în pata aceea de lumină ce venea prin obloanele sparte şi şi-a scos cuţitul:

— Eu mă duc acasă, a spus celălalt, n-am chef de omor în preajma mea.

Şi bătrînul Herţog a zis:

— Poţi să stai mata, că n-o să fie nici un omor.

Pe urmă au venit ăia încărcaţi cu boarfe şi, cînd l-au văzut pe Gras agitînd cuţitu', au zis că să-l lase dracului de cuţit şi că e mai bine să-l bată. Că ei au bătut-o şi pe bătrînă, şi pe unu' din ucenici, care se ascunsese sub pat. Da' ei l-au găsit fiindcă întîi şi întîi acolo au căutat şi pe urmă sub saltea.

— Bine, da' dacă îl batem, să-l batem în stradă, să vadă toţi.

Pe urmă ce s-a întîmplat s-a întîmplat pe stradă şi n-am putut să văd. Se auzea însă gălăgie şi unul a strigat tare, ca un apucat:

— Foc, arde, fraţilor!

Şi strigătul ăsta a fost de-adevăratelea. Cartierul ovreiesc ardea.

Bătrînul Herţog n-a murit, dar alţii au murit. Cel mai uşor a scăpat ucenicul, fiindcă el era învăţat cu bătaia, aşa că nici nu i-a păsat de una în plus. Cînd părea că totul s-a liniştit, după lăsarea nopţii, a venit şi a bătut încetişor în lădoi.

— Hai, ieşi de acolo, a spus, mergem să-l căutăm pe bătrîn.

— Nu ies, am spus, că o să mănînc şi eu bătaie.

— Nu, că ăia au plecat, a spus. Şi ieşi odată!

Aşa că n-am mai avut ce face, am ieşit. Afară era la fel de întuneric ca şi în ladă.

— Stai să aprind o lumînare, a spus Saul.

A aprins lumînarea şi am văzut că era plin de vînătăi pe faţă. A pus lumînarea pe lădoi, apoi a adus o boccea şi a zis că întîi să mîncăm, că lui îi e foame. Eu nu voiam să mănînc fiindcă îmi era frică. Pe urmă însă am mîncat şi mi s-a făcut somn. El a zis că nu cumva să adorm şi a scos nu ştiu de unde o sticlă cu vin. Pînă atunci n-o văzusem.

— Na, bea! a zis şi mi-a întins sticla.

— Nu beau! am spus.

A băut singur, plescăind din buze de fiecare dată cînd bea. Cînd a plescăit ultima oară, băuse cam jumătate din sticlă.

— Acum mi-e şi mie somn! a spus.

Eu m-am gîndit şi am spus:

— Vreau să beau şi eu!

— Bine, bea! a zis şi mi-a întins sticla.

Am băut, şi în clipa aceea am aflat că ceea ce beam eu drept sirop de frigurică se chema şi altfel.

— Ho, că te îmbeţi, a spus el, şi trebuie să-l căutăm pe bătrîn!

N-am plescăit decît o singură dată, atunci cînd sticla s-a golit.

— Mai bine nu mergem nicăieri, am spus, simţind cum începe să-mi vîjîie capul. Mi-e somn!

Saul însă a zis că trebuie să mergem, aşa că am plecat. Bineînţeles că eram beţi, el mai tare, fiindcă eu aveam o practică îndelungată în ceea ce priveşte vinul. Şi, fiind beţi şi afară fiind întuneric, a fost firesc să trecem pe lîngă bătrîn fără să-l vedem. Era chiar lîngă intrare, dar noi nu ne-am gîndit nici o clipă că ar putea fi acolo, aşa că aproape ne-am împiedicat de el. Era în nesimţire probabil, altfel ne-ar fi găsit el pe noi, dar nu ne-a găsit.

Era întuneric şi în aer plutea un miros de fum, dar nu se vedea nicăieri focul.

— Dacă avem noroc, a zis Saul, îl găsim imediat, dar cred că nu-i era gîndul la asta.

Mie în nici un caz nu-mi era.

— Vreau să văd focul! am spus, noroc că nu prea tare.

Saul nu mai era lîngă mine şi, după ce m-am împiedicat de el, cineva a trecut cam la o palmă de noi, apoi încă cineva. Unul din ăia doi a spus:

— Stai, să-l aşteptăm şi pe Gavrilă...

— Dă-l dracului! a spus celălalt. Uite, aici e casa!

— Ăştia vor să jefuiască, a spus Saul încet de tot, abia am auzit ce a spus.

Pe urmă a venit şi al treilea, Gavrilă, şi, împiedicîndu-se de noi, a înjurat:

— Ce e? a zis unul din ăia doi.

Ăla de se numea Gavrilă a zis:

— E ceva aici ca un cîine mort sau ca o grămadă de pămînt.

Şi Saul a zis încet de tot:

— Vino, ştiu eu un loc pe unde se poate intra în casa asta înaintea ăstora.

— Da’ de ce să intrăm? am întrebat eu.

Mi-a dat un ghiont şi m-a tîrît după el.

— O să-ţi spun altă dată! Acum hai!

Ştia într-adevăr un loc pe unde se putea intra şi cred că am nimerit în cămară. Mirosea tare a usturoi şi a ceapă şi poate a carne afumată.

— Mai bine să stăm aici şi să mîncăm, am spus eu, dar el a spus că nu, o să venim altă dată să mîncăm.

Cred că ştia casa foarte bine, fiindcă o vreme am înaintat fără nici un zgomot. Pe urmă, Saul a zis:

— Aici! şi am simţit peste mine ceva greu şi cald, dar puţind.

Mi-era cald şi o vreme am adormit. Cred că a dormit şi Saul. Cînd m-am trezit, Saul a zis:

— Dacă te-ai trezit, poţi să încerci să mai dormi.

— Nu, că vreau să mă uit! am spus.

Eram amîndoi vîrîţi în cîlţi de lînă şi aproape că mă sufocam. Am întins mîna în faţa mea şi s-a făcut o gaură cu lumină. Nu auzeam însă nimic din cauza lînii.

Am privit prin gaura aia şi am văzut un bărbat luptîndu-se cu o femeie şi n-am înţeles ce rost are să se lupte, că tot o dovedeşte pînă la urmă, n-are nevoie s-o pună jos ca să afle asta. A pus-o jos însă mai greu decît mă aşteptam şi pe urmă chiar că n-am mai înţeles nimic. Saul a zis, dar nu i-am recunoscut vocea din cauza lînii:

— Ar fi mai bine o vreme să dormi.

Dar eu am zis că mai bine mă uit prin gaură, dacă tot am făcut-o. Vorbeam şi mi se părea că vocea mea e undeva lîngă mine. Am făcut ce am făcut cu mîinile, şi cînd împrejurul capului a fost gol, am început să şi aud. Cred că zgomotele veneau prin gaura aia care era drept spre ăia doi. Gîfîiau şi tot nu încetaseră să se lupte, cu toate că femeia era de acum jos, cu bărbatul peste ea. Mă plictisea toată povestea fiindcă ştiam că aşa o să se întîmple.

Pe urmă a venit alt bărbat şi a zis tare:

— Te-ai apucat să călăreşti muierile, cînd avem altă treabă! şi i-am dat dreptate întru totul.

Saul nu ştiu cum a făcut şi a astupat gaura, aşa că o vreme n-am mai văzut nimic. Cînd am început iar să văd, în cameră erau numai bărbaţi, trei, ăia pe care îi ştiam, şi unul în plus. Ăsta, al patrulea, era bătrîn şi unul din ăia trei încerca să-i ardă barba cu o lumînare, dar n-a fost atent şi nu ştiu cum a făcut şi lumînarea s-a stins. S-au chinuit o vreme şi au aprins-o din nou şi iar au început să-i pîrlească barba bătrînului. Bătrînul nu zicea nimic, era aşezat pe un scaun şi parcă aştepta să vadă dacă reuşeşte ăla cu lumînarea. Cînd i s-a aprins barba, mirosea aşa ca atunci cînd pîrleşti un porc, a început să zbiere ca din gură de şarpe. Cei trei priveau şi rîdeau şi atunci am văzut că bătrînul era legat de scaun. Cînd i-a ars barba de tot, am văzut că nu era aşa bătrîn ca atunci cînd o avea.

— Vor bani, asta vor, a spus Saul, dar ăsta n-o să le dea, că îl cunosc. E cel mai bogat ovrei din oraşul ăsta. Îl cheamă Goldman.

Pe urmă ăla care se luptase cu muierea a scos un brici, care a lucit o clipă, şi tocmai mă pregăteam să ţip, cînd Saul a zis:

— Să nu ţipi!

Aşa că strigătul de frică mi-a rămas în gît şi a ieşit cîte un pic, ca un horcăit.

Ăla cu briciul a tăiat frînghiile cu care îi legaseră mîinile, acum era legat numai de piept şi de spătarul scaunului.

— Trebuie să te hotărăşti! a spus unul din cei doi fără brici.

— Lasă-l, a zis ăla cu briciul, că se hotărăşte el.

— Treaba voastră, eu v-am spus că sînt sărac, aşa că vă pierdeţi vremea de pomană, a zis bătrînul.

— Bine, asta o să vedem mai tîrziu, a zis unul din ăia.

Eu am zis:

— Dacă-l omoară? dar aşa, într-o doară, ştiam că-l omoară.

Nu mă impresiona asta, eram prea mic pentru a fi impresionat de moarte, mai mult mă speriase briciul cînd lucise. Saul a zis:

— Taci dracului odată!

Şi atunci am ştiut că lui îi e frică şi mi s-a făcut frică şi mie. Pe urmă iar am privit. Ăla cu briciul a zis:

— Þineţi-l!

Bătrînul şi-a rotit capul într-un fel ciudat, nu înţelegeam ce vrea, pînă n-a zis:

— Nu e nevoie! şi a ridicat o mînă.

Ăla cu briciul a zis:

— Bine, să nu crezi că ne convingi.

Pe mine însă mă convinsese.

I-a apucat mîna, şi briciul a lucit, apoi a ţîşnit sîngele. Şi am auzit:

— Asta e, Goldman, acum nu ne rămîne decît să aşteptăm şi tu să te hotărăşti.

— Sînt sărac, v-am spus, a zis bătrînul, nu am la ce să mă hotărăsc.

— Bine, atunci noi aşteptăm să vedem cum se scurge sîngele din tine, apoi plecăm.

— Aşteptaţi, a zis bătrînul, apoi n-a mai zis nimic.

Asta i-a înfuriat. Au tăbărît pe el şi au început să-l piseze. Scaunul s-a răsturnat, aşa că le-a venit mai uşor să dea cu picioarele. Cînd n-au mai dat, bătrînul devenise o masă de carne sîngerîndă. Din cînd în cînd carnea aia horcăia şi se zbătea.

Nu făceam decît să mă uit prin gaura din faţa mea şi nu eram atent la ce se întîmplă în jur. Cînd am fost atent, l-am auzit pe Saul plîngînd. Nu ştiam ce să fac, pe urmă am început să plîng şi eu, dar mai mult aşa, fiindcă plîngea Saul. Stăteam în lîna aia puţind şi plîngeam amîndoi. Pe urmă Saul n-a mai plîns; se smiorcăia numai din cînd în cînd, dar eu n-am putut să mă opresc.

— Taci dracului odată, nu te mai smiorcăi, a zis Saul, şi cred că vocea lui a ajuns după vreo cinci

minute la mine, atît de multă lînă era între noi acum.

— Da' şi tu ai plîns! am zis, numai aşa, ca să văd ce zice, dar n-a zis nimic.

O vreme am plîns, pe urmă am adormit. Cînd m-am trezit, Saul încerca să mă scoată din lînă, dar cred că nu mă găsea. Scormonea tot pe lîngă mine.

— Ce este? am întrebat.

— Hai, vino! a zis el. Ăia au plecat.

Am făcut ce am făcut şi am ieşit din lînă. În jurul meu era întuneric. Uitasem de bătrîn, aşa că a trebuit întîi să mă împiedic de el ca să-mi amintesc totul.

— Nu pe acolo! a zis Saul furios şi nu înţelegeam ce motiv are să fie.

— Păi, acolo e bătrînul, am zis şi am aşteptat răspunsul în întuneric.

— E, da' e mort! a zis Saul. Aşa că hai.

Şi iar ne-am strecurat prin odăi, era întuneric şi linişte, dacă n-aş fi ştiut că tot ce se întîmplase se întîmplase, nu mi-aş fi putut închipui nimic. Cînd a mirosit iar a ceapă şi a usturoi şi poate a carne afumată, am ştiut că totul s-a sfîrşit. Pe urmă ne-am strecurat printr-o gaură şi Saul a zis:

— Întîi eu!

Dar eu eram deja cu capul afară şi simţisem aerul rece izbindu-mă şi mirosul aşa ca atunci cînd se face dimineaţă, dar nu e încă lumină. Nu era lumină, iar eu eram destul de buimac ca să nu-mi aduc aminte că de afară pînă la gaura aia trebuia să te caţeri şi că atunci cînd venisem mă săltase Saul pînă la ea. Cînd ai 5 ani şi te strecori printr-o gaură care e mai sus de pămînt n-ai nici o şansă să cazi în cap, chiar dacă încerci să faci asta cu tot dinadinsul. Şi eu voiam s-o fac. Saul a zis:

— Vezi, că e sus!

Dar eu văzusem deja asta fiindcă acum eram jos. A fost aşa, ca şi cum ai arunca un săculeţ cu făină prin gaura pe care de obicei cobori în beci. Vreau să spun că am imitat destul de bine

zgomotul ăsta. Pe urmă a imitat Saul zgomotul ăsta, da' ca un sac mai mare. A stat o vreme întins pe pămînt şi zicînd:

— Mare dobitoc! da' cred că spunea despre el.

— Nu am nimic! am spus eu.

— Nu ai tu, dar am eu! Mi-am scrîntit piciorul.

Cred că nu şi-l scrîntise, dar era atît de furios încît era convins de asta şi o vreme a mers şchiopătînd.

— Trebuie să-ţi spun ceva! a spus după o vreme.

— Ce? am întrebat.

— Că să nu spui la nimeni ce am făcut în noaptea asta, dacă vrei să n-o păţeşti.

Pe urmă a început să se lumineze, dar străzile erau pustii, numai noi dormind de-a-n picioarele, mergînd spre casă.

— Dacă nu spun, ce-mi dai? am întrebat şi m-am uitat la el. Şi, văzîndu-l, a trebuit să spun repede: Dacă mă baţi, o să spun tot! am spus, dar nu destul de repede, primisem deja lovitura în fund şi acum încercam să merg de-a buşilea şi să spun cuvintele astea.

— O să te bat pînă o să-ţi intre în cap!

— Ce? am întrebat, dar ştiam ce.

— Că să nu spui la nimeni ce am făcut noaptea asta, a spus şi s-a uitat urît la mine.

Reuşisem să mă ridic iar în picioare, dar acum eram atent la ce se întîmplă. Nu destul de atent cred, fiindcă iar m-am trezit în praf.

— Bine, am zis, n-o să spun la nimeni nici chiar dacă mă întreabă.

— Nu dacă te întreabă, a spus el, că n-are cum să te întrebe, că nu ştie nimeni.

De-abia atunci mi-am dat seama că de aventura noastră nu ştia nimeni.

— Bine, am spus, aşa o să fac, şi m-a lăsat în pace.

Pe urmă mi-am adus aminte de bătrîn. Am spus:

— Şi nici nu l-am găsit pe...

Dar Saul a zis că nici nu puteam să-l fi găsit pe întunericul ăla, dar că ar fi bine să mă uit din cînd în cînd în jurul meu, că poate-l văd, şi atunci să-i spun şi lui. M-am uitat o vreme, apoi m-am plictisit.

— Nu-l văd! am spus.

Şi am început să merg cu ochii închişi şi încercînd să dorm. Nu am putut să fac multă vreme treaba asta, fiindcă de fapt ajunseserăm acasă. Am vrut să intru prin faţă, dar Saul a spus:

— Nu pe acolo!

Şi am intrat printr-un loc pe care îl ştia el. Cînd am fost înăuntru, mi-a zis:

— Acum ar fi bine să te bagi în lada aia şi ziua asta să nu ieşi de acolo. O să încerc să fac ceva ca să nu se observe că am lipsit toată noaptea.

— Bine! am spus.

Nu ne simţiseră venind şi în casă era aproape întuneric şi linişte şi nu mi-a fost greu să ajung în ladă. Acolo era şi mai întuneric şi am adormit imediat. Cînd m-am trezit, era noapte şi îmi era foame. Am ieşit uşor din ladă şi am început să umblu aiurea. Mă gîndeam să nu-i trezesc. De fapt, mi-era frică să nu mănînc bătaie. Pe o policioară am găsit o bucată de pîine uscată şi puţin mucezită. M-am întors în ladă şi o vreme am molfăit din pîine. Pe urmă am auzit un ciocănit şi vocea lui Saul:

— Ieşi de acolo, Tache!

— Mai bine vino tu înăuntru! am zis.

— Nu mai face pe tîmpitu’, a zis el, ştii că nu pot să intru.

Atunci am înţeles că eram singurul care puteam intra în lada aia şi am fost fericit.

— Bine, nu ieşi, stai acolo, dar ascultă!

— Ascult! am spus eu.

— Au văzut că n-am fost acasă noaptea trecută şi ginerele bătrînului m-a bătut, dar nu i-am spus unde eşti tu.

— Puteai să-i spui, că tot nu poate să vină aici!

— Nu fi prost, a spus, ascultă! Noaptea asta sau ailaltă m-am hotărît să fug de acasă şi m-am gîndit dacă nu vrei să vii şi tu.

Atunci am scos capul din ladă, dar el n-a văzut. Cînd am deschis gura şi am vorbit, s-a speriat tare, că era cu o ureche chiar lîngă gura mea, dacă aş fi scos limba, l-aş fi atins.

— Nu vin! am spus. Stau foarte bine aici şi nu ştie nimeni unde sînt.

— Bătrînul ştie! a spus el după ce şi-a revenit din sperietură, dar acum nu spune, că, de cînd cu bătaia, nu mai vorbeşte.

— Da' ce are? am întrebat.

— Nu are nimic, dar stă în pat şi nu vorbeşte şi nu mănîncă. Au venit toate rudele şi stau în jurul lui. Fiică-sa mai mare plînge de mama focului, dar nu-i dă nimeni nici o atenţie. Dacă mai plînge aşa o zi sau două, bătrînul n-o să mai suporte, o să deschidă gura şi o să zică: „Mai taci dracului!". Şi dacă o să zică asta, atunci o să zică şi de tine. Să se ducă unu' să te scoată odată din lada aia pe care stă bufniţa. Asta e! Aşa că e mai bine să fugi cu mine.

Vorbise mult şi repede, nu-l ascultasem decît la început şi la sfîrşit, aşa că am zis senin:

— Nu vin, că pe urmă o să ne prindă şi mîncăm bătaie şi mai rău.

— Bătaie o să mănînci şi aşa! a spus el.

— Da, dar mai puţină!

— Bine, eu oricum plec. Uite, na! a spus şi mi-a întins o legătură. Ca să ai ce mînca! a spus. Eu nu plec decît poimîine. O să trec şi noaptea care vine pe la tine. Pînă atunci gîndeşte-te! a spus şi nu i-am mai auzit vocea.

Am mîncat şi, cînd s-a auzit primul cocoş, m-am culcat. Peste nu ştiu cît timp m-am trezit. În jurul meu erau zgomote şi cineva vorbea:

— Am putea să-l silim să mănînce! a spus o voce de femeie. Ştiu şi eu, cu o ţeavă sau altceva, o pîlnie poate.

I-a răspuns o voce de bărbat:

— Nu, nu, aşa o să-l întărîtăm şi mai tare. Cînd n-o să mai poată sta de foame, o să mănînce el. Nu are rost să ne omorîm cu firea.

— Spui aşa fiindcă nu e tatăl tău, a spus vocea de femeie. Apoi: Şi copilul ăla afurisit, cînd o să vină maică-sa, nu ştiu ce-o să-i spunem.

— N-o să-i spunem nimic. Trebuia să şi-l ia cu ea dacă voia să n-o doară capu'. Asta o să-i spunem.

— Ştii foarte bine că nu putem să-i spunem aşa.

— Mai bine te-ai gîndi cum să-l faci pe bătrînul ăsta încăpăţînat să mănînce. L-au bătut unii şi aşa s-a întîmplat mereu de cînd sînt ovrei pe lumea asta. Parcă pe mine nu m-au bătut, şi ce, n-am mai mîncat din cauza asta? Dacă nu mîncam de fiecare dată cînd eram bătut pentru simplul motiv că sînt ovrei, crăpam de mult.

— Fiindcă eşti nesimţit, de-asta n-ai crăpat!

— Mai bine ţi-ai aduce aminte ce i-au făcut lui Goldman. Dacă îi făceau aşa şi lui taică-tău, ţi-ar fi plăcut?

La cuvintele astea femeia începu să plîngă. N-a lipsit mult să plîng şi eu, mai ales că ştiam ce i-au făcut. Noroc că n-am plîns, că altfel mă descopereau imediat. Pe urmă au plecat şi eu am adormit. Cînd m-am trezit, era iar noapte şi am ieşit din ladă şi mi-am făcut nevoile într-un colţ al prăvăliei. Eram în colţul ăla cînd a venit Saul. A venit atît de încet, încît nu l-am auzit decît după ce a ciocănit în ladă.

— Sînt aici! am spus.

— Ce faci acolo? a spus. Pe urmă a spus: A! Şi: Cînd termini, vino să vorbim.

— Am terminat! am spus şi m-am apropiat de el.

— Mai stau puţin şi plec de tot! a spus. Ce faci, te-ai hotărît?

— Nu vin cu tine!

— Bine, faci cum vrei!

— Mi-e sete! am spus.

— A, da, nu m-am gîndit la asta! O să-ţi aduc apă. Ar fi însă mai bine să pleci cu mine.

— Nu plec! O să vină mama şi atunci o să plec. Pînă atunci o să stau în ladă.

— I-au prins pe ăia! Vreau să spun că l-a prins pe unu' şi acum atîrnă în spînzurătoarea oraşului. E ăla gras cu briciu'! a spus. Şi pe urmă: Nu poţi să stai în lada asta prea mult timp. Bătrînul ştie că eşti aici, numai ăilalţi nu ştiu, şi primul lucru pe care o să-l facă bătrînul cînd o să deschidă gura o să fie să spună de tine.

— Poate să spună, am spus eu, da' nu poate să mă scoată din ladă.

— Poate, dacă vrea, numai să vrea şi poate, a spus.

— Nu! am spus.

— O să-ţi aduc apă şi plec, a spus el. Mă duc spre Braşov.

— Ce e aia Braşov? am întrebat.

— Un oraş, da' e în altă ţară. Mă duc să aduc apă.

— Bine! am spus.

A venit mai tîrziu decît mă aşteptam. Avea ceva în voce ca atunci cînd trebuia să mănînce o bătaie. Nu mi-a spus însă ce e.

— Uite, aici e apă! Plec! Mai ai cîteva clipe să te hotărăşti.

— Nu! am spus.

— Bine, la revedere!

— La revedere! am spus şi astea au fost ultimele cuvinte.

De abia după o vreme mi-am dat seama că sînt singur şi mi s-a făcut frică. Am strigat încetişor:

— Saul, stai, vin şi eu! dar nu mi-a răspuns nimeni.

Numai într-un tîrziu s-a auzit un foşnet şi un şobolan a trecut pe lîngă mine. Şi iar am strigat, tare acum, ca un disperat. Înţelesesem, în fine, dobitocul de mine, că Saul plecase.

Nu l-am auzit cînd a venit. Se aşezase pe ladă şi mă privea, atît cît putea să mă privească în întunericul ăla.

— Ce este? a întrebat într-un tîrziu.

— Saul a plecat! am spus.

— Ştiu! Trebuia să plece! Am vorbit cu el cînd s-a dus după apă.

— El spunea că nu vrei să vorbeşti, da' acum vorbeşti, am spus. Uitasem de frică.

— Vorbesc cu tine! a spus, dar atunci n-am înţeles ce înseamnă asta.

— Şi Saul a spus că dacă o să vorbeşti, o să spui de mine unde sînt. Mă ridicasem în picioare.

— Da! a spus. Aşa am să fac dacă am să vorbesc.

— Poţi să spui! am spus. Nu mă pot scoate de acolo.

— Ai dreptate! Nu te pot scoate. Dar fii liniştit, dacă vor afla, nu de la mine vor afla.

Atunci am înţeles.

— Vrei să spui că nu vei vorbi cu ei?

— Da! a spus el.

Pe urmă am tăcut amîndoi. Cînd am vorbit, am vorbit eu întîi.

— Şi mama? am întrebat.

— O să vină! Trebuia pînă acum să vină. Noaptea trecută i-am scris şi l-am rugat pe Saul să trimită scrisoarea prin cineva.

— I-ai spus unde sînt?

— Da! a spus. Şi pe urmă: Uite, ţi-am adus mîncare şi o lumînare.

Am luat mîncarea şi lumînarea şi iar am ştiut că sînt în siguranţă.

— Vezi numai să nu dai foc casei!

— Nu, nu-i dau foc! am spus eu.

— O să vin şi noaptea viitoare! a spus şi a plecat.

De fapt, nu aveam ce face cu lumînarea, dar am pus-o bine. Mă învăţasem cu întunericul şi începusem să şi văd. Aşa a trecut o săptămînă.

Ziua dormeam, iar noaptea eram treaz. O dată am ieşit şi afară. Era un cer frumos şi cald. Veneau mirosuri de pretutindeni, mirosea cel mai tare a liliac trecut, veştejindu-se, mai ţin şi acum minte mirosul acela. A fost prima noapte în care nu l-am văzut pe bătrîn. Nu a venit nici a doua noapte şi a trebuit să-mi caut singur de mîncare şi de băut. Ziua m-au trezit vocile lor şi am înţeles că bătrînul a murit. Vorbeau şi din cînd în cînd plîngeau. Am aşteptat să se facă noapte, dar atunci cînd s-a făcut, nu m-am putut duce la el. Îl vegheau fiicele lui.

După ce l-au îngropat pe bătrîn, ei s-au întors acasă şi au început să vorbească. Şi tot vorbind, una din femei a zis:

— Nu mă aşteptam ca tata să moară.

— De ce? a întrebat cineva, nu ştiu care o fi fost ăla.

— E simplu, a spus femeia, una din fiicele bătrînului. Tot timpul a lipsit cîte ceva din mîncare şi mă gîndeam că bătrînul...

— Nu, n-a fost el! a spus altcineva şi s-a aşternut tăcerea peste ei.

O vreme au tăcut, apoi unul a avut curaj să zică tare ceea ce gîndeau de fapt toţi.

— Băiatul ăla înseamnă că este aici în casă de la început! Şi ştiu şi locul unde ar putea fi.

— Dacă îl ştii, înseamnă că nu e acolo, a spus o voce de femeie.

Asta este de fapt totul. Au trecut de atunci mai bine de patruzeci de ani şi, încercînd să-mi amintesc toate astea, am aflat că nu-ţi poţi aminti nimic. Am minţit, aşa cum minţim întotdeauna, fiindcă adevărul nu are cuvinte să-l rosteşti.

Capitolul doi
Noiembrie

Dacă cineva s-ar apuca să deseneze moşia Mălura, vreun agrimensor, poate, făcîndu-i planul, ar descoperi că, fără îndoială, moşia aduce cu peninsula italică. Are cinci mii de stînjeni în lungime şi între trei şi cinci sute în lăţime şi, de cînd cu scumpirea pămîntului, valorează în jur de 130.000 de taleri, adică aproape un milion de lei. Stăpînul ei se numeşte Costache Vlădescu, dar toată lumea îi spune de foarte multă vreme, nu ştim de ce, Tache de catifea.

Cam în dreptul unde se află aşezat oraşul Roma în peninsulă, pe moşia Mălura este conacul boieresc. A dat prima zăpadă, apoi a geruit. Pleană, încotoşmănat cu o şubă şi cu căciula trasă bine pe cap, îşi freacă mîinile şi zice, îmbîcsind aerul cu damf de ţuică:

— Iar au dat fraţii Harbuz prin pădurile mele!

Pădurile nu sînt ale lui, el e numai arendaş, dar boierul Tache de catifea se face că nu observă amănuntul acesta. Sînt întrerupţi de un servitor încărcat cu un braţ de lemne, care spune, rostind cuvintele parcă în duşmănie:

— Astea sînt ultimele, boierule!

Au golit moşia de toate plăticile, sau cum le mai zice: roşcov-sălbatic, fiindcă cucoanei celei noi a boierului îi place să ardă în sobă numai lemn de plătică, care, spune ea, dă un miros plăcut în aer. Pleană tropăie nerăbdător, şi stratul subţire de zăpadă se murdăreşte de noroiul ce nu a apucat să îngheţe încă.

— Bine! spune Tache. Deocamdată ardeţi-le pe astea şi pe urmă o să vedem, apoi se întoarce către Pleană.

E îmbrăcat, ca de obicei, cu un costum de catifea şi la gît are înnodată o eşarfă de mătase verde, care îi dă un aer tineresc. Îl priveşte pe

Pleană cu o privire subţire, pe jumătate ascunsă de pleoapele coborîte ca de o lumină prea puternică. Figura lui uscată şi uşor gălbuie începe să se îmbujoreze din cauza frigului. Nu pare deloc grăbit şi l-a jignit de moarte pe Pleană, primindu-l ca pe un om de rînd în atenansele casei, şi nici acolo înăuntru. Musaipul lui Pleană, un bărbat uscăţiv, mic de statură şi negricios, grec poate, zice:

— Da' i-am potolit!

— Adică cum? zice boierul Tache.

Pleană zice:

— De asta am venit, ca să vă spunem. Unul din ei are un plumb, pe care i l-a băgat aşa, hodoronc-tronc, pădurarul meu în picior. Şi un plumb într-un picior e o probă.

— Bine, am să cercetez! spune Tache.

— Arhon Pleană, spuse musaipul, a venit să vă spună că are intenţiunea să vă trimită în judecată pentru faptele celor trei fraţi.

— Dacă e vorba de asta, spuse Tache, am putea să ne înţelegem înainte de judecată. Nu am timp de pierdut pe acolo.

Musaipul tuşi şi scuipă gros în zăpadă, apoi o vreme se uită, mirat parcă, la flegma verzuie, pînă cînd se hotărî s-o strivească cu piciorul şi să zică:

— Arhon Pleană de asta a venit, ca să vă înţelegeţi.

Tache spuse:

— Cinci sute de lei!

Musaipul spuse:

— O mie şi să fiţi sănătos!

Pleană, gras, roşu în obraji, plesnind de sănătate, se făcea că admiră un cîrd de ciori care dădea tîrcoale prin preajmă. Cînd se băgă în vorbă, zise:

— Ale dracului ciori!

Tache de catifea se făcu că n-aude şi zise:

— Da! O să trimit banii prin cineva!

— Şi nu v-am spus, spuse Pleană, a venit boierul. Dacă mă gîndesc bine, cred că mi-a spus să vă spun asta.

De undeva din cer coborî o negură peste ei, apoi prinse să fulguiască arar, într-o doară. Ogarca Diana, cîinele favorit al lui Tache, apăru tîrînd după ea o piele de iepure sîngerîndă. Tache o strigă şi ea veni blîndă, lăsîndu-se mîngîiată şi privind cu ochi umezi la cei doi străini.

— Cînd a venit? întrebă într-o doară Tache.

— Acum trei zile! E cu o mulţime după el, de abia le-au ajuns odăile.

Tăcu o vreme, apoi se întoarse hotărît să plece. Tache stătea pe scări şi privea la ei. Pleană întoarse capul şi zise:

— Dacă vreţi, pot să vă trimit două care cu lemn de plătică.

— Trimite-le! spuse Tache.

— E un cadou, spuse Pleană, nu e nevoie să le plătiţi.

— Bine, spuse Tache.

Plecară şi nu se mai văzură. Cînd să intre în casă, apăru ca o umbră cel mai mare din fraţii Harbuz.

— Am să-l omor! spuse, dar nu către Tache, ci aşa, aiurea.

Tache îl privi pieziş şi spuse:

— Faci ce vrei! N-am să te ţin eu să faci ce vrei, dar nici n-am să te scap cînd vei face vreo prostie.

— Frate-miu trage să moară! spuse celălalt, Harbuz adică.

— Ce-aţi căutat pe moşia Bălăşeanului? Ştiaţi că Pleană vă pîndeşte de mult.

— Iartă-ne, boierule, de asta am venit, să te rog să ne ierţi.

Tache dădu a lehamite din mînă. Ogarca Diana, proptită cu labele pe pieptul lui Harbuz, îl lingea fericită cu limba ei fierbinte pe faţă.

— Hai, Diana! spuse Tache.

Căţeaua hămăi o dată scurt, apoi din două salturi fu lîngă Tache, pe jumătate intrat în casă. Nu mai auzi ce spunea Harbuz, afară, în ger.

Se întunecă repede în ziua aia şi pe la ora 6 prinse să viscolească. Nu se auzea decît vîntul. Somnul se strecură printre lucruri. Tache îşi fumega aromitor luleaua, privind la foc. Lemnul de plătică ardea repede şi în cameră se răspîndise mirosul lui ciudat. Într-un tîrziu, Flora spuse:

— Am putea merge la culcare!

— E încă devreme! spuse Tache. Apoi îşi privi ceasul. De-abia e şase.

Diana, căţeaua favorită a lui Tache, auzindu-le vocile, se trezi din somn şi îi privi cercetătoare, apoi îşi puse capul între labe şi adormi din nou.

— O să beau ceva! spuse Flora.

Se sculă şi îşi turnă într-un păhărel de cristal puţin lichior de nuci verzi.

— Bei prea mult! spuse Tache, privind lichidul verzui.

— Da! spuse ea.

Pe urmă tăcură iar. Tolănit într-un jilţ, Tache privea cu ochi mijiţi lumea.

— Sînt fericită! o auzi pe Flora spunînd. Îmi place molcomia asta.

Tache nu răspunse. Se gîndea cine ştie la ce.

Flora puse paharul cu lichior pe o măsuţă şi începu să danseze cu paşi uşori prin odaie. Cînd se opri, spuse cu vocea schimbată:

— „Poate-n vis trăi profund cine treaz în orice clipă-i? Nu visez, căci cred şi pipăi tot ce-a fost şi tot ce sînt”.

Căţeaua Diana tresări speriată de vocea nouă ce se auzea în cameră. Văzînd că nu e nimeni necunoscut, lătră o dată a nedumerire, apoi veni lîngă Tache. Acesta o mîngîie absent.

— Cel mai mic dintre fraţii Harbuz a murit! spuse într-o vreme. Ăilalţi doi s-au jurat să-l omoare pe Pleană.

— Ştiu! spuse ea. Şi nici n-o să fie cine ştie ce dacă-l omoară. Ai putea să-i laşi să-l omoare.

— Nu! spuse Tache.

Se sculă molatec şi sună din clopoţel. Veni o slugă bătrînă, Iancu Cucui îi spuneau celelalte slugi, Tache – numai Iancu. Acum îi zise însă, ca niciodată, Cucui, şi sluga tresări ca lovită de sfîrcul biciului.

— Ascultă, Cucui, tu ştii că fraţii Harbuz s-au jurat să-l omoare pe Pleană, ai auzit asta, nu-i aşa?

— Am auzit, boierule, şi ăştia or s-o şi facă. Îl pîndesc, şi cînd nu s-o aştepta nimeni, or s-o facă. Ai lui Harbuz n-au lege pe pămîntu' ăsta, ca noi ăştialalţi, nu le pasă nici de Dumnezeu, nici de Dracu.

— Să ştii că, dacă-l omoară pe Pleană, s-a sfîrşit cu ei!

În ochii slugii luci ca o luminiţă.

— Ştiu, boierule, păcatele mele, dar au şi ei dreptatea lor, nu omori un om aşa ca pe un lup, şi asta numai că a dat prin păduri străine. Şi mai e ceva, boierule, ăla mai mic dintre fraţi era nevinovat ca un înger, o ştiu toţi şi o ştie şi Pleană, şi tocmai lui s-au găsit să-i umple bojocii cu plumbi.

Sluga vorbise rar şi fără patimă şi privind spre boier. Tache se gîndi o clipă, apoi spuse:

— Spune-le că eu nu vreau omor, aşa să le spui, că nu vreau omor în preajma mea.

— Am înţeles boierule! spuse Iancu Cucui, sluga.

— E poruncă, să nu se uite asta! spuse Tache. Apoi: Du-te! Şi să vină Maria cu cafele.

Omul dădu să iasă, dar Tache îl opri:

— Stai! Şi să le spui că dacă nu fac cum am zis eu, să-şi ia boarfele şi să plece de pe pămîntu' meu.

— Asta nu pot să spun, boierule! spuse Iancu, cu o voce mohorîtă.

— Bine! spuse Tache, privind la sluga care ieşea.

Se lăsă tăcere după cuvintele astea. Numai vîntul, viscolind afară, se auzi, apoi zgomotele

care or fi fost se amestecară arar. Veni Maria cu cafelele aromind. Aşeză tava pe o măsuţă incrustată cu fildeş şi privi umbrele ce se legănau în lumina lumînărilor. Cînd deschisese uşa, umbrele se lungiseră, umplînd odaia, apoi, încet-încet, se făcuseră iar ca la început.

— Boierul mai pofteşte ceva? spuse cu ochii în pămînt.

Plînsese şi nu voia să se vadă asta. De trei luni purta în pîntec rodul lui Ion Harbuz, mortul.

— Ascultă, spuse Tache, nu-mi place cum priveşti în pămînt. S-a întîmplat o nenorocire, nu vreau să se mai întîmple şi altele. Ieşi şi trimite-o pe maică-ta aici!

— Boleşte, boierule, nu poate să se mişte de pe laviţă.

— Bine, o să mă duc eu la ea. Am ajuns să umblu eu în vizită la slugi.

— De ce te frămînţi? întrebă Flora într-o doară.

— Nu înţelegi?! izbucni el, apoi dădu a lehamite din mînă.

Luă o lumînare şi ieşi din odaie. Mergea prin întuneric şi din cînd în cînd lumina pe care o purta dezvăluia lucrurile tăcute în găoacea lor. Oţelul rece al armelor luci pe perete, apoi o oglindă îi trecu chipul înapoi, în întuneric. Se opri în faţa oglinzii şi se privi o clipă. Se recunoştea mirat, de parcă nu s-ar mai fi văzut de mult timp, şi acum, uite, se regăseşte cu sufletul golit de orice bucurie.

„Un suflet cu adevărat viteaz şi mare se distinge în primul rînd prin două calităţi, dintre care una îşi găseşte expresia în dispreţul lucrurilor exterioare, în convingerea că omul nu trebuie să admire, să dorească sau să caute nimic ce nu este frumos şi onest şi nici să se lase robit de vreun alt om, de vreo pasiune sau de soartă.”

Îşi lăsă gîndurile să se zbuciume aiurea şi se depărtă de oglindă.

Cînd ajunse în bucătăria mirosind stătut a mîncăruri şi a sudoare de om şi a vin acru, uită

pentru ce venise aici. Le privi nedumerit pe cele cîteva slugi care stăteau în jurul unei mese. Femeile picoteau într-un colţ pe o laviţă. Cei de la masă beau vin şi unu' cu mustăţile căzute mult în jos, ca la cazaci, Mihai Darda, grăjdar îmbătrînit în rele, povestea din timpul Zaverei, cînd s-a bătut muscalul cu turcul la 1787 şi au fost şi români în oastea muscălească, conduşi de unul Ion Udre. El, Mihai Darda, fusese, vezi Doamne, în oastea muscălească în vremea aia, pînă cînd, apoi, Mavrogheni-vodă a fost scurtat de cap de turc, şi el s-a lăsat de război. Pe urmă, într-o iarnă rea, în 1806, a fost iar război, şi muscalii au ocupat Bucurescii în ajun de Crăciun, de a venit Sfînta Sărbătoare peste ei luptînd şi vărsînd sînge de păgîn. El, Mihai Darda, fusese atunci la oaste sub vodă Constantin Ipsilanti, împreună cu boierul cel bătrîn, vel-logofătul Gavrilă, un bărbat peşekîr şi înnădit la toate relele de le dă Domnul pre pămînt. Dar nici el, Mihai Darda, nu fusese uşă de biserică. Tocmai se însurase în vremea aia cu Dafiţa, boierul era becher şi rîdea de el că s-a însurat, pe urmă într-o zi a zis:

— Io mă duc la război, aşa că tu o să vii cu mine *ordonance*.

— Că ce e aia? am întrebat eu.

A rîs şi m-a bătut după ceafă cu o labă ca de urs, de mi-a zdruncinat creierii în cap, şi a zis:

— Tot un drac!

Iar eu:

— Păi, dacă e tot un drac, viu, da' n-am nici armă, nici plumbi, nici iarbă, că le-am vîndut pe toate ca să mă însor.

El s-a uitat la mine şi a zis:

— Da' chestia aia, scula, n-ai vîndut-o?

Aici toţi din jurul mesei începură să rîdă gros şi tare şi muierile tresăriră speriate. Mihai Darda îşi aprinse ciubucul stins între timp şi pufăi îndelung.

Tache, privindu-i, îşi ieşi din sărite. Se strecurară în lumină şi ei îl văzură şi ştiură că e

mînios.

— Ce e, boierule? spuse Darda, tacticos, ca cel mai vechi de-al casei ce se afla.

Avea mijlocul înfăşurat într-un taclit vărgat, vechi, ca boierii, şi privea nepăsător undeva peste capul lui Tache.

— V-aţi făcut boieri, care va să zică, eu chem ca prostu' şi voi staţi aici la taclale, cu vinu' în nas şi cu ciubucuri, fir-aţi ai dracului să fiţi! Şi tu ţi-ai pus şi taclit vărgat, spuse către Darda, te-oi fi crezînd boier poate?

Femeile chirăiră speriate de privirea boierului şi fugiră de sub ochii lui. Rămase numai o babă chioară, chelăreasa de pe vremuri, acum vrăjitoare şi doftoroaie în sat, dar aciuată pe lîngă boier la căldură şi mîncare pe degeaba. Scuipă înspre Darda şi zise:

— S-a necuviinţat de tot blestematu'!

Tache îi privi şi parcă îi mai pieri din supărare.

— Taci, babo! spuse. Se gîndi o vreme, apoi spuse: Gheorghe, ia adu tu biciul ăla cu care dai în cai cînd nu vor să meargă.

Gheorghe se sculă supus şi veni cu biciul. Darda se făcea că nu vede, n-aude, da' avea ceva ca o presimţire neagră pe suflet.

— Babo, tu pleacă! spuse Tache.

— Lasă, boierule, c-am mai văzut eu cur de bărbat sub izmene, spuse baba şi căscă gura a aşteptare.

— Tu, spuse Tache către Darda, ai uitat poruncile cele sfinte de ni le-a dat Domnul nostru să le într-ascultăm?!

— De unde să le ştiu, boierule, păcatele mele, că nu le-a mai zis de mult popa la biserică.

Tache avea acum biciul în mînă şi se juca cu el. Se înfurie şi sfîrcul biciului pocni ca din puşcă la o palmă de Darda. Acesta se făcu galben la faţă şi dădu ochii peste cap, bolborosind cuvinte neînţelese.

— Nu te mai preface! urlă Tache la el, de se cutremură casa. Soitaru' dracului!

La cuvintele astea din urmă, Darda căscă ochii şi prinse a zîmbi pe sub mustaţă.

— Că bine ziseşi, boierule! spuse. Cum de uitai? Cam după focu' de la Curtea Nouă, în 1812, cînd veni vodă Caradja la domnie, cu ciuma după el, după ce se trecu deci şi ciuma, eu eram prin Bucuresci cînd a fost cu alergătura lu Beosipeta Carolina Pocher, o svăboaică de la Tirol, şi ce mi-a venit mie în gînd ca să mă întrec cu ea. Prostie de om tînăr. M-am dus eu la han, unde era Beosipeta, ca s-o văd împreună cu alţii, gură-cască. Eu pe vremea aia eram, care va să zică, paznic la via lui Capră, nu-mi mai trebuia nimic, numai ca să alerg în întrecere cu Beosipeta vroiam. Stăteam în îmbulzeala aceea şi aşteptam s-o văd, da' n-am văzut nimic, că ea nu voia să iasă. Atunci am strigat tare, de m-au auzit toţi: *Fraţilor, eu mă duc la ea şi-i fac provocare*! Ăia de erau de faţă au zis că hă, hă, să mă duc. Şi m-am dus. Asta a fost soarta vieţii mele, boierule, să mă bag în bucluc aşa, ca prostu', cînd nici capu' nu mă durea. Alergarea a fost de la Straja Podului Mogoşoaiei pînă la Straja Tîrgului d-Afară, de trei ori în ducătoare şi de trei ori în viitoare. În ducătoare a fost cum a fost, că era vodă cu ochii pe noi, a trebuit să fug ca un cîine cu terpentină sub coadă, că vodă ca terpentina mă frigea cu privirea, da' în viitură nu mai povestesc, am rămas de căruţă, că aia parcă avea pe dracu în picioare, aşa le folosea. Vodă se prinsese pe mine zece galbeni contra zece parale cu un murahaş în trecere prin Bucureşti şi s-a făcut negru cînd a văzut că pierde. Tot neamul striga a mă încura, da' a fost de pomană. Cînd totul a fost la sfîrşit, a trimis vodă de m-a adus sub el, şi cînd m-a privit, numai atunci am înţeles vorbele alea de se spuneau pe şoptite: *În crîngul des lupul pitit se uită ca să vază...* N-a zis nimic, numai spre murahaş a zis pe turceşte: *Iusan eti va derisi hici*

bir şee iaramas! şi a rîs, dezvelindu-şi colţii. Adică, pe româneşte: „Carnea şi pielea omului nu sînt bune de nimic”. Mi s-a zburlit părul în cap cînd am auzit astea. Da’ turcu’ a zis atunci stropşit printre dinţi, de n-a auzit decît vodă, şi eu: *Chiopec chiopei iemes,* adică, pe româneşte: „Cîine pe cîine nu mănîncă”, de s-a făcut vodă galben la privire. Şi eu am zis atunci, căzînd în genunchi: „Iartă-mi Doamne!”. Şi pe urmă tot eu, pe turceşte, că ştiam limba asta puţin: „*Chiorium istedii nedîr*?” adică: „Cererea chiorului ce este?”. Aşa am ajuns eu, Mihai Darda, soitaru’ lui vodă Caradja, de puteam să spun acum tare cuvintele ce toţi le spuneau pe şoptite şi cu fereală mare: *În crîngul des, lupul pitit...*

— Gata! M-am săturat de minciunile tale! spuse Tache. Aştept să spui poruncile de ni le-a lăsat Domnul nostru şi tu îndrugi poveşti.

Ridică biciul şi îl pocni pe Darda.

— Poruncile, repede! ordonă.

— Cînd boierul se plictiseşte, vine de bate slugile! spuse Darda.

Biciul pocni din nou, da’ cu alt sunet acum, mai plin.

— Poruncile! spuse printre dinţi Tache.

Darda începu repede:

— „Să nu avem alt Dumnezeu înaintea Lui. Să nu luăm numele Domnului în deşert. Să cinstim şi să ţinem sărbătorile. Să cinstim pe părinţii noştri. Să nu ucidem. Să nu preacurvim. Să nu furăm. Să nu mărturisim strîmb. Să nu pohtim muiarea altuia”.

La cuvintele astea din urmă Darda se strîmbă şi cineva izbucni în rîs. Biciul pocni din nou, dar nu spre Darda acum.

— Rîdeţi, ai? spuse Tache. Şi către Darda: Zi!

— „Să nu pohtim verice lucru strein.” Gata boierule! Astea sînt toate de le aşează bunul Dumnezeu peste noi.

— Şapte daruri ale Duhului Sfînt, carele sînt! porunci Tache.

Darda spuse repede, ca pe apă:

— „Înţelepciunea, Înţelegerea, Cunoştinţa, Voia, Blagocestiia, Vitejiia, Frica lui Dumnezeu”.

— Şi acum dă jos nădragii de pe tine!

— Ăştia nădragi! exclamă Darda jignit. Ăştia sînt poturi de fină calitate!

— Dă-i jos, ce-or fi!

— Da’ de ce, boierule?

— Aşa! spuse Tache.

Darda ştia de la început că asta se va întîmpla pînă la urmă şi-şi dădu jos nădragii. Ceilalţi rînjiră văzînd bucile însemnate de bici vechi ale lui Darda.

— Rîdeţi ca proştii! spuse Darda.

Lui Tache, văzîndu-l aşa bătrîn şi slăbănog, cu nădragii în vine, i se făcu milă. Spuse:

— Trage-ţi dracului odată poturii ăia în sus!

— Mulţumesc, boierule! spuse Darda.

— Tu! spuse Tache şi arătă către un zdrahon tînăr, cu privirea saşie.

— Da’ eu sînt nevinovat, boierule! spuse zdrahonul cu vocea îngroşată de băutură şi, acum, de frică.

— Toţi sîntem nevinovaţi! spuse Tache cu nepăsare.

Îl biciui pe celălalt îndelung şi parcă absent la faptele ce se petreceau. Cînd se istovi, aruncă biciul şi porunci să vină cineva cu apă să-l trezească din leşinuri pe cel bătut. Înfricoşaţi, se buluciră mai mulţi spre uşă. Neclintit, Darda rămase în odaie. Se uită la Tache cu milă parcă, dar şi cu un licăr batjocoritor în ochi. Spuse:

— Aşa era şi răposatul, tatăl dumitale, boierule. Şi: Nu e bine ce faci!

— De ce crezi asta? întrebă Tache într-o doară.

— Păi, să-ţi spun, boierule. Duminică, la slujbă, popa Preda a zis că vine revoluţiunea, vremea lui

Antihrist, de s-or răsturna toate cu curu-n sus şi-or ieşi la suprafaţă toţi sărăntocii.

— Ce revoluţiune? întrebă Tache, parcă nedumerit.

— Nu ştiu, boierule, da' popa a zis ca să fim pregătiţi! Şi că vine ripublica.

— Tot timpul minţi, Darda! spuse Tache.

Darda rîse scurt şi zise:

— Toţi minţim, boierule!

— Vrei adică să spui că şi eu mint? spuse Tache.

— Da, asta vreau să spun! spuse Darda curajos.

— Bine, spune-o cît ai chef! spuse Tache.

O găleată cu apă rece îl trezise pe cel bătut din amorţeală şi acum şedea ca un vierme pe podeaua murdară şi la fel de tăcut.

— Aşa o să păţiţi cu toţii într-o zi! spuse Tache plecînd, şi în urma lui se lăsară întunericul şi tăcerea şi frigul, cuprinzîndu-i.

Trecu multă vreme pînă cînd casa se linişti cu totul şi numai vîntul afară se auzi nestingherit şi poate urletul lupilor, dacă asta n-o fi fost numai o părere. Şi somnul se aşeză peste minţile oamenilor, îndelungat, ca o apă fără de sfîrşit.

Tache se trezi a doua zi dimineaţa buimăcit de un somn ca plumbul, fără vlagă în el şi cu o vîjîială surdă în urechi. Focul se stinsese şi în cameră erau miasme rele, adunate peste noapte. Deschise ferestrele şi aerul rece năvăli peste el, înfrigurîndu-l. Îşi umplu plămînii cu aerul ăla şi ceva ca un gînd se strecură în mintea lui şi ca o bucurie a ceva neştiut şi familiar. Cineva bătu la uşă. Era Flora.

— Ai dormit mult! spuse ea.

Era îmbrăcată ca o turcoaică, cu şalvari subţiri de mătase şi cu o bluză de gaz prin care i se vedeau sînii. Se zgribuli în aerul rece şi rîse repede de plăcerea ce o afla. Salba grea din jumătăţi de galbeni venetici, de la gît, scoase un clinchet slab.

Tache o privi o vreme, apoi spuse zîmbind:

— Nu se mai poartă veşmintele astea.

— Ştiu, spuse ea, dar toate scrinurile din casă sînt pline de ele.

Tache veni lîngă ea şi o sărută.

— Îţi lipsesc mătăniile doar! spuse.

— Am să le caut! spuse ea.

— Şi erau o taină a femeilor aceste mătănii, care le ajutau în dragoste, şi era ca un grai, un anumit fel de a le număra şi culoarea lor.

Ea rîse:

— Ştii bine că nu am nevoie de asta!

— Porunceşte pentru masă! spuse el. În timpul ăsta o să mă îmbrac.

Veni feciorul şi Tache se spălă şi se îmbrăcă, în veşmintele lui de catifea.

— Vezi de umple-mi chiseaua! spuse la sfîrşit către fecior.

Mîncară într-o cameră mică, în care lumina pătrundea puţină pe lîngă draperiile grele din brocarturi ţesute cu fir de aur. Flora vorbi mai tot timpul, dar Tache nu fu atent. Într-o vreme spuse:

— A venit Bălăşeanu, o să ne viziteze, cred. Aş vrea să te ocupi tu ca toate să fie în bună orînduială.

— Bine! spuse ea.

Şedea turceşte pe un divan şi mai mult vorbea decît mînca. Lumina se strecura firavă prin părul ei, mohorîndu-i roşeala. Părea slabă şi neajutorată, şi Tache se înduioşă privind-o.

— Şi nu uita să-ţi dai cu violet pe unghii! spuse el cînd se despărţiră.

Se duse în camera de lucru şi o vreme stătu la pupitrul de scris, dar fără să scrie, ci numai aşa, cu gîndurile aiurea. O slugă îi aduse cafeaua aburind, într-un ibric de argint. Îşi umplu pipa cu tutun şi o vreme fumă gînditor.

Camera era nu prea mare şi înţesată cu cărţi aşezate în dulapuri greoaie. Un glob mare, cu Africa înspre Tache, stătea nemişcat într-un colţ. Pe pupitru fusese aşezat un sfeşnic masiv cu trei

braţe şi cu lumînările încă proaspete. Şi mai era şi licărul auriu al cotoarelor cărţilor.

Cercetă cu privirea mulţumită cărţile acelea, aşa, ca un om care are un secret asupra lor şi pe care ceilalţi nu-l ştiu.

Cînd termină de fumat, se sculă vesel şi trecu în altă odaie, ca să se schimbe. După ce fu gata, arăta ca un ţăran, îmbrăcat cu o scurteică de stofă neagră, căptuşită cu blană de miel, în picioare avînd cizme cu carîmbul tare şi pantalon lipit pe pulpă. Numai figura uscăţivă şi un licăr jucăuş în ochi îl arătau drept ceea ce era de fapt, un boiernaş de ţară, într-o dimineaţă geroasă, pe la sfîrşitul lui noiembrie.

Străbătu odăile curăţite şi aerisite, privi focul ce se prelingea vesel dintr-un cămin, în lumina scăzută a zilei, şi se opri tocmai afară, izbit de aerul rece. De undeva apăru ogarca Diana, care hămăi scurt a bucurie cînd îl văzu.

Se duse la grajduri, şi mirosul iute de pişat şi năduşeală şi cel stătut al paielor îi năpădiră nările. Iancu Cucui, sluga, se apropie de boier şi, în loc de salut, zise cuvintele astea, cu ochii la cer:

— Se cenuşi repede şi astăzi, boierule, bine că nu mai viscoleşte.

Tache intră în grajd şi, simţindu-l, caii fornăiră a recunoaştere. Iancu Cucui îl urma îndeaproape.

— Þi-am dat poruncă aseară! spuse Tache.

— A fost cum aţi vroit, boierule! spuse Cucui, şi faţa lui mare se lumină într-un anumit fel.

Două slugi tinere care ţesălau caii se opriră din treabă şi se înclinară, fără ca Tache să le dea vreo atenţie.

— Să pun şaua pe Anton? întrebă Cucui.

— Da, pune-o! spuse Tache în timp ce dădea unui cal o bucată de zahăr din palmă.

Ogarca Diana, strecurată printre picioarele lor, schelălăi a bucurie neştiută de oameni. Tache o privi gînditor parcă, apoi o goni cu piciorul afară şi cu vorba. Cucui spuse:

— Las-o, boierule, a rămas grea la începutu' toamnei cu un ogar vagabond de-a' lu' Pleană, şi de atunci parcă a intrat Dumnezeu în ea, aşa priveşte lumea cu ochii ei umezi.

Una din slugile tinere puse şaua pe Anton sub privirea uitucă a boierului şi trăgînd cu coada ochiului, să-l vadă în ce toane e. Fornăind a plăcere, Anton ieşi singur din grajd şi, aşteptîndu-şi stăpînul, privea lumea, se aplecă şi-şi băgă nările fierbinţi în zăpada viscolită lîngă zidul grajdului. Stătu o clipă aşa, apoi strănută şi nechează a mirare.

— Se bucură şi el de iarna ce o aduse vremea peste noi! spuse Iancu Cucui.

Tache de catifea încălecă absent la cele ce se petreceau, zgomotele lumii şi mirosurile ei învăluindu-l. Aerul rece îi amorţise mîinile şi faţa. De undeva, de la o fereastră, Flora îi făcu semn cu mîna. O privi o clipă cum se răsfrînge în aburii ridicaţi din adîncul pămîntului. Prin pîcla ce acoperea cerul apăru un soare albicios şi rece şi, bucurîndu-se de aceasta şi de imaginea femeii lui dragi, porni într-aiurea peste cîmpuri. Crengile arborilor îngheţaţi sclipiră în soarele acela de argint. Cîmpul era tot pete mari, albe şi negre, şi sub copita calului pămîntul se simţea tare, scoţînd sunete nefireşti. Diana, adulmecînd ceva în aer, o zbughi pe sub picioarele calului şi, hămăind într-un anumit fel, dispăru peste mirişti şi numai lătratul ei se auzea din cînd în cînd.

Cînd ajunse în sat, Tache se întrebă ce caută acolo. Totul era pustiu şi mort, numai bocănitul calului pe uliţe se arăta ca fiind ceva viu. Departe, aruncată peste cîmpuri, se vedea biserica ridicată acolo din cine ştie ce motiv ascuns al unuia din boierii neamului Vlădescu, vel-comisul de sub Brîncoveanu, Gheorghe. Biserica arsese în 1800, anul naşterii lui Tache, şi zănatecul Gavrilă Vlădescu o reconstruise după planurile lui ciudate. Doar cîteva podoabe şi zidul absidei de sud scăpaseră de foc şi după ele îţi puteai da seama de

măreţia din trecut. Ca o corabie rătăcită îi păru biserica atunci, purtînd peste timpuri sufletele răposaţilor Gheorghe, Maria, Ilinca, Vasile, Matei, Ileana, Ioan, Gavrilă, Zamfira.

Popa Preda se ivi în uşa casei pe care şi-o construise prin învoirea boierului în preajma bisericii, altfel casa era sorocită în sat, şi ascultă bocănitul calului.

Venind dinspre sat, nu vedeai casa, acoperită fiind aceasta de biserică. Tache dădu ocol bisericii dinspre absida veche şi se opri în faţa popii.

— Sărut mîna, părinte! spuse şi descălecă.

Popa dădu a lehamite din mînă şi mormăi ceva în barbă, Tache nu înţelese ce, privindu-i patrahirul vechi, semn că popa intrase în post. Ziseră ceva de vreme, cum se arată ea în luna noiembrie, şi altele în timp ce intrau în casă. Intrînd în casă, popa îl pofti pe boier să şadă şi aduse de undeva vin şi cîteva măsline ca nişte libărci unsuroase pe o farfurie şi nişte brînză uscată şi uşor gălbuie.

— L-am trimis aseară pe Iancu aici! spuse Tache.

— A fost! spuse popa şi puse toate de le adusese pe colţul mesei, care se înclină uşor pe un picior mai scurt, şi anume înspre partea care stătea Tache.

Stătură o vreme, gîndindu-se fiecare la ale lui.

— Domnia-ta nu mănînci? zise Tache, după ce înghiţi o măslină.

— Nu, că ţin post! spuse popa.

— Aha! făcu Tache.

Popa se uită parcă prin Tache, apoi zise, da' cu o voce de parcă ar fi vrut să zică altceva:

— Da' de ce nu mănînci?

Căţeaua se zburli toată pe spinare şi în cameră intră ţîrcovnicul Iona, sărută mîna popii, apoi pe a boierului, da' mai întîi stînd o clipă şi neştiind cui să i-o sărute primul. Şi, văzînd bucatele, se înroşi tot la faţă, închise un ochi şi pe celălalt şi-l aţinti vultureşte înspre măsline. Întinse iute mîna, şi

tocmai apucase o măslină alunecoasă, cînd popa spuse calm:

— Ia mîna de-acolo!

Dar prea tîrziu, căci măslina se şi duse cu tot cu sîmbure pe gîtlejul hămesit al ţîrcovnicului.

— Mănînci, ai? zise popa, chit că ţîrcovnicul nu mîncase decît o măslină.

— Mănînc, părinte! recunoscu cinstit Iona, diacul.

— Atunci, mănîncă, nu te mai frămînta atîta!

— Mănînc, părinte! zise iar omul, dar cu privirea înspre boier, nu se cuvenea doar să stai la masă cu stăpînul tău.

Tache privi pe alături pe ţîrcovnic, apoi spuse:

— Ai răbdare, că plec repede!

Şi, oftînd, Iona se trase mai într-o parte şi începu să povestească cum se dusese la iaz, aşa cum îi poruncise boierul, să vadă dacă s-a prins gheaţa, şi dacă nu s-a prins, să încerce cu vîrşea vreun peşte neadormit de vremea rea.

— Nu s-a prins decît o pojghiţă subţire pe la maluri! spuse şi iar se roşi tot la faţă şi oftă.

— Cînd ai pus-o? zise Tache.

— Ieri, de cum s-a făcut lumină, dar nu cred să pice ceva.

Pe urmă, aşa, ca să mai schimbe vorba, povesti ce mîncase cu o seară înainte, adică arpagic cu clapon, şi cum nevastă-sa uitase să pună în mîncare felii de lămîie, stricînd totul, şi în timp ce povestea, trase spre el oala cu vin.

Popa se uită chiorîş la el, Tache se făcu că nu vede.

— Bine, acum lasă vinu'! spuse popa.

— Eu plec! spuse Tache, sculîndu-se.

Diana se sculă şi ea şi mîrîi o dată fioros la Iona.

— Da' ce-o avea? se miră acesta.

— Te-a mirosit şi nu-i place! zise popa.

Tache părea că e în altă parte.

— Să treci pe la mine, părinte! spuse ieşind.

— Bine, vin! spuse popa şi-i făcu semn lui Iona să pregătească pentru boier calul.

Tache încălecă, şuieră subţire după căţeaua care fugărea turbată găinile şi porni.

Cei doi, popa şi ţîrcovnicul, priviră după el cum se duce, apoi intrară în casă pătrunşi de frig.

Din nou mergînd peste cîmpuri şi gîndindu-se cine ştie la ce. Merse o vreme şi, ajungînd la iaz, privi spre apa aburindă. Descălecă, îi priponi pe Anton de un ciot şi, strigînd-o pe Diana, se urcă într-o barcă veche mustind apa. Mirosea a baltă şi a nămol, mirosuri care îi plăceau şi pe care le ştia de atîta vreme. Şi vîslind greoi căută locul în care îşi vîrîse Iona vîrşa. Ogarca, încordată ca un arc, adulmeca în aer Dumnezeu ştie ce. Tache o mîngîie uşor, potolind-o. Căţeaua scînci sub mîna lui şi îl privi cu ochii ei umezi. Găsind locul, scoase capcana, şi căţeaua începu să latre fericită văzînd zbaterea plasei. Tache o cercetă, era o mîrliţă numai, neştiutoare, care se zbătea ca o nebună. O scoase uşurel şi, privind-o o clipă, o aruncă în apă şi aşeză vîrşa la locul ei. Ogarca lătra des şi repede privind în apă.

— Las-o! spuse Tache şi porni iar.

Pe malul celălalt se vedea un pavilion ruinat. Într-acolo mergea. Fusese pe vremuri pavilionul de vînătoare al moşiei şi Tache petrecuse multe ceasuri fericite în el. Cercetă locul, grinzile putrede, mîncate de cari, gata să se prăbuşească, împinse o uşă înţepenită cu umărul, se învîrti peste tot pînă se plictisi, dar ca şi cum ar fi căutat ceva.

Balta prinsese o pojghiţă subţire de gheaţă şi, vîslind înapoi, se ţinu o vreme aproape de mal, spărgînd carapacea aceea a apei, plăcîndu-i zgomotul acesta, anume, precum şi zgomotul vîslelor clipocind în apă. Cînd ajunse la mal, întoarse capul şi privi totul o clipă.

Încălecă şi iar porni, scurgîndu-se prin vreme cu nepăsare.

Ajungînd acasă, Tache găsi o scrisoare de la boierul Bălăşeanu. Iscodi şi află că o trimisese după plecarea lui, cu un servitor. Era scrisă în franţuzeşte şi suna aşa:

„Scumpul meu prieten,

M-am întors şi, făcînd aceasta, primul meu gînd a fost la tine, dar treburi de primă necesitate, îţi închipui cum e cînd te întorci după atîţia ani în casa ta, precum şi mulţimea celor ce au dorit să mă însoţească, oameni de inimă, mi-au răpit întru totul puţinul timp pe care îl aveam la dispoziţie.

Te rog să mă ierţi pentru ceea ce fără voia mea intimă s-a întîmplat. Acest răvaş are rostul să repare o mică parte din greşeală, precum şi de a te invita pentru diseară la mine. Aici sînt o mulţime de oameni pe care cred că îi vei cunoaşte cu plăcere. Nu voi spune nimic despre ei, aştept să-i cunoşti şi să-i cîntăreşti singur.

Cerîndu-ţi iertare încă o dată pentru nesuferita mea comportare, te aştept mai mult decît nerăbdător spre seară.

Al tău prieten,
Mihai Bălăşeanu

P.S. Aş fi foarte fericit s-o cunosc pe Flora.”

Zîmbi citind *post-scriptum*-ul.

— Ce este? întrebă Flora.

— Vrea să te cunoască! spuse el.

Stătea în picioare, cu scrisoarea în mînă.

— Poftim, citeşte! spuse.

— A, nu, mulţumesc! spuse ea. Apoi: Uite! şi îi arătă unghiile vopsite în violet.

Un ceas mare, cu greutăţi, bătu jumătatea de oră.

— Cred că arată cum trebuie! spuse el. Diseară mergem acolo! spuse şi o privi.

— Bine! spuse ea.

Îl apucă de mînă, se înălţă pe vîrfuri şi îl sărută. El o mîngîie uşor pe păr. Ea zdrăngăni un mănunchi de chei şi spuse:

— Chelăreasa are treabă acum! Se gîndi o clipă şi spuse rar: Ce crezi că e aia brîncă?

— O boală la porci! spuse el. De unde ai auzit cuvîntul ăsta?

— Vorbea bucătăreasa cu o femeie! spuse Flora şi zîmbi. Apoi: O să ţin minte! Plec! spuse. Nu ştiu cum s-a întîmplat şi s-a tăiat laptele. Cred că e vinovat cineva, dar nu ştiu cine.

— Poţi să-l întrebi pe Cucui, poate are să-ţi spună.

— Bine! spuse ea şi se depărtă călcînd uşor.

Rămas singur, Tache sună din clopoţel şi ceru un pahar cu rachiu de anason.

— Ba nu, spuse, răzgîndindu-se, către fecior, adu toată carafa şi un pahar.

Se duse în camera de lucru şi, neavînd ce face, transcrise pe o hîrtie cu chenar aurit psalmul 131, *Mărturisire de umilinţă*:

Doamne, inima mea nu e trufaşă şi ochii mei nu ştiu ce e îngîmfarea, nu năzuiesc la lucruri care sînt prea grele şi prea înalte pentru mine.

Dimpotrivă! *Am liniştit şi am domolit inima mea*! *Precum copilul înţărcat stă lîngă maică-sa, aşa ca un copil înţărcat este sufletul meu în mine. Israile, pune-ţi nădejdea în Domnul, acum şi de-a pururi*.

Mulţumit de cele scrise, sorbi din rachiul parfumat. Se aşeză pe canapea şi puse lîngă el carafa şi păhărelul. Cu litere latine, pe friza camerei era scris: *Nihil est in intellectu quod non prins fuerit in sensu.* Literele aurite îşi pierduseră strălucirea şi banda albastră a frizei pălise, trecuseră mai bine de douăzeci de ani de cînd pusese să fie scrise aceste cuvinte acolo. Uitase de ele şi acum le regăsise. Fusese toată tinereţea un

peripatetician convins. Se gîndi indiferent la Louis André Gabriel Bombast Vaucher sau mai simplu Bombast Vaucher. El însă îi spunea *Magister Vermiculosus*, dar guvernorul cu mintea pocită de întîmplările ştiinţei nu aflase niciodată.

Se sculă şi se plimbă neliniştit prin odaie. Dădu draperiile la o parte şi privi afară. Începuse să se întunece, îşi privi ceasul, era de abia trecut de 2, şi după un timp prinse să fulguiască arar. Fereastra dădea înspre parc şi arborii se desenau cu linii subţiri şi încîlcite. Se simţi singur şi presimţiri ciudate veniră în întîmpinarea dorinţelor lui. O siluetă se strecură furişă pe sub ferestre. Tuşi şi îşi lăsă privirea purtată peste cenuşiul de afară. Cîteva păsări mari, negre, veniră fîlfîind greoi peste parc. Se aşezară pe crengile copacilor ca nişte fructe uriaşe. Trase draperiile şi se întoarse în odaie. Nu avea chef să citească şi totuşi citi o vreme şi gîndurile lui fură acum gîndurile cărţii.

Îl opri din lectură o slugă.

— Ce e? întrebă ridicînd ochii.

Sluga îl privea temătoare, nu ştia cum să spună. Tache se gîndea la altceva, zîmbea unui gînd cînd sluga spuse:

— Stăpîna e bolnavă!

— Cum adică bolnavă? întrebă.

— Aşa! spuse celălalt. A căzut jos deodată şi s-a făcut galbenă ca o gutuie.

— Unde e acum? întrebă Tache indiferent.

— În odaia dumneaei. O îngrijeşte Maria.

— Bine, şi ce vrei de la mine? întrebă morocănos.

— M-am gîndit să vă spui, ca să ştiţi! spuse omul prostit, apoi ceru voie să plece.

Tache îl opri cu un gest.

— Ai fost duminică la biserică? întrebă.

Închise cartea şi se uită într-o parte.

— Am fost, boierule, spuse celălalt, că aşa ne-ai dat poruncă!

— Şi cînd a zis popa în predică pilda cu tînărul cel bogat din Sfînta Scriptură, tu ce-ai gîndit?

— Nu m-am gîndit nimic, boierule!

— Minţi, te-ai gîndit! Dar nu vrei să spui!

Celălalt îşi făcu repede o cruce cu limba în timp ce se uita cruciş la stăpînul lui.

— Auzi, Ilie (aşa îl chema pe om), nu eşti însurat, nu-i aşa?

— Nu sînt, slavă Domnului! spuse celălalt.

— Nici eu nu sînt, spuse Tache, da' poate c-o să fiu.

Năduşit, celălalt spuse cu o voce spartă:

— Să fie cu noroc, boierule!

— Bine! spuse Tache. Să lăsăm asta, dar tu nu vrei să te însori?

— Nu vreau, boierule, păcatele mele, că sînt sărac şi tînăr.

— Uite, spuse Tache, tu te însori, şi eu îi dau muierii zestre o mie de lei şi vă las să plecaţi unde vreţi.

Celălalt nu zise mai nimic, mut de uimire, deschise numai gura, ca şi cum ar fi vrut să zică, şi scoase un sunet nearticulat.

— Da, spuse Tache, numai că muierea aia e Maria. Ei o să-i dau banii. Am vorbit şi cu maică-sa şi ea a zis că tu ai fi potrivit. Acum du-te, şi cînd te hotărăşti, să vii să-mi spui.

— Sărut mîna, boierule! spuse celălalt într-o vreme, apoi ieşi.

Afară, slugile îl iscodiră:

— Ce ai stat atîta, mă?

— Am stat de vorbă! zise celălalt. Am vorbit de slujba de duminică şi cum a zis popa să n-aibă nimeni averi, că e păcat.

— Cine se uită în gura unui popă? zise Mihai Darda. Şi ce-aţi mai vorbit?

— A zis să mă însor cu Maria, că el o înzestrează.

— Păi, însoară-te! spuse Darda batjocoritor.

Ilie era slab cu duhul, nu simţi batjocura.

— M-aş însura eu, da' ştiţi cum e cu Maria! spuse.

Găunoşitură se ridică, lung, slab, căscă gura mică de o avea sub mustaţă, o căscă atît de mult de i se puse un cîrcel la fălci şi, rămînînd cu ea aşa, scoase un hohot prelung, de se cutremurară pereţii.

— Ăsta stinge focul cînd rîde! zise o muiere.

— De ce rîzi, mă? întrebă unul.

— Rîd că sînteţi proşti! spuse Găunoşitură ieşind.

Afară îl izbi frigul pe Găunoşitură şi înjură printre dinţi cu ură şi, mijindu-şi ochii, privi silueta subţire a Florei care trecea prin faţa ferestrelor, apoi se trase într-un colţ şi se pişă îndelung şi cu poftă. Şi privind lichidul spumos şi fierbinte care ieşea din el, spuse:

— Ce le-aş face eu boierilor ăstora dacă aş avea o putere!

Dădu ocol grajdurilor, culese din drum o bîtă noduroasă şi, încruntat şi mustind a ură, porni spre cîrciuma din sat.

Rămas singur, Tache chemă feciorul şi porunci să-i pregătească fracul. Apoi ceru să-i aducă alt clondir cu băutură şi un pahar curat.

Şi privind butelca plină şi dopul ei de cristal şlefuit, îl cuprinse melancolia. Bău primul păhărel pe îndelete, aşa ca un om care n-are ce face. Al doilea îl bău ceva mai repede, apoi din ce în ce mai grăbit.

Clondirul ajunsese la jumătate cînd simţi că vede dublu şi lucrurile prinseră să joace în jurul lui. Rîse şi, împleticindu-se, porni prin odăi, se împiedică de o cută a covorului şi căzu. Întins pe spate, cercetă lumea lunguiaţă ce i se arăta. Apoi i se făcu somn şi cald. Începu să gîfîie, broboane mari, lucioase, de transpiraţie i se iviră pe frunte, se prelinseră pe covor ca nişte lacrimi adevărate.

— Ce faci aici? întrebă Flora intrînd în cameră.

— Ssst! spuse el şi duse degetul la buze. Pe urmă vorbi: mă uit, spuse, la lucrurile din camera

asta şi nu pot să-mi dau seama ce caută ele aici. Nu-mi mai aduc aminte nimic de ele.

— A, e simplu, spuse ea, eşti în camera mea!

— În camera ta? spuse el, apoi, parcă liniştit de acest adevăr, adormi brusc.

Flora se chinui o vreme cu el, căutînd să-l trezească, apoi se hotărî să-l ducă în pat, aşa adormit cum era. Reuşi după un timp. Afară începuse să se întunece. Privea pe fereastră cînd veni o slugă şi o anunţă că a venit popa.

— Care popă? se miră ea.

— Popa! spuse sluga la fel de mirată că ea nu ştie.

— Bine! spuse. Pofteşte-l în casă.

— Păi, l-am poftit! spuse sluga. Aşteaptă de o grămadă de vreme în odaia cu cărţi să vină stăpînul.

— Da, bine, du-te! spuse ea.

Se aşeză pe marginea patului, îşi puse faţa în palme şi începu să plîngă.

— Ce e? întrebă Tache într-o vreme.

— Nimic! spuse ea. Tocmai plîngeam!

— Plîngeai?

— Da, plîngeam.

— Cred că am băut prea mult lichior! spuse el.

— A venit popa! spuse ea.

— Bine a făcut! Am nevoie de el.

— Mă duc să mă spăl! spuse ea.

— Trimite, te rog, pe cineva cu un pahar cu apă.

Rămas singur, se sculă buimac în picioare şi îşi netezi hainele cu mîna. Veni feciorul cu o tavă, şi pe ea era un pahar cu apă aburit. Bău cu poftă. Spuse:

— Adu-mi o carafă plină! Şi să se aşeze masa! De cînd a venit popa?

— De un ceas, boierule!

— Da, bine, şi nu uita de apă.

Îl găsi pe popă răsfoind o carte.

— Ce faci, părinte? O să chiorăşti pe întunericul ăsta!

— Ai dreptate! spuse popa. Unde ai fost pînă acum?

— Cred că am adormit! spuse Tache.

— Aha! spuse popa. Dar înainte să dormi, ai băut!

— De ce crezi asta? spuse Tache.

— Păi, miroşi a anason!

— Miros? se miră Tache. A, da, anason, sigur că da, am băut lichior de anason. Nu ştiu ce m-a găsit.

Se aşeză. Veni feciorul cu apa.

— Sărut mîna, părinte! spuse feciorul.

Tache se gîndi o clipă, apoi spuse:

— Du-te la bucătărie şi spune că am poruncit să se pregătească ceva de post pentru părinte.

— Nu, nu, spuse popa, ţin post negru.

Feciorul plecă.

— Uitasem! spuse Tache. Noi nici n-am mîncat încă! spuse.

— Ce face Flora? întrebă popa.

— E bine, ce să facă. Din cauza ei te-am chemat. Vreau să mă însori.

— Cînd? întrebă popa.

— Oricînd, şi acum! spuse Tache.

— Mîine dimineaţă! Veniţi la biserică.

— Bine, o să venim! Şi mai e ceva, spuse Tache. Ai auzit, a venit Bălăşeanu de la Paris?

— Da, ştiu! spuse popa.

— Se zvoneşte despre o revoluţie! spuse Tache.

— O fi! spuse popa, şi privirea lui căzu mohorîtă undeva peste Tache.

— O să fie, n-avea nici o grijă! Nu se întorcea Bălăşeanu altfel. Da' n-o să facă el revoluţia. Alţii au s-o facă.

— Cine? întrebă popa.

— Îmi pui o întrebare ciudată, părinte! Cine a vorbit duminica trecută în biserică despre revoluţie şi avere?

Popa se scărpină gînditor în creştetul capului:

— Eu am vorbit! spuse apoi cu o voce obosită.

— Ai vorbit, nu-i aşa? Frumos îţi şade, răscoli oamenii, asta faci!

— Şi ce dacă-i răscol? spuse popa.

— Treaba ta, părinte, faci ce vrei, spuse împăciuitor Tache. Ai vorbit de revoluţie, ce-ai aflat, de fapt?

— Păi, n-am aflat nimic! făcu popa. Tăcu o vreme. Zise apoi: Uite, eu, care va să zică, sînt popă. Da' aşa popă cum sînt, am făcut revoluţia cu Tudor. Şi ce dacă am făcut-o? stau şi mă întreb cîteodată. În sfîrşit, cînd am fost la revoluţie, am cunoscut mulţi oameni, şi buni, şi răi, şi greci, şi români, şi sîrbi, de toate felurile am cunoscut. Ba chiar l-am cunoscut şi pe unu' Corfu. Ăsta era un fel de român cu sîngele subţiat de cîţiva greci pe care îi avea în familie. Era mîndru şi că e român, şi că e grec, dar cînd a apărut Ipsilanti, şi-a adus aminte că e grec şi s-a înrolat în batalionul sacru. De abia a scăpat de la Drăgăşani şi o vreme s-a ascuns la o rudă de-a mea, aici, în Oltenia. Avea zavera în sînge, şi-o strecurase o dată cu uniforma neagră, nu putea sta o clipă locului. Cînd s-au mai potolit lucrurile, a ieşit la iveală şi a zis că e român. E drept, vorbea curat româneşte şi n-au putut să-l dibuiască oricît l-au cercetat. Vezi, Doamne, zicea bine: „Retevei de tei, pe mirişte de mei", aşa că beşli-aga din Craiova l-a lăsat în plata Domnului. Ai lui se risipiseră în lume în vremea asta, care n-o fi murit. Aşa a rămas Corfu singur pe lume, să-şi poarte sufletul răzvrătit. Şi mai era ceva, că murea de foame. N-avea nici casă, nici masă, nici ţoale, toate se duseseră în cele patru vînturi, aşa că s-a apucat, nu ştiu ce i-o fi venit sau de unde, şi s-a înhăitat cu un armean lefter şi împreună o vreme s-au gîndit, dar nu prea mult timp, că nu aveau aşa ceva, şi după ce s-au gîndit, şi-au pus amîndoi şorţuri albe în faţă şi au început să vîndă porumb fiert presărat cu sare, în locurile mai umblate din Bucuresci. La început n-a mers deloc afacerea, da' pe urmă au prins boierii gustul

porumbului fiert, cu sare pe el, şi n-a fost nimic mai cilibiu vreme de vreo doi ani decît să opreşti trăsura în faţa celor doi, să cumperi porumb şi să-l ronţăi plin de graţii, cu caii la pas, pe Podul Mogoşoaiei. Barem domnişoarele noastre se dădeau în vînt după aşa faptă, nu mai puteau după porumbul fiert. Cum se urcau în trăsură, şi dădeau poruncă să le aducă repejor la cazanul în care, auriu, se fierbea, la foc molcom, porumbul. A fost mai rău decît atunci cînd dădu patima în cucoane pentru căţeluşi. Tu n-ai apucat vremurile alea, prin 1785, eram un copil atunci, şi maică-mea, preoteasa deci, zor-nevoie că vrea şi ea un căţeluş să-l ţină în braţe cînd se plictiseşte. Da' asta e altă poveste. După vreo trei ani, oamenii noştri strînseseră atîţia bani, că au putut să se lase de negoţul cu porumb fiert. Armeanul şi-a deschis o prăvălie din aceea numită simigerie şi acum vindea covrigi şi altele. Corfu s-a lăsat însă de tot de negustorie şi cu banii strînşi a plecat la Paris. Auzise el pesemne că la Paris mişună sufletele zavergii cu duiumul şi gîndea că acolo o fi vreun fel de rai pentru ăştia care n-au linişte. Nu ştiu dacă o fi fost aşa, adică raiul la care visa Corfu. O vreme n-am mai ştiut nimic de el. Apoi am auzit că mişună împreună cu alţii prin preajma prinţului Czartorysky, pregătind revoluţia polonă şi pe cea română. Ăsta o să ajungă cineva, mi-am zis atunci. Pe urmă, o vreme, a fost la Stambul ca spion şi om de legătură al prinţului. A venit şi în ţară, dar n-am dat ochii cu el. Acum vreo două luni însă, m-a căutat el pe mine printr-un om din Craiova. Cînd m-a văzut, mi-a zis: „Tu nu mă ţii minte, popo, eu însă te ţin". „Şi?", am zis eu. „Tu să aştepţi, popo, a zis el, da' în timpul ăsta să zici în biserică despre revoluţie, să destupi urechile oamenilor." Era îmbrăcat evropeneşte, cu greu l-am recunoscut, că se şi îngrăşase.

În cameră se făcuse întuneric deja. Tache porunci să se aprindă lumînările.

— Asta care va să zică mi-a zis Ion Corfu!

— Înţeleg! spuse Tache. Dar vrei să-ţi spun şi eu ceva? Nu cred că ai vorbit vreodată cu Corfu ăsta.

— Nu crezi? se miră candid popa.

— Nu e frumos să minţi, părinte!

Intră Flora şi îi privi parcă mirată.

— Mai mergem în vizită? întrebă ea, apoi se aşează pe un divan.

— Am auzit că ţi-a fost rău! spuse Tache.

— Bună seara, părinte! spuse ea, văzîndu-l pe popă. Avea o voce obosită şi indiferentă.

— Bună să-ţi fie inima, fato!

— Masa e gata! spuse ea.

— Plec şi eu! spuse popa.

— Stai, părinte, dacă nu vrei să mănînci cu noi, rămîi aici şi aşteaptă-ne, spuse Tache.

— Găunoşitură s-a îmbătat în sat şi se laudă că o să te omoare, spuse Flora.

— Găunoşitură e unu' înalt şi slab? întrebă popa.

— Da, spuse Tache. Am numai bătaie de cap cu el.

— De ce vrea să te omoare? întrebă popa.

— O să-ţi spun eu, părinte! O să-l omoare pe boier şi o să-i fută femeia, aşa a zis.

— Aha, făcu popa, pricep.

— Eşti de vină şi tu părinte, i-ai îndemnat la revoltă în biserică, spuse Tache.

— Măcar să fie ăsta motivul! spuse popa.

Flora rîse subţire, dezvelindu-şi dinţii. Părul ei păru o flacără izbucnind jucăuşă din mocneala de pînă atunci. De afară se auziră lătrături şi pas furişat de om.

— Care o fi? se miră popa.

— De-ai casei, spuse Tache.

Cîinele lătra acum ca un nebun. Lumînările pîlpîiră a veste proastă.

— O fi vreo vulpe la găini! spuse popa.

— Ne aşteaptă masa! spuse Flora.

— E numai patru! spuse Tache. Apoi: Mergem să mîncăm părinte, aşteaptă-ne.

— Bine, bine, duceţi-vă.

Plecînd, Tache o cuprinse pe Flora de după umerii subţiri şi ea se făcu mică sub mîna lui şi, călcînd uşor, ajunseră în odaia unde era aşternută masa. Mîncară în tăcere, doar din cînd în cînd se auzea un clinchet de pahare sau de tacîmuri.

— O să fie revoluţie! spuse Tache spre sfîrşit.

— Azi pe la amiază mi-a fost rău, spuse Flora.

— Ştiu! spuse Tache.

— Ştii, da' nu ştii de ce mi-a fost rău!

— Ba da, ştiu şi asta! Aştepţi un copil!

— De unde poţi să ştii asta?

— Nu trebuia să mă gîndesc prea mult ca s-o ştiu.

— Şi nu te bucuri? întrebă ea.

— Nici nu mă bucur, nici nu sînt trist.

Ea se posomorî parcă sub lumina ce-i acoperea blîndă faţa. Feciorul le aduse cafele.

— Nu, spuse Tache, o să le bem cu părintele. L-am lăsat destul singur.

Sluga se înclină şi luă tava. Rămaşi singuri, Tache spuse sculîndu-se:

— Am vorbit cu părintele, mîine dimineaţă mă însoară cu tine.

— Mulţumesc! spuse ea.

— Nu ai de ce să-mi mulţumeşti, spuse el.

Luă sfeşnicul şi îi făcu Florei loc să treacă. Cînd închiseră uşa, o lumînare se stinse.

— De altfel, te iubesc! spuse el.

Flora se întoarse pe jumătate şi spuse:

— Şi eu te iubesc! Mă duc să mă schimb, spuse apoi. O să-mi fac bucle *anglé*, ce zici?

Tache nu zise nimic. Ar fi putut să zică: bine, să-şi facă, sau să nu-şi facă, a tăcut numai la cuvintele ei.

Se strecură prin camere ca o nălucă şi oamenii care or fi fost pe acolo se traseră tăcuţi în lături, lipindu-se de pereţi, neîmpiedicînd drumul

stăpînului, numai unul se puse de-a curmezişul, stricînd linia aceea întortocheată care se sfîrşea acum numai în mintea boierului, nu şi în realitate.

— Ce e?

— Multe sînt, spuse celălalt, dar numai una e atît cît să fie spusă.

— Aud! spuse Tache, şi aerul care mişcase cuvîntul lui se opri în flacăra lumînărilor, o tremură într-un anumit fel, întîi *a*-ul, o înclinare abia vizibilă, apoi *u*-ul, lungind-o spre celălalt, şi cînd *d*-ul ajunse la flacără, o opri, făcînd-o iar dreaptă, ca mai înainte.

Şi celălalt privi jocul luminii, descifră ceea ce altfel spusese ea, dar el întîi auzise, nu i-a fost greu s-o facă de aceea.

— Dau tîrcoale unii pe aici şi au ceva pe faţă care te face să crezi că sînt oamenii lui Vasile Mamona.

— Aha! făcu Tache, neducîndu-şi gîndul pînă la capăt cu voce tare. Să-l cauţi pe Harbuz, spuse apoi, şi să aveţi grijă. Dacă vor să dea tîrcoale, să dea, da' nu pe aici.

— Bine, spuse omul şi se trase la zid, mai în umbră, pînă nu se mai văzu.

Tache îşi urmă drumul. Îl găsi pe popă aşteptîndu-l. Aşeză sfeşnicul lîngă celălalt şi lumina se făcu acum de două ori mai mare, se văzu clar faţa popii ieşind din lumină, tristă la înfăţişare, şi într-un timp pleoapele ca pieliţele unor prune zbîrcite se zbătură şi faţa tristă a popii prinse să vorbească:

— E o bîntuială a Necuratului, şi tu oi fi bolnav de bîntuială, auzi Tache.

Şi la fel auzi popa, o dată cu Tache, ca şi cum al treilea ar fi fost acolo şi ar fi vorbit el, nu popa sau Tache.

— O fi, spuse Tache, da' tu vezi totul cu ochii tăi de popă.

Spuse asta ca şi cum el ar fi văzut altfel, cu ochi mai înţelegători, şi anume cu ăia care erau cu

adevărat de trebuinţă atunci.

— Nu, spuse popa.

— Bine, nu! Da' să ştii că niciodată nu m-a mirat lumea asta mai tare decît m-a mirat prima oară. A fost mereu la fel. Niciodată altfel ca atunci cînd ai închide ochii şi te-ai gîndi la ea cum ar putea fi şi cînd îi deschizi vezi că e tocmai aşa cum ţi-a trecut ţie prin cap.

— Nu! spuse iar popa şi pleoapele i se zbătură ca nişte flori veştede în bătaia vîntului sau ca atunci cînd se face întîia lumină de zi, tot aşa tremurată peste lucruri.

Nu, adică el cînd a deschis ochii şi după ce s-a gîndit, a văzut ce a vrut el, nu ce voiau alţii, indiferent care or fi fost ăia, asta voia să zică popa, dar a zis numai *nu* şi Tache a înţeles, aşa că a spus:

— Deasupra noastră stă cineva şi se uită la noi cu un ochi ca o gaură în cer, da' noi, cînd ne uităm înspre el, nu vedem niciodată ce ar trebui să vedem, adică un ochi fără pleoapă şi fără privire, aţintindu-ne, nu vedem niciodată asta.

La cuvintele astea, popa n-ar mai fi trebuit să spună nimic, dar ştia că dacă tace, tace şi gata, a început să vorbească de pomană atunci cînd a început:

— Tu nu faci decît să-ţi amărăşti zilele pe care le mai ai.

— Nu e adevărat! spuse Tache. Nu putem fi toţi la fel. Şi dacă ştii asta, nu mai are rost să spui cuvintele pe care le-ai spus.

— Bine, nu mai are rost, spuse popa. Atunci am să spun altele. Dacă sîntem liberi de la Dumnezeu, de ce vrei tu să nu fii?

— Liberi?! zise Tache şi dădu să rînjească.

— Stai, zise popa, că ai tot timpul să rîzi. De ce n-am fi liberi? Păcatul e tot libertate, aşa s-a hotărît de la început.

— Şi cu morala ce faci? zise Tache. Şi asta e libertate?

— Şi asta e libertate! Şi Dumnezeu, totul!

— O fi pentru tine, că eşti popă, spuse Tache.

Se făcu întuneric peste ei.

— Ce fel de popă oi fi şi eu? zise celălalt într-o vreme.

— Îţi pierzi vremea! spuse Tache. Tu eşti acolo şi eu sînt aici. Atît e de ajuns ca să taci. Altfel, îţi pierzi vremea.

— Nu tac! zise popa. N-o să tac niciodată.

— Ştiu că nu taci, spuse Tache, numai că vorbeşti singur, da' crezi că nu e aşa. Eu vorbesc şi ştiu că vorbesc singur. E ca şi cum ai vorbi în pustie.

— Minciună! Mereu minţi! Şi crezi că lumea asta de minciună e lumea de adevăratelea.

— Creaţia l-a copleşit şi pe Dumnezeu! spuse Tache.

— Eu zic să-l lăsăm deoparte pe Dumnezeu în seara asta, spuse popa.

— Huleşti! spuse Tache zîmbind. Cînd va suna trîmbiţa şi ai să fii judecat, ce-o să faci? Şi Cartea? Totdeauna m-a îngrozit Cartea asta. De ce să înghită Ioan Cartea şi de ce ea să fie amară? Noi sîntem Cartea, sîntem băgaţi într-o carte, scrisă de cineva. Vezi ce simplu e?

— O fi! zise popa. Da' dacă e aşa, sîntem băgaţi într-o carte sfîntă!

Tache tăcu o vreme, gîndindu-se cine ştie la ce, apoi spuse:

— Poate că ai dreptate, dar nu-mi pasă! Şi după o vreme: Crezi că n-am aflat că ţinutul mişună de spioni? Şi mai ştiu ceva. Bălăşeanu nu s-a întors de florile mărului, acum, aici. Îi arde lui de moşie cum îmi arde mie să mă duc să mă călugăresc.

— Nu spune vorba asta! spuse popa. Domnia-ta nu faci decît să visezi cai verzi pe pereţi. Crezi că mi-au plăcut poveştile pe care mi le-ai îndrugat după ce te-ai fi întors de la mînăstirea aia, Draga, sau cum i-o fi spunînd?

Tăcură o vreme. Pe urmă popa spuse cu glas blînd:

— Te-ai ţăcănit, Tache, rău de tot te-ai ţăcănit, sînt îngrijorat pentru tine.

— Puţin îţi pasă de mine. Tu, popo, urmăreşti un plan, atît. Un lucru vreau să ştiu. Ce legătură am eu cu planurile voastre.

— De ce crezi că e un plan? spuse popa. Sau dacă e vreunul, de ce ar fi în legătură cu tine?

— Un lucru e sigur, spuse Tache, Bălăşeanu a venit aici, la moşia lui, nu ca să facă revoluţie. Crezi că n-am aflat? Jumătate din ăia cu care s-a întors în ţară sînt spioni. Pute locul de atîţia spioni cîţi s-au strîns deodată împreună. Parcă întîi la asta s-a uitat Bălăşeanu cînd i-a ales şi i-a adus cu el. Ba adineauri am aflat că ar fi şi Mamona cu ei.

— Poate că e aşa cum spui tu! spuse popa.

— De fapt, ce vrei, părinte? spuse Tache, hotărîndu-se deodată. Spune ce vrei, şi gata. N-ai venit pe vremea asta doar ca să-mi vezi faţa.

— Uiţi că m-ai chemat chiar tu! spuse popa blînd.

— Eu, eu, da, eu te-am chemat. Nu-mi place ce se întîmplă în jurul meu, ia să-l chem pe părinte, mi-am zis, poate-mi dă o mînă de ajutor. Şi vine părintele şi zice şi el că da, nici lui nu-i place ce se întîmplă. Şi ce mai spune? Spune că eu sînt primul vinovat, că am înnebunit şi că văd lumea pe dos. Bine, gata, cu asta am terminat. Spune acum ce vrei tu de fapt.

Popa zîmbi.

— Vezi, te-ai înfuriat.

— Va să zică o să fie revoluţie! spuse Tache, cu gîndurile aiurea.

— Da, o să fie! spuse popa.

Se întunecase de tot afară. Veni o slugă şi ceru voie să vorbească. Tache îi făcu semn că da, poate.

— Dau unii tîrcoale pe afară, zise omul. Din hainele lui ieşea un aer rece care îl învălui pe Tache.

— Bine, du-te, o să vin şi eu! Stai! spuse apoi. Cine sînt?

— O fi şi Ladorică Săulescu, cu ei, spuse omul. De-ai lui Mamona, boierule.

— Aha! zise Tache. Du-te şi să fiţi gata!

Sluga ieşi.

— Asta ce-o mai fi? spuse popa. Hăituieşti oamenii rătăciţi pe moşia ta. Ai înnebunit de tot, Tache.

Tache nu zise nimic. Aşteptă ca popa să termine, apoi sună clopoţelul după fecior.

— Hainele alea proaste! ordonă.

Feciorul ieşi mut.

— Aşa era şi taică-tău, Dumnezeu să-l ierte. Un zănatec!

— Treaba lui! spuse Tache împăciuitor. Începuse deja să se dezbrace.

— Eu zic că mai bine ai lăsa totul baltă! spuse popa. Ce-ţi pasă ţie de ăia care or fi pe aici? Or fi niscaiva cerşetori ce vor să se aciuiască la mîncare şi căldură. Şi tu?

— Şi eu? zise Tache, ridicînd capul şi privindu-l pe popă.

Veni feciorul cu hainele pe un braţ şi cu cizmele prinse delicat cu două degete şi bălăbănindu-le.

— Pune totul acolo, arătă Tache un loc, şi du-te.

Începu să se îmbrace calm, negrăbindu-se deloc, ca şi cum ăia de dădeau tîrcoale ar fi avut timp destul să-l aştepte, să vină el cu oamenii lui şi să-i ia la goană, ba chiar şi mai rău.

— Mai rău, adică ce? întrebă popa.

— Ce? făcu Tache.

— Treaba ta! spuse popa. Mare e grădina ta, Doamne! spuse apoi, dar mai mult, aşa, în batjocură şi ca să-l întărîte pe Tache.

Dar acesta zise calm, după ce-şi pusese prima cizmă, în momentul acela cînd s-a oprit o clipă ca să-şi tragă răsuflarea după opinteală, şi cu a doua în mînă, uitîndu-se pe gaura ei neagră şi vrînd să vadă acolo cine ştie ce:

— Mai mare nici că se putea!

Coborî cizma în dreptul piciorului, vîrî piciorul în gaura pe care o cercetase mai înainte, se opinti şi trase. Cizma pîrîi, apoi se potrivi pe picior.

— Uite, eu întotdeauna m-am mirat de aşa grădină, spuse. Ce i-o fi trebuind? Adică cum?! spuse, de astă dată înfuriindu-se de-a binelea.

Se sculă în picioare şi rămase aşa cu ochii pierduţi în gol. Spuse într-o vreme:

— Zi, măi, popo, poate ştii tu!

— Ce să ştiu?

Părea că se gîndeşte la altceva, dar de fapt urmărea atent ce face Tache. Acesta era gata, numai să-şi pună căciula pe cap şi pe urmă să tropăie nerăbdător cu cizmele pe podele şi să zică: „Gata, am plecat!”. Şi popa:

— Eu zic să nu te duci deloc. Ce-ţi pasă ţie de ăia care or da tîrcoale?

Dar Tache nu-şi puse căciula, părea că aşteaptă ceva.

— Ce aştepţi? zise popa.

— Nu aştept nimic. Ce să aştept?

Veni Flora şi privi mirată la cei doi.

— Unde te duci aşa îmbrăcat? spuse către Tache.

— Dau unii tîrcoale pe aici şi Tache s-a hotărît să-i prindă, spuse popa. Da’ ar putea să-i lase în pace, că ar fi la fel.

— Nu-i las, spuse Tache, că nici ei nu mă lasă pe mine!

— Nu mai mergem în vizită? întrebă Flora.

Tache se înfurie de cuvintele ei.

— În vizită?! Ce să facem în vizită? Mai dă-i dracului!

— Ştii de ce vorbeşte aşa? spuse popa. Fiindcă e nebun! De-aia! A înnebunit, îţi spun!

Se lăsă tăcerea peste ei.

— Bine, am înnebunit, spuse Tache cu o voce batjocoritoare. Şi ce dacă am înnebunit? Tot o să-i prind pe ăia care dau tîrcoale pe aici fără nici o treabă.

— Prinde-i dacă aşa ai chef! spuse Flora.

— Mai bine am chema slugile şi le-am pune să-l lege, spuse popa, şi pe urmă îl băgăm la mînăstire, la nebuni, să se spele ăia pe cap cu el.

— Lasă-l părinte! spuse Flora.

Tache bolborosi ceva, dar nu se înţelese ce.

— Eu îl las! spuse popa.

— Aşteptaţi-mă! spuse Tache şi ieşi.

Îşi găsi oamenii pregătiţi.

— Să nu-i omorîţi, spuse. Vreau numai să-i prindem, pe urmă o să vedem dacă îi omorîm sau nu.

Era frig şi oamenii îngheţaseră aşteptînd, aşa că se arătară bucuroşi de hăituială. Mihai Darda se dădu mai aproape de boier.

— Eu zic s-o luăm pe din două, boierule! spuse.

Avea în mînă o măciucă noduroasă şi grea, tocmai bună pentru treaba pe care o aveau de făcut.

— Bine! spuse Tache.

Apoi numi patru oameni şi porni cu ei spre gîrlă.

Mihai Darda conducea cealaltă ceată.

Tache mergea calm în fruntea celor patru oameni şi părea că se gîndeşte la altceva. Era frig şi, într-o vreme, începu să fulguiască.

— Am putea să dăm un ocol pe la chioşcul vechi, spuse un om, dar aşa, într-o doară, nu credea nici el că trebuie să facă asta.

— Bine! spuse Tache, nici el prea convins.

— Ce dracu să facem acolo? zise un altul, care părea că nu are chef de mers din cauza frigului sau din cauza întunericului ca o apă prin care bîjbîiau.

Rămase în urmă, dar cineva îl strigă.

— Hai, mă, unde ai rămas? şi fu nevoit să mărească pasul.

— Ce, mă, de ce strigi? spuse. Şi: Ăia poate au şi plecat după aici şi noi orbecăim ca proştii.

— Orbecăieşte mă-ta, spuse unu' Jean, fost valet pe vremuri, că e moartă şi nu vede, da' noi vedem.

— Vedem pe dracu! spuse celălalt.

Tache se opri şi se întoarse spre ei:

— Ce e? Aţi înnebunit?

— Ăia, dacă sînt, sînt peste gîrlă! spuse Jean.

— Da' de unde ştii? întrebă unul Ilie.

— M-am gîndit...! spuse Jean.

Tache dădu a lehamite din mînă, dar ăia nu-l văzură, şi porni din nou fără să se mai uite înapoi. Îl urmară şi ceilalţi şi o vreme merseră în tăcere.

— Nu i-oi prinde eu pe ăia care m-au făcut să calc pe bătătură cînd nu vroiam! spuse Ştirbu, apoi îşi scoase căciula şi şi-o scutură de zăpada firavă ce se strînsese pe ea.

Nimeriră într-un noroi care nu prinsese pojghiţă încă şi se înglodară rău. De undeva apăru în faţa lor o namilă neagră, proptită bine în cataligele picioarelor şi privindu-i.

— I-am dibuit! spuse namila cu o voce spartă, după ce se dumiri cine sînt ăia de se zbăteau în noroi.

Era Harbuz. Îl ajută pe Tache să iasă din glod şi-i înjură tare, de răsună cîmpia, pe cei patru.

— Taci, mă, voce spartă, spuse Ilie, că te aud ăia de vrem să-i prindem!

Harbuz se apropie de ăla de-i spusese voce spartă, se propti bine pe picioare şi, opintindu-se, îi sparse timpanul ăluia urlîndu-i în ureche:

— Aud pe mă-sa, mă, Ilie!

Urechea lui Ilie, aia dinspre Harbuz, prinse să ţiuie ca o nebună, şi toate zgomotele care or fi fost începură să se stingă, pînă nu mai fură deloc.

— Da' de ce zici că n-aud? întrebă Jean, care tocmai ieşise din noroi şi avea o mutră indiferentă, adică lui puţin îi pasă de ăia care se învîrt pe aici, numai că nu-l văzu nimeni din cauza întunericului.

— De ce n-aud? zise Harbuz, vrînd parcă să se dumirească şi el. N-aud fiindcă n-au cum s-audă! spuse. Apoi îi veni o idee: Da' tu de ce nu-i auzi pe ei? întrebă şi le închise gura pentru o vreme.

Acum ieşiseră cu toţii din noroi, chiar şi Toma, ăla care tăcuse tot timpul, de parcă ar fi fost în altă

parte, nu la un loc cu ăştia de vorbiseră, da' şi de aia îl chema Mutu.

Mirosea puturos a bălegă încinsă şi fiartă în zeama ei şi Toma Mutu deschise gura şi spuse:

— Să ştiţi că am căzut în groapa cu bălegar.

— Care groapă, întrebă Ilie, ce groapă e aici la mama dracului?

— Păi, asta în care am căzut! spuse iar Toma, umplîndu-l de uimire pe Jean, care rămase locului cu un picior în aer şi cu celălalt înfipt ca un par în noroi.

Ştirbu îl dibui în întuneric şi zise:

— Ce dracu stai ca o barză cînd n-are ce face?

— Stau cum vreau! spuse Jean. Ce te bagi?

O vreme iar tăcură, foindu-se numai ca proştii şi vrînd să înţeleagă. Dar mirosul ăla de balegă era acolo, intrîndu-le în nări şi stricîndu-le gîndirea, nedumerindu-i.

— Păi, dacă e groapa de bălegar, înseamnă că nici n-am mers prea mult! spuse într-o vreme Ilie.

— N-am mers deloc! spuse Jean.

— Cum să nu mergem, mă, cînd am mers! spuse vocea lui Ştirbu.

Tache se trăsese mai într-o parte şi nu zicea nimic, poate că se gîndea şi la altceva decît la groapa cu balegă în care căzuseră, după ce el îi condusese atîta vreme şi aiurea.

— Da' groapa cu balegă e la o aruncătură de băţ de locul unde am fost întîi şi întîi cînd am plecat, spuse Ilie, care tot nu se dumirise, aşa că asta nu e balegă, ci noroi!

— Taci, mă, spuse Toma, că atîta lucru am învăţat şi eu în patruzeci de ani, să deosebesc imediat o groapă de balegă de una cu noroi.

— Da', da' mersu' de statu' pe loc nu-l deosebeşti văd! spuse Ilie.

— Eu zic, zise Ştirbu, să mergem înapoi, să ne curăţim.

— Bine, spuse Tache, să mergem! Şi tu, spuse către Harbuz, du-te şi caută-i pe ăia ai lui Darda.

— Dacă Darda e aşa cum îl cunosc eu, spuse Harbuz, acum deja a pus mîna pe ăia şi vine cu ei încoace.

— Adică ce vrei să spui? întrebă Tache.

Ceilalţi încremeniseră ascultînd. Balega începuse să îngheţe pe ei, stînd şi ascultînd răsfiraţi în întuneric. Tache se trăsese mai într-o parte şi nu mai asculta. Pricepuse ce voia să spună namila cu cunoscutul lui Darda. Că adică ăia de-i căutau prin întuneric erau la cîrciuma din sat şi că Darda, în loc să-i caute, se dusese şi el la cîrciumă şi că acolo dăduse peste ei şi acum se întorcea victorios.

Nemaiascultîndu-i, Tache porni spre locul unde bănuia că e casa, şi pe urmele lui, toalpă, ceilalţi. Nu se opri decît în casă şi porunci să se încălzească apă pentru spălat. Părea că nu-i pasă de cele întîmplate. Darda nu dăduse încă nici un semn şi acum toţi ştiau că el se va întoarce victorios de la cîrciumă, cu toate că normal ar fi fost să vină cu coada între picioare după cele întîmplate.

Tache se spălă îndelung şi cu sîrg, dar absent la cele ce făcea, trebuia feciorul să fie atent cînd să-i toarne apă şi cîtă. Şi feciorul era atent şi se gîndea că ce-o fi în capul boierului de stă aşa, ca o momîie. Feciorul era sudit, sîrb să zicem, şi în timp ce turna apă, se gîndea că asta, lipsa asta de vlagă a boierului, i se trage de la muierea cea nouă, Vulpea. Şi tot gîndindu-se, se gîndi că Vulpea te scoate din minţi numai dacă eşti prin preajma ei, darămite în patul ei, cum era boierul.

Terminînd, Tache se înfăşură, năduşit tot şi roşu la faţă, într-o pînză mare şi aspră şi curată, mirosind a levănţică, şi se trase pe o laviţă.

— Să-mi aduci de fumat, ordonă el, şi cafea dulce!

„E ca şi cum ar fi mort”, se gîndi feciorul, şi la gîndul ăsta rămase încremenit, atît de adevărat i se

păru, „că dacă n-ar fi mort, ar fi la fel ca alţii, s-ar bucura şi el de ceva, dar el nu se bucură de nimic”.

— Ce-ai rămas aşa, stană? spuse Tache privind prin aerul jilav al odăii.

Dar feciorul nu auzi, atît era de pătruns de gîndirea lui, şi Tache îl lăsă în plata Domnului, să se dezmeticească singur şi cînd o avea chef. Feciorul se dezmetici într-o vreme şi porni grăbit să îndeplinească porunca boierului. Tache privi cum se duce înconjurat de aburii groşi formaţi din răceala aerului intrat pe uşa deschisă o clipă. Văzu petele mari, umede pe duşumele şi, aburind, mutre drăceşti se făcură din aburi în mintea lui şi, rîzînd cu gurile lor ştirbe, îl batjocoriră în fel şi chip, dansară tontoroiul în jurul lui, verzi şi roşiatice şi groase la trup şi greoaie, înălţîndu-se încet spre tavan şi acolo făcîndu-se picături mari de apă pe grinzi şi, şiroind, se adunară într-o băltoacă mică la picioarele lui. Şi alţi aburi se înălţară, firavi de astă dată şi angelici. Îngeri arari se prelinseră pe lîngă el, lingavi în carnaţia lor inconsistentă, îi destrămă cu mîna într-un joc de copil, dar ei se adunară repede la un loc, deasupra capului lui, şi un ochi se făcură, privindu-l cercetător şi cu o mustrare amarnică în clipirea arară a pleoapei zbîrcite.

Atunci intră feciorul cu cafeaua şi ciubucul pe o tavă şi îl anunţă că oamenii lui Mamona au fost aduşi.

— Să-i bateţi pînă îi omorîţi! urlă el ca un nebun, apoi, cu o voce destul de calmă, îşi ceru hainele şi un sfeşnic.

Partea a doua
Luxuria

Capitolul trei
„E nevoie de laudă, dar cui îi foloseşte?”

În anul 1812, întîi a fost ciuma şi apoi focul. Eram împreună cu mama la moşie şi, tot privind şirurile soldaţilor ruşi trecînd peste moşia noastră, aşteptam să se facă primăvară de-adevăratelea şi noroiul de pe picioarele cailor să se usuce odată şi soldaţii să pară şi ei altfel decît erau, prea vii şi prea războinici, poposind prin odăile noastre peste noapte. Sculîndu-mă cît puteam de dimineaţă, îi priveam depărtîndu-se, şi tot aşteptînd, într-o zi, noroiul prin care se depărtau se transformă într-o pulbere fină, înconjurîndu-i şi acoperindu-i, şi cînd praful se aşeză în mijlocul drumului şi pe frunzele pomilor, în limpezimea aceea albastră şi rece nu se mai văzu nimic. M-am îmbrăcat aşa cum mă îmbrăcam în fiecare zi şi la gît mi-am atîrnat o pungă cu bobiţe reci de camfor şi, păşind prin mirosul acela ca printr-o apă, am ieşit din casă. De undeva, izbindu-se de urechile mele, se auzi vocea unei slugi:

— E prăpăd, fraţilor, vine Napoleon, şi Ciuma!

Numai că ciuma venise şi, în locul lui Napoleon, o dată cu ea, un nou domnitor, Caragea, şi o nouă pace. M-am strecurat pe lîngă zgomotele slugilor şi pe lîngă boală şi, ieşind, un soare alburiu mă izbi, strecurîndu-se spre mine prin mirosul camforului, mă învălui o lumină călie, şi anul 1812 începu deodată, atunci.

Paragina moşiei noastre a început o dată cu moartea tatei, ba poate chiar înainte de întîmplarea asta, şi a continuat pînă în anul ciumei şi al lui Caragea şi al lui Napoleon şi al păcii şi al focului. În anul acela, mama a hotărît să se mărite şi să pună capăt acestei situaţii. Dar înainte să se hotărască pentru asta, după ce a murit un servitor şi toţi au zis că e ciumă, m-a chemat la ea şi a

încercat să mă privească într-un fel anume, ca şi cum aş fi fost copilul ei, şi dacă tot ai un copil, poţi să te uiţi la el, să zicem, cu dragoste sau cu mîndrie sau cu îngrijorare, dar nu uitîndu-se într-unul din felurile acestea, uitîndu-se numai. M-a tot privit ca pe un lucru străin, aparţinîndu-i totuşi, şi cum de mult nu se mai uitase la mine, m-am putut gîndi că se uită ca o mamă la fiul ei şi o vreme am încercat să mă uit şi eu ca un fiu, să spunem chiar aşa.

— Vino mai aproape! a spus, şi vocea i-a sunat ca şi cum ai fi vorbit cu un obiect, dar nu crezi că merită să faci aşa ceva şi că îţi pierzi vremea.

M-am apropiat prin lumina aceea lăptoasă a unei dimineţi tîrzii de primăvară, luna aprilie să zicem, şi cînd am fost destul de aproape, m-am oprit şi am închis un ochi. Un orologiu începu să bată într-o vreme şi cu ochiul închis am văzut o pată albastră, şi în jurul ei galben şi roşu şi portocaliu, şi pata, făcîndu-se violetă, se mişcă alene într-o parte, închizîndu-se la culoare.

Un soare ca pata de atunci se chinuia să apună, şi la fel, închizînd un ochi, soarele se făcu albastru şi violet şi deodată, ştiind că va trebui să-i omor, pe mama mea, pe Vaucher şi pe Mamona cel Tînăr, am deschis ochiul şi am privit soarele apunînd, chinuindu-se să apună, şi, întorcîndu-mă, am intrat în casă.

— Deschide ochiul ăla! spuse mama mea, şi cînd termină de spus cuvintele astea, un ceas începu să bată ora 11 de dimineaţă şi, numărînd bătăile, cînd am ajuns la 5, mama întinse mîna şi, apucîndu-mă de haină, mă smuci spre ea.

Se ridică puţin din jilţ şi, aplecîndu-se, mă sărută pe frunte. Pata aceea albastră se mişca uşor într-o parte, şi cînd se făcu neagră şi întuneric, am deschis ochiul şi ceasul încetă să mai bată. Camera era ca şi mai înainte, ca atunci cînd păşisem pentru prima dată în ea în ziua aceea, şi, şezînd, mama se uita la mine şi, în picioare, lîngă scaun, aştepta o

slugă cu o figură plictisită şi cu o tavă întinsă spre mama în mîna stîngă. Pe tavă era o punguţă de canafas pe care mama brodase numele meu, Tache, şi semnul crucii: nu crucea, ci semnul pe care îl faci cu mîna dreaptă atunci cînd vezi vreun diavol prin apropiere sau vreo biserică, una din astea două, sau vreun mort, sau ţi-e frică de ceva, de vreun necurat, şi sub acest semn, un peşte din cel numit chit, ceva ce aducea cu un asemenea peşte.

A luat punga de pe tavă ţinînd-o de baiere şi mirosul ei a umplut deodată încăperea. Era ca şi cum ai fi stat într-o apă rece şi limpede, undeva în fundul ei, şi lumina soarelui se strecoară în şuviţe subţiri şi groase spre tine şi din cînd în cînd trece cîte un peşte încremenit într-o alunecare nesfîrşită, şi de acolo, din adîncul apei, priveşti lumea. Şi lumea e toată fîşii de lumină şi umbră, de rece şi de cald.

— Apleacă-te! spuse ea.

Şi aplecîndu-mă, îmi trecu baierele pungii pe după cap, şi cînd m-am îndreptat, punga mi se aşează pe piept şi vaporii camforului mă învăluiră, separîndu-mă de restul lumii. O lacrimă mi se scurse pe obraz şi picură la picioarele mele, apoi am strănutat şi învelişul acela mirositor se umflă ca un balon, eliberîndu-mă o clipă. Privindu-mă, o umbră de surîs se aşternu pe faţa mamei, sau am crezut asta; spuse:

— Acum du-te!

Şi îmi întinse o mînă mirosind altfel decît camforul, mi-o vîrî sub nas, şi un rubin uriaş străluci o clipă din bezna lui roşie şi tăioasă. Şi în el totul se văzu aidoma ca în cameră, numai că roşu şi mort şi trist, şi, rîzînd batjocoritoare, sluga din dreapta mamei se vedea ca un diavol rînjind şi schimonosindu-se, şi lîngă slugă, şezînd, mama îşi pierdu trăsăturile, carnea începu să i se topească pe faţă ca o ceară şi curînd nu rămaseră decît oasele unui craniu gălbui şi imobil. Şi de undeva din spatele lor răsări globul unui soare uriaş şi verde şi

subpământean, vestind ceva. Am închis ochii şi am sărutat mîna mamei mirosind dulceag şi plăcut.

În anul 1812, mama a împlinit treizeci şi opt de ani şi, cu toate că nu mai era tînără, nu-şi pierduse nimic din frumuseţea de altădată, ba chiar şi-o mai împlinise, şi într-o zi, uitîndu-se atent în oglindă şi observînd aceasta, hotărî să se mărite cu orice preţ. Era în primăvară şi, purtîndu-mi punga mirositoare la gît, hoinăream zile întregi pe moşie, întîrziind pînă seara tîrziu, ba chiar o noapte dormind într-un bordei pe malul bălţii; apoi, din ce în ce mai des uitînd să mă întorc acasă şi nimeni observînd aceasta, slugile din lene şi rea-voinţă, mama din motivul gîndului cu măritişul. Întîi am lipsit o zi, apoi două sau trei, şi de fiecare dată, întorcîndu-mă, mă strecuram în casă lihnit de foame şi, după ce îmbucam ceva, adormeam pe unde se nimerea, împiedicînd slugile în mersul lor obişnuit. Nimeni nu mi-a spus nimic niciodată, şi atunci, oarecum încurajat de aceasta, am lipsit şi mai mult, hoinărind şi dormind pe unde apucam, pe pămînturi străine de ale noastre şi departe de casă. Ultima oară am plecat şi am lipsit o săptămînă, şi cînd m-am întors, într-o dimineaţă împăienjenită de o lumină firavă şi strălucitoare ca o beteală, a fost cel mai bun moment pentru a-l vedea pe boierul din starea a doua, adică pe boier Lăpai, dînd tîrcoale casei noastre, călare pe o mîrţoagă numai piele şi oase. Stătea ca un par înfipt în crupa unei mîrţoage, ca şi cum cineva ar înfige un par în spatele unei dihănii pe care numai din cauza harnaşamentului puteai s-o asemeni cît de cît cu un cal, adică a şeii, şi a frîului, şi a zăbalei, şi a restului de curele şi catarame, şi pe spatele animalului, un par cu bărbuţă despre care, dacă ştiai, ştiai că e boierul din starea a doua, boier Lăpai. Părea cufundat în gînduri şi poate tocmai din cauza asta nimerise în spatele casei, rătăcea pe acolo. L-am cercetat o vreme şi arăta exact cum trebuie să arate un boier din starea a doua, rătăcit

în spatele casei noastre şi avînd un frate mai mic şi pitic. Mai tîrziu, peste un an sau doi, boier Lăpai şi Piticul îmi vor deveni prieteni şi viaţa mea se va împleti cu a lor pînă la sfîrşit. Auzisem despre Pitic numai lucruri ciudate. Era primul om care inventase un ceas solar cu zece ţigani. Cînd l-am vizitat, la începutul prieteniei noastre, mi-a arătat maşinăria numită ceas solar. Era de fapt un cărucior la care se înhămau zece ţigani robi, dezbrăcaţi pînă la brîu, şi folosea la secerat. Un sistem complicat de lentile ardea spatele ţiganilor cînd încercau să se îndrepte de şale. Avea un dezavantaj. Nu putea fi folosit decît atunci cînd era senin, dar nu din cauza asta au renunţat la el. După ce au fost înhămaţi de cîteva ori la căruciorul cu lentile, ţiganii au fost nevoiţi să înceapă să fugă de pe moşie, şi boier Lăpai s-a văzut silit să interzică folosirea unei atari invenţii pe pămînturile lui. Toate astea a catadicsit să mi le explice Piticul într-o după-amiază senină de vară şi fierbinte, învîrtindu-se ca un gîndac uriaş în jurul căruciorului părăsit într-o magazie. Sistemul de lentile de Amsterdam al maşinăriei lucea strîmb şi, privind deodată prin el, lumea se construi altfel, mirifică şi tristă. Şi în lumea aceea Piticul se desenă cu trăsăturile explodate şi răvăşite şi vorbind despre maşina de zburat cu bilă magnetică a lui Cyrano de Bergerac. Am privit şi am ascultat, apoi deodată, brusc, afară începu ploaia. Calul cu care venisem stătea părăsit în ploaie ca o plantă ciudată, vreo ciupercă uriaşă şi hidoasă. Atunci fulgeră şi se făcu întuneric şi prin întuneric sforile ploii se împletiră cu lumea, desăvîrşind-o. Am încălecat şi, fără să mă uit înapoi, am plecat. Şi numai cînd am fost destul de departe, atît de departe încît vizita să mi se pară cu totul sfîrşită, am întors capul şi am privit. În întuneric şi în ploaie am crezut că îl văd pe Pitic rînjind la mine batjocoritor şi vesel.

A doua zi mi-a trimis cadou printr-un servitor o bilă magnetică legată cu o panglică de mătase, pe care scria:

„*Nihil admirari prope res una, Numaci,*
Soláque quae possit facere et servare beatum...”.

Nici nu-mi trecea prin cap să mă mir de ceva, dar inscripţia m-a făcut într-adevăr să mă mir.

Toate astea se vor întîmpla însă mult mai tîrziu.

Acum îl cercetam curios pe cel care se învîrtea anapoda prin preajma casei noastre. Nu ştiam că e unul din pretendenţii la mîna mamei, dar, tot privindu-l, după o vreme a trebuit să-mi vină şi gîndul ăsta. Şi după ce mi-a venit gîndul, m-am gîndit că n-are nici o şansă şi am ieşit din brusturii în care mă ascunsesem şi m-am aşezat în calea lui. Cînd a ajuns lîngă mine, a oprit calul, sau calul s-a oprit singur, nu ştiu aceasta, şi o vreme m-a privit ca pe un obstacol peste care oricum nu poate să treacă sau peste care e mai bine să nu treacă. După un timp, atunci cînd începusem să cred că vom sta aşa la nesfîrşit, în plictiseala aceea molcuţă a aşteptării fără rost, tocmai atunci a deschis gura şi a spus:

— În casa asta, dacă nu mă înşel, se intră pe undeva!

Ar fi trebuit să rîd şi să-i spun că se intră pe uşă, numai că n-am rîs şi am spus:

— Da, se intră pe uşă!

— Numai că uşa asta, a spus el, cred că este în altă parte decît este de obicei o uşă sau eu sînt în altă parte şi nepotrivirea mă face să mă mir.

Încercă să descalece, dar, din cauza tremurăturilor nervoase şi bolnăvicioase ale mîrţoagei, nu reuşi. Am întins mîna spre botul calului şi atingerea scurtă linişti animalul, atît cît

poate fi liniştit un cal pe moarte, mîngîindu-l o clipă.

— Din cîte înţeleg, spuse el, tot călare şi uitîndu-se peste mine, dumneata eşti fiul acelei femei pentru care eu nutresc un anumit sentiment.

Chiar în momentul cînd termina de spus aceste cuvinte, un cocoş întîrziat scoase un strigăt răguşit şi prelung undeva aproape de noi, vestind ceva, cine ştie ce, începutul unei zile care nu avea să se mai termine niciodată, zi în care boier Lăpai hotărîse că e cel mai bun moment să se îndrăgostească de mama mea şi, ca să şi dovedească aceasta, pornise în peţit.

— Da, eu sînt acela! am spus, cred că am spus aceasta.

Pasărea îşi terminase cîntatul şi mîrţoaga se liniştise oarecum. Continuam să stăm unul în faţa celuilalt, eu cu mîna întinsă spre botul animalului, ca într-o scenă familiară, boier Lăpai călare încă şi privind în golul luminos din spatele meu. Þinea în mîna stîngă o bucată de stofă din cea numită *bogasi* şi verde, împăturită frumos, dar acum puţin mototolită şi adunînd întunericul care o mai fi fost peste lume în cutele pe care le făcea.

— E un cadou! spuse, urmărindu-mi privirea.

Apoi mă rugă să ţin o vreme cadoul acela atît de puţin opulent şi, neştiind ce înseamnă opulent, am ţinut totuşi stofa într-o mînă, în dreapta, iar cu mîna stîngă am apucat dîrlogii calului şi el începu să descalece. Cînd ajunse pe pămînt, era în cealaltă parte a calului decît mine şi de acolo spuse: „Mulţumesc!” sau ceva care să semene cu un mulţumesc, un mormăit şi o tuse, şi din mormăială şi din tuse ieşi un cuvînt pe care îl puteai bănui drept o mulţumire.

— Să mergem! am spus şi, fără să-l privesc, cu cadoul în mînă, stofa aceea numită *bogasi*, am pornit spre casă.

Un soare ca o lămîie verzuie se aşezase peste cer, înfăţişînd lumea ochilor doritori s-o privească,

nicidecum altfel decît altădată, chiar dacă un peţitor era undeva în spatele meu şi chiar dacă acel peţitor era boier Lăpai, fratele Piticului. Şi, păşind prin lumina verzuie, l-am condus pe boier Lăpai spre casă. Mă ajunse din urmă într-o vreme şi, întinzînd o mînă uscată şi păroasă, mă opri din mişcare.

— Dă-mi-l acum! spuse.

Adică să-i dau *bogasi*-ul, stofa aceea verde. M-am tras înapoi un pas din dreptul mîinii aceleia întinse chiar sub nasul meu şi i-am înapoiat stofa. O luă, o vîrî la subţioară şi, întorcîndu-se, începu să se depărteze cu paşi leneşi, aidoma unui om mort. Şi, mergînd, capul lui ba acoperea soarele, ba îl descoperea, stricîndu-mi buna vedere, într-o pendulare tristă şi îndepărtătoare. L-am lăsat o vreme să penduleze în privirea mea ca un păianjen atîrnat de un fir nevăzut, dar ştiind că atîrnă de un fir, şi cînd soarele se acoperi iar, am deschis gura şi, încremenit şi speriat, am strigat:

— Boier Lăpai!

Se opri în întunericul pe care îl făcea trupul lui şi prin întunericul acela ca un tunel pînă la mine spuse rostogolind cuvintele, dar în alt timp, mult mai tîrziu de la oprirea aceea, peste cîţiva ani:

— Nu demult m-am hotărît să-i omor, pe mama ta, şi pe Vaucher, şi pe Mamona cel Tînăr.

Se opri însă, numai, şi surîse o clipă şi, apucînd *bogasi*-ul, stofa aceea verde, îl aruncă într-o parte şi, în timp ce *bogasi*-ul zbura încă prin aer, făcu primul pas spre mine şi înspre casa noastră. Şi iar o pendulare întunecînd şi luminînd soarele acelei dimineţi, la nesfîrşit.

Atunci, parcă simţindu-ne, mama a apărut la o fereastră şi a început să spună să intrăm în casă, dar fără să se arate mirată de apariţia noastră, a mea şi a lui boier Lăpai. Se uita numai la noi de la una din ferestrele de la etaj şi, după ce spusese să intrăm, tăcea numai şi ne privea. Fiindcă ar fi putut să pară mirată, să se arate puţin mirată, prefăcîndu-

se aşa. Nici pe mine, nici pe boier Lăpai nu ne văzuse de multă vreme şi apariţia noastră deodată şi a amîndurora în faţa casei ar fi putut s-o mire. Întorcîndu-mi puţin capul şi rărindu-mi paşii atît cît să pară că-l aştept pe boier Lăpai să mă ajungă din urmă, am privit umbra pe care o făceam pe pămîntul umed, printre smocurile arare de iarbă şi treptat frîngîndu-se şi urcînd alene pe zidul casei alb-murdar şi rece. Undeva în urmă şi depărtat, soarele acela verzui începuse să-mi încălzească spinarea. În faţa scărilor, a celor cîteva trepte de piatră prin crăpăturile cărora crescuseră volbură şi scaieţi, boier Lăpai m-a ajuns din urmă.

Adevărul e că boier Lăpai venind în peţit nimerise cum nu se poate mai rău, aveam să aflu asta. Hotărîtă să se mărite, mama trimisese invitaţii unor eventuali pretendenţi şi, pentru a termina cît mai repede ceea ce îşi pusese în cap, îi chemase pe toţi odată. La boier Lăpai nu se gîndise nici o clipă, dar se pare că n-a deranjat-o un oarecare peţitor în plus, chiar dacă acesta venise cu o zi mai devreme decît hotărîse ea. Dar nu s-a sfiit să-i spună că a apărut într-un moment nepotrivit cu planurile ei. Şi că, dacă tot a venit, ar putea sta, dar cel mai bine ar fi să-şi ia calul şi să plece înapoi, şi dacă mai are chef după asta şi după ce doarme o noapte în patul lui, a doua zi dimineaţa ar putea veni din nou, fiind bine primit şi, poate, de ce nu?, chiar aşteptat. Şi că ce mai face domnul frate al boierului, Piticul. El, boier Lăpai, a rîs şi a spus:

— Înţeleg!

Că adică înţelege nepotrivirea ce s-a întîmplat între venirea şi primirea în peţit, dar că el oricum n-are nici o vină venind şi că se bucură că şi mama are acelaşi lucru în cap, chiar dacă acest lucru e în altă zi, şi nu tocmai cînd se nimerise să fie şi în capul lui. Şi că domnul Pitic, fratele lui, face bine.

Camera în care stăteau era camera de primit a casei noastre şi, intrînd, întîi te izbea un miros de hîrtie armenească arsă din belşug şi pe urmă un

întuneric plăcut şi verzui şi roşiatic. Şi, uitîndu-te, vedeai un sfeşnic cu şase braţe licărindu-şi argintul şi apoi lumînările alb ceros, neîncepute încă. Am deschis uşa şi întîi şi întîi m-a izbit mirosul acela puhav, apoi întunericul plăcut şi liniştitor. La una din măsuţe stătea boier Lăpai şi în faţă avea o ceaşcă cu cafea din care ieşeau aburi şi în ceaşcă, dacă te uitai atent, puteai vedea caimacul adunat sub forma unei cămile din cele numite dromader, precum şi îndemnul acelei cămile la călătorie. Neatent, boier Lăpai făcu o mişcare lenevoasă şi ceşcuţa se răsturnă pe tăblia mesei şi lichidul din ea, cafeaua aceea aromitoare, luă forma unei mici băltoace din care începu să picure arar pe covor. Aşezată undeva mai într-o parte, mama nu observă această întîmplare şi poate nici chiar boier Lăpai, fu norocul meu să admir mica băltoacă strălucitoare şi picurul ei ca un ceas cu apă pe covor. Vorbeau încă. Mama spunea deja cuvintele astea, că ea nu poate decît să se bucure, numai că nu e încă pregătită pentru o primire de la care aşteaptă atîtea şi atîtea şi în care şi-a pus multe speranţe. Şi chiar şi casa se află în aceeaşi situaţie şi că răgazul de o zi pe care i-l cere şi pe care l-a hotărît este nu numai necesar, dar chiar şi de dorit.

— Înţeleg! spuse boier Lăpai.

Şi pe urmă spuse despre domnul Pitic, fratele lui, cum că e bine. Spunînd toate acestea, a dat să se scoale, împiedicîndu-se cu genunchii de măsuţa din faţă şi cînd s-a sculat de tot, măsuţa s-a răsturnat şi undeva un ceas bătu de douăsprezece ori, anunţînd amiaza. Neliniştită oarecum, mama se ridică şi ea şi aşteptînd ceva. Erau cu spatele la uşă, nu puteau să vadă că e deschisă puţin, atît cît să pară că nu a fost închisă bine, şi că prin crăpătura aceea privirea mea se strecoară nestingherită şi iscoditoare. Ceaşca de cafea se rostogoli spre mijlocul camerei şi de acolo lucea stins ca o pată alburie pe covor. Boier Lăpai începuse să se mişte leneş într-o parte şi fără nici

un rost şi, cînd ajunse lîngă ceaşcă, ridică piciorul parcă anume şi-l aşeză pe ea. Se auzi un zgomot ca atunci cînd calci pe o jumătate de coajă de ou părăsită în lumina soarelui. Şi, cînd ridică piciorul, ceaşca se mai văzu o dată licărind molcom şi o rază de soare căzînd pe ea, apoi raza se sparse în mii de raze ca într-o explozie şi o lumină scurtă se făcu în cameră şi orbitoare. Şi în lumina aceea fragilă boier Lăpai se văzu transparent ca o hîrtie şi mama la fel, ca şi cum trupurile lor ar fi fost făcute din hîrtie transparentă şi opalină şi vorbitoare.

— Voi pleca! spuse boier Lăpai, şi trupul lui vibră, hîrtia trupului lui începu să vibreze.

— Vă voi aştepta mîine, spuse mama, şi cînd termină de spus cuvintele astea, în cameră se făcu iar întunericul acela plăcut de mai înainte, şi prin el, din privirea mea buimacă, începură să se înalţe pete şi cercuri luminoase şi roşii.

Stăteam în patru labe în dreptul uşii, dar nemaivăzînd nimic, decît petele şi cercurile acelea plutind prin aer, şi retrăgîndu-mă cu spatele înspre ei, auzind cele spuse, i-am părăsit.

— Şi atunci, va spune boier Lăpai mai tîrziu, ca o scuză, uitîndu-se peste mine, mama ta a spus: „Dacă vreţi, puteţi totuşi sta”, şi a întins mîna spre mine, atingîndu-mă şi privindu-mă.

— Numai că tu, va spune Piticul, domnul frate, rînjind, ai înţeles pe dos invitaţia, şi atunci cînd trebuia să pleci, ai rămas.

Fiindcă boier Lăpai venise în peţit, înţelesesem asta, şi atunci cînd vii în peţit, nu poţi să crezi că n-ai nici o şansă, poţi crede că ai o şansă foarte mică, dar nu atît de mică încît să te facă să te întorci de unde ai venit ca şi cum nici n-ai fi fost, fără vreo promisiune sau un refuz. Şi oricum era mai îndreptăţit să creadă, după tot ce se întîmplase, că e mai aproape de o promisiune decît de un refuz, chiar dacă acesta nu era adevărul şi el ştia care e adevărul. Dar îndreptăţit era să creadă

altceva şi, fără să ţină cont de ceea ce credea el, în timp ce ieşea din casă, condus de o slugă, s-a hotărît să rămînă. S-a hotărît să rămînă, în loc să facă ceea ce ar fi făcut orice om cît de cît cu capul pe umeri, adică să se întoarcă în casa lui şi în patul lui, să mănînce şi să bea ceva, şi, după ce face toate astea, să se bage în pat şi, cu plapuma trasă pînă sub bărbie, să înceapă să se gîndească la altă femeie.

— Nu am făcut toate astea! spuse şi se uită la mine ca şi cum ar fi fost vinovat de ceva, de tot ce s-a întîmplat şi chiar de ceea ce se va întîmpla după ce va spune cuvintele astea. Şi nu aveam de unde să ştiu, va spune, a spus, că mama ta hotărîse să primească în peţit cu o zi mai tîrziu decît hotărîsem eu să vin, şi dacă tot venisem, ce puteam să fac altceva decît să stau şi, stînd, să văd cum mă îndrept spre refuz.

— Puteai să pleci! spuse Piticul din colţul lui.

— Nu, nu puteam să plec, spuse boier Lăpai, fiindcă eu eram acela care venise în peţit, şi dacă aş fi plecat, ce rost ar mai fi avut venirea şi, înainte de asta, de venit, gîndul venirii şi al peţitului?

I-am lăsat să vorbească şi, întorcîndu-mă, casa noastră mi s-a arătat iar ca atunci, înălţîndu-se alburie peste pămînturile moşiei, în ziua aceea în care boier Lăpai se hotărîse şi chiar şi venise în peţit.

Şi, ieşind, i-am uitat o vreme pe mama mea şi pe boier Lăpai despărţindu-se, n-am mai ştiut de ei în lumina călduţă ce mă înconjura. Un pîlc de copaci se înălţa undeva în stînga de cum ieşeai, ca o pată verde şi răcoroasă, şi, păşind pe trepte, pulpele îmi fură mîngîiate de volbura scărilor. Bătea vîntul aducător de polen şi de miresme şi copacii începură să foşnească deodată atunci cînd m-am aşezat la umbra lor şi am aşteptat. Am aşteptat să-l văd pe boier Lăpai ieşind, să mă uit la figura lui de peţitor nenorocos coborînd treptele casei noastre, uşor aplecat înainte şi privind mohorît lumea.

Amiaza zilei de 18 aprilie, anul 1812, se sfîrşi brusc, aşa cum şi venise, anunţată de un orologiu bătîndu-şi arar timpul pe care îl avea în el, desfăşurîndu-l prin casa noastră şi peste noi. Vîntul bătu deodată mai tare şi rece, ridicînd praful, şi nori negri acoperiră cerul. Oprindu-se în uşă, boier Lăpai privi într-un fel nedumerit lumea, întinse o mînă ca şi cum ar fi vrut să pipăie aerul şi figura lui adormită păru deodată mulţumită şi hotărîtă.

— Hei, strigă către mine cu o voce răguşită, un „hei" ca o suliţă greoaie vîjîind prin aerul dintre noi, unde crezi că ar putea fi calul ăla cu care am venit?!

L-am privit o vreme coborînd cele cîteva trepte tocite şi apoi am privit cerul de deasupra lui, întunecat, strivindu-l parcă, încercînd să-l strivească, şi deodată un strop mare ca o lăcustă poposindu-i pe haină, puţin mai jos de umăr, în dreptul claviculei drepte. Şi apoi încă un strop făcînd explozie în praful din faţa picioarelor lui, parcă înfipte şi crescute acolo, în piatra ultimei trepte, în adîncitura pe care o făcuseră picioarele altora, urcînd sau coborînd, şi acum picioarele lui.

— Nu ştiu! am spus şi privindu-l cum stătea drept ca o momîie şi din cînd în cînd clipind ca un om care nu vede prea bine decît de foarte aproape, silindu-se cu clipitul ăla să vadă şi altceva decît vede de obicei. Nu ştiu! am spus. Poate în grajd sau poate chiar în spatele casei.

A spus: „Bine" şi, păşind prin ţărînă, stîrnind praful în urma lui, a început să se mişte. A dat ocol casei şi, cînd nu l-am mai văzut, dar numai atunci, a început ploaia.

— Am ştiut că o să înceapă ploaia! va spune boier Lăpai mai tîrziu. Am ştiut asta din clipa în care, aplecîndu-mă spre mama ta să-mi iau rămas-bun, am simţit o durere în spate şi în şale, o străfulgerare dureroasă anunţîndu-mă că o să se strice vremea.

— Ai ştiut! spuse Piticul. Şi ştiind trebuia să-ţi pui un sac în cap, să-ţi iei calul şi să te întorci acasă.

— Aşa am crezut şi eu că vei face! am spus. Stăteam sub copacii ăia şi aşteptam să te văd apărînd şi apărînd să-ţi fluturi mîna spre mine în semn de rămas-bun şi apoi întorcînd calul să pleci calm către casă. Şi tot uitîndu-mă şi încercînd să te zăresc, fiindcă ştiam că vei trece prin faţa mea, măcar pentru a-ţi lua rămas-bun, dacă nu pentru altceva, mama a apărut la una din ferestrele care se bălăbăneau în vînt şi, văzîndu-mă, a spus: „Vino, Tache!”.

— Aşa am crezut şi eu că voi face! va spune boier Lăpai. Se ridică şi se mişcă fără rost prin cameră, sub privirile noastre, a mea şi a Piticului, domnul frate, cum îl numise mama mea în ziua aceea de 18 aprilie, anul 1812. Aşa am crezut multă vreme, tot timpul ăla necesar pentru a-ţi lua rămas-bun şi timpul pentru a ieşi din casă şi timpul pentru a coborî treptele şi de a striga către tine! spuse şi se opri din mişcare.

— Adică ce vrei să spui? întrebă Piticul şi se sculă şi el.

M-am ridicat în picioare şi m-am lipit de trunchiul copacului, aşteptînd să-l văd apărînd călare pe animalul despre care, dacă ştiai, puteai crede că e un cal, şi oprindu-se o clipă sub şuviţele ploii, să întindă mîna către mine şi apoi să o fluture în semn de rămas-bun. Ploua al naibii, aşa cum plouă cînd pleci într-un peţit păgubos, cum îţi închipui că ar trebui să plouă cînd pleci din casa unei femei despre care ai crezut o vreme că ar putea fi femeia ta şi, plecînd, ştii nu numai că nu e a ta, ci că e sau va fi a altuia. Aşa ploua. Am întors capul şi am privit ferestrele uitate deschise şi jucîndu-se în bătaia vîntului, apoi o mînă nevăzută a început să le închidă şi cînd numai una a rămas deschisă, smucindu-se veselă şi nepăsătoare, în ea

a apărut mama, privind curioasă, şi văzîndu-mă, de acolo de unde era, din fereastră, a spus:

— Vino, Tache!

Nemaistînd să-l aştept, am fugit în casă cu apa şiroind pe mine şi numai după un ceas, după ce mă uscasem şi mîncasem, mi-am adus aminte de el, de boier Lăpai, şi într-o doară şi neîncrezător m-am apropiat de o fereastră şi am deschis-o şi am privit. În mijlocul curţii noastre şi în ploaie, prin întunericul care începuse să se lase, boier Lăpai călare pe animalul cu care venise, se desena ca o umbră.

Peţitul a început cu adevărat a doua zi, 19 aprilie, anul 1812. M-am trezit buimac şi, nu ştiu de ce, puţin speriat. Afară era senin ca după furtună şi soarele se ridicase spre ora zece. După ce m-am îmbrăcat cît am putut de repede şi alandala, am ieşit din cameră. Casa părea pustie şi numai undeva departe se auzeau voci, zgomote ca nişte glasuri sporovăind, dar fără să se înţeleagă ce. Am ascultat o vreme, vrînd să desluşesc ceva, şi cînd voiam să renunţ, a apărut mama mea şi a spus:

— Ce faci aici, Tache?

— Nimic! am spus şi am privit-o.

Era îmbrăcată ca pentru vreo sărbătoare, ca de Crăciun sau de Paşti, numai că nu era nici una din astea două.

— Vino! spuse şi porni înaintea mea fără să-i pese de mine, fără să-i pese de nimic în general.

Am mers după ea prin casa întunecată, prin culoarele ca nişte galerii părăsite, pînă cînd vocile au fost destul de aproape pentru a le înţelege. Erau vocile unor servitori comentînd întîmplările zilei şi pe cele ale zilei trecute, cum unul dintre peţitori stătuse toată noaptea în ploaie, călare pe o mîrţoagă care tremura ca o nuia, şi cum că e de mirare toată întîmplarea, fiindcă bietul om, pretendentul, aşa îl numeau pe boier Lăpai, nu murise de frig şi de atîta apă ce i-o fi curs în cap.

Venirea mamei îi făcu să tacă şi să se risipească. Deschise uşa camerei în care cu o zi înainte fusese primit boier Lăpai şi, oprindu-se în uşă, aşteptă o vreme să mă hotărăsc şi să mă strecor pe lîngă ea.

Am intrat şi, intrînd, camera mă întîmpină binevoitoare şi întunecată. Am închis ochii, şi cînd i-am deschis, în faţa mea, aşezat pe un scaun, era un munte de carne, de oase şi de grăsime, avînd forma unei bile uriaşe şi neomeneşti. Priveam uimit şi de atîta privit şi uimire, am început să mă uit cruciş şi pe urmă am sughiţat. Mama mi-a dat un ghiont, şi din ghiontul ăla m-am dat un pas înapoi şi iar am privit. Era totuşi un om, şi anume un negustor grec, putred de bogat şi pretendent la mîna mamei. Lîngă el, aşezat ţeapăn, stătea boier Lăpai, privind drept în faţa lui şi parcă prin mine. Între ei era o măsuţă şi pe măsuţă farfurii cu mîncare şi pahare. Mama s-a aşezat mai într-o parte şi de acolo a spus:

— Aşază-te, Tache!

Am dat să mă aşez, dar, tocmai atunci, în guguloiul ăla inform s-a deschis o gaură neagră şi adîncă şi în gaura aia neagră şi adîncă a dispărut ceva ce semăna cu o găină friptă. Pe urmă, peste gaură s-au lăsat buzele ca nişte obloane şi au început să se audă zgomote şi trosnituri înfricoşătoare, şi în guguloi se puteau observa frămîntări ciudate şi anarhice şi la urmă se lăsă tăcerea şi m-am aşezat. Boier Lăpai stătea ţeapăn şi cu privirea în gol, undeva peste noi şi peste întîmplările noastre. M-am aşezat şi am privit buimac la o pată de soare de pe covor, care se mişca agale între boier Lăpai şi mama. Şi cînd pata ajunse în dreptul piciorului mamei, poposind o vreme acolo, guguloiul întinse o mînă ca un cleşte, apucă o farfurie şi, ridicînd-o în aer, îi răsturnă conţinutul în gaura aia neagră şi adîncă şi totul se repetă aidoma. Pata aceea de soare ca un mesaj ajunsese acum pe genunchiul mamei şi era din nou tăcere.

— Nu am făcut decît să stau şi să privesc, va spune boier Lăpai, o pată de soare mişcîndu-se între mine şi mama ta, şi cînd pata a ajuns pe genunchiul ei, m-am hotărît să plec.

Boier Lăpai făcu o mişcare ca şi cum ar fi fost hotărît să se scoale şi, sculîndu-se, dacă tot a făcut asta, să şi plece din casa noastră şi din preajma noastră. Numai că atunci, în timp ce începuse mişcarea aceea care l-ar fi dus departe de noi, mama îşi mişcă piciorul părînd că se scutură de pata de soare şi spuse:

— Boier Lăpai, de ce nu mănînci ceva?

Încurcat, boier Lăpai vru să răspundă, vreo scuză, desigur, numai că în guguloi se făcu iar gaura aia neagră şi din ea ieşi ceva ca un muget şi ferestrele odăii începură să vibreze şi un pahar se sparse cu un trosnet sec. Încet, încet am început să pricep ce se întîmplă: negustorul grec, putred de bogat, vorbea. Nu se auzea decît mugetul acela, dar mama păru că înţelege ceva, fiindcă la urmă se înroşi toată şi spuse:

— Sigur că da!

Şi atunci mormanul acela de carne şi de oase şi de grăsime se sculă de pe scaun şi scaunul pe care stătuse se prăbuşi primul. Rostogolirea guguloiului a continuat prin cameră cu o vagă direcţie spre mine. A trecut peste o măsuţă şi după aceea măsuţa a apărut ca un frumos desen al covorului, cîteva ceşcuţe şi un ceainic de argint ca o poleială. Nu credeam că ar fi putut cineva să-i oprească rostogolirea, şi totuşi a fost cineva care a făcut-o. Cînd s-a deschis uşa, numai eu am privit curios să văd ce-o să se mai întîmple. Boier Lăpai stătea ţeapăn şi trist pe scaunul lui şi nu părea atent la nimic, iar mama încerca să se uite pe fereastră, la cer. Şi, deschizîndu-se uşa, în ea a apărut un omuleţ caraghios, îmbrăcat în frac şi cu un joben uriaş pe cap. S-a oprit o secundă, atît cît să aibă timp să deschidă gura şi să spună:

— Pardon, avocatul Gingă! făcînd pe urmă un pas mic înainte şi privind în jurul lui. De abia atunci a văzut guguloiul care se îndrepta spre el şi care în nici un caz nu s-ar fi oprit, am fost sigur de asta. Şi atunci omuleţul Gingă a început să ţopăie şi să învîrtească bastonul pe care îl avea în mînă ca pe o sabie. A fandat şi şi-a proptit săbiuţa-baston în guguloiul, care, nu ştiu de ce, şi-a oprit mişcarea de rostogolire.

— Cu cine am onoarea? a scheunat Gingă, dat tot aşa, cu bastonul înfipt pînă la jumătate în guguloi.

Din guguloi au început să iasă nişte mugete înfiorătoare, şi atunci avocatul Gingă a lăsat mîna cu săbiuţa să-i alunece leneşă în poziţia ei firească şi în acelaşi timp a dus cealaltă mînă la ureche, ca şi cum n-ar fi auzit bine. A ascultat o vreme aşa, în poziţia asta vreau să spun, puţin îndoit de mijloc, precum şi cu o mînă la ureche. Cînd guguloiul a terminat, s-a îndreptat şi, după ce s-a gîndit puţin, a spus:

— Pardon, omul ăsta, ca să zic aşa, are o necesitate fiziologică.

De-abia atunci a zărit-o pe mama şi, fără să-i mai dea atenţie grecului, a zîmbit şi, după ce a zîmbit, şi-a scos jobenul şi mănuşile şi a salutat-o pe mama. Boier Lăpai părea absent la ce se întîmplă, încercînd parcă să privească prin zidul din faţa lui, iar grecului nu-i ardea în nici un caz de zîmbetul avocatului. Stătea încremenit în poziţia în care îl oprise omuleţul-avocat şi aştepta. Mama s-a sculat şi, ajutată de Gingă, a încercat să rostogolească guguloiul prin uşă. O vreme lucrurile au mers destul de bine, cu toate că Gingă mai mult se prefăcea că împinge, dar numai eu am văzut asta. Pe urmă, guguloiul s-a înţepenit în uşă şi, oricît au încercat cei doi, n-au mai reuşit să-l urnească de acolo, aşa că l-au lăsat în plata Domnului şi s-au aşezat. Mama a chemat o servitoare şi a comandat cafele proaspete şi apă şi

şerbet şi pe urmă i-a zis că să ia şi jobenul avocatului şi să-l ducă undeva, n-am înţeles unde, dar avocatul a zis că mai bine îl pune lîngă el pe jos şi mama a zis că bine şi servitoarea a ieşit şi numai după asta avocatul a poftit la o smochină zaharisită. În timp ce mama pregătea smochina, să i-o servească, avocatul Gingă a deschis gura şi a început să facă un fel de conversaţie cu boier Lăpai.

— Dacă nu mă înşel, a spus el, îl am în faţă pe serdar Miralai.

— Da! şi-a clămpănit buzele boier Lăpai.

Fără să-i pese de răspunsul celuilalt, Gingă a închis gura şi acum avea în ea o smochină zaharisită, pe care a început s-o mestece tacticos. Cînd a terminat, a deschis iar gura şi a spus:

— Acum vreo zece ani am cunoscut-o pe sora dumneavoastră, baroneasa Bellio, care avea şase copii şi îl aştepta pe al şaptelea.

— Baronul Bellio a murit, spuse sec boier Lăpai, apoi a murit şi soră-mea!

— A murit? întrebă mama, care nu era atentă şi se uita îngrijorată spre uşa în care era înţepenit negustorul grec, putred de bogat.

— A, nu el, Madame! spuse avocatul Gingă în timp ce molfăia delicat a doua smochină zaharisită. Nu moare nimeni dintr-un înţepenit în uşă, mai spuse şi mîncă şi a treia smochină.

— A mîncat şase! îmi va spune cu precizie, peste ani, boier Lăpai, stînd ca şi atunci, ţeapăn şi privind undeva în gol.

— Numai că după ce a mîncat-o pe a şasea, spuse Piticul şi se opri şi făcu bulburuci în vasul cu apă parfumată al narghilelei, numai atunci s-a uitat la Tache, şi fiindcă tot s-a uitat şi l-a văzut, s-a simţit dator să spună ceva despre educaţiune şi despre un guvernor.

— Da! am spus eu.

După ce a mîncat ultima smochină zaharisită, în timp ce mă uitam la negustorul grec înţepenit în

uşă, mama a spus:

— Tache, de ce nu mergi să te schimbi?

Am ridicat mîna şi i l-am arătat pe guguloi, şi mîna mea ridicată, cu degetul întins spre cel din uşă, i-a atras atenţia avocatului asupra mea. Şi în timp ce smochina aia zaharisită, ultima, îi aluneca de-a lungul esofagului, a deschis gura, şi cînd a simţit că smochina a ajuns acolo unde ajunge orice smochină pe care întîi ai mestecat-o şi pe urmă ai înghiţit-o, spuse:

— Băiatul ăsta bănuiesc că nu are un guvernor.

— N-are! am spus eu.

— Dar, spuse Piticul, înainte să spună cuvintele astea, în timp ce avea smochina aia încă în gură, s-a lăsat un moment de tăcere în camera în care eraţi adunaţi pentru peţit, şi momentul acela de tăcere a fost atît de lung, cît să aibă timp să se hotărască dacă să înghită smochina sau să prelungească plăcerea ce ţi-o oferă un fruct zaharisit pe care îl molfăi între cerul gurii şi limbă.

— Da, am spus eu, şi atunci mama, înainte ca avocatul să spună cuvintele despre guvernor şi educaţiune, s-a mişcat prin lumina şi întunericul din cameră şi în mînă avea vasul cu smochine, spunînd: „Boier Lăpai, nu vrei o smochină?”. Şi de-abia pe urmă avocatul a deschis gura şi a vorbit, şi eu am spus: „N-are!”, că adică n-am un guvernor.

Fîstîcindu-se, mama îi întinse chiseaua lui boier Lăpai, care, absent, o ţinu în mîini o vreme, aşa cum ai ţine în mîini vreo găină şi pe care nu ştii unde s-o aşezi destul de repede.

— Fiindcă, spuse avocatul Gingă, educaţiunea reprezintă un precept moral al civilizaţiunii.

— Atunci, spuse boier Lăpai, am lăsat chiseaua să plutească prin aer, şi după ce a plutit o vreme, cînd a atins covorul, fructele alea s-au rostogolit la picioarele mele ca nişte zaruri necîştigătoare.

Lăsînd chiseaua să cadă, boier Lăpai se sculă cu o mişcare lenevoasă şi se apropie de guguloi. L-am

privit, de acolo de unde stăteam, cum se mişcă agil prin aer, părînd hotărît să înceapă sau să termine ceva, să înceapă, va spune Piticul, dar nimeni nu ştie ce este la capătul unui drum, printr-o cameră în întuneric şi lumină, începutul, va spune Piticul:

— Fiindcă la capătul drumului, prin camera aceea, sub privirile mamei tale şi ale avocatului Gingă, se afla negustorul grec înţepenit în uşă, unul dintre pretendenţi.

S-a apropiat de guguloi, a întins un deget ca o suliţă şi i l-a proptit între coaste, părînd că nimic nu se poate întîmpla dacă îţi înfigi un deget în coastele unui negustor grec, înţepenit într-o uşă. Numai că, după o vreme, din guguloi a ieşit un muget, despre care îţi puteai închipui, dacă voiai, că e un rîs isteric, provocat de un deget care te gîdilă între coaste. Şi din rîsul acela se produce o cutremurătură a casei ca la un cutremur adevărat, şi din cauza cutremurului, uşile în care era înţepenit guguloiul se lăbărţară şi geamurile casei zăngăniră, acoperind cu zgomotul lor zgomotele leneşe ale peţitului. Guguloiul scăpă din uşă şi repede dispăru din raza privirii mele. Boier Lăpai se înapoie la locul lui, molcom, ocolind smochinele acelea zaharisite şi rostogolite pe covor şi fără să-i pese de cuvintele mamei, care spunea:

— Ar trebui să mergem!

anunţînd astfel un prînz vesel şi fericit la pavilionul de vînătoare al moşiei, prînz pe care îl gîndise şi pregătise îndelung în vederea acestor întîmplări, se aşeză.

— M-am aşezat, spuse boier Lăpai, şi aşezîndu-mă am ştiut că totul va continua pînă la sfîrşit, pînă cînd cei doi, Mamona cel Tînăr şi Vaucher, îl vor omorî pe Mamona cel Bătrîn, şi numai după aceea Mamona cel Tînăr îl va omorî pe Vaucher şi apoi pe mama ta. Aceştia trei, cei doi Mamona şi Vaucher, nu apăruseră încă, aşa că nu-mi rămînea

decît să mă aşez şi să ascult împăcat cuvintele mamei tale:

— Trebuie să mergem!

şi spunînd despre prînzul la pavilionul de vînătoare al moşiei, în lumina alburie şi destrămată a zilei urcînd spre amiază.

M-am schimbat cît am putut de repede pentru a nu pierde prea mult din ceea ce s-ar fi putut întîmpla în lipsa mea. A durat totuşi destul de mult, fiindcă atunci cînd am privit pe fereastră, erau deja afară, în faţa casei, şi mai mulţi servitori se chinuiau să ridice o targă, pe care era aşezat negustorul grec, şi nu reuşeau. Ceilalţi erau deja călare, boier Lăpai pe mîrţoaga lui, Gingă pe un cal din grajdurile casei noastre, o iapă leneşă şi benevolentă, pe care de obicei o călăream eu. Calul pregătit pentru mine avea o privire apoasă şi apatică şi-l ştiam ca pe cel mai leneş cal din regiune, dar nu mi-a păsat. Şi tocmai cînd cercetasem tot ce se putea vedea, lumea aranjată într-un fel anume de gîndurile şi dorinţele mamei, sub un soare scămos nimbînd cerul, cam în timpul acela cînd începuse să nu mai îmi pese de cal, a apărut mama şi, privind undeva în gol, a strigat:

— Tache, plecăm!

Şi negustorul grec fu ridicat pe targa lui într-o sforţare a servitorilor, şi această reuşită fu semnalul plecării spre prînzul cu peţitorii. A fost o plecare oarecum precipitată şi a trebuit să mă grăbesc pentru a-i ajunge din urmă.

— Te-ai grăbit, spuse Piticul, dar, oricît de tare te-ai fi grăbit, la capătul drumului aceluia scurt prin praf şi soare pe care l-au făcut peţitorii, tot aia ai fi găsit.

— Da, am spus eu şi l-am privit prin fumul care se adunase în cameră şi pe care el se chinuia să-l facă şi mai gros pufăindu-şi narghileaua.

Şi între două pufăituri spunînd:

— Fiindcă la capătul drumului erau cei doi Mamona aşteptînd şi privind norul de praf prin

care călătoreaţi, cei trei peţitori, mama ta şi tu, şi alături de voi, servitorii cărînd mîncare şi băutură şi evantaie, pentru ca statul la pavilion să pară cît mai plăcut cu putinţă şi cît mai scurt, timpul unei după-amiezi oarecare din primăvara anului 1812. Aşa aţi crezut tot drumul ăla învăluit de praf.

— Nu era praf, spuse boier Lăpai într-o vreme, era noroi.

— Să zicem, spuse Piticul, că era praf, nu contează asta. Contează în primul rînd că mama ta, spuse şi se uită la mine, sau dacă vrei iubita ta, spuse, dar nu se uită la boier Lăpai, cu toate că n-a fost niciodată ceea ce se cheamă o iubită, aşa cum nici tu n-ai fost un peţitor de-adevăratelea, contează, spun, că o femeie care era peţită de mai mulţi bărbaţi se hotărîse deja pentru unul dintre ei, fără să ştie că în următoarele zece minute, sau un sfert de ceas, sau un ceas, îşi va schimba hotărîrea şi cel nou ales nu era încă printre voi, dar ea, mama ta, în drumul acela scurt nu avea de unde să ştie asta. A crezut tot drumul ăla că cel ales e ales şi gata şi că acum nu face decît să-şi piardă vremea în mod plăcut în prezenţa şi compania unor bărbaţi care nu demult erau, puteau fi şi putea crede că sînt nişte peţitori de-adevăratelea, tînjind la mîna ei. Numai că la capătul drumului aşteptau cei doi Mamona, Mamona cel Bătrîn, ca un lup adulmecînd vreo pradă în zare, ştiind că în norul de praf ce se apropie e prada pe care o aştepta de multă vreme, o femeie bogată şi văduvă şi hotărîtă să nu mai fie nici una, nici alta, şi lîngă el, ca vreo vulpe jigărită, tot aşteptînd, fiul lui, Mamona cel Tînăr. Şi mai departe, tot pe drumul ăsta al pîndei şi al aşteptării, dar nu atît de departe pe cît ai fi putut crede, mai ales după ce mama ta s-a hotărît pentru Mamona, nu atît de departe, îndreptîndu-se către casa voastră Louis André Gabriel Bombast Vaucher.

— Nu, am spus eu, despre Vaucher nu trebuie să vorbim încă.

— Ba da, spuse încăpăţînat Piticul, fiindcă toţi sînt aşezaţi într-o linie dreaptă şi cît se poate de scurtă, aproape lipiţi unul de altul, sau ca şi lipiţi, mama ta, Mamona cel Bătrîn, Vaucher, şi în spatele lor, oarecum nepăsător, prefăcîndu-se în orice caz nepăsător şi dispreţuitor, Mamona cel Tînăr.

— Şi dacă vrei aşa, spuse boier Lăpai, în urma lor ne poţi aşeza şi pe noi.

— Nu, spuse Piticul, noi sîntem undeva deasupra şi privind şi vorbind. Şi iar spunînd către mine: Aşa că, grăbindu-te să-i ajungi din urmă, oricît de tare te-ai fi grăbit prin soarele şi prin noroiul drumului, la sfîrşit, atunci cînd vei crede că după atîta grabă vei găsi un sfîrşit binemeritat, totul va arăta altfel decît ţi-ai închipuit, semănînd uimitor de bine cu începutul unei zile urîte şi neaşteptate.

— Nu, nu ştiam asta, am spus şi i-am privit.

Încercam să-i ajung din urmă şi calul părea mai leneş şi mai răuvoitor decît te puteai gîndi numai uitîndu-te la el, decît mă gîndisem uitîndu-mă la el, şi oricît l-am îmboldit, nu a vrut sau nu a fost în stare să meargă mai repede decît un om care merge pe jos şi pare oarecum grăbit. Soarele se pusese deasupra capului nostru, fierbinte, şi din noroi ieşeau aburi ca un fum subţire şi vulcanic. Şi, ca şi cum aş fi fost un dumnezeu oarecare, i-am privit cum se mişcă sub clopotul cerului aceluia străveziu şi albastru firav, ca vreo sticlă a bătrînului Isaac Herţog, ca o sticlă aşezată în rafturile prăvăliei lui, şi licărind. Nu i-am ajuns din urmă, şi calul de sub mine a făcut tot ce a putut ca să se întîmple aşa, şi tot privindu-i cum se agită în aerul limpede al zilei, la o cotitură a drumului nu i-am mai văzut. Am oprit calul şi asta a fost mai uşor decît orice altceva aş fi încercat să fac cu el şi am descălecat. Ierburile de pe marginea drumului miroseau deja a încins şi a ud, şi cîteva flori sclipeau roşiatice şi albe, după cum or fi avut chef.

Nu îmi mai păsa de ei şi m-am aşezat pe iarba udă şi caldă şi am aşteptat ceva ce nu avea cum să se întîmple sau nu putea să se întîmple, clopotul acela al cerului să se micşoreze atît de mult încît eu să fiu în afara lui, şi lumea, lumea cu iarba şi florile şi cu străvezimea ei şi cu peţitorii poposiţi la pavilion şi sporovăind, totul să fie sub clopotul acela şi eu privindu-i şi admirîndu-i şi urîndu-i. Într-o vreme am adormit şi am visat că se întîmplă chiar aşa. M-am trezit buimac şi prin ţesătura aerului unduitor am încălecat şi, urnindu-mă greoi prin noroiul drumului, am pornit către ei.

Am ajuns tocmai la timp pentru a putea s-o văd pe mama leşinînd în braţele unui bărbat negricios şi puţin adus de spate, acum şi mai aplecat sub povara ce se nimerise să fie tocmai trupul mamei mele, şi sub privirea lui rece şi indiferentă, sub ochii aceia ca două găuri întunecate şi întîmplător nimerindu-se să fie chiar în locul unde de obicei sînt ochii, m-am oprit şi i-am cercetat. Într-o parte era un băiat cam de o vîrstă cu mine, semănînd leit cu cel ce o purta acum prin aer pe mama mea şi dispărînd cu ea în pavilionul de vînătoare. Şi în timp ce priveam spre boier Lăpai, tolănit pe iarbă şi la fel de indiferent ca întotdeauna, părînd că se uită prin mine şi dincolo de mine, la calul cu care venisem, după ce a trecut timpul acesta scurt al privirii, bărbatul negricios a apărut în uşa pavilionului şi, fără să pară că o spune cuiva anume, a spus:

— Gata! şi a început să se mişte leneş către guguloiul care dormea cu gura căscată şi horcăind sub un prun, şi după el, călcîndu-i umbra scurtă fie-său, al doilea Mamona.

Lectica în care fusese cărat negustorul grec era aşezată în partea cealaltă a pomului şi pe ea se cocoţase un servitor, privindu-ne holbat şi cu gura lăbărţată şi strîmbîndu-i obrajii; între pom şi boier Lăpai, dar mai mult spre boier Lăpai, era unul din pantofii mamei.

— Celălalt, spuse Piticul, întrerupîndu-mă parcă, era sub avocat.

— Da! am spus eu şi, după ce am spus da, după-amiaza se termină deodată şi un întuneric fin ca un praf negru coborî prin aer, învăluindu-ne.

— Femeia, spuse Piticul, în timp ce mă conducea spre casă, în alt an şi în altă după-amiază, „este sexul greu de supus, slab, nestatornic, moale, copilăros, infam, mîrşav, josnic, abject, bun de dispreţuit, nedemn, rău, aducător de nenorocire, fără ruşine, rece, rău famat, gol la minte, vanitos, fără judecată, nerod, perfid, leneş, puturos, murdar, nerecunoscător, ciuntit, mutilat, nedesăvîrşit, de abia schiţat, nedezvoltat, tăiat, amputat, decăzut, rugină, vierme, neghină, ciumă, boală, moarte”.

Dar nu l-a mai citat şi pe Ariosto, adică:

„Pus între noi de către natură şi de Dumnezeu

Ca o povară şi o grea pedeapsă”, citat inexact, preluat după Bruno.

Ne-am oprit şi într-o vreme Piticul a deschis din nou gura şi a spus cuvintele lui Poliimniu:

— „Şi spun că un bărbat fără femeie este asemenea unei inteligenţe, vreau să spun că este un erou, un semizeu, *qui non derxit uxorem*”. Vorbind tărăgănat şi părînd că vorbeşte într-o doară, repetînd ce a auzit de la alţii, chiar dacă aceşti alţii erau de fapt Aristotel şi Bruno, şi mai ales acesta din urmă, acum ştiu.

Şi, printre cuvintele astea, soarele începu să coboare spre asfinţit, ca o amintire. Atunci, Mamona cel Bătrîn întîi s-a aplecat şi a culeş pantoful mamei din drum şi l-a ţinut o clipă în mînă, vrînd parcă să afle dacă palma lui deschisă e mai mare decît pantoful sau invers. Cînd a crezut că s-a lămurit în vreun fel şi părînd mulţumit de ceea ce aflase, s-a uitat la servitorul care stătea pe lectică şi, uitîndu-se, servitorului i-a pierit cheful de rîs şi de holbat.

— Tu! a spus Mamona cel Bătrîn într-o doară.

Eu aşa aş fi crezut.

Şi după ce a privit şi a spus *tu*, ca şi cum după ce a priveşti şi spui *tu*, totul începe deodată să fie altfel, totul a început să se mişte şi să fie altfel. Toate slugile s-au strîns grămadă în jurul guguloiului şi, după ce s-au chinuit o vreme, au reuşit să-l rostogolească din locul în care adormise, de sub el apărînd cel de al doilea pantof al mamei, strivit şi de nerecunoscut. Făcînd parcă o sforţare în el însuşi, pantoful şi-a recăpătat, cu o pocnitură slabă, vechea formă de pantof. Mamona cel Bătrîn s-a mişcat iar, şi cînd a ajuns în dreptul pantofului, s-a aplecat o clipă, şi cînd s-a îndreptat, cei doi pantofi stăteau unul lîngă altul, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Aşteptînd parcă momentul acela prielnic, cînd totul părea oarecum ordonat şi oricum altfel decît atunci cînd leşinase, mama a apărut deodată şi, călcînd cu picioarele goale prin iarbă, s-a apropiat de pantofii ei şi de bărbatul acela numit Mamona şi, lăsîndu-se încălţată de el, fără să privească în jur şi fără să-i pese de noi în vreun fel, la urmă, atunci cînd a simţit altfel pămîntul sub picioare, sigură parcă de ea şi de alegerea făcută, i-a oferit braţul lui Mamona şi, încet şi atent, călcînd parcă pe o apă limpede, au început să se depărteze.

Vrînd parcă să mă întrerupă, Piticul a spus:

— „Pus între noi de către natură şi de Dumnezeu ca o povară şi o grea pedeapsă”, un citat prost după Ariosto.

Atunci boier Lăpai l-a corectat blînd, dar nespunînd nici el, adică:

„*Credo che l-abbia la Natura e Dió*
Produtto, o, scellerato sesso, al mondo,
Per una soma, per un grave fio
Dell’ nom, che senza te saria giocondo”.

Acum ştiu. Spunînd însă numai despre Ariosto, pomenindu-i numele ca o punte între el, fratele său şi mine.

Peţitul s-a terminat cu un ospăţ oferit de mama în cinstea noului nostru administrator şi a bărbatului pe care îl alesese drept apărător al cinstei şi onoarei casei noastre, acelaşi Mamona, precum şi al cinstei ei. Şi după ce casa noastră s-a golit de oaspeţi, Piticul, peste ani, a putut spune aceste cuvinte ca o concluzie şi jignindu-l pe boier Lăpai, fratele său:

— „Trei lucruri sînt ce nu se mai satură. Da' patru ce nu zic: Destul. *Infernus et os vulvae et terra quae non satiatur acqua*; *ignis vero nunquam dicit*: *sufficit*".

Numai că o parte a cuvintelor acestora le-a mai spus odată, atunci cînd, după două zile de absenţă, boier Lăpai s-a întors la moşia şi la treburile lui şi, în timpul mesei, seara, chiar în ziua întoarcerii, după ce a înghiţit ce avea în gură, Piticul s-a gîndit o vreme, a părut că se gîndeşte şi a spus:

„Trei lucruri sînt ce nu se mai satură. Da' patru ce nu zic: Destul".

Lăsîndu-l pe boier Lăpai să continue.

— L-am privit cum înghite şi după asta gîndindu-se, prefăcîndu-se că se gîndeşte la ceva, şi apoi spunînd cuvintele astea ca şi cum şi-ar fi adus aminte întîmplător de ele şi lăsîndu-mă să continuu eu, ştiind că şi eu ştiu ce urmează după cuvîntul „sufficit" şi parcă numai de aceea nemaiostenindu-se să spună mai departe.

— După ce am spus cuvintele astea, spuse Piticul, s-a sculat de la masă cu o privire mohorîtă şi obosită şi, cînd a ajuns în dreptul uşii, vrînd să iasă, l-am oprit. S-a oprit şi, după ce s-a întors spre mine, a tăcut o vreme, cercetînd parcă podelele gălbui, proaspăt spălate, se mai vedea apa mustind în crăpăturile dintre scînduri, şi de-a lungul lor, pînă la masa unde eram încă aşezat şi înfruntîndu-i privirea. Şi ca să nu cred că nu a înţeles, după ce-a

privit destul, în tăcerea care se lăsase, a spus cuvîntul următor cuvintelor lui Solomon, *Infernus,* adică, şi zîmbindu-mi batjocoritor.

— L-am lăsat, spuse boier Lăpai, să creadă că n-am înţeles ce vrea să spună, că nu ştiu continuarea cuvintelor lui Solomon, dar el ştia că eu ştiu, şi atunci, cînd am ajuns în dreptul uşii, m-a oprit, provocîndu-mă să deschid gura şi să zic primul cuvînt din cele patru care urmau, *Infernus,* adică, dar nu şi pe celelalte.

I-am privit o vreme, nerăbdător să continuu şi să spun:

— După ce au plecat peţitorii, seara, ne-am adunat iar cu toţi într-o odaie a casei, luminată de două sfeşnice cu şase braţe şi cu lumînări proaspete în ele şi de puţină vreme aprinse. Eu trebuia să le aprind, aşa că ştiu asta.

Casa se liniştise între timp şi fusese chiar curăţată de urmele peţitului, podelele fuseseră spălate îndelung şi cu rîvnă şi cineva ordonase să se ardă tămîie în toate camerele prin care poposiseră peţitorii, şi ai fi putut crede, după toate astea, că nu se va mai întîmpla nimic în seara aceea senină şi rece. Eram în camera mea, pregătindu-mă de culcare, cînd a venit mama. I-am sărutat mîna şi ea m-a sărutat absentă pe frunte şi după aceea spunînd:

— Aş vrea să aprinzi lumînările în camera mare şi apoi să ne aştepţi acolo.

— Bine! am spus eu.

Plecă şi, fără să privesc în urma ei cum se duce, m-am îmbrăcat în hainele mele de catifea şi, cu o lumînare în mînă, am pornit prin culoarele lungi şi întunecate ale casei noastre. Era frig şi mirosea vag a tămîie şi a lemn spălat proaspăt. În camera în care trebuia să aprind lumînările, cineva făcuse focul şi o lumină roşiatică mă învălui şi mirosul lemnului arzînd repede şi cu poftă. Era un întuneric plăcut şi roşu, ca apele fluviului Acheron clipocind la malul dinspre lumea celor morţi. Am

păşit prin cameră şi un curent de aer călduţ stinse lumînarea cu care venisem. Prin lumina aceea parcă ieşind dintr-o bucată de fier înroşit, subpămînteană şi vestind apropierea altei ape din lumea morţilor, vreun fluviu leneş şi mocirlos, Cocit sau Lete sau Piriflegheton sau Stixul, m-am aşezat. Nu s-a întîmplat nimic şi după o vreme am adormit. Cînd m-am trezit, un ceas bătea arar şi în cameră era o lumină albă şi pîlpîitoare, şi în lumina aceea, parcă scăldaţi în ea, erau mama, Mamona cel Bătrîn şi Mamona cel Tînăr, fiecare aşezat şi parcă de cînd lumea acolo, stînd şi părînd că lumina celor douăsprezece lumînări li se scurge prin ochi, şi mai departe, în bezna trupurilor, în colcăiala de organe şi maţe şi sînge şi gînduri şi fapte. Nu mi-au dat nici o atenţie fiindcă jucau domino şi beau şampanie, mama şi cu Mamona cel Bătrîn vreau să spun. Mamona cel Tînăr juca numai şi la sfîrşit de tot el a cîştigat şi după ce a cîştigat s-a sculat şi a spus că se duce să se culce. Mama şi cu Mamona cel Bătrîn au rămas şi au băut iar şampanie, dar n-au vorbit nimic, şi oricum nu mi-au dat nici o atenţie. M-am ridicat în picioare şi, apropiindu-mă de masa unde stăteau, am întins mîna şi am apucat paharul tocmai plin din faţa lui Mamona cel Bătrîn şi, calm, l-am băut, ca şi cum în el ar fi fost apă, şi după ce am înghiţit ultima oară, m-a apucat sughiţul. Mamona cel Bătrîn s-a prefăcut că nu mă vede şi, nevăzîndu-mă, nu putea să-i pese de mine sau de sughiţul meu. Şi-a umplut la loc paharul şi, după ce l-a umplut, totul a fost la fel ca mai înainte. Şi dacă reuşeai să ignori un copil beţiv, atunci nu aveai nici un motiv să fii nefericit sau altfel, neliniştit, să zicem. M-am întors la locul meu şi de acolo am început să mă uit la ei. Stăteau ţepeni în faţa celor două pahare de şampanie, acum pline iar, şi din ele sărind stropi fini ca o bură, şi tot privind, într-o vreme paharele au început să se aburească, pînă cînd, prin ele, totul se văzu ceţos şi depărtat şi trist.

Cînd ceasul bătu sfertul de oră, mama tresări şi spuse:

— E tîrziu!

Mamona cel Bătrîn se sculă şi, oferindu-i mamei mele braţul, ieşiră din cameră. Am stins lumînările şi iar lumina roşie a focului mă învălui.

— Era o lumină ca atunci cînd mai ai de făcut un pas şi făcîndu-l poţi trece dincolo, în altă lume şi în alt timp, am spus, şi în lumina aceea am adormit din nou.

— Minţi! spuse Piticul. Nu ai adormit! Te-ai sculat şi ai păşit în urma lor ca o umbră, i-ai urmărit pînă au ajuns în camera care, mama ta hotărîse, era camera lor începînd din seara aceea.

— Nu, am spus eu, am stins lumînările şi am adormit. Cînd m-am trezit, era tot noapte şi focul se spuzise.

— Minţi, spuse blînd Piticul.

— O vreme am stat în întuneric şi în linişte.

— Şi, spuse Piticul, după ce au intrat în camera lor, ai ascultat cum unul dintre ei, Mamona cel Bătrîn poate, a răsucit cheia într-o broască şi, după ce a răsucit-o, a încercat uşa, nefiind sigur că dacă răsuceşti o cheie în broască, urmarea este chiar închiderea uşii. Ai stat în faţa uşii aceleia şi, în întunericul şi liniştea care poposiseră peste casa voastră, ai hotărît să-i omori. Şi ai hotărît s-o faci chiar atunci.

— Am încercat să adorm din nou, am spus, în liniştea aceea în care auzeam cum îmi vîjîie urechile, şi cînd am crezut că dorm şi visez, s-au auzit tropăituri şi voci fără rost la ora aceea, şi nu aveam nici un motiv să nu cred că dorm şi visez şi, dacă dorm şi visez, poate să se întîmple orice, chiar şi larma aceea care te îmbia la trezire şi la veghe, dar asta tot în vis şi în somn.

— Şi, hotărîndu-te, spuse Piticul, în întunericul acela al casei şi în liniştea aceea, te-ai strecurat într-un ungher şi, tot ascultînd, ai început să auzi forfota şobolanilor şi a gîndacilor cotrobăind după

mîncare. Într-o vreme, dunga de lumină de sub uşa pe care o pîndeai s-a făcut tot mai palidă, ca şi cum cineva, Mamona cel Bătrîn, ar fi luat lumînarea şi, întorcîndu-se cu spatele la uşă, s-a apropiat de pat şi, cînd a ajuns lîngă pat, a suflat în ea şi atunci dunga de lumină ca o sabie, de sub uşă, a pierit de tot şi o clipă nu ai ştiut dacă a pierit de-adevărat sau numai fiindcă ai închis ochii s-a întîmplat aşa.

— Credeam că dorm şi visez, am spus eu. Numai că într-un tîrziu a trebuit să cred că nu e aşa, că sînt treaz în camera aceea nemişcată ca o corabie fără vînt şi veşnică. Mi-era sete şi aş fi vrut să ţip o dată cu ceilalţi, pe care acum îi auzeam aproape şi înfricoşaţi. M-am ridicat bîjbîind şi somnul s-a scurs pe lîngă mine ca o apă pe care ţi-o toarnă cineva din cer şi anume. O lumină vagă, venind de departe, poposi în cameră, şi atunci am văzut masa cu dominoul, răsturnată, şi piesele dominoului răsfirate pe jos ca nişte aripi ale unei păsări uriaşe şi moarte. Şi, fiind deja moartă, încercînd să-şi ia zborul despre care ştia că există şi că se poate.

— Dar voind să nu adormi, spuse Piticul, somnul veni ca un şobolan lîngă tine, şi viu, neputînd crede că un şobolan care nu e mort poate sta atît de aproape de mîna ta, mişcîndu-şi mustăţile şi adulmecînd, neputînd crede asta, ai adormit.

— Lumina aceea venind de departe, ca şi cum altundeva ar fi mijit zorile, se transformă într-o vîlvătaie care cuprinse camera. Lîngă piesele dominoului era sticla de şampanie, răsturnată şi golită acum. M-am dus lîngă foc şi am răscolit jarul spuzit. Un lămîi, pe care îl creştea mama într-un vas de pămînt, îşi luci frunzele ceroase, undeva într-o parte, ca o prevestire.

— Ai adormit, spuse Piticul, dar nu atît de mult încît, atunci cînd te-ai trezit, să nu mai ai chef să-i omori. Dar ca să-i omori de-adevăratelea trebuia întîi şi întîi ca ei să nu poată ieşi din camera lor,

ştiai asta. Şi atunci, încă adormit, te-ai ridicat în picioare şi, ca şi cum ai fi văzut în întuneric, mişcîndu-te aşa, ai făcut cei cîţiva paşi ce te despărţeau de uşa dincolo de care, adormiţi, erau mama ta şi Mamona. Te-ai lipit de uşă şi ai simţit metalul rece al clanţei atingîndu-ţi liniştitor fruntea.

— Eram încă buimac de somn, am spus, şi speriat, cînd am înţeles că focul cuprinsese casa noastră din senin.

— Ai stat o vreme aşa, spuse Piticul, ascultînd, dar ştiind că nu e nimic de ascultat altceva decît foşnetul pe care îl face o casă adormită şi călătorind prin lume. Ai ascultat totuşi şi, străpungînd întunericul cu razele privirii, ai privit şi ai văzut şobolanii şi gîndacii mişunînd adulmecători, dar asta nu putea decît să te liniştească. Fiindcă, simţind primejdia, mult înainte ca primejdia să fie adevărată, porniseră deja, cohortele lor netrebnice începuseră să părăsească tăcute casa. Şi, văzîndu-i cum se duc, şobolanii şi gîndacii, ai ştiut că ceea ce îţi propuseseşi, omorîrea celor doi, a mamei tale şi a lui Mamona cel Bătrîn, avea să se întîmple. Sau dacă nu omorîrea lor, măcar încercarea asta.

— Cînd arde o casă, am spus eu în anul 1821, care de-abia începuse, şi cuvintele mele s-au strecurat prin începutul acela veşnic de an, poposind în urechile lor, ale lui boier Lăpai şi ale Piticului, multă vreme arde fără vreun rost anume şi la întîmplare.

— Da, spuse Piticul, aşa e, numai că oricine ar fi avut chef să se uite atunci la focul ăla, şi după ce s-a uitat, să înceapă şi să se gîndească, ar fi înţeles imediat care e rostul focului şi, înţelegînd asta, ar fi înţeles şi de ce nu s-a întîmplat ca de obicei, adică întîi să ardă şi de abia pe urmă să aibă vreun rost.

— Nu mi-a păsat, am spus privindu-i prin aerul rece şi vînăt al acelei ierni, cînd am înţeles ce se

întîmplă şi frica mă părăsi. Văzusem deja destule focuri ca să nu mai îmi pese de unul în plus, chiar dacă acum era mai aproape de mine decît altădată, pe vremea tatălui meu sau a bătrînului Isaac Herţog. Am privit jarul spuzit din cămin şi luminînd slab şi roşu, aidoma unui apus de soare, şi apoi în jurul meu, măsuţa cu dominoul, răsturnată, şi sticla de şampanie, şi lămîiul cu fructele încă verzi, lămîile acelea. Călcînd peste piesele răsfirate ale dominoului şi calm, m-am îndreptat către uşă.

— Şi atunci, spuse Piticul, ai făcut ceea ce ar fi făcut orice om hotărît să omoare pe cineva, ai împins uşor cheia din broască şi, cînd ai auzit-o căzînd, ai ştiut că de abia atunci totul a început, omorîrea celor doi adică. Ai ascultat iar o vreme după ce zgomotul cheii căzînd şi atingînd duşumeaua se stinsese, dar nimic nu a fost altfel decît înainte să faci asta, să împingi cheia cu degetul vîrît în broască, pipăind metalul rece şi simţind rotunjimea netedă şi la fel de rece a capătului cheii şi împingînd uşor în rotunjimea şi în răceala aceea şi rîcîind uşor cu unghia, parcă pentru a fi sigur că tot ceea ce se întîmplă, alunecarea cheii înspre camera celor doi, se întîmplă cu adevărat.

— Am mers către uşă, am spus eu. Fumul pătrunsese deja în odaie, albăstrui, şi scurgîndu-se ca o apă leneşă, către cămin. Cîteva piese ale dominoului se spărseseră sub paşii mei, cu trosnituri vesele şi nepăsătoare. Zgomotele erau acum mai ordonate, trecuse prima clipă de spaimă buimacă, neştiind dacă întîi trebuie să fugi şi de abia pe urmă să înţelegi ce s-a întîmplat, sau invers. În faţa uşii m-am oprit şi, înainte să întind mîna spre clanţă, am privit spre picioarele mele. Pe sub uşă fumul se scurgea agale, învăluindu-mă. Ca şi cum dincolo de uşa aceea ar fi început altă lume, cea adevărată şi necunoscută. Numai că, am spus, toate astea erau atunci, în anul acela 1812, faptele

erau diforme şi îngrămădite unele în altele, bulucindu-se în mintea mea de copil, vrînd să fie undeva şi găsindu-şi loc în mine, în trupul şi în mintea mea.

— Şi, spuse Piticul, tot ce a urmat a urmat într-o ordine netrebnică şi voită. Cînd ai ştiut că nu mai pot ieşi din camera lor, o vreme, destulă, ai înţeles că omorîrea celor doi este ca şi făcută, ceea ce mai rămăsese părea un lucru de nimic. Fiindcă cel mai greu fusese să-ţi învingi somnul, aşteptînd ca ei să adoarmă înaintea ta, sau, adormind tu înainte, aşa cum s-a întîmplat, să dormi exact timpul cît aveau ei nevoie să adoarmă de-a binelea. Aveai toate motivele să crezi că nu se va întîmpla aşa şi asta ţi-a dat curaj să încerci, nu pierdeai nimic încercînd, dar fiind sigur că nu vei rezista somnului atît de mult cît aveau să reziste ei.

— Am stat o vreme aşa, am spus eu, şi privind fumul scurgîndu-se pe sub uşă şi învăluindu-mă. Şi dacă m-aş fi întors aş fi putut vedea camera în dezordine şi în pîclă, în lumina aceea roşiatică dată de cărbunii pe care îi scormonisem. Numai că nu m-am întors.

— Şi acum, spuse Piticul, după ce totul arăta altfel decît ai fi sperat, ceea ce rămînea de făcut era aproape un fleac, să iei dintr-un loc uitat de toată lumea o garniţă cu păcură şi să o cari pînă în faţa uşii lor şi începînd de acolo să torni păcură peste tot ce părea demn să ardă în vreun fel şi depărtîndu-te. Te-ai dus după garniţă şi, venind cu ea, ai fost aproape sigur că zgomotul pe care îl faci cărînd-o e prea de ajuns pentru a-i trezi, că nu se poate să nu-i trezeşti şi, trezindu-i, totul s-ar fi terminat altfel. Ai cărat aproape fericit garniţa aia şi gîndindu-te că nimeni nu poate să doarmă atît de adînc, încît să nu se trezească atunci cînd un copil tîrîie după el o garniţă plină cu păcură, mult după miezul nopţii, hotărît să dea foc casei, numai că dormeau chiar atît de adînc, ba poate şi mai adînc. Aşa că, în locul dungii de lumină pe care te

aşteptai s-o găseşti sub uşa lor, ai găsit o dungă de întuneric, ca şi cum întunericul din camera lor ar fi fost altfel decît cel dinspre partea în care erai tu, şi atunci ţi s-a făcut frică.

— Mi-era frică, am spus eu, să apăs pe clanţă şi să trec dincolo, acolo unde erau ei, încercînd să stingă focul, să le văd feţele mînjite de sudoare şi funingine, cărînd apă şi îndemnîndu-se unul pe celălalt, încercînd să-şi alunge spaima cu strigăte guturale şi ordonate.

— Ai privit, spuse Piticul, încremenit, dunga aia de întuneric, ca şi cum întunericul ar fi putut să fie de două feluri, un întuneric în camera lor, a mamei tale şi a lui Mamona cel Bătrîn, şi altul, altfel, înconjurîndu-te pe tine, şi atunci ai ştiut că nu mai ai nici o scăpare şi că va trebui să-i omori, să încerci să faci asta. Şi cu frica aia în oase, a omorîtului, ai început să verşi păcura pe duşumelele proaspăt spălate şi poate încă umede şi să te depărtezi de dunga de sub uşă, de întuneric şi de linişte şi de somn. Şi cînd în garniţă n-a mai rămas nimic, totul, toată casa voastră mirosea altfel, altfel decît ştiai tu că trebuie să miroasă, decît mirosea, a lemn proaspăt spălat şi a tămîie, după cum hotărîseră alţii, mama ta şi cu Mamona cel Bătrîn, că trebuie să miroasă o casă din care tocmai plecaseră peţitorii. Şi acum venind tu şi înlocuind mirosul acela cu altul, hotărînd asta.

— Mi-era frică, am spus eu, dar nu atît de frică încît să nu apăs pe clanţă şi, apăsînd, totul să se termine. Am apăsat pe clanţă, am spus, şi nimic nu era altfel decît altă dată, nu putea să fie altfel, clanţa s-a lăsat uşor sub apăsarea mea şi fierbinte, aproape arzîndu-mi degetele şi palma, şi am smucit uşa spre mine.

— Mirosea altfel, spuse Piticul, neliniştitor, speriindu-te şi mai tare mirosul acela. Lăsînd să-ţi scape garniţa din mînă, ai sperat iar că zgomotul pe care îl va face îi va trezi, şi atunci totul ar fi arătat ca un vis urît, dar nicidecum ca o crimă. Ai

aşteptat o vreme, dar ştiind că nu se vor trezi. Şi atunci, deodată, nemaipăsîndu-ţi de ce avea să se întîmple, te-ai hotărît şi, aproape fugind şi plîngînd ca un prost, te-ai întors în camera din care plecaseşi şi, înăbuşindu-ţi hohotul în pernă, ai putut plînge ca un bărbat care plînge de-adevăratelea şi apoi ai adormit.

— Numai că, am spus eu, uşa aceea era închisă şi clanţa ei frigîndu-mi palma şi degetele. Şi atunci am ştiut că tocmai aşa trebuia să se întîmple, ca uşa să fie închisă şi alama clanţei arzîndu-mi mîna întinsă şi încordată spre mine.

— Ai fugit, spuse Piticul şi, intrînd în cameră şi înfundîndu-ţi capul în pernă, ai plîns şi te-ai gîndit că eşti un laş, dar un laş fericit, şi pe urmă ai adormit.

— Uşa era închisă, am spus eu, şi am înţeles că sînt sortit să rămîn acolo şi să aştept ca focul să se prelingă peste trupul meu, ca o pedeapsă pentru tot ce se întîmplase. M-am întors şi m-am aşezat şi am început să aştept privind fumul şi flăcările care începuseră să cuprindă uşa. Şi tot privind şi aşteptînd, deodată clanţa a început să se înmoaie ca o bucată de ceară, s-a frînt sub propria ei greutate şi o bucată de metal a căzut din ea, partea aceea de care apuci cînd vrei să deschizi sau să închizi o uşă, luînd forma unei broaşte pe care ai călcat-o cu piciorul.

— Te-ai trezit într-un tîrziu, spuse Piticul, din cauza larmei produse de focul pe care nu l-ai pus tu, chiar dacă pregătiseşi totul, numai să vină cineva şi să scapere o scînteie şi rînjind. Acel cineva făcuse asta în locul tău, dar trezindu-te şi încă buimac, o clipă ai crezut că tu eşti cel care dăduse foc casei, încercînd să-i omori pe cei doi. Numai că nu erai tu acela, spuse Piticul bătătorind zăpada, cu picioarele lui micuţe, în jurul calului pe care se pregătea să-l încalece, şi parcă puţin nehotărît, neştiind dacă întîi să încerce să se suie

pe calul acela pregătit pentru război sau întîi să termine ce are de spus, ce are să ne spună.

— Ar trebui să plecăm! spuse boier Lăpai, aşezat puţin mai într-o parte şi deja călare şi privindu-ne.

Şi atunci Piticul, hotărîndu-se brusc, se hotărî pentru încălecat. Propti scăriţa şi, suindu-se pe ea, se aşeză cum putu mai bine în şa şi trase scăriţa după el. Atunci l-am putut privi în toată splendoarea sa de adevărat războinic.

Era în iarna anului 1821, în februarie poate, cînd călăream toţi trei, eu, boier Lăpai şi Piticul, grăbiţi să ajungem din urmă trupele lui Tudor, neştiind că el se oprise deja şi că avea să stea aproape o lună la Þînţăreni, locul unde îşi aşezase tabăra. Mergeam numai, grăbiţi şi hotărîţi, şi cei care ne vedeau ştiau unde ne ducem, dar nu înţelegeau şi de ce o facem. Fiindcă ei îi văzuseră pe Tudor şi pe oamenii lui şi, după ce i-au văzut scurgîndu-se pe sub ochii lor, s-au gîndit: „Ăştia pe care i-a adunat Tudor sau care s-au adunat cu el întîi s-au uitat unii la alţii şi nu le-a venit deloc să rîdă după ce, adunîndu-se, s-au privit o vreme”. Pe cînd, văzîndu-ne pe noi, chiar şi ăia care n-aveau nici un chef s-o facă, ursuzii, să zicem, se porneau pe rîs. Fiindcă Piticul se îmbrăcase pentru această călătorie cu o armură ruginită, din alte vremuri, şi pe ea atîrnase nenumărate arme, precum şi scăriţa care îl ajuta la încălecat. Mergea între mine şi boier Lăpai şi din cînd în cînd scotea capul din armura prea mare pentru el, încercînd să afle cît mai merseserăm sau cît mai avem de mers. Şi lîngă el era boier Lăpai, ca un par înfipt în şa, şi pe par, agăţat parcă la întîmplare şi pentru scurt timp, un puşcoci cu pîlnie, precum şi restul trebuincios unei asemenea arme. Aşa că, văzîndu-ne, cei pe lîngă care treceam nu se puteau opri să nu rîdă, chiar dacă ştiau unde ne ducem şi de ce.

Şi atunci, nu mult după ce porniserăm, într-o dimineaţă friguroasă de februarie, hotărîţi şi grăbiţi

şi îngînduraţi, Piticul a scuipat frunza de betel pe care o mestecase şi a spus:

— Fiindcă atunci cînd te-ai hotărît să-i omori, ştiai că singura şansă să nu o şi faci era să adormi, şi adormind să te trezeşti de abia a doua zi dimineaţa, înfrigurat şi fericit. Şi ştiind asta, ştiind că aşa o să se întîmple, ai avut curajul să-i urmăreşti prin întuneric şi să-ţi închipui ce va urma, aşteptarea şi somnul. Numai că şi pe tine te urmărea cineva, tot timpul Mamona cel Tînăr a fost în urma ta, şi el ştia că n-o să adoarmă aşteptînd, aşa că la un loc făceaţi cît un om întreg şi hotărît. Şi după ce ai adormit, te-a lăsat să dormi chiar atîta vreme cîtă era nevoie, ăsta era rolul lui, aşa a crezut cel puţin un timp, stînd cu ochii căscaţi în întuneric şi aşteptînd, că e de ajuns să te trezească şi totul se va întîmpla după planul tău şi al lui. Oricum, el şi-a făcut pe deplin datoria, aş putea spune aşa, datoria, cînd mă gîndesc la el şi la ce a urmat. Ba chiar mai mult, a trebuit să aştepte încă o dată ca tu să adormi, şi adormind să poată intra în camera în care erai, şi intrînd, vrînd să fie sigur că dormi, a răsturnat măsuţa cu dominoul şi sticla de şampanie şi a aşteptat iar. Dar tu dormeai sau te prefăceai că dormi, dar atît de bine încît să-l poţi păcăli, şi, cînd s-a convins că dormi sau cînd l-ai convins că dormi, nu i-a rămas decît să iasă din camera aia şi după de a ieşit să răsucească de două ori cheia în urma lui şi să pună focul.

— De unde ştii toate astea? întrebă boier Lăpai.

— Nu ştiu! spuse Piticul. Îmi închipui! şi vîrîndu-şi iar în gură o frunză de betel şi mestecînd-o în tăcerea care se lăsase peste noi, în frigul acela dintr-o sîmbătă a sfîntului şi marelui mucenic Teodor Tiron, şi a cuvintelor: „Întru zilele lui Maximian şi lui Maximin, împăraţi ce era elini şi păgîni amîndoi, aceşti împăraţi, atunci multă frică şi nevoe era între creştini”.

Privindu-mă, boier Lăpai a deschis gura şi aburi groşi s-au prelins din gura lui şi cuvintele acestea:

— Am iubit-o mult pe mama ta, Tache!

Capitolul trei (continuare)
Vaucher, un portret

Louis André Gabriel Bombast Vaucher a apărut la moşia noastră în toamna anului 1812, într-o joi. Ploua de mai multe zile şi o plictiseală nespusă cuprinsese casa noastră. Trecuseră numai cîteva luni de la peţit, de atunci de cînd mama, hotărîtă să se mărite, dar fără să o facă totuşi, îl alesese dintre aceia, dintre peţitori, pe Mamona, şi, vîrîndu-l în patul ei, numai asta a fost de ajuns pentru ca Mamona să devină stăpînul nostru şi chiar şi al ei, precum şi stăpînul moşiei. Împlinisem nu de mult 12 ani şi eram singur. Dar pesemne nu atît de singur încît în viaţa mea să nu poată apărea şi altcineva, acest Vaucher.

— Niciodată, spuse Piticul, nu poţi fi atît de singur încît în viaţa ta să nu aibă loc şi un Vaucher, acest franţuz, spuse dispreţuitor.

— Ploua de mai multe zile, am spus eu, şi Mamona cel Tînăr dispăruse cine ştie pe unde, putea să nu-mi pese de el o vreme, să nu-mi pese de nimic.

Ploua de mai multe zile şi peste lume se aşezase un cer jos şi ziua se făcuse mai scurtă şi mai molcomă. Cu un sac ud în cap, o slugă veni şi o anunţă pe mama că Mamona cel Bătrîn, stăpînul, întîrzie cine ştie pe unde, prin ce grajduri, şi că să nu se îngrijească de el. Cu un gest, ca atunci cînd ţi-e somn, dar nu vrei să dormi, mama goni sluga, şi mişcarea mîinii ei mă trezi oarecum din picoteala în care căzusem. Mi-am ridicat privirea, şi totul era aidoma, cenuşiu şi adormitor şi aşteptînd să se lase noaptea şi, o dată cu ea, întunericul şi somnul şi neştiinţa. Numai că era încă zi, şi ştiind aceasta, mama comandă să i se aducă dulceţuri şi cafele şi lichior şi încercînd cu ele să aştepte, în desfătarea lor, să se facă ora cinci, şi o dată cu această oră, întunericul aducător de

lumină şi de trezire. Mi-am mîncat dulceaţa crezînd că dulcele ei acru mă va trezi şi trezindu-mă să mă pot bucura de dulce şi de acru pe îndelete, visînd aceasta. Şi picotind şi mîncînd, bucurîndu-mă că pe limbă simt dulce şi acru şi moale şi strivit şi de abia atunci zemos şi răcoritor şi alunecîndu-mi pe gîtlej ceva plăcut şi parcă nemaiterminîndu-se, de abia atunci, din somnul care mă cuprinsese, m-am trezit o clipă şi, deschizînd ochii, camera aceea cu draperii vişinii, căscate larg şi amorf înspre lume, toate astea, precum şi licărirea acelui cenuşiu mă treziră de-a binelea.

— Şi dacă te-ai trezit, spuse Piticul privind undeva în golul cenuşiu şi alb din faţa lui, peste cîmpuri, nu-ţi rămînea decît să te plictiseşti aşteptînd să se facă noapte şi o dată cu noaptea să te culci din nou.

— Am înghiţit ce aveam în gură, am spus, şi după ce am înghiţit, din leşinul pe care ţi-l dă dulcele, m-am sculat şi, apropiindu-mă de geam, am privit. Nu-mi venea să mă scol, şi totuşi dorinţa de a privi prin geam şi dincolo de el, în cenuşiul ploii de afară, a fost mai puternică decît lenea şi picoteala. Numai că am mers atît de încet, încît drumul acela scurt pînă la fereastră a fost ca un drum nesfîrşit spre noapte. Fără să ştiu de ce, am încercat să transform într-o veşnicie somnolentă cei cîţiva paşi ce mă despărţeau de fereastră, şi, tot privindu-mă, mama s-a enervat într-un tîrziu şi, lăsîndu-şi cafeaua pe măsuţa din faţa ei, a zdrăngănit ceaşca într-un fel anume şi a spus:

— Nu putea să nu se enerveze, spuse Piticul, scoţîndu-şi capul din armura lui ruginită şi îngheţată şi privindu-mă. Fiindcă oricine te-ar fi văzut atunci, dacă ştia, s-ar fi putut gîndi la un Achile fugărind o broască, şi, gîndindu-se, s-ar fi enervat şi te-ar fi îmboldit în vreun fel.

— S-a uitat la mine o vreme, am spus eu, şi cînd a înţeles că drumul acela scurt pînă la fereastră

poate fi şi lung, depinde cît ai să mergi şi cît să stai, mama s-a enervat şi mi-a spus să fac odată pasul ăla care mă despărţea de fereastră şi de privitul prin ea.

— Ar trebui să-ţi mişti odată picioarele alea mai ca lumea! spuse mama şi din cauza iritării din glasul ei am deschis ochii şi, ridicîndu-mi piciorul hotărît, prea hotărît, am rămas cu el în aer. Şi rămînînd aşa, şi aşteptînd să aflu cît timp statul cu un picior în aer poate fi plăcut sau interesant, şi fiindcă aveam numai 12 ani, am crezut că pot rămîne aşa la nesfîrşit, o săptămînă, să zicem.

— Fiindcă, spuse Piticul, care acum călărea, puţin în urma noastră, a mea şi a lui boier Lăpai, atunci cînd l-ai aşezat, l-ai aşezat pentru totdeauna.

— După o vreme, am spus eu, nu multă, am aflat că statul într-un picior şi cu celălalt în aer nu poate fi o poziţie în care să-ţi petreci nu numai viaţa, dar nici măcar cinci minute din viaţă. Mama se uita la mine şi numai fiindcă ştia ce o să se întîmple nu a mai spus nimic. Mi-am lăsat piciorul pe duşumea şi încet mi l-am tras şi pe celălalt lîngă el şi, fiind lîngă fereastră şi cu privirea dincolo de ea, am cercetat buimac noroiul şi ploaia acelei după-amiezi de joi. Numai că în noroi, înfundată pînă la osii, crescuse o berlină, şi la ea erau înhămaţi patru cai din care ieşeau aburi. Am privit buimăcit, şi tot privind, uşa berlinei s-a deschis puţin şi, ca un tentacul cercetător din ea se ivi piciorul celui care mai tîrziu avea să se numească Louis André Gabriel Bombast Vaucher. Fostul om de încredere al unui anume Belleval, şarlatanul cu un nume la fel de lung, dar mai pompos: general comite Luce de Gaspari Belleval.

— Belleval, spuse Piticul, a venit în ţară cam prin anul 1802 pentru a-l ajuta pe vodă Ipsilanti să-şi facă jocul dublu faţă de franţuji. Era de fapt spion rusesc.

— Da, am spus eu, numai că atunci cînd a venit, nu s-a mulţumit cu atît, a mai adus cu el doi

şarlatani: pe aşa-zisul marchiz de Beaupoil de St. Aularie şi pe Vaucher. Vaucher a fost singurul dintre cei trei care a rămas în ţară după căderea lui Ipsilanti, şi acum, din berlină, vrînd parcă să afle vreo diferenţă între afară şi înăuntru, piciorul lui Vaucher se mişca atent, căutînd un loc mai puţin mocirlos în care să se înfigă. Părea un animal de sine stătător şi neliniştit, cărat pînă atunci, cine ştie din ce capriciu, cu o berlină lucind negru şi umed. Ploua, am spus, şi din berlină a apărut întîi piciorul lui Vaucher, care s-a înfipt în noroi pînă la gleznă, apoi celălalt picior aşezîndu-se lîngă primul, şi în urma picioarelor, deşirat, un fel de păsăroi rotindu-şi repede capul în toate părţile şi cercetînd lumea în care poposise. „Ce e?", întrebă într-o vreme mama şi, fără să aştepte răspunsul, veni lîngă mine şi aruncă o privire pe fereastră. Păru că s-a lămurit repede şi se întoarse la locul ei, dar nu atît de repede încît, întorcîndu-se şi aşezîndu-se acolo de unde plecase, să nu rămînă o vreme cu ceaşca de cafea în mînă şi părînd gînditoare. „Nu ştiu ce e!", am spus eu şi am privit-o. Stătea cu ceaşca de cafea în mînă şi părea că se gîndeşte la ceva, poate la cel care apăruse în faţa casei noastre. M-am uitat iar pe fereastră. Păsăroiul era acum înfipt bine în noroi şi, în faţa lui, plutind parcă, erau două cufere. Berlina plecase. Era, am spus, ca şi cum ai planta doi copăcei şi în copăceii ăştia s-ar sui o jumătate de om semănînd a pasăre şi, de acolo de unde era, cercetînd neliniştit lumea, neştiind dacă să coboare sau nu, şi dacă da, cînd să o facă.

— Şi de ce! spuse Piticul. Începînd să-i pară rău că-l ascultase pe Gingă.

— Nu ştiam încă de Gingă, am spus eu. (Poposisem într-un han în drumul nostru spre Bucureşti şi acum, stînd la o masă, vorbeam şi beam. Boier Lăpai tăcea.) Şi, neştiind de Gingă, nu puteam şti dacă îi pare rău sau nu, am spus. Şi nu ştiam încă nici că, văzîndu-l, primul căruia trebuia să înceapă să-i pară rău voi fi eu. Stătea în ploaie

în faţa celor două cufere părînd că nu ştie sau nu vrea să mai facă ceva, altceva decît să stea în ploaie şi să privească drept în faţa lui, clipind arar şi parcă somnolent. Părînd hotărît să rămînă acolo oricît de mult, şi chiar începusem să mă gîndesc că, rămînînd acolo, îl puteam privi şi a doua zi, în orice zi aş fi avut chef s-o fac, şi atunci veni o slugă şi îi spuse mamei că în faţa casei noastre este un musafir cu două cufere mari şi în noroi şi în ploaie.

— Numai că, spuse Piticul, chiar şi sluga aceea a înţeles că nimeni nu vine în vizită cu două cufere după el. Aşa că a spus musafir numai fiindcă nu ştia alt cuvînt care să se potrivească mai bine.

— „Băgaţi-l în casă!", a spus mama şi părînd nepăsătoare.

— Adevărul e, spuse Piticul, că Vaucher, înainte să apară în faţa casei voastre, făcuse tot ce se putea pentru a nu mai fi primit în nici o casă prin care mai trecuse o dată. Era singurul lucru la care se pricepea cît de cît şi nici nu trebuie să te pricepi prea bine la asta ca să ajungi repede maestru.

— M-am uitat iar pe fereastră, şi păsăroiul acela ciudat era tot acolo şi aşteptînd. Părea ca şi cum ar fi fost dintotdeauna răsărit în faţa casei noastre, numai să ai chef să te uiţi, şi îl vezi, şi întîi te bucuri că nu te-ai înşelat uitîndu-te, şi apoi te întristezi tot de asta. Şi, tot privindu-l, desenîndu-se subţire şi înalt în aerul cenuşiu şi în ploaia aceea fină şi nesfîrşită, începînd să pară că stă pe un piedestal, iar nu înfipt în noroi, ca şi cum ar fi stat pe un piedestal de marmură albă, şi de acolo, de la înălţimea pe care ţi-o poate da un piedestal, aşteptînd ca cele ce aveau să urmeze să înceapă să urmeze cu adevărat.

— Ar fi putut, spuse Piticul, să stea în ploaie oricît, şi oricum a stat mai mult decît şi-a închipuit că o să stea, atunci cînd Gingă i-a povestit de voi, dar ar fi putut sta oricît, chiar dacă nu se aştepta să stea nici măcar o secundă.

— Da, am spus eu, numai că n-a stat nici măcar atît încît să înceapă să simtă cum îi pătrunde apa prin haine şi frigul şi întunericul şi simţind toate astea să înceapă să creadă că Gingă, prietenul lui avocatul, l-a minţit, trimiţîndu-l la noi. N-a stat atît. A stat totuşi în ploaie. A stat destul de mult, atît cît să mă plictisesc privindu-l şi să încep să cred că e dintotdeauna acolo. Şi poate că începuse şi el să creadă asta, să i se mişte gîndul ăsta prin cap. Părea însă pur şi simplu o plantă crescută în faţa casei noastre, din cauza ploii şi a frigului şi a toamnei. Şi în vîrful plantei ăleia era ceva, un fruct rotund şi mic, şi din fruct creştea o privire, undeva în gol, şi în el îţi puteai închipui că sînt rotiţe şi arcuri care, învîrtindu-se cine ştie din ce motiv, la urmă de tot, din învîrtirea lor fără rost şi mecanică, se năşteau frigul şi umezeala şi întunericul şi neliniştea şi speranţa şi frica şi ura şi aşteptarea.

— Numai că, spuse boier Lăpai, toate astea vi le închipuiţi voi.

— Dar nici măcar, am spus eu, nu ni le închipuim în măsura în care, atunci, în faţa casei noastre şi aşteptînd, erau în capul lui. A stat în ploaie şi, părînd o plantă, a aşteptat cu răbdarea acesteia, aşa cum credem noi că are răbdare o plantă, să se întîmple tot ce avea să se întîmple. Să-l omoare pe Mamona cel Bătrîn şi, omorîndu-l, să intre în patul mamei, am spus, şi să aştepte o vreme, destulă, ca Mamona cel Tînăr să-i omoare pe amîndoi.

— Nu! spuse Piticul. Fiindcă răbdarea nu poate fi o justificare pentru crimă.

— Asta înseamnă, am spus eu, că atunci cînd aştepta, nu numai că aştepta pur şi simplu, dar, la un loc cu aşteptarea, erau şi crima şi bucuria de după crimă şi frica. Fiindcă altfel, dacă toate astea ar fi fost în altă parte şi în alt cap, nu ar fi aşteptat nici o clipă. Oricum, nu ar fi aşteptat atît.

— Da! spuse Piticul.

— L-am privit o vreme cum aşteaptă în faţa casei noastre să vină cineva şi să-i spună să intre, şi atunci cînd a crezut că asta nu se va mai întîmpla niciodată, a venit o slugă şi, oprindu-se în faţa lui, a deschis gura şi a spus ce spusese mama, băgaţi-l în casă adică, dar altfel. A ascultat ce a spus celălalt şi, după o vreme, nu multă, a spus şi el ceva, nu ştiu ce, dar pot să-mi închipui, fiindcă, după altă vreme de aşteptat, a mai venit o slugă şi s-a aşezat cu curul la el şi pe vine şi Vaucher s-a suit în cîrca acelei slugi şi a stat acolo pînă cînd sluga s-a hotărît şi, hotărîndu-se, l-a cărat în odaia unde eram eu şi cu mama şi l-a aşezat în mijlocul odăii. De mirare m-a apucat sughiţul. Era acum în mijlocul odăii noastre şi în jurul lui se făcuse o băltoacă pe care mama păru că n-o bagă în seamă atunci cînd se uită la el. Vaucher părea că ştie unde se află şi chiar de ce, dar n-a catadicsit să deschidă gura decît pentru a strănuta de două ori, apoi a scos o batistă mare şi albă şi şi-a şters nasul cu ea, părînd că nu-i pasă de noi, de mine şi de mama. Nepăsătoare şi ea, mama i-a întors spatele şi s-a preocupat de dulceaţă, precum şi de mîncatul ei. Vaucher, ca un păsăroi stingher, continua să stea nemişcat în mijlocul odăii, şi dacă n-ar fi clipit arar, ai fi putut crede că e mort, dar stînd în picioare fiindcă aşa l-au surprins moartea şi înţepeneala. Aşa că, am spus, timpul nu era marcat decît de sughiţul meu, o dată, şi din cînd în cînd de clipitul lui Vaucher. Totuşi, într-o vreme, un ceas bătu de patru ori, şi atunci, după ce l-a lăsat să aştepte iar, mama s-a hotărît să vorbească.

— A trebuit să se hotărască, spuse Piticul, fiindcă Vaucher părea un om în stare să tacă şi să aştepte la nesfîrşit, să se prefacă aşa, şi crezînd că Gingă, prietenul lui, e un mincinos, începînd să creadă asta după atîta aşteptare.

— Numai că, atunci cînd mama a deschis gura şi a spus: „Vă ascult!”, după cuvintele astea, şi-a dat seama că Gingă, am spus eu, nu l-a minţit

deloc trimiţîndu-l pe capul nostru. Nu numai că nu l-a minţit, dar că, vorbindu-i de noi, Gingă pusese prea puţin roz în culoarea cu care ne descrisese. Fiindcă atunci cînd mama s-a hotărît să vorbească, după cuvintele „Vă ascult!”, totul s-a desenat în roz, viitorul lui în primul rînd şi, zdrăngănindu-şi brelocurile de tinichea care îi atîrnau pe burta suptă, a început deodată să vorbească şi, pe măsură ce vorbea, să ştie, să fie chiar sigur că, atunci cînd va închide gura, nu va mai avea nici o grijă pe lumea asta, decît să doarmă şi să mănînce şi să aştepte ca, tot mîncînd şi dormind, să se trezească într-o dimineaţă în patul mamei şi de gît cu ea.

Boier Lăpai se răsuci în aerul murdar al iernii prin care călătorea şi, uitîndu-se la mine şi la Pitic, după timpul necesar uităturii, de la înălţimea nepăsării lui şi a calului pe care călărea, spuse dispreţuitor:

— Flecăreala asta n-are nici un rost!

Răsucindu-se spre cel din mijlocul odăii noastre şi privindu-l oarecum nepăsătoare, mama a spus:

— Vă ascult!

Nehotărît parcă şi privind în altă parte decît era mama, din băltoaca în care stătea, necunoscutul ca un păsăroi a început să vorbească:

— Madame, mă numesc Louis André Gabriel Bombast Vaucher, şi bunul meu prieten, avocatul Gingă, nu numai că mi-a vorbit îndelung despre dumneavoastră, dar atunci cînd mi-a vorbit, împuindu-mi urechile cu vorbe şi întîmplări, în timpul ciumei, vorbele despre bunătatea domniei-voastre mi s-au înfipt în auz ca nişte ghimpi şi, chiar dacă eram într-un lazaret, nimic nu mă împiedica să-l citesc pe Rousseau şi să agonizez cu o lumînare la cap şi să visez la bunătate şi frumuseţe şi chiar la educaţiune, fiindcă, nu-i aşa?, Rousseau, acest Jean-Jacques, tocmai despre educaţiune vorbea în cartea *Emile*: „Totul este bun cînd iese din mîinile creatorului, totul degenerează în mîinile omului” şi chiar aşa s-a întîmplat şi cu

mine, savant la Paris, medic la Montpellier, autor de tomuri subţiri şi groase *in-folio*, plătit regeşte şi cerşetor, fiindcă banii, nu-i aşa?, se duc mai repede decît vin, niciodată nu se întîmplă invers sau măcar egal, şi experienţele ştiinţei sînt scumpe, dar cu atît mai folositoare, fiindcă ce ştim noi despre digestie la păsări? Ce ştiam? Pînă cînd, umblînd prin maţe şi pipote, m-am hotărît într-o zi, memorabila zi de decembrie a anului 1792, chemîndu-mi slujnica şi comandîndu-i, poruncindu-i să-mi aducă mai multe găini grase de la piaţă, şi ea, netrebnica, închipuindu-şi că-mi doresc rasol de găină, şi prin frigul acela, din căldura camerei mele şi înfofolit cum nu se poate mai bine, am privit pe fereastră şi am gonit-o din casă, explicîndu-i teoretic şi practic că prostia nu poate sta la un loc într-o slugă, altfel, nu-i aşa?, ce s-ar fi făcut bietul Diderot?, dar eu eram un savant, şi nu un enciclopedist, un Diderot ca să spun aşa, dar mai presus de asta eram un parizian, un om de spirit adică, şi deci un înţelegător, am iertat-o şi am trimis-o la piaţă pe grăsana care mă fura la coşniţă cu neruşinare, notîndu-mi în jurnal întîmplarea, sub forma unei fabule, *Slujnica şi savantul*:

O slujnică la un savant în casă
Stînd lîngă foc şi aţîţîndu-l...

fiindcă, nu-i aşa?, un adevărat om de ştiinţă, un Goethe oarecare, nu poate avea nici o altă bucurie decît cercetarea lumii, şi slujnica, vreo Margot prostovană şi îmbietoare, chiar dacă ea nu se numea altfel, Cristiane Vulpius adică, cu mîinile şi genunchii roşii de frig şi de mulţumire, dar asta este altceva, vorbeam despre acea zi din iarna anului 1792, în care, după ce am comandat găinile, am scris o fabulă şi apoi mi-am ascuţit bisturiele, şi cînd am avut găinile, am început să le ciopîrţesc

şi ani de zile nu am făcut decît asta, cinci ani, şi apoi, socotind alţi trei, cînd am scris cartea: *Despre digestie la păsări*, dar nici asta nu este important, important este că acum, aici, eu vorbesc şi pot să spun toate astea care au fost, precum şi că fruntea mi-a fost împodobită cu lauri şi, aducîndu-mi-se diverse laude, am fost numit savant şi descoperitor şi pupat de către academicieni şi strîns în braţe de către cei mai burtoşi dintre ei, aşa că acum aveţi în faţă un savant şi, după cum spunea Gingă, bunul meu prieten, zăcînd de ciumă şi eu alături de el şi alături de noi alţii, nenumăraţi, şi fiecare cu lumînarea lui la cap, una mai scurtă decît alta, spunea printre altele, nemaiavînd decît puţin pînă să moară, că eu aş fi putut fi un guvernor în casa voastră, şi el murind şi eu nu, şi dacă destinul a făcut să fie aşa, totul m-a îndemnat să cred că Gingă a avut dreptate, şi după ce a murit, suflîndu-i în lumînare, nu mi-a mai rămas decît să-l citesc pe Rousseau şi să aştept ca lumînarea de la capul meu să se termine şi, terminîndu-se înainte ca eu să mor, să mă fac bine şi din pensionarul unui lazaret să devin un adevărat om viu, purtător al educaţiunii şi al ştiinţei în casa voastră, un galileu care va să zică, fiindcă nici de astronomie nu sînt străin, aşa cum nu sînt străin de nici o ştiinţă a veacului, şi fără emfază mă pot numi, dar fiind mai bătrîn, un mirandolist al acestei ţări, şi nu numai atît, datorită ştiinţei mele pot fi numit în fel şi chip, chiar dacă nu ştiu greceşte, cum ştiu bunii dumneavoastră învăţaţi. Ştiu însă restul!

— Toate astea, am spus eu, le-a spus atît de repede, încît atunci cînd am sughiţat iar, am sughiţat în tăcerea care se lăsase după cuvintele lui şi a fost ca şi cum ar fi spus toate astea între două sughiţuri, atît de repede. Nu prea înţelesesem ce vrea, am spus, dar mama părea că l-a înţeles de minune, fiindcă, după ce a poruncit să se aprindă lumînările...

— Dar, spuse Piticul, nu numai că a înţeles că are în faţa ei un savant transformat din cauza foamei în guvernor, a înţeles şi ceea ce nu putea citi în privirea lui Vaucher, şi asta din cauză că el se uita în altă parte, aşa a crezut o vreme, pînă cînd, uitîndu-se în ochii lui, şi-a dat seama că ceea ce pricepuse atît de bine din prima clipă, că el dorea să fie nu numai un guvernor oarecare, ci şi un stăpîn în casa în care poposise, această dorinţă era oriunde în altă parte decît în privirea lui apoasă şi rece.

L-am lăsat pe Pitic să vorbească, gîndindu-mă:

În cameră se făcuse întuneric după ce Vaucher îşi ţinuse discursul în tăcere, şi atunci mama a poruncit să se aprindă lumînările.

Am spus:

— Da, înţelesese şi asta, chiar dacă nu a avut confirmarea înţelesului prea repede şi în nici un caz uitîndu-se în ochii lui. Fiindcă avea o privire ca atunci cînd dormi cu ochii deschişi şi se vede numai ceva alb-albăstrui şi mort.

Şi-a terminat discursul şi, în tăcerea imediată cuvintelor lui: „Ştiu însă restul!", am sughiţat pentru a doua oară şi, parcă trezită de acel sughiţ, mama a poruncit să se aprindă lumînările, şi după asta, prin întuneric, mi-a spus:

— Ar trebui să bei un pahar cu apă!...

Am spus „da", ştiind însă că nu mai e nevoie de asta, nu sughiţasem decît de două ori, atunci cînd apăruse Vaucher şi încă o dată la sfîrşitul discursului, aşa că Piticul l-a putut numi pe Vaucher: „Cel dintre două sughiţuri".

— Da, am spus eu către Pitic, dar numindu-l aşa, oricine ar putea crede despre el că e numai atît, pe cînd el era şi restul.

Şi numai apoi s-a făcut lumină şi l-am văzut iar, stînd în mijlocul băltoacei lui şi uşor zgribulit, un păsăroi adormit şi veşnic, ar fi trebuit să-mi închipui la sfîrşitul discursului că e veşnic şi poate chiar mi-am închipuit, altfel n-aş fi sughiţat şi a

doua oară. Întorcîndu-se spre el, prefăcîndu-se că-l priveşte, dar el nu avea de unde să ştie asta, fiind cu spatele la noi, mama, după ce spusese: „Ar trebui să bei un pahar cu apă!”, şi eu spusesem: „Da!”, a spus:

— Ştii franţuzeşte?

— Asta, spuse Piticul în anul 1821, plictisit parcă, era singura întrebare pe care şi-o dorea, orice altceva ar fi fost întrebat, la sfîrşitul întrebării ar fi fost un om învins.

Aşa că mama l-a întrebat tocmai ce-şi dorea şi el să răspundă şi, părînd de acord, ca un savant care scrisese despre digestia la păsări, să devină, din cauza întrebării ei, un guvernor oarecare, dar ştiind şi că guvernorul acela, într-o zi, va fi stăpînul ei şi nu numai atît, stăpînul nostru, şi ştiind şi mama asta şi chiar şi voind-o.

— Dar vai, Madame! a spus el şi stînd încă pieziş de noi şi în timp ce vorbea, rotindu-se uşor în mijlocul băltoacei aceleia pe care, acum, părea că pluteşte, şi din cauza rotirii, mica băltoacă stricîndu-şi forma rotundă şi perfectă. Dar vai, Madame! a spus şi, întorcîndu-se către noi, i-am văzut privirea albă şi apoasă şi gălbuie, exact culorile şi umedul pe care le vezi atunci cînd, cu un cuţit, cojeşti o nuia verde.

— Şi, am spus, după cuvintele astea totul a fost ca şi cum ar fi semnat un contract cu mama mea şi poate că întrebarea şi răspunsul au fost un contract, fiindcă tot ce a urmat, restul, a arătat chiar aşa. A spus: „Dar, vai, Madame!” şi de abia atunci, întorcîndu-se spre noi, i-am văzut la faţă. Continua însă să stea în mijlocul băltoacei şi să aştepte, şi atunci, nepăsător, a intrat Mamona cel Tînăr şi, din cauza intrării lui, lumînările au început să fumege. S-a oprit la marginea băltoacei, şi de acolo, cercetîndu-l o vreme curios pe Vaucher, a spus:

— Cine dracu e păsăroiul ăsta? şi fără să mai aştepte răspunsul, s-a întors şi, făcînd doi paşi, s-a aşezat pe o canapea, *vis-à-vis* de mine.

Era tăcere, şi lumînările ardeau iar drept şi alene. Nepăsătoare, mama ne privea cu ochii închişi, aşa cum poţi să priveşti în felul acesta. Făcînd un pas, Vaucher ieşi din băltoaca lui şi apoi mai făcu doi paşi şi se opri în faţa lui Mamona.

— Sus! comandă Vaucher într-o vreme şi, ca un mecanism pe care poţi să-l comanzi cînd vrei, Mamona cel Tînăr se ridică.

Aşteptînd parcă o vreme nesfîrşită, atunci cînd trecu această vreme, Vaucher, ca şi cum nu i-ar fi păsat de ce face, îşi roti mîna prin aer şi, la sfîrşitul rotirii, palma lui întîlni faţa lui Mamona, şi de sub palmă ţîşni un zgomot sec şi printre degete i se prelinse, scîrbos şi leneş, sîngele lui Mamona şi galbenul fricii lui. Scoţîndu-şi batista în care strănutase, Vaucher şi-a şters mîna şi, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, s-a întors la locul lui, în mijlocul băltoacei din care plecase, şi a început să aştepte ceva ce, din momentul acela, avea să se întîmple în mod sigur, ştia asta. Să-l omoare pe Mamona cel Bătrîn şi, omorîndu-l, să-i ia locul în inima mamei, şi aşezat acolo, să creadă că nimic nu se mai poate întîmpla pe lume, ceva mai important decît ce făcuse el şi ajutat de Mamona cel Tînăr.

Intrînd în casa noastră în anul 1812, într-o joi, Vaucher a început prin a-l bate pe Mamona cel Tînăr sub privirile mele şi ale mamei mele nepăsătoare şi a sfîrşit în anul 1821, în ziua sfîntului apostol Simon Zilotul şi a cuviosului Ischie, omorît fiind de către Mamona cel Tînăr, ucenicul său necredincios. Numai că toate astea sînt departe şi încă de neînchipuit. Dar nu atît de neînchipuit încît, ieşind din băltoaca lui şi apropiindu-se de Mamona cel Tînăr pentru a-l lovi, să nu-mi închipui că peste puţină vreme mă va lovi şi pe mine şi atunci, închizînd ochii, apăsîndu-mi pleoapele peste privirea din ei, frica şi nepăsarea m-au cuprins, precum şi gîndul că într-o zi cineva îl va omorî pe Vaucher şi ştiind că nu eu o voi

face, am ştiut şi cine. Şi poate că stînd în băltoaca lui, Vaucher a ştiut şi el, arăta în orice caz ca unul care ştie, dar sperînd că totul va fi altfel pînă la urmă. Fiindcă nimeni nu poate să creadă că tot ce face, chiar şi cel mai mărunt gest, îl va duce pînă la urmă la groapă. Şi atunci, ştiind că s-ar putea întîmpla aşa, hotărîndu-se, l-a lovit pe Mamon şi apoi a aşteptat ca tot ceea ce ştia că va fi să nu fie. Dar înainte de el sau de noi, de Mamona cel Tînăr şi de mine, toate astea le-a ştiut mama mea. Atunci cînd a spus cele două cuvinte de importanţă pur pedagogică, părînd aşa, mama, prima dintre noi, a ştiut ce va urma. Şi pe urmă a ştiut Vaucher, şi pe urmă a ştiut Mamona, şi pe urmă am ştiut eu. Numai că mama şi cu Vaucher, ştiind, sperau să nu se întîmple întocmai. Fiindcă atît mama, cît şi Vaucher sperau ca eu şi cu boier Lăpai şi cu Piticul, în orice caz, eu, şi de abia pe urmă ceilalţi doi, să-l omorîm pe Mamona cel Tînăr. Nu numai că nu l-am omorît, dar, în afară de mine, este ultimul dintre noi care mai trăieşte. Şi acum dă tîrcoale casei mele, chiar în noaptea asta cînd scriu aceste rînduri, el şi cu oamenii lui au fost aici sau numai oamenii trimişi de el să mă omoare. I-am hăituit şi i-am prins şi acum este iar linişte şi iarnă şi noapte. Se aud paşii Florei.

S-a aşezat lîngă mine şi m-a întrebat:

— De ce nu dormi, Tache?

Am mîngîiat-o pe păr şi ea a plecat supusă şi neînţelegătoare. Şi iar şi iar am început să mă gîndesc la tot ce a fost, pînă cînd moartea se va ivi lîngă mine. Nu fac decît s-o aştept de o mulţime de vreme, de atunci de cînd, murind, boier Lăpai a spus:

— Nu ne mai rămîne decît să aşteptăm pînă cînd, într-o zi, Mamona cel Tînăr se va hotărî să ne omoare şi pe noi.

Şi eu spunînd da, şi adormind după aceea, închizînd ochii ca şi cum aş fi adormit pentru totdeauna.

Şi acum sînt singur, aşa cum eşti singur avînd lîngă tine o femeie pe care o iubeşti, şi de undeva, din iarnă şi din revoluţia care o să vină, Mamona se uită cu ochi harnici la mine. Şi din beznă, ironici şi indiferenţi, mă privesc ochii unor morţi, ai mamei mele şi ai lui Mamona cel Bătrîn şi ai lui Vaucher şi, din umbra şi lumina lor, ai lui boier Lăpai şi ai Piticului. Şi iar începînd să-mi închipui tot ce a fost:

— Fiindcă, spuse Piticul, chiar dacă aţi ştiut ce o să se întîmple, şi aţi ştiut-o, aţi crezut că nu va fi aşa. Că Vaucher este un guvernor oarecare şi un adept al lui Rousseau, dîndu-se drept un adept al acestuia şi chiar şi ştiind franţuzeşte. Faptul că ştia franţuzeşte v-a convins că nu trebuie să vă pese de restul.

— Nu, am spus, fiindcă mama atunci cînd l-a întrebat dacă ştie într-adevăr şi altă limbă decît cea pe care şi dovedise că o ştie vorbind cu noi, nu numai că şi-a închipuit răspunsul, dar şi-a închipuit şi ce va urma. Ştia că un nou stăpîn a intrat în casa ei, chiar dacă numai ea hotărîse ca Vaucher să fie noul stăpîn, şi a făcut tot ce poate să facă o femeie atunci cînd îşi doreşte ca bărbatul din faţa ei să fie un adevărat stăpîn, l-a întrebat dacă ştie franţuzeşte. Şi după ce Vaucher a răspuns: „Dar vai, Madame!”, după răspunsul acesta, nu a fost deloc sigură că nu e minţită. De abia privindu-l o clipă pe Mamona cel Tînăr sîngerînd, de abia atunci cînd, palid şi înfricoşat, Mamona îşi propunea să-l omoare pe cel care îl lovise, a ştiut că nu a fost minţită şi că un nou stăpîn, ultimul, apăruse în sfîrşit.

Numai că, înainte de toate, şi vrînd să dovedească lumii întregi că nu a minţit atunci cînd la întrebarea mamei a răspuns: „Dar vai, Madame!”, Vaucher, întîi şi întîi, multă vreme, uitînd de vechile lui preocupări savante în legătură cu digestia la păsări, a fost un guvernor. A vrut să ne înveţe tot ce ştia el şi, fiindcă nu ştia nimic, nu

i-a venit prea greu. Nu i-a venit deloc greu să deschidă gura şi să spună cuvintele la care ne aşteptam cel mai puţin, eu şi cu Mamona cel Tînăr:

— Cînd mergi la tîrg cu un porc legat cu o sfoară, tragi porcul sau sfoara?

A spus cuvintele astea, va spune cuvintele astea a doua zi de la venirea în casa noastră, începînd ceea ce avea să se cheme în închipuirea lui şi, mai tîrziu, în amintirea mea, lecţiile de logică.

Acum însă stă în mijlocul camerei, în băltoaca ce s-a adunat sub picioarele lui, şi va sta atît de mult încît apa să aibă timp să se evapore şi în locul ei să rămînă o pată umedă, şi mai tîrziu nimic.

Puţin aplecat, cu privirea în gol, Vaucher avea mîinile lungi şi subţiri ca nişte beţe, nişte tulpini prăfuite de floarea-soarelui, două, şi la capătul tulpinilor alte beţe, cinci şi cinci, ca nişte tuburi de sticlă cu unghii şi cu carne şi cu oase, şi pe ele, ca şi cum tot ce ai văzut atunci nu ar fi fost de ajuns, multe inele de cositor şi aramă şi argint, mate şi puţin oxidate în negru şi roşu şi verde şi alb lăptos, cocleală şi oxizi otrăvitori şi plăcuţi privirii neştiutoare. Şi între beţele mîinilor, prins vag de ele, este aşezat trupul unei libărci uriaşe, o *blatta orientalis*, cum va spune odată Piticul, privindu-l la fel ca şi mine, şi pe trupul acela stau haine şi brelocuri şi un ceas din care se zăresc numai lanţul şi rotiţa de care învîrţi cînd se opreşte. Din trup iese un gît subţire şi lung ca un intestin lihnit şi străveziu în care este aşezat glasul, şi alături de glas, hîrîitul respiraţiei monotone, precum şi nevoile tuşitului şi ale sughiţului şi ale înghiţitului şi rîgîitului. La capătul gîtului, ca o umflătură a lui, vreun cancer neisprăvit şi îngreţoşîndu-te, este o bilă pe care întîi şi întîi vezi un nas lung şi subţire, ca o frunză păroasă fremătînd în bătaia vîntului din luna noiembrie a unui an care a fost. De o parte şi de alta sînt ochii. Par două omizi care au ambiţia să clipească din cînd în cînd şi din clipitul lor să iasă o privire alb-cenuşie şi păstoasă, ca şi cum ai

călca pe ele, vrînd asta, şi după ce ai călcat, să vezi ce iese din pieliţa lor subţire, materia aceea amorfă şi neinervată, ca un lut verzui şi cenuşiu şi alunecos. Şi pe bilă este aşezat un joben jerpelit, şi în joben o gaură mică de o parte şi de alta, lăsînd să treacă lumina firavă, ca şi cum stăpînul lui ar fi fost împuşcat în joben vreodată. Şi de sub joben, în spatele ochilor, ieşind arare, dar spornice, fire de păr odihnindu-se, lungi şi lucind, pe un guler cît se poate de înalt şi de jegos. Ca şi cum o sută de păianjeni ar fi coborît cu vremea dintr-un joben pe un guler. Şi pe firele acelea de păr, ca nişte bărcuţe şi lucind sidefiu, mătreaţa. Şi pe guler, un cimitir de bărcuţe putrezind alene.

— Şi iată, spuse Piticul cu o voce iernatică, şi din vocea lui începu să ningă alene şi rar peste noi, fulgii se făcură mici pete reci pe masa noastră, cum Vaucher, care arăta ca şi noi, spuse, chiar dacă avea inele şi brelocuri, poate fi descris ca un monstru veşnic şi lăbărţat.

— Taci! spuse boier Lăpai, mohorît şi poruncitor, şi Piticul tăcu o vreme.

— Fiindcă era un monstru lăbărţat şi veşnic! am spus eu. Şi din monstrul acela lăbărţat şi veşnic ieşeau două picioare care se înfipseseră în duşumeaua odăii noastre, şi după discurs şi după cuvintele mamei, ştii franţuzeşte adică, din picioarele lui umede şi îngheţate crescuseră rădăcini adînci şi bine înfipte. Şi le simţea atît de adînci şi de bine înfipte, încît a crezut că nu mai poate fi urnit de acolo. Şi nu numai el, dar chiar şi noi am crezut că aşa e.

— Urmează, spuse Piticul, să-i faci portretul lui Mamona cel Tînăr, prăbuşit pe canapeaua din faţa ta şi sîngerînd şi secretînd venin.

— Nu! am spus eu şi am tăcut.

Fiindcă Mamona cel Tînăr era acolo, pe canapeaua lui şi sîngerînd şi ştiind că într-o zi îl va omorî pe Vaucher. Şi că, dacă tot o va face, nu i-a mai păsat, a scos o batistă, şi-a şters sîngele de pe

faţă cu gesturi calme şi atente, şi apoi, dîndu-şi capul pe spate, a stat aşa, cu sîngele gîlgîindu-i din nas în gîtlej şi înghiţindu-şi calm sîngele izvorînd din el, părînd că niciodată nu şi-a închipuit că ar putea avea şi altă treabă decît să facă asta, să stea cu capul pe spate şi cu ochii în tavan, şi din ochi ieşindu-i privirea ca două săbii cu mînerele înfipte în albul şi negrul lor.

— Adică vrei să spui, spuse Piticul, că noi am fost nu numai nişte proşti, dar nişte proşti caraghioşi?

— Da, asta vreau să spun! am spus.

Şi nici nu puteam să fim altfel, nu puteam fiindcă noi am fost întîi şi întîi cei care am vorbit, iar nu ei, mama mea, Mamona cel Bătrîn, Vaucher sau Mamona cel Tînăr. Şi nu numai că am vorbit, dar înainte să vorbim, am privit. Şi dacă ai timp să priveşti şi pe urmă ai timp să vorbeşti despre ce ai văzut, nici măcar Dumnezeu nu-ţi mai poate da timp şi pentru altceva. Sau îţi poate da, dar nu un timp pentru omorît.

— Şi totuşi, spuse Piticul, am crezut mereu că întîi îi vom omorî şi apoi vom vorbi. Nu ştiu de ce nu am făcut asta şi aşa.

Boier Lăpai îşi ridică privirea din cana lui, o privire ca şi cum la capătul ei ar fi fost două lacrimi strălucitoare, şi din greutatea lor, privirea i se îndoi înspre noi în tăcerea care se lăsase, şi spuse:

— Am vorbit, şi am tăcut, şi am aşteptat. Era singurul lucru pe care îl puteam face cu adevărat şi mereu.

— Nu! spuse Piticul şi-şi rînji gura pînă i se văzură dinţii ca nişte pietre măcinate de vreme şi de mestecatul îndelung al acelei vremi ca o sticlă nisipoasă.

Numai că, atunci cînd Vaucher Franţuzul a venit în casa noastră, vremea era ca o sticlă de-adevăratelea şi prin ea, uitîndu-se la noi, erau cei doi Mamona trebuincioşi, precum şi onoarea

netrebnică cu care ne priveau ochii veşnici ai unui imperiu răsărind din pustie. Şi sub privirile nenumăraţilor ochi, vorbind şi tăcînd, eram eu, şi Piticul, şi boier Lăpai, şi aşteptînd ca din privirile nenumăraţilor aceştia, şi din poftele privirii lor, să se nască o lume a poftelor, şi a dorinţelor, şi a privirilor noastre.

— Nu! spuse Piticul, parcă plictisit de neînţelegerea noastră.

— Poate că nu! spuse boier Lăpai, cu toate că şi acum nu facem decît să vorbim şi să ne gîndim la ce-a fost.

Mergeam însă să ne alăturăm lui Tudor şi răscoalei şi tot drumul prin iarna aceea a anului 1821 nu am făcut decît să vorbim şi vorbind să înţelegem de ce nu am făcut ceea ce credeam că ar fi trebuit să facem.

— Să-i omorîm, adică! spuse Piticul.

Eram într-un han în drumul spre Bucureşti şi un început de zi tulbure poposise peste noi.

— Fiindcă, spuse Piticul, treaba asta au făcut-o întîi Mamona cel Tînăr împreună cu Vaucher şi apoi numai Mamona cel Tînăr. Nu ne rămînea decît să privim şi privind să ne bucurăm că treaba asta, omorîtul, o face altul, şi nu noi.

Aşa că atunci cînd a intrat Mamona cel Bătrîn, cu un sac ud pe umeri şi mirosind tare a ploaie şi a sudoare, ne-a găsit pe fiecare la locul lui, pe mama mea părînd absentă, dar ştiutoare, aşezată cu spatele la noi, la mine, care stăteam cu ochii aproape închişi, pe Vaucher, aşezat în băltoaca pe care o făcuse apa scursă din hainele lui, şi pe Mamona cel Tînăr, stînd cu capul în tavan şi cu o mînă ridicată, după cum îi spusese mama, părînd însă că ne salută sau că vrea să-şi ia rămas-bun de la cineva. Ne-a privit o clipă şi, fără să-şi lepede sacul de pe umeri, neostenindu-se să facă nici asta, nicidecum să ne salute sau să spună ceva, se duse lîngă mama şi, aplecîndu-se puţin, o sărută pe

frunte. Neclintiţi, continuam să stăm şi să aşteptăm.

— Şi nu numai că n-am aşteptat prea mult, am spus, n-am aşteptat aproape deloc pentru ca Vaucher, proaspătul guvernor din casa noastră, să-şi ia în serios rolul şi să înceapă cu noi, cu mine şi cu Mamona cel Tînăr, lecţiile, *Artes Triviales* sau *Trivium*, cum le numea el. Nu a trebuit să aşteptăm decît o noapte.

Am aşteptat o noapte, şi a doua zi Vaucher ne înhăţă şi, plin de importanţă, zdrăngănindu-şi brelocurile şi plimbîndu-se alene prin faţa noastră, aşezaţi şi căscînd gura, după o vreme a căscat-o şi el şi a spus:

— „Cînd mergi la tîrg cu un porc legat cu o sfoară, tragi porcul sau sfoara?”

Şi, de uimire şi stînd cu gura deschisă, am sughiţat mai tare decît mă aşteptam eu însumi, şi Vaucher, fără să-i pese de sughiţul meu, a întins un deget lung ca un băţ terminat cu o unghie la fel de lungă şi de neagră, ca şi cum şi-ar fi strivit-o cu ceva...

— Fiindcă, spuse Piticul, după ce a fost condus în camera lui, atît doar, condus, neîntrebîndu-l nimeni dacă a mîncat sau dacă nu are vreo trebuinţă, alta decît somnul, şi după ce sluga a trîntit cele două cufere în mijlocul acelei odăi, dovedind un dispreţ demn de o slugă, a făcut o plecăciune şi a ieşit, lăsîndu-l în plata Domnului. Aşezat pe marginea patului de fier şi simţind cum marginea patului i se înfige în carne, s-a gîndit o vreme, apoi s-a sculat, şi-a desfăcut ceasul de la brîu şi l-a aşezat pe masă, rezemat de cana cu apă, în aşa fel încît să-l poată vedea din orice poziţie s-ar afla în cameră. S-a aşezat iar pe marginea patului şi, timp de o oră, uitîndu-se la limbile parcă nemişcate ale ceasului, a aşteptat.

— Nu ai de unde să ştii toate astea! spuse boier Lăpai.

— Nu am, spuse Piticul, dar pot să mi le închipui!

— Şi cu unghia aceea sub nasul meu, în timpul dintre primul şi al doilea sughiţ, la fel ca şi atunci cînd venise, a spus: „Tu!”.

Numai că n-am mai sughiţat a doua oară, am închis gura şi am început să mă gîndesc la porcul şi la sfoara aia.

— A aşteptat, spuse Piticul, ştiind că nu are ce să aştepte, dar vrînd să-şi dovedească nu numai că ştie să o facă, dar că şi poate. Aşa că timp de o oră a stat cu ochii holbaţi la ceasul ăla.

— Nu ai de unde să ştii, spuse boier Lăpai, cît a stat aşa.

— Ba da! spuse Piticul frămîntînd nervos un cocoloş de pîine. Fiindcă dacă poţi sta o oră, înseamnă că poţi sta oricît. Şi, spuse, atunci cînd limbile ceasului au arătat că trecuse o oră, s-a sculat şi, cu o mişcare sigură, a deschis uşa.

— Ai să ne spui, spuse boier Lăpai, că şi-a vîrît un deget în uşa aia şi pe urmă a închis-o cu degetul prins în ea şi încercînd să transforme urletul care îi pornise din rărunchi într-o întrebare despre un porc şi o sfoară?

— Da, chiar asta vreau să spun! Şi-a vîrît un deget între canatul uşii şi tocul ei şi, părînd că nu ştie ce a făcut, ca şi cum degetul lui ar fi fost al altuia, a închis uşa şi a aşteptat pînă cînd durerea s-a transformat într-o zvîcneală plăcută şi fierbinte.

— M-am gîndit, am spus eu, şi după ce m-am gîndit atît cît se poate gîndi un om, n-am ştiut să răspund. Nu ştiu! am spus, şi Vaucher îşi retrase degetul ca un vierme din care crescuse o unghie mare şi vînătă pînă cînd nu l-am mai văzut, dar puteam să mi-l închipui încă.

— Nu ştii, spuse el, fiindcă eşti prost.

— De abia atunci, spuse Piticul, a deschis iar uşa şi şi-a scos degetul din ea şi simţind cum plăcutul şi zvîcnetul se transformă iar în durere şi urlet. S-a întors, a suflat în lumînare şi s-a întins pe

pat, aşa îmbrăcat cum era, şi din cauza durerii care creştea din degetul lui strivit nu s-a mai putut gîndi la nimic.

— Vrei să spui că Vaucher era atît de deştept? întrebă boier Lăpai.

— Nu ştiu! spuse Piticul. Dar atît de deştept încît să-şi înlocuiască gîndurile şi nerăbdarea care îi măcinau creierul cu o durere într-un deget era.

Aşa că, vrînd-nevrînd, eram toţi adunaţi în camera aceea, mama mea, cei doi Mamona, Vaucher şi cu mine şi aşteptînd ca tot ce avea să se întîmple să se întîmple cu adevărat, şi nu numai în închipuirea mea sau a lor. Şi, ca la un semnal care anunţă un început, se deschise o uşă şi, venind o slugă, totul se animă deodată. Ridicîndu-se, Mamona cel Tînăr părăsi încăperea fără să spună un cuvînt, dar lăsînd în urma lui cîţiva stropi de sînge, înveselind privirea cu roşul lor fierbinte şi prevestitor. În urma slugii, împiedicîndu-se de Mamona cel Tînăr plecînd, veniră alte două şi cărînd fiecare cîte un cufăr. Puseră cuferele în mijlocul odăii, în dreptul lui Vaucher, apoi părăsiră camera. Nepăsător, Mamona cel Bătrîn lăsă sacul care-i acoperea umerii să-i alunece la picioare şi sacul luă forma unui animal mort, vreun viezure cocoloşindu-se în anotimpul acela al morţii din camera noastră, şi dînd cu piciorul, şi din piciorul lui revărsîndu-se o scîrbă leneşă, în viezurele ca un sac ud şi urît mirositor, se aşeză lîngă mama. La fel de nepăsător, ca şi cum ar fi fost aşa, Vaucher se mişcă deodată şi, aşezîndu-se pe unul din cuferele care îi aparţineau, scoase o carte subţiratică dintr-un buzunar, un Pascal bunăoară, şi, deschizînd-o la întîmplare, începu să citească şi să ne ignore.

— Părea, am spus, un om care aşteaptă să plece, nicidecum unul care de-abia venise. Şi numai a doua zi, după ce mă voi gîndi îndelung la „porcul şi la sfoara aceea", după ce voi spune: „Nu ştiu!" şi Vaucher spunînd: „Nu ştii fiindcă eşti prost!",

de-abia atunci, am spus, mi-am dat seama, în sfîrşit, că Vaucher, proaspătul guvernor, nu numai că nu va mai pleca niciodată din casa noastră, dar atunci cînd o va face, va fi mort, şi, plecînd, va pleca aşa cum pleacă orice mort dintr-o casă, cu picioarele înainte, adică.

— Fiindcă, spuse Piticul, nu avea nici un motiv să facă altfel.

— Şi totuşi, am spus, stătea ca şi cum ar fi fost înaintea unei plecări şi, din cauza plictiselii şi a nerăbdării plecatului, citeşte şi se scobeşte în dinţi.

Retrăgîndu-şi mîna din dreptul nasului meu, acel deget despre care Piticul va spune că şi l-a strivit îndelung şi hotărît, Vaucher scoase o scobitoare din buzunarul vestei, şi-o vîrî între doi dinţi, aşa cum făcuse şi cu o seară înainte, vrînd să pară nepăsător şi, citind şi scobindu-se între dinţi, după ce se scobi o vreme, spuse:

— Nu ştii fiindcă eşti prost! Şi apoi către Mamona cel Tînăr: Tu!

Mamona îşi limpezi privirea şi spuse:

— Porcul e mai greu decît sfoara, aşa că tragi de porc!

— Vezi, spuse Piticul, nimic nu pare mai simplu.

Şi totuşi, stînd în cămăruţa lui şi în întuneric şi neputînd dormi din cauza durerii din degetul strivit, totul i se părea complicat. Şi de atunci, hotărîndu-se brusc, în fiecare seară, înainte de a se întinde în pat şi aşteptînd să treacă noaptea, şi-a strivit cîte un deget în uşă, pînă cînd degetele nu i-au mai fost de ajuns, dar atunci, deja, se putea considera stăpîn pe situaţie. Mamona cel Tînăr, cel care spusese: „Porcul e mai greu decît sfoara, aşa că tragi de porc!”, şi în urma răspunsului şi ca o răsplată fusese lăudat îndelung şi chiar şi mîngîiat pe cap, şi din cauza laudei şi a mîngîiatului spunînd iar:

— Dacă porcul merge o dată cu omul, atunci tragi numai de sfoară!

Mamona cel Tînăr era deja aliatul său pentru o vreme, destulă.

— Atît cît îi trebuia! spuse Piticul.

Adică pînă cînd, împreună, îl vor omorî pe Mamona cel Bătrîn şi Vaucher îi va lua locul.

Lecţiile cu Vaucher au început a doua zi dimineaţa, la ora nouă. Ploua încă şi era întuneric şi frig atunci cînd ne-a întrebat despre un porc şi despre o sfoară. Nu i-am putut răspunde şi, grăbindu-se parcă, atunci, ca şi cum ar fi ştiut răspunsul dinainte, Mamona cel Tînăr, sfidîndu-mă, a răspuns el. Aşa că, restul lecţiei, Vaucher nu a făcut decît să-l laude pe Mamona şi să-l mîngîie şi, după laude şi mîngîieri, în urma acestora, Mamona a spus:

— Dar dacă porcul merge o dată cu omul, atunci tragi numai de sfoară!

Obosit parcă, Vaucher s-a aşezat.

— Atunci, spuse Piticul, a înţeles că un deget strivit de o uşă nu înseamnă mare lucru şi înţelegînd asta şi simţind încă durerea ca un piron de sub unghia lui, s-a sculat şi, ştiind că nu-i rămîne altceva de făcut, a început să-l bată pe Mamona.

— Da, am spus eu. S-a sculat şi, apropiindu-se de Mamona, acesta a crezut că va fi mîngîiat iar şi, bucurîndu-se prea devreme de mîngîieri şi de laude, s-a sculat şi el în picioare şi palma pe care a primit-o l-a trîntit la loc.

Îi dădu o palmă în urma celui de al doilea răspuns şi o clipă m-am bucurat fiindcă, oricum, Mamona fusese bătut deja de două ori, iar eu niciodată şi crezînd că aşa va fi mereu. Întorcîndu-se spre mine, Vaucher întinse mîna, cea cu degetul şi cea cu unghia, şi spuse:

— Acum tu!

Mă bătu îndelung şi leneş, şi nu aveam nici un motiv să cred că, bătîndu-mă o dată, nu o va face mereu.

— Şi totuşi, spuse Piticul, a fost prima dată cînd te-a bătut şi ultima.

— Fiindcă, am spus eu, atunci cînd avea chef să bată pe cineva, îl bătea pe Mamona.

Mă bătu însă atît de tare încît, căzut la picioarele lui şi în nesimţire, nu am mai ştiut ce se întîmplă. Cînd am deschis ochii, în cameră era tot lumina aceea cenuşie şi umedă. Plimbîndu-se agale, Vaucher vorbea, explicîndu-i ceva lui Mamona. Îmi simţeam trupul ca un animal lenevos şi iernatic. Guiţînd vesel, un porc legat cu o frînghie se ivi în cameră. Scoţînd un strigăt de luptă, Vaucher începu să fugărească porcul, răsturnînd mobilele care îi stăteau în cale. La fel de vesel, Mamona cel Tînăr îi sări în ajutor. Încolţit, porcul, o scroafă cu ţîţele atîrnîndu-i veştede ca nişte pungi în care nu mai e nimic, se ascunse după un scrin. Apucînd de frînghie, Mamona se opinti cît putu, încercînd să-l scoată de acolo. Vaucher se băgase pe jumătate sub scrin şi zbiera. Nu i se vedea decît fundul şi din fund crescîndu-i două beţe, picioarele. Veni mama şi începu să dea delicat cu piciorul în fundul lui Vaucher, încercînd să-l convingă astfel să intre de tot sub scrin. Porcul guiţă din nou, la fel de vesel, şi mama strigă o slugă, care, la îndemnul ei, începu să împingă în fundul lui Vaucher. Împinsul se dovedi cu folos şi curînd Vaucher dispăru aproape de tot sub scrin. Scăpînd din mîinile lui Mamona, porcul se repezi pe partea cealaltă a scrinului şi, guiţînd victorios, ieşi din odaie. Apăru Mamona cel Tînăr cu un capăt de frînghie în mînă şi prăfuit tot şi gîfîind. Se aşeză, apoi se aşeză şi mama, care îi comandă slugii cafele şi dulceţuri. Vaucher rămăsese înţepenit sub dulăpiorul acela şi aşteptînd să fie scos de acolo.

— Aşa s-a sfîrşit, am spus, prima lecţie cu Vaucher, şi privindu-i picioarele ieşind de sub scrin, nu mi-aş fi putut închipui că tot ce va urma ar putea să urmeze.

În timp ce mama îşi bea cafeaua, silindu-se în fel şi chip, Vaucher a ieşit singur de acolo de unde se vîrîse şi fusese băgat. Şi-a netezit hainele boţite şi prăfuite şi cerîndu-şi scuze pentru întîmplarea de care nu se făcuse el vinovat, a ieşit din cameră. În urma lui a ieşit şi Mamona cel Tînăr. Uitîndu-se vag la mine, mama spuse:

— Să sperăm că va fi un bun guvernor!

— Da! am spus eu încă buimac şi privind pe alături de ea.

Capitolul patru
„Începem încă o dată să spunem cine sîntem”

Un cer ca o lentilă prin care se vedeau strîmb, rînjind anapoda, ultimele stele se lăsă peste lumea albastru firav şi necontenit. Trezindu-se, aşa cum te trezeşti dintr-o moarte, Mamona cel Bătrîn, ca un diavol învins, suspină. Aburii dimineţii nu se petrecuseră încă, se amestecau cu aburii somnului în mintea lui sleită:

— O fi şi azi o zi! bombăni şi se învîrti cu ochii prin cameră pînă îl văzu pe Mamona cel Tînăr, pîndindu-l dintr-un colţ.

Întinse un deget subţire, cu o unghie nesfîrşită, încovoiată ca o gheară şi, rîcîind aerul cu unghia aceea, cu o voinţă nebănuită, în aer se desenă un zgomot ca un scrîşnet, ca şi cum întinzînd degetul, numai atît, aerul s-a adunat într-un punct şi, deodată, unghia lui l-a putut rîcîi.

— Vino! spuse, şi Mamona cel Tînăr se ridică şi veni.

Îşi sărută fiul pe frunte, şi sărutul lui se desenă ca o urmă băloasă, ca şi cum vreun limax ar fi trecut pe acolo.

Surîzînd, Mamona cel Tînăr se desprinse de sărut şi urma aceea rămase în aer, plutind.

— Ce e? întrebă într-o vreme bătrînul.

— Nimic! spuse celălalt, fiul lui. S-a făcut iar o zi! mai spuse şi se duse în colţul lui şi se aşeză pe un maldăr de cărţi putrede în care se cufundă, moi şi păstoase şi întipărindu-i forma precum ceara unei lumînări pe care ţi se năzare s-o aprinzi într-o zi alburie de vară şi, luînd-o de acolo de unde stătea, neabătut degetele ţi se cufundă în ceara ei gălbuie.

Cu figura lividă şi suptă, Mamona cel Bătrîn se ridică atît cît putu şi barba îi flutură o clipă prin aerul acelei dimineţi. Şi, scrîşnind din măsele, se

ridică apoi tot şi putu fi văzut pe de-a-ntregul, scheletic şi rînjind.

— Credeai că am murit, nu-i aşa? spuse, şi zdrenţele de pe el foşniră o dată cu cuvintele lui.

Şobolanii care îşi făcuseră culcuş cald pe lîngă trupul lui se adunară toţi într-un colţ şi priviră. Ridicînd piciorul încercă să păşească şi, nereuşind, ochii ca două globuri vineţii i se rotiră veseli şi nepăsători.

Nepăsător, Mamona cel Tînăr îşi privi tatăl aşa cum ai privi vreo plantă necunoscută şi ciudată plutind prin aer, dar ştiind că aşa ceva nu se poate şi că, dacă totuşi se întîmplă să o vezi, asta e din vina ta, nicidecum a plantei sau a aerului.

Ieşi, şi dimineaţa îl întîmpină binevoitoare, dar înainte să iasă, spusese:

— Boier Lăpai, prostul acela, îţi trimite vorbă că vine să te vadă azi. Şi că dacă n-ai murit încă. I-am spus că e ca şi cum şi că să nu-şi mai piardă vremea de pomană.

Privind în urma fiului care se ducea, bătrînul Mamona se opinti prin aer ca printr-o apă şi deodată, îndreptîndu-se, privirea i se făcu vie şi batjocoritoare. Hohoti ca o lătrătură în urma fiului lui şi, curgînd de pe el, zdrenţele îi căzură la picioare. Într-un efort, unghiile i se adunară sub carne, ca şi cum cineva dinlăuntrul lui le-ar fi tras înapoi sau ca şi cum unghiile ca nişte gheare ar fi fost o mască trebuincioasă de care acum se leapădă, la fel ca şi barba şi jegul de pe el şi viermii din carnea lui şi şobolanii şi libărcile şi limacşii, totul se adună sub privirea lui, se făcu un ghemotoc spurcat, şi ploşniţele ca nişte bucăţele de pergament îngălbenit de vreme şi au un punct mic şi roşu, sîngele lui de altădată, totul se adună la picioarele lui ca un cap de mort şi colcăind. Rîse. Rostogoli cu piciorul ghemul acela într-un colţ. Se mişca repede, fără să-i pese, parcă. Privirea i se abătu asupra cărţilor curse în ele însele şi, fără să ştie cum şi de ce, se duse lîngă ele. Ridică piciorul

şi şi-l afundă în cărţi ca într-un terci şi cărţile luară forma piciorului lui şi a cuvintelor lui Menandru:

„Cum pare că este şi la faţă.

De cînd s-a făcut astfel, ce animal!”

Cercetă cuvintele astea care rămăseseră la suprafaţă, ca într-un teasc cojile netrebuincioase, le surîse. Începu să facă ordine prin cameră, suflă praful de prin unghere, ridicîndu-l în aer, sau îşi trecu mîna peste el, adunîndu-l în grămăjoare sidefii ca nişte bibelouri. Mută un sfeşnic din locul lui, şi din ceara scursă pe el făcu o lumînare subţiratică şi fără feştilă, o lumînare totuşi, aducînd aşa. Deschise o fereastră şi o rază de soare lumină firicelele jucăuşe de praf din aer. Mirosea a încins şi a praf, aşa cum miroase pe un drum pe care n-ai plecat încă, şi e zi şi e cald şi ţi-ai ridicat piciorul, dar nu l-ai aşezat încă, te afli într-o mişcare suplă şi veselă şi nu ştii că, atunci cînd îl vei aşeza, totul va începe într-o urnire continuă şi nesfîrşită. Şi într-o parte albind, zidurile casei tale şi zgomotele liniştitoare pe care le ştii acolo şi uşor depărtate şi triste. Se gîndi la toate acestea, dar ca şi cum pasul acela, primul, ar fi fost ultimul.

Cercetă odaia şi privirea îi căzu iar pe pasta cărţilor putrede. Se duse acolo şi, aplecîndu-se, îşi înfundă întîi o mînă, apoi pe cealaltă în ele. Le răscoli, amestecîndu-le de tot, şi, fără nici un gînd, făcu un guguloi, apoi încă unul şi, prins de o bucurie nespusă, începu să facă guguloaie hidoase, mai mari sau mai mici, cum avea chef, şi cum termina vreunul, îl rostogolea pe duşumeaua putredă, şi guguloiul se rostogolea, luînd diferite forme, ca o cocă din care cineva nu s-a hotărît ce să facă. Ba pe unele le puse pe pervaz, la soare, să se usuce. Şi într-o vreme, ca un copil jucîndu-se, uită de tot şi de toate şi atunci veni boier Lăpai în vizită. Stînd în genunchi şi cu mîinile murdare de pasta cărţilor, se întoarse spre uşa care se deschidea. În uşă apăru boier Lăpai, îl văzu. Se uită la el şi, cercetîndu-l ca şi cum nu l-ar mai fi

văzut niciodată pînă atunci, figura lui Lăpai, ca un ciucure stingher la vreo perdea jerpelită, îl linişti. În jurul lui erau deja sferele acelea, multe, şi deschiderea uşii produse un curent de aer care le făcu să se rostogolească prin cameră, se ciocniră una de alta fără vreun zgomot anume, aşa cum te-ai fi putut aştepta, ba chiar mai multe dintre ele se înălţară în aer ca un balon montgolfier, poposiră drept sub nasul acelui boier.

Boier Lăpai prinse una cu mîna sau o mîngîie numai, nu ştim aceasta, dar prinzînd-o, ea se adună în mîna lui, i se strecură printre degete ca nişte franjuri de la vreun guler spaniolesc, un guler nu prea curat şi dichisit, şi din gulerul acela se ivi bunăoară capul lui don Cervantes, care le rîse subţire în nas, şi ei rîseră către el.

Şi, mîngîind sfera aceea, ea începu să se învîrtească, şi repede, alte sfere mai mici se desprinseră de la sol şi începură să se mişte în jurul ei, satelite. Mişcîndu-se prin roiul acela de planete şi sori şi sateliţi, ba chiar împingîndu-le cînd îl incomodau de-adevăratelea, boier Lăpai păşi spre mijlocul odăii. O felie de lumină se strecură în urma lui prin uşa rămasă deschisă, i se aşeză pe umeri, apoi, din cauza mişcării, lumina îi poposi pe gît ca o frînghie lucitoare. Tuşi stingherit şi spuse:

— Nu pari atît de mort pe cît se aude cînd vine vorba despre dumneata.

— Nu, nu par, spuse Mamona cel Bătrîn şi zîmbi, dar sînt ca şi cum.

— Aş putea să mă aşez? întrebă boier Lăpai şi iar împinse cu mîna sferele acelea care se roteau alene, mai într-o parte.

— Da! spuse Mamona cel Bătrîn şi se scula.

Îşi şterse tacticos mîinile de coca aceea lipicioasă a cărţilor şi se aşeză şi el. Stătură faţă în faţă, boier Lăpai ţeapăn şi uşor stingherit şi din cînd în cînd umplînd tăcerea cu o tuse uscată, celălalt, Mamona adică, destins ca un senior şi

poate uşor ironic. Ca şi cum moartea ar veni şi ţi-ar băga ironia ca două piroane în ochi şi pe urmă te-ar uita o vreme.

Boier Lăpai privi un timp, şi cînd se plictisi de tot, întinse mîna şi apucă un guguloi care i se învîrtea obraznic în jurul capului.

— Astea au fost nişte cărţi! spuse Mamona cel Bătrîn şi arătă leneş, undeva alături de el.

— Da, văd! spuse boier Lăpai, şi din sfera pe care o prinsese făcu două mai mici, apoi patru şi din ce în ce mai multe şi mai mici, şi cînd nu a mai putut să le micşoreze, le dădu drumul în aer ca unor confetti la vreo sărbătoare, vreun carnaval din Apus.

Soarele era atunci ridicat spre amiază şi alburiu şi rece, ca un păianjen ascuns în vreun cotlon şi pe care, descoperindu-l, deodată îl descoperi fericit şi mîndru. Şi ca doi păianjeni fericiţi şi mîndri se arătară unul altuia.

— Adevărul este că nu peste mult timp voi muri! spuse Mamona cel Bătrîn. Dar nu ca şi cum aş muri acum sau mîine sau altă dată, peste mai mult timp, o săptămînă sau o lună sau un an să zicem. E numai atît: ca şi cum aş muri! spuse şi surîse subţire.

Boier Lăpai se uită prin fereastra deschisă la pata aceea argintie despre care îţi puteai închipui că e soarele, întinse o mînă peste păienjenişul ei de raze ca un tort, şi mîna i se făcu o rază invers decît celelalte şi, jucîndu-se, întinse şi cealaltă mînă şi, zîmbind, Mamona cel Bătrîn îşi întinse şi el mîinile şi amîndoi făcîndu-se două pete alburii plutind prin aer şi luminînd şi în jurul lor se roteau sferele acelor cărţi ca nişte sateliţi.

— Nu-mi vine să cred! spuse boier Lăpai, aşezîndu-se în jilţul lui şi uitîndu-se la Mamona cel Bătrîn, aşezat şi el uşor într-o rînă şi privind parcă plictisit undeva, mijindu-şi ochii şi încercînd să vadă prin pîcla plictiselii la fel ca toată lumea. Fratele meu, Piticul, spuse boier Lăpai, m-a trimis

aici să văd ce faci şi cum acţionează otrava asupra organismului dumitale. Îţi trimite acest flacon care conţine un antidot universal.

Mamona luă flaconul şi, luîndu-l, flaconul străluci o clipă în mîna lui irizînd lumina. Îl scutură, apoi îi bău conţinutul şi amîndoi aşteptară să-i vadă efectul. Cam după un ceas de aşteptare şi veghe, cînd credeau că nu se va mai întîmpla nimic, şi chiar boier Lăpai deschisese gura să spună asta, Mamona avu o convulsie şi începu să transpire, bobiţe mici de mercur strălucitor începură să-i curgă prin toţi porii, se adunară la picioarele lui într-o mică băltoacă tremurătoare. Şi la urmă de tot două lacrimi mercurice i se rostogoliră repezi peste obraji şi poposiră în aceeaşi băltoacă.

— Asta e! spuse boier Lăpai privind pe lîngă Mamona cel Bătrîn, şi tot privind văzu cum mercurul începe să tremure şi să facă cercuri-cercuri, ca într-o apă în care arunci o piatră, apoi începu să se umfle şi să se înalţe din el însuşi, se făcu un şarpe subţiratic şi neliniştit, încercînd să zboare atras de sferele acelor cărţi satelite. Şi deodată se înălţă din mijlocul camerei, ca un soare strălucitor şi rece şi inform, şi toate sferele cărţilor se aranjară în jurul lui după mărime.

Priviră întîmplarea cu linişte şi severitate.

— Nu ştim ce o să se mai întîmple! spuse boier Lăpai într-un timp, şi faţa lui liniştită şi gravă se lumină de o lumină metalică şi rece.

— Nu ştim! spuse Mamona cel Bătrîn. Şi: Am început să-mi pierd puterile.

— Piticul, fratele meu, spuse Lăpai, m-a trimis aici ca să te ajut. Va veni şi el dacă e nevoie.

— Nu veţi fi lăsaţi! spuse Mamona. Vaucher pîndeşte şi ştie că eşti aici acum.

— Ştiu! spuse boier Lăpai.

— L-a trimis pe fiul meu înaintea dumitale aici! spuse, şi ochii lui mijiră a batjocură. Voi mai rezista o vreme, dar ei nu cred asta.

— O să plec acum! spuse boier Lăpai şi dădu să se scoale.

— Mai stai! spuse Mamona cel Bătrîn şi se lăsă tăcerea peste ei.

Lăpăi se lăsase înapoi în jilţ şi acuma stătea ţeapăn şi cu ochii închişi, părînd că doarme ca un mort, numai un tremurat fin al pleoapelor arăta că nu e aşa, că nu e mort şi nu doarme. Cînd deschise ochii, văzu o perdea jerpelită prin care foiau moliile, şi lîngă perdea, pîndind parcă, Mamona cel Bătrîn, cu o moliciune ca a cerii în trup şi nobilă.

— Vaucher, spuse, e afară şi face ceva cu un băţ şi cu o sfoară şi fiul meu îl ajută. Lăsă perdeaua să cadă şi se întoarse. Ştiu ce face! Verifică dacă nu cumva teorema lui Thales e greşită.

— Dacă face asta, spuse boier Lăpai, înseamnă că nu-i pasă de dumneata sau de altceva.

Mamona cel Bătrîn se duse într-un ungher şi aduse o carafă de argint şi două păhărele mici ca două degetare, tot de argint.

— Au timp! spuse şi turnă rachiu din carafă în cele două păhărele.

Îi întinse un păhărel lui Lăpăi, care se ridică în picioare. Stătură aşa, unul în faţa celuilalt, şi privindu-se şi după o vreme parcă hotărîndu-se brusc, Mamona cel Bătrîn dădu pe gît rachiul şi oftă. Bău şi boier Lăpai cu sorbituri mici şi înecîndu-se şi tuşind stingherit.

— Pesemne că îi place geometria! spuse după ce tuşi şi ştergîndu-şi lacrimile cu dosul palmei într-o mişcare istovită.

„Toate problemele de geometrie – va spune mai tîrziu Piticul – se pot reduce cu uşurinţă la astfel de termeni, încît să nu mai fie nevoie după aceea pentru construcţia lor decît de cunoaşterea lungimii unor linii drepte”, dar ei nu se puteau gîndi la aceasta acum, chiar dacă boier Lăpai, să zicem, îl citise pe Apollonius, adică despre conice, şi chiar şi pe alţii, pe Galius, pe Roberval şi pe

Fermat. Nu se putea gîndi la cuvintele pe care Piticul le va spune altă dată, plictisit şi doctoral şi explicîndu-le împărţirea şi înmulţirea cu acest desen:

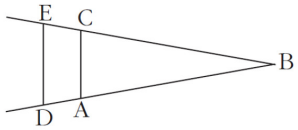

şi extragerea rădăcinii pătrate cu altul, ca o jumătate de lună pe care ai aşeza literele, F, G, H, I şi K, I, G fiind o linie care împarte jumătatea aceea de lună în două părţi inegale. Şi pe urmă un alt capitol din *Geometria* lui Descartes: „Cum se pot folosi cifrele în geometrie” şi „Care sînt problemele plane”, şi de aici încolo nemaiînţelegînd nimic nici Tache, nici boier Lăpai, adică: „Cum se rezolvă problemele plane”, şi atunci Piticul rînjind şi venindu-i ideea să-i scrie lui Vaucher şi să-l întrebe: „De ce problemele solide nu pot fi construite fără secţiunile conice şi de ce problemele mai compuse nu pot fi construite fără alte linii mai compuse?”. Şi cuvintele amestecîndu-se cu rînjetul şi cu înfăptuirea lor.

Oarecum stingherit, boier Lăpai se va scula din locul care dintr-o întîmplare se nimerise să fie mereu al lui, fotoliul acela putred, dar mereu al lui, de fiecare dată cînd se adunau, cînd ne adunam în camera lui Mamona cel Bătrîn. Şi, sculîndu-se, luă unul din lemnele umede pe care le aduceam eu, asta trebuia să fac, să aduc mîncare şi lemne, şi tot răsucindu-l şi privind nedumerit cum pe partea proaspăt despicată a lemnului, din seva lui moartă şi îngheţată, se făcuse o pată roşie de mărimea unei palme.

Eram într-un colţ şi zgribulit priveam rotirea sferelor făcute din pasta cărţilor, în jurul unei sfere mercurice, nu mai mare ca o nucă şi palpitînd ca o inimă metalică, întocmai ca şi ea şi la fel de stîngaci.

— Vino, îmi spuse boier Lăpai, să facem focul!

Iarna coborîse peste noi şi era ajunul Crăciunului cînd am început să facem focul, eu şi cu boier Lăpai. Mamona cel Bătrîn stătea întins pe pat, învelit cu o zdreanţă de pătură pe care o adusesem, răscolind prin gunoiul din spatele casei pînă cînd am văzut ceva ce semăna cu o pătură, dar numai un colţ al ei, şi vrînd să văd ce e, am tras de ea pînă am rămas cu ceva în mînă, ca o ureche de iepure cenuşiu şi mort. Stătea întins sub pătura aceea din care lipsea un colţ şi puţind ca şi cum mirosul ar fi putut înlocui bucata lipsă şi citind din Pascal.

Se însera şi bătea un vînt rece aducător de zăpadă. În camera lui Mamona cel Bătrîn era la fel de frig ca şi afară, şi cînd vorbeam, ne ieşeau aburi ca nişte fuioare din gură şi se adunau pe barele de alamă lustruite ale patului şi reci şi cînd te uitai ai fi putut crede că e o transpiraţie a metalului, o sudoare fină şi secretă şi otrăvitoare. O rafală de vînt smuci ferestrele şi, lăsînd cartea pe care o citea, Mamona cel Bătrîn ne privi cu o uitătură ca de sticlă, ca şi cum razele privirii lui ar fi fost nişte fire subţiri şi sticloase şi ţepene. Eram la fel ca şi altădată, Piticul la o măsuţă căreia boier Lăpai îi tăiase picioarele, potrivind-o pe măsura staturii lui, şi agitînd o pană pentru scris pe care se zvîntase cerneala şi zicînd: „O să-i scriu aceluia şi chiar am s-o fac!”, dar numai zicînd şi agitînd pana fără rost, ca pe o săbiuţă, şi împungînd aerul cu ea şi apoi spunînd despre o oarecare victorie împotriva duşmanului nostru comun, Vaucher şi Mamona cel Tînăr întîi şi întîi o victorie a spiritului nostru geometric, o victorie greoaie şi morocănoasă, o victorie dobîndită chiar pe terenul unde duşmanul nostru se simţea cel mai sigur adică, dar şi mai neapărat din cauza asta. Şi, spunînd acestea, înhăţă cartea numită *Geometria* şi o flutură ca pe un steag.

Întorcîndu-şi privirea de la Pitic, Piticul rămase aşa, într-o nesfîrşire hidoasă şi încremenită şi

mută, ca o caricatură a unui Pitic cu o mînă, mîna stîngă, ridicată şi ţinînd cartea, iar cu cealaltă împungînd aerul nemişcat, Tache privi în partea cealaltă, spre boier Lăpai adică. Acesta îşi lăsase din nou şezutul în fotoliul ce se nimerise să fie mereu al lui şi privea abulic spre Mamona cel Bătrîn, aşa cum priveşti spre un mort sau spre ceva despre care crezi că e mort şi veşnic. Şi într-o vreme spunînd:

— Ar trebui să facem focul!

Şi iar fiind în picioare cu bucata aceea de lemn în mînă, ducînd-o spre nări şi mirosind aerul dimprejurul ei, mirosul acela ca o aureolă a lemnului. Şi, prin sugestie, eu simţind cum mi se umplu plămînii de mirosul unui lemn proaspăt tăiat şi, mai departe, de mirosul unei păduri încremenite în iarnă. Dar asta a fost altă dată, atunci cînd am hotărît să-l atragem pe Vaucher într-o cursă şi să-l omorîm, mult mai tîrziu, în altă iarnă, chiar dacă era o iarnă aidoma.

Răsucindu-şi bilele ochilor, Mamona cel Bătrîn se uită la mine cu o privire de mort. M-am prefăcut că nu-i văd privirea sau că nu văd nimic în general şi, tremurînd şi clănţănind mărunt din dinţi, priveam rotirea sferelor cărţi şi spunînd:

— Mi-e frig şi somn!

Pornindu-şi din nou mişcările dezordonate, ca un ceas căruia i s-a rupt ceva, Piticul se opri şi totul fu din nou animat ca şi mai înainte, adică vîntul zgîlţîind ferestrele, şi, lăsînd cartea să-i alunece pe piept, Mamona cel Bătrîn privi spre noi, învăluindu-ne cu razele privirii lui, aşa cum ne-a învăluit de-a lungul întregii ierni, pînă cînd, într-o zi, la începutul unei primăveri cu o lumină lăptoasă, a murit. Dar nu, toate astea, moartea şi primăvara şi lumina aceea tulbure, toate astea sînt încă departe şi de nepătruns.

Lăsînd lemnul să cadă, în timp ce era încă în aer şi căzînd, boier Lăpai spuse:

— Trebuie să facem focul!

Şi la urmă de tot, peste cuvintele lui, de-abia atunci, adăugîndu-se zgomotul lemnului îngheţat lovind podeaua.

Camera era uriaşă şi, într-o zi, anume, am măsurat-o, vrînd chiar să ştiu cît de mare e sau cît de mare mi se părea atunci, dar nu mi se părea, este chiar uriaşă şi cu multe firide şi cotloane fără rost şi cu un şemineu enorm şi aproape nefolositor. Acum stă goală şi netrebuincioasă casei mele, dar atunci, întîi şi întîi cînd intrai, privirea îţi era atrasă ca de un magnet de un pat dublu din alamă coclită, ascuns pe jumătate de un stîlp de susţinere spoit cu var. Uitasem, dar într-o zi tot cercetînd camera şi măsurînd-o în lung şi în lat, sub spoiala coşcovită a stîlpului, am descoperit o marmură albă străbătută de vinişoare negre şi roşii, şi de abia atunci, acum, mi-am amintit cum am zugrăvit în vara aceea cînd lupta dintre noi, dintre Mamona cel Tînăr şi mine, şi lupta dintre Vaucher şi boier Lăpai şi Pitic ajunsese la maximum şi pe faţă. Ştiam cum se va sfîrşit această luptă şi de partea cui anume va fi victoria şi totuşi, ştiind aceasta, începuserăm să luptăm şi chiar să continuăm ceea ce începuserăm. Şi începînd, Piticul a hotărît că ar trebui să văruim camera lui Mamona cel Bătrîn şi toţi am spus da şi chiar şi Mamona cel Bătrîn a spus da, ştiind însă că o vom face de abia după moartea lui. Am spus da şi gîndindu-ne că altfel nici n-am fi putut începe şi numindu-l pe Pitic şeful nostru şi Piticul Strateg. Şi el umflîndu-se în pene şi umblînd ţanţoş de colo-colo şi încurcîndu-ni-se printre picioare, şi chiar într-o zi venind îmbrăcat cu o uniformă de ofiţer austriac sau cu ceea ce credea el că este o uniformă de acest fel. Şi cerîndu-i lui Mamona cel Bătrîn să-i facă portretul şi fandosindu-se. Dar asta va fi mai tîrziu, cam după Anul nou, cînd păream mai tari ca niciodată pe poziţii şi oricum foarte norocoşi. Păream chiar învingători în zilele acelea de început de an, chiar dacă ştiam că sfîrşitul va fi altul.

Cam atunci cînd se sfîrşea vizita lui boier Lăpai la Mamona cel Bătrîn, o vizită de curtoazie, desigur, necesară chiar în urma zvonurilor care începuseră să umble din gură în gură şi nesigure, cum că Vaucher pusese mîna pe moşie, ajutat de Mamona cel Tînăr şi chiar de mama mea, cam atunci cînd boier Lăpai spunea cuvintele: „Pesemne că îi place geometria!", după ce îşi băuse rachiul şi tuşise şi lăcrămase, cam atunci, să spunem, am desfăcut prima scîndură din duşumeaua camerei mele şi un miros de pămînt mucegăit a umplut aerul şi o urechelniţă s-a ascuns sub scîndura pe care n-o desfăcusem încă. Am desfăcut-o şi pe aceea, încercînd să fac în aşa fel încît pîrîitul lemnului uscat să semene a orice, numai a pîrîit de scîndură ruptă dintr-o duşumea, nu, dar n-am reuşit. Totul a sunat chiar aşa cum sună o scîndură pe care vrei cu orice preţ s-o rupi şi o şi faci. Şi după ce am scos a doua scîndură, am omorît urechelniţa şi m-am aşezat pe pat. Aşa am început să sap tunelul spre camera lui Mamona cel Bătrîn. De fapt, primul tunel, fiindcă de abia la al treilea am reuşit să nimeresc chiar unde voiam. Cu primul am ajuns într-o cămară goală pe care mai tîrziu am folosit-o ca depozit pentru pămînt. Al doilea tunel m-a scos în spatele casei şi a trebuit să muncesc o mulţime pentru a astupa gaura pe care o făcusem şi care m-ar fi dat de gol imediat. Asta s-a întîmplat în primele două săptămîni de cînd rupsesem prima scîndură a duşumelei. Stăteam pe patul care astupa intrarea în tunel şi mă gîndeam să renunţ, cînd am auzit zgomote şi de sub patul meu a ieşit Piticul, şi mai tîrziu, ca o rîmă neistovită, boier Lăpai. I-am privit cum se scutură de pămînt şi boier Lăpai agitîndu-şi barba ca un ţap şi firicelele de pămînt adunîndu-se la picioarele lor şi m-am gîndit că sub casa noastră sînt acum destule galerii pentru ca totul să semene cu o mină părăsită şi stearpă. Nedîndu-mi nici o atenţie, Piticul se uită o clipă prin odaie, cu o privire indiferentă, apoi îşi

înhăţă tîrnăcopul şi se vîrî la loc de unde venise. Boier Lăpai se aşează pe pat lîngă mine.

— Săpăm de o săptămînă, spuse, fiindcă Piticul este neistovit! apoi adormi şi dormi o zi şi o noapte.

De abia peste alte două săptămîni vom ajunge în camera lui Mamona cel Bătrîn. Ne aşteptam să-l găsim mort sau ca şi mort, fiindcă după vizita lui boier Lăpai, cei doi, Vaucher şi Mamona cel Tînăr, bătuseră uşile şi ferestrele camerei lui Mamona cel Bătrîn în scînduri groase şi negeluite şi nimeni nu-l mai văzuse de atunci pe prizonier. Nu era mort deloc, ba chiar era destul de vioi pentru un om închis într-o cameră de aproape o lună, fără apă şi mîncare. Am scos primul capul pe gaura pe care o făcusem în duşumea. Mă aşteptam la orice, numai să-l văd pe Mamona cel Bătrîn în picioare, nu. Fluiera fals printre dinţi şi freca de zor alămurile patului, cu o cîrpă muiată în oţet şi sare. S-a uitat la mine o clipă şi apoi, ca şi cum nu m-ar fi văzut, şi-a continuat treaba. De abia cînd am ieşit cu toţii, s-a întors spre noi şi a spus:

— Bine aţi venit, vă aşteptam!

A lăsat să-i cadă din mînă cîrpa pe care o folosise la frecat, ca şi cum nu i-ar mai fi fost de vreo trebuinţă, cu toate că numai o singură bară a patului, şi nu cea mai importantă, lucea de te orbea, celelalte erau încă mîncate de o cocleală verde-brună ca un mucegai.

Am scos capul şi am privit, dar înainte să văd ceva, m-a izbit mirosul oţetului şi n-am ştiut ce să cred, şi i-am auzit fluieratul fals şi vesel, ca al unui om care nu are nici o treabă, şi apoi l-am văzut. Era îmbrăcat cu un halat roşu-vîscos şi în picioarele goale şi printre degetele picioarelor îi crescuseră fire plăpînde şi clorotice de iarbă. Ridicîndu-mi privirea, i-am văzut mîinile ca un pergament şi frecînd una din barele de alamă ale patului cu o cîrpă înmuiată în oţet şi în sare, sau ceva ce ar fi trebuit să fi fost una din barele

patului, spun aşa fiindcă, din cauza frecatului, ajunsese tot atît de subţire ca o rază şi la fel de strălucitoare ca şi ea. Pe urmă am văzut tot patul agăţat parcă de vergeaua aceea strălucitoare şi plutind prin aerul camerei ca printr-o apă limpede şi rece. Într-o sforţare uşoară am simţit cum mă înalţ în cameră şi atunci am văzut sferele cărţilor despre care îmi vorbise boier Lăpai. Pe o masă cineva aşternuse un cearceaf alb strălucitor căruia i se mai vedeau cutele după cum fusese împăturit şi pe el era o sticlă cu vin roşu, desfăcută, cu dopul căzut lîngă ea, şi rostogolirea dopului lăsase în urma lui o dîră violetă. Venind după mine, în cameră intrară boier Lăpai şi Piticul. De abia atunci Mamona cel Bătrîn lăsă să-i cadă cîrpa din mînă şi patul se aşeză lin la picioarele lui, ca vreo Arcă vremelnică. Cred că arătam jalnic, n-am avut curajul să întorc privirea şi să mă uit la cei doi, la boier Lăpai şi la Pitic, dar cred că arătam jalnic. Mai tîrziu, Mamona cel Bătrîn va spune:

— Arătaţi jalnic, dar nici nu trebuia să arătaţi altfel.

Acum însă se întoarse spre noi şi ne privi şi, privindu-ne, lăsă să-i cadă, de-a lungul piciorului acoperit de halat, cîrpa cu care frecase vergeaua patului, şi cîrpa acoperi o plantă de floarea-soarelui pitică ce crescuse din lemnul duşumelei. De-abia atunci, în timpul căderii cîrpei, am văzut trei plante de floarea-soarelui pitice care se roteau tot timpul după sfera mercurică, şi una dintre ele fu acoperită de cîrpa muiată în oţet şi sare şi, în bezna care o cuprinsese, îşi opri mişcarea.

Lenevos ca o plantă, Mamona cel Bătrîn se întoarse spre noi şi ne privi, şi după ce ne privi destul, atît cît să poţi să te gîndeşti că te-a privit destul, cît să-ţi vină gîndul ăsta, în tăcerea care se lăsase, spuse:

— Bine aţi venit, vă aşteptam!

Cu un gest larg şi la fel de lenevos, ne invită la masa pe care o pregătise tocmai pentru noi şi, mai

tîrziu, în serile noastre de singurătate şi pălăvrăgeală, Piticul ne mărturisi că, văzînd sticla de vin desfăcută pe masă şi văzînd că din ea se evaporase puţin, cam un deget, se apucase în secret să calculeze cînd fusese desfăcută. Ţinînd cont de temperatură, de umiditatea camerei, de curenţii de aer, precum şi de densitatea şi vîscozitatea lichidului, a cantităţii de alcool şi de tanini şi de săruri conţinute într-un vin roşu oarecare, obţinuse un rezultat ciudat şi foarte apropiat de momentul în timp cînd se sfîrşea vizita lui boier Lăpai, atunci cînd eu, în camera mea, scoteam prima scîndură din duşumea şi descopeream urechelniţa.

— Am ştiut, va spune Piticul, că el a ştiut că noi vom veni şi vom asista la agonia lui, şi atunci s-a hotărît să desfacă sticla şi să ne aştepte. Nu ştiu însă cînd a aprins lumînările sau de ce le-a aprins. Sfera mercurică lumina îndeajuns ca să nu mai fie nevoie de altă lumină în camera aia.

Ne-am aşezat, şi lumînările pîlpîiră a bun venit. Ridică sticla şi turnă în cele patru pahare şi, privind lichidul acela roşu-negru în care pîlpîia lumina firavă a lumînărilor, am ştiut că totul a început. Cu toate că ar fi trebuit să ştiu asta mult mai de demult, de atunci de cînd începusem să împînzesc cu tuneluri dedesubturile casei noastre. Sau de atunci de cînd Vaucher a deschis gura şi a spus: „Să ne închipuim că avem un porc şi o sfoară", sau şi mai de demult. O ştiam însă acum, privind vinul şi aşteptînd să-l simţim pe buze şi apoi pe limbă şi în cerul gurii şi astringent şi călduţ. Un ceas din cele folosite în antichitate, numit gnomon, începu să-şi picure apa, fărîmiţînd timpul acelei petreceri. Ridicarăm paharele şi băurăm. Şi atunci totul fu de-adevăratelea, nu numai în închipuirea mea privind la jocul luminii în pahare şi la culoarea nesfîrşită a vinului.

Cocoţîndu-se pe un scaun, Piticul se ridică la înălţimea noastră şi de acolo spuse:

— Întîi şi întîi o să zugrăvim!

Şi ideea albului aceluia sticlos şi rece ne înveseli oarecum.

Cam a treia zi de la vizita lui boier Lăpai în casa noastră, cei doi, Vaucher şi Vasile Mamona, începură să bată în scînduri uşa şi ferestrele camerei în care zăcea Mamona cel Bătrîn. Era o dimineaţă senină de noiembrie, şi rece, şi întinzînd un picior prin aşternutul mototolit, Tache pipăi aerul ca un oţel îngheţat şi tăios din jurul lui şi, deodată, frigul pătrunzîndu-i prin piele şi dureros îl trezi. Auzi un zgomot ca atunci cînd mergi în saboţi pe o duşumea goală şi rece. Ascultă o vreme, încercînd să nu se nedumirească sau să creadă că încă doarme şi visează, să spere asta, că doarme şi visează că e pe malul unui iaz, la marginea unei zile senine şi răcoroase, tolănit în iarbă şi privind cerul şi de undeva auzindu-se zgomotul unei mori care macină nuci sau aşa ca şi cum cineva ar încerca să macine nuci, zgomotul acesta.

Crezu o vreme aşa, fiindcă dacă stai cu ochii închişi, poţi vedea, să zicem, o pată albastru spălăcit ca o limpezeală de sineală şi să crezi că pata aceea e un cer şi, stînd sub el, dacă tot eşti acolo, îţi poţi închipui şi un iaz şi mai într-o parte un smoc ofilit de stuf foşnind în bătaia vîntului, chiar dacă vîntul nu ţi-l închipui, adierea lui, ci numai foşnetul şi nemişcarea. Poţi să-ţi închipui orice, dar îţi închipui chiar asta. Şi nevăzută, undeva, o moară. Şi în moară, şi mai nevăzut, un bătrîn bărbos ca un apostol şi zdrenţăros la fel ca şi el, cărînd opintit un sac cu nuci şi într-o vreme începînd să le macine arar. Închizînd ochii, şi-ar fi putut închipui toate astea sau altfel:

O moară părăsită şi cu acoperişul spart şi printr-una din spărturi cinci îngeri cu feţe triste privind la un diavol gras şi asudat, ştergîndu-şi cu o batistă sudoarea de pe faţă şi cărînd un sac cu nuci. Ridicîndu-se din iarba veştedă şi puţin umedă, Tache se duse spre într-acolo unde bănuia că e

moara. După o vreme o văzu ascunsă după coroanele cîtorva nuci uriaşi. Prin iarba de sub nuci dormeau doi diavoli ucigaşi, horcăind alene şi paşnic. Lîngă ei, părăsite pe o pînză albă, erau resturile unui prînz, ceea ce se mai putea vedea, o carafă răsturnată şi goală acum, oase descărnate şi albe aşezate într-o piramidă pitică, o bucată de pîine neagră cu urmele muşcăturilor pe ea şi pe pîine un sturz de iarnă, înfoindu-se şi ciugulind lacom şi neliniştit. Cîteva muşte tîrzii îi bîzîiau pe cei doi şi chiar una mai proastă se aşează pe figura de ceară a îngerului care atîrna de o frînghie, şi cu limba scoasă, de o cracă subţiratică a unuia dintre pomi. Şi deodată din moară începu să se audă zgomotul nucilor sparte între pietre şi îngerii îşi luară zborul cu un fîlfîit greoi. Păşind printre cojile încă verzi-gălbui, şi mirosind iute, ale nucilor, Tache de catifea trase în piept aerul rece şi limpede al acelei dimineţi şi se gîndi că poate e ora cinci şi că dimineaţa devreme toate astea se pot întîmpla. Şi pe undeva, dintr-o parte, globul soarelui se ivi uriaş şi roşiatic şi verzui.

Încă o dată:

Închise ochii şi îşi închipui acestea. Malul iazului se surpa alene înspre iarnă şi mîlos ca un aluat dospind şi în mîlul acela, plante cu tulpina firavă, cîteva berze dormitau cu ciocurile vîrîte sub aripi. Păşi şi privi. Aburul apei se ridica neguros, încremenind lumina care o fi fost în începutul acela de zi. Vesele, undeva departe, se auziră glasuri şi trezirea se înstăpîni peste ochii noştri. Şi, deodată, moara porni huruind în gol. Întoarse capul şi îi privi clădirea dărăpănată şi cenuşie şi roşie. Cîţiva porumbei de moară, alb-gri, îşi luară zborul greoi şi neliniştiţi. Moara merse în gol o vreme şi trist parcă, aşa se gîndi, privind peste umăr. Cerul era jos şi acoperit cu o foiţă de plumb oxidat. Se tolăni printre ierburi şi privi cerul acela. O ploaie fină începu o dată cu zgomotul morii care măcina nuci. Se ridică oarecum buimac şi privi

berzele înfipte în mîl ca nişte fructe uriaşe atîrnînd spre cer. Se mişca alene şi depărtîndu-se. Într-o vreme totul se făcu un zgomot aşa cum ai măcina nuci prin perdeaua subţire şi deasă a ploii.

Şi iar:

Anul 1816 veni nesfîrşit şi rece. Prima zăpadă căzu în urma lui Tache intrînd în moară. Se aşeză pe un sac cu făină şi din aşezarea lui se ridică un nor fin şi alb, poleindu-l. Aburi calzi îl învăluiră şi zăpada aşezată pe el prinse să se topească arar. Într-un tîrziu se aşternu întunericul şi, hotărîndu-se, îşi făcu un culcuş din sacii goi şi prăfuiţi, cum crezu mai bine. Se întinse în culcuşul acela şi, închizînd ochii, ascultă vîntul şi zăpada şi şobolanii şi chiar dacă închidea ochii, întunericul era la fel, aşa că adormi cu ei deschişi şi privind în beznă ca un mort. Se trezi neştiind de ce şi înfrigurat. Un fir subţiratic de sînge se scursese din el şi se oprise la picioarele unei femei grăsane care se opintea să dea drumul morii şi chiar şi reuşind aceasta. Îi privi pulpele groase şi roşii din care ieşeau aburi, picioarele acelea proptite bine în ţărîna făinoasă a morii, labele picioarelor răşchirate din cauza efortului şi pudrate. Aerul era rece şi se vedea prin el ca printr-un glob de gheaţă care deforma totul şi străveziu. Clipi şi pleoapele i se aşternură peste privirea îngheţată şi sticloasă. Stătu cu ochii închişi, în căldura binefăcătoare a întunericului din el. Şi pe urmă iar privind pulpele femeii prin lentilele aerului acelei ierni şi dimineţi. Vru să spună ceva care arăta ca un gînd cît de cît, că îi este sete, dar atunci moara porni cu un uruit vesel, şi vorbele lui din gînd fură acoperite de uruitul acela nevorbitor. Începu să moară cînd femeia aruncă primele nuci între pietrele morii, răsuflarea i se amestecă cu pocnetul nucilor zdrobite de pietre şi, printre zgomotele acelea, al nucilor spărgîndu-se şi al femeii gîfîind fericită, se strecură un înger al morţii care întunecă totul.

Fîlfîitul unui înger depărtîndu-se îl trezi şi atunci auzi zgomotul acela sacadat umplînd aerul rece al camerei, mici zgomote sferice plutind prin aer. Se ghemui sub aşternuturi, căutîndu-şi un loc cald şi liniştit, şi cînd îl găsi, începu să asculte atent. Bănuia că cei doi, Vaucher şi Mamona cel Tînăr, au pus ceva la cale şi acum chiar înfăptuiesc ce şi-au pus în gînd, dar nu ştia ce. Îşi închipui o vreme că poate construiesc un rug pe care, într-o noapte, îl vor arde pe Mamona cel Bătrîn, petrecînd în jurul focului şi bînd, şi vinul curgîndu-le pe bărbie şi pe haine, strălucitor.

Şi iată:

Ziua de 21 noiembrie, anul 1816, se curmă repede şi fără de nici un folos, o negureală numai, amestecată cu frigul şi apoi întunericul ca o veşnicie. Şi în jurul orei 4 după-amiaza, începînd deodată să se întîmple ceva. Cîţiva servitori mohorîţi cărau mănunchiuri de nuiele şi le aşezau grămadă sub eşafod. Un cîine jigărit se strecură printre picioarele oamenilor aceia, împiedicîndu-i, şi cînd Tache nu-l mai văzu, începu să latre neliniştit. Albi şi negri şi cenuşii, neraşi şi jerpeliţi, cei unsprezece servitori cărau mereu, acum lemne, erau ca nişte găuri decupate pe o hîrtie cenuşie şi mată. Veni un alt servitor cu o tobă uriaşă, Tache îl recunoscu pe Mutul casei lor, se căţără pe scăriţa eşafodului în cealaltă parte a privirii lui Tache şi, într-un tîrziu, îi văzu capul răsărind ca dintr-o apă şi rămînînd aşa o vreme, decapitat şi rînjind lumii aceleia. Şi deodată capul începu să se înalţe, împins de un trup sfrijit ca şi cartonul unei ţinte, înălţîndu-se spre cer, apoi apăru toba pe care o purta ca pe o cocoaşă în spate. Cînd ajunse pe podiumul eşafodului, îşi desfăcu picioarele, proptindu-se bine în ele, şi îşi mută toba pe burtă. Îşi suflă în palme, şi Tache văzu un abur ca o scursură de lături leşioase adunîndu-se în palmele lui, strecurîndu-i-se printre degete, luînd forme neînchipuite şi colorate şi vesele. Cînd totul se

termină, în mîini îi apărură două beţe cu măciulii la capete şi cu ele începu să bată arar în tobă. Cei unsprezece servitori nu-i dădură nici o atenţie şi continuau să se mişte veşnic, ca o maşină nefolositoare, dar mişcătoare.

Mai tîrziu, cînd Tache va povesti toate astea, Piticul le va desena un *perpetuum mobile*, cu bile şi planuri înclinate:

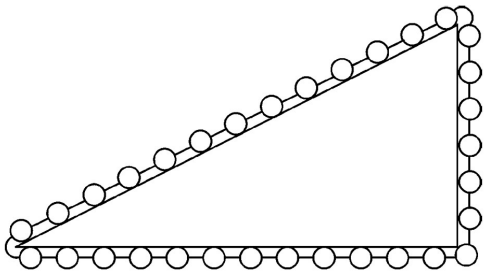

şi ei vor cerceta vrăjiţi desenul, şi încîntaţi.

Ascultînd zgomotul tobei, Tache se gîndi o clipă că seamănă cu zgomotul pe care îl auzise altădată, cînd cei doi, Vaucher şi Mamona cel Tînăr, bătuseră în scînduri uşa şi ferestrele camerei lui Mamona cel Bătrîn, dar uită repede asta. Ascultă zgomotul arar al tobei, întîi ridicarea mîinii, alene parcă, stînga, şi coborîrea ei la fel de lenevos, măciulia izbind pielea fleşcăită a tobei şi deodată înălţîndu-se un sunet străfund, şi iar şi iar, mereu acelaşi zgomot de tobă spartă, încăpăţînarea mutului de a bate, vestind un oarecare sfîrşit, rînjetul lui de fiecare dată cînd una din măciulii lovea toba, zîmbind tîmp şi încăpăţînat şi mulţumit. Şi printre zgomotele ca nişte păsări adormite în aer, începu deodată să ningă strălucitor.

Se făcu întuneric cînd terminară de cărat şi de aranjat lemnele. Toba continua să sune arar şi lînced. Terminînd, cei unsprezece servitori aduseră făclii de undeva şi se aşezară în jurul eşafodului. Un diavol îmbrăcat în alb veni zburînd şi dînd tîrcoale locului. Cîţiva servitori, alţii, veniră rostogolind butoaie, pe care le stivuiră ca pe o piramidă. Diavolul zbură o vreme, apoi se aşeză

lin în faţa butoaielor şi mai veniră şi alţi diavoli, toţi îmbrăcaţi în alb şi aripile răsărindu-le spre cer ca nişte umbre uriaşe şi leneşe. La urmă de tot veniră cei doi, Mamona cel Tînăr şi Vaucher, şi la un semn, servitorii desfăcură butoaiele şi din ele începu să curgă vinul. Ningea încă printre făcliile acelea, umplînd întunericul, şi, băltind, vinul se scurse pe sub eşafod, în partea cealaltă a lumii.

Lăsînd perdeaua să cadă, Tache de catifea se întoarse spre pat şi gîndul culcuşului cald îl învălui deodată, şi, tremurînd şi clănţănindu-i dinţii, se vîrî sub aşternuturi. Privi pe tavan jocul luminii torţelor, şi într-o vreme, aproape dormind şi visînd, lumea se desenă altfel:

Pîlpîind alene şi parcă într-o doară, focul le lumină chipurile, figura lui boier Lăpai se desenă ca a unui sfînt şi spunînd:

— În curînd va fi cald!

Se înnoptase, şi Piticul spusese deja despre zugrăvire, era a treia zi de la data cînd nimeriserăm în camera lui Mamona cel Bătrîn, tot săpînd pe sub duşumelele casei noastre ca nişte cîrtiţe. Îmbrăcat ca un ofiţer austriac din timpul Mariei Terezia, Piticul se plimba agale prin faţa noastră, vorbind şi tăcînd. Începusem deja să ne simţim bine în camera lui Mamona cel Bătrîn, şi fiecare îşi ocupase un loc al lui, mereu. Şi privind sferele cărţilor rotindu-se în jurul sferei mercurice şi chiar şi bînd din rachiul parfumat pe care ni-l oferea gazda în fiecare seară şi ascultînd vîntul şi zgomotul vreunei slugi întîrziate pe afară, foşnetul lumii într-o seară de dinaintea iernii, începeam să ne simţim bine şi din ce în ce mai siguri pe noi. Şi boier Lăpai stînd în scaunul pe care şi-l alesese drept scaunul lui, şi somnolent, asculta ce spuneam despre baterea uşilor şi ferestrele în scînduri:

— Întîi şi întîi a fost un zgomot ca şi atunci cînd te apuci să macini nuci, visînd acesta, şi îngeri bîntuind acele lumi şi privind din înaltul lor. O toamnă blîndă şi aurie pogorînd peste lume m-a

învăluit. În cameră era frig şi un abur sticlos îmi ieşea din gură, răsuflînd şi dormind. Trei îngeri nemiloşi priveau prin acoperişul morii, ca nişte desene într-o biserică părăsită.

Tot vorbind, în cameră se făcu deodată cald. Aşezat în faţa unui şevalet şi a unei oglinzi, Piticul îşi făcea autoportretul. Îşi desenase deja mustăţile şi epoleţii de colonel, în timp ce mă asculta, apoi, mai multe seri pictă pe restul pînzei o moară părăsită şi plină de mucegaiuri şi un înger ca o cioară contemplînd moara. Şi pe el însuşi se pictă în chip de diavol cu grad de colonel de husari, oarecum călare pe îngerul acela vrînd să-şi ia zborul. Termină pictura destul de repede, atunci cînd ne hotărîserăm deja pentru zugrăvit, dar neştiind cînd o s-o şi facem şi, retrăgîndu-se un pas, îşi contemplă opera şi, părînd mulţumit, aruncă penelul şi culorile şi se aşeză la măsuţa lui, încă spuneam:

— M-am apropiat de moara aceea cu zidurile mîncate de mucegaiuri ofilite şi, întîmpinîndu-mă, morarul mă pofti să beau cu el vin şi să mîncăm pîine. O ploaie firavă a început atunci şi, sculîndu-se, morarul alungă îngerii care ciuguleau la picioarele noastre firimiturile pîinii şi dădu drumul morii.

Se făcu cald şi limbile focului se prelingeau spre tavan, înroşindu-l. Un păianjen mi se căţărase pe mînă, şi de acolo, făcîndu-şi vînt, se înălţă în aer. Ceasul gnomon picură pentru ultima oară, ca şi cum ar fi fost sfîrşitul acelui timp, şi un timp, altul, începînd.

Şi totuşi, Piticul şi-a făcut portretul în iarna aceea, îmbrăcat în haine de ofiţer austriac şi cu o decoraţie atîrnîndu-i pe piept. S-a apucat din nou de el atunci cînd vorbeam destul de des despre o oarecare victorie asupra lui Mamona cel Tînăr şi a lui Vaucher, înspre primăvară, puţin înaintea sfîrşitului, cînd cei doi s-au plictisit să aştepte ca Mamona cel Bătrîn să moară de foame sau să

moară în vreun fel, altul decît de mîna lor. Nu credeam nici o clipă în ceea ce spuneam, în victoria noastră, vorbeam totuşi despre ea ca despre un lucru înfăptuit şi cu neputinţă de schimbat. Şi mai era ceva: zilele se lungiseră şi veneam din ce în ce mai tîrziu în camera lui Mamona cel Bătrîn, o dată cu noaptea, şi fiind aşa, nu puteam să nu vorbim despre victorie, sau despre ceva care seamănă cu o victorie, amînarea la nesfîrşit a înfrîngerii, şi asta era în ochii noştri, atunci, o adevărată victorie. Veneam din ce în ce mai tîrziu, şi venind îl găseam pe Pitic deja acolo, pictîndu-şi uniforma de colonel în armata austriacă înainte de anul 1800, verde întunecat, aşa ca şi cum ar fi fost culoarea unui pin, iarna. Şi venind îl priveam pe Mamona cel Bătrîn, încercînd să aflăm ceva despre moartea lui privindu-l, şi moartea lui părea atunci, vorbind cu Piticul, depărtată şi leneşă. Salutîndu-ne venirea printre cuvintele pe care i le spunea Piticului, indiferent care ar fi fost ele, despre verdele de pin al uniformei sau despre lumină şi umbre, Mamona cel Bătrîn părea mai viu ca niciodată. Aşa că începuse să nu ne mai pese de nimic, iar Piticului nici atît, el era preocupat în primul rînd de autoportretul lui şi de verdele uniformei care nu-i prea ieşea, mai ales locul unde cotul făcea o umbră prelungă pe şold, verdele acela umbrit nu-i ieşea, pînă cînd, într-o zi, Mamona cel Bătrîn, tot privind, spuse despre verdele de pin şi atunci totul se rezolvă fericit. Ca şi cum Mamona cel Bătrîn tocmai de aceea s-ar fi aflat acolo, ca să-l admire pe Pitic şi uniforma austriacă de colonel în care se vîrîse, şi din cînd în cînd să-şi dea cu părerea despre culori şi umbre. Şi nici unul dintre noi neavînd curajul să spună că aşteptaserăm destul, mult mai mult decît ne-am fi închipuit vreodată, şi chiar mai mult decît şi-au închipuit şi cei doi, Mamona cel Tînăr şi Vaucher, atunci cînd bătuseră în scînduri uşa şi ferestrele camerei şi hotărîţi să aştepte o vreme, o săptămînă

sau două, ca Mamona cel Bătrîn să moară de sete şi de foame. Şi în vremea aceasta, pentru ca timpul să treacă mai repede şi mai plăcut, cele două săptămîni să spunem, în fiecare dimineaţă făcînd lucrările unor agrimensori calificaţi, măsurînd pămîntul moşiei ce li se cuvenea pe drept îndată ce Mamona cel Bătrîn va fi mort. Făcînd aceasta toată iarna, în orice zi oarecum fără viscol sau ger prea mare şi tot întrebîndu-se cam cît o putea să dureze timpul pe care îl calculaseră ei, o săptămînă sau două. Trebuia să ne închipuim şi ne şi închipuiam că începuseră să se plictisească de meseria pe care şi-o aleseseră din plăcere şi pentru a scurta oarecum din timpul, o săptămînă sau două, care şi aşa li se părea prea lung, dar pe care se hotărîseră să-l parcurgă în vreun fel, şi măsurarea pămîntul moşiei părîndu-li-se un mod destul de agreabil.

Îi priveam în fiecare dimineaţă, îmbrăcaţi în hainele unor agrimensori, cercetînd cerul şi tropăind şi dînd ordine servitorilor care le cărau sculele; primele două săptămîni răbdători şi oarecum sfielnici şi fericiţi, privind spre încăperea în care era închis Mamona cel Bătrîn şi întrebîndu-se cam cît o mai fi murit în noaptea care trecuse şi cît o să mai moară în timpul în care ei vor măsura pămîntul şi chiar pornind într-un tîrziu spre marginile moşiei, peste haturi. Privindu-i cum plecau prin zăpada spulberată de vînt, lăsam perdeaua să cadă şi continuam să sap la tunelul meu care ar fi trebuit să se isprăvească în odaia lui Mamona cel Bătrîn. Dar de două ori s-a terminat în altă parte, o dată într-o cămară goală şi nefolosită, şi a doua oară în spatele casei, chiar în locul de unde proaspeţii măsurători de pămînturi porneau şi dînd ordine veseli.

Continuînd să sap, imediat după ce m-am dumirit că zgomotul care mă trezise e zgomotul pe care îl face un ciocan lovind un cui înfipt într-o scîndură groasă de trei degete, ştiam cel puţin că nu o fac de pomană. Era frig şi aerul era rece şi

sticlos ca o sabie tremurînd, m-am strecurat din aşternuturi şi m-am dus la fereastră speriind harpiile odăii mele şi neputînd să privesc din cauza lor, nebunele. Deschizînd fereastra, aerul de afară mă izbi şi mai rece, ca un bloc de gheaţă uriaş, alunecînd în odaia mea, harpiile îşi luară zborul, depărtîndu-se. Şi atunci i-am văzut, şi am înţeles ce făceau şi de ce o făceau. Am început iar să sap la tunel şi să sper că odată voi ajunge în odaia lui Mamona cel Bătrîn şi îl voi salva.

— Numai că, va spune, cam după Paşte, boier Lăpai în camera Piticului, ştiam că Mamona cel Bătrîn nu poate fi salvat sau că nu vrea să fie salvat.

Privindu-ne parcă cu milă, Piticul spuse:

— Ştiam!

Şi gîndindu-se la lupta pe care o duseserăm împotriva celor doi, dacă aşteptarea şi visarea pot fi numite luptă, şi ştiind că aşteptarea şi visarea şi sporovăiala noastră pot fi numite chiar aşa. După cum şi aşteptarea celor doi, a lui Mamona cel Tînăr şi a lui Vaucher, prelungită la nesfîrşit în măsurarea pămîntului îngheţat, tot luptă s-a numit sau aşa am hotărît noi s-o numim. Dar ei ştiind despre nesfîrşirea aşteptării şi nouă plăcîndu-ne tocmai nesfîrşirea asta.

— Ne-a plăcut să aşteptăm, va spune Piticul mult mai tîrziu, şi să credem că, aşteptînd, luptăm.

— Ne place să aşteptăm! spuse Piticul privindu-ne.

Boier Lăpai deschise ochii ca şi cum pînă atunci ar fi dormit şi se uită la noi. În cameră era cald şi molcom, paharele de cristal de-abia se aburiseră de răceala vinului alb şi galben şi bara de alamă a patului, pe care o lustruise Mamona pînă la venirea noastră, lucea ca o rază subţire şi veşnică a unei *Civitas Solis* închipuită.

— Mă vegheaţi! spuse Mamona cel Bătrîn într-o vreme, dar neridicîndu-şi ochii de pe cartea subţiratică a lui Campanella pe care o citea.

— Eram ca nişte ciocli! va spune Piticul altă dată şi cu răutate, gîndindu-ne la vorbele lui Mamona cel Bătrîn atunci cînd şi-a deschis gura, ascunsă de cartea lui Campanella, nici măcar obosindu-se să lase cartea şi să se prefacă oarecum atent la noi sau la vorbele pe care le spunea: „Mă vegheaţi”, adică.

Numai că, într-o seară, Piticul a apărut, pe gaura pe care o făcusem în duşumeaua camerei lui Mamona, mult mai tîrziu ca de obicei, cam spre miezul nopţii, dar înainte să apară el, s-a auzit un zgomot, şi din gaură a început să crească un orologiu care bătu miezul nopţii, şi de abia pe urmă, în continuarea orologiului şi ca o terminaţiune a lui, apăru Piticul. Aşeză ceasul pe măsuţă şi, fără să ne privească, îl şterse de praf cu mîneca uniformei, mormăind şi ţopăind în jurul lui pe masă, apoi îi dădu un bobîrnac, şi orologiul începu deodată să meargă, să-şi desfăşoare timpul din el ca un maţ prin cameră, şi pe urmă bătu sfertul de oră. Mulţumit parcă, şi fără să spună ceva, Piticul se aşeză turceşte pe masă, la picioarele orologiului, şi scoase de undeva un pistol cu pîlnie, un săculeţ cu pulbere şi unul cu plumbi. Îşi încărcă pistolul privind nepăsător în jur, şi cînd fu gata, ochi o scrumbie afumată aşezată pe o tavă de argint la opt paşi depărtare şi apăsă pe trăgaci. Se auzi o bubuitură şi în pîlnie se făcu o flacără scurtă şi rece, glonţul porni vîjîind şi, parcă împins de flacăra aceea, decapită scrumbia, găuri tava şi se opri în lemnul mesei din care smulse o aşchie ca o scobitoare.

Focul se spuzise şi în cameră era o căldură binefăcătoare şi palidă. Un fum ca o răsuflare începu să crească din pîlnia armei şi acru, învăluindu-ne.

Boier Lăpai se foi o vreme în scaunul lui şi, la urmă de tot, cînd foiala nu mai avea nici un rost, tuşi o dată deschizînd ochii şi lăcrămînd. Mamona cel Bătrîn continua să citească, ca şi cum nimic nu

s-ar fi întîmplat, tragerea cu pistolul cu pîlnie şi decapitarea scrumbiei. Numai că acum nu mai era întins pe pat ca de obicei şi acoperit cu pătura pe care o adusesem eu, ci se aşezase într-un jilţ rezemat pe unul din cei doi stîlpi ai camerei, iar pătura şi-o pusese pe picioare. Lîngă el era o măsuţă, şi pe măsuţă era tava de argint cu scrumbia decapitată pe ea. Şi iarăşi, fără să-i pese de noi, Piticul se apropie de Mamona cel Bătrîn şi, încercînd să privească prin cartea pe care acesta o citea, am crezut aşa, dar nu, răzgîndindu-se parcă, înhăţă tava cu scrumbia şi, ducîndu-se la masa lui, l-am putut admira mîncînd scrumbia. Cînd termină, îşi şterse mîinile unsuroase pe veston şi, plescăind fericit, bău toată apa din ceasul numit gnomon. Se căţără iar pe masa lui, se aşeză turceşte şi, înainte să adoarmă cu capul rezemat de ceas, spuse:

— Sînteţi nişte nesimţiţi!

şi apoi adormind cu ochii deschişi şi parcă privind rotirea nesfîrşită a sferelor cărţii în jurul sferei mercurice.

Asta a fost singura încercare a unuia dintre noi de a face ceva care să semne cît de cît cu o luptă, a Piticului, a lui boier Lăpai, a lui Mamona cel Bătrîn, a mea, a lui Vaucher şi a lui Mamona cel Tînăr. Ca şi cum un pistol cu pîlnie şi trasul cu el ar fi putut să schimbe ceva din mersul lucrurilor. Numai că Piticul a făcut şi asta, a adus un pistol, l-a încărcat şi a tras cu el întîi şi întîi în camera noastră, în ce s-a nimerit să fie mai aproape şi mai uşor de ochit, vrînd să ne dovedească, poate, că are un pistol şi ştie să-l încarce şi să tragă cu el. Fiindcă nici eu, nici boier Lăpai, nici Mamona cel Bătrîn nu aveam vreo armă, şi chiar avînd, n-am fi ştiut să ne folosim de ea. Şi nici cei doi, duşmanii noştri, Vaucher şi Mamona cel Tînăr. Fiindcă o frînghie pe care te chinui s-o faci să semene cu un laţ nu e o armă, sau chiar dacă e, nu poţi vorbi despre ea ca despre o armă. Şi chiar şi un nătărău

ţi-ar rîde în nas dacă i-ai vorbi despre o spînzurătoare ca despre o armă şi despre un călău ca despre un luptător. Adevărul e că, zilele acelea, sfîrşitul unei toamne, precum şi iarna care a urmat anului 1816, nu ştiam ce vrem stînd şi aşteptînd şi sporovăind, sau poate că ştiam, dar ceea ce voiam noi era că asta, statul şi aşteptatul şi vorbitul, e tot ce se poate întîmpla o vreme. Aşa au crezut şi ceilalţi doi, Vaucher şi Mamona cel Tînăr, duşmanii noştri, pînă cînd, într-o zi, s-au dumirit că nu mai au vreme sau cine ştie cîtă vreme, şi terminaseră şi cu măsuratul moşiei ce li s-ar fi cuvenit la sfîrşitul aşteptatului şi al măsuratului. Şi nu se poate spune că nu s-au chinuit să lungească vremea unei ierni, atît cît au putut de mult, dar pînă la urmă tot măsurînd şi lungind-o cu măsuratul, au început să se gîndească, desigur, că nu le-ar ajunge oricît pămînt ar avea, să-l măsoare şi să aştepte, atît cît am fi avut noi chef de aşteptat şi de sporovăit.

La fel s-a gîndit şi Piticul, numai că el s-a gîndit la asta mult înaintea lor sau a noastră. Începuse să se gîndească la înfrîngere cam de atunci de cînd prinsese obiceiul să stea pe masa lui aşezat turceşte şi dormitînd. Fiindcă mult înainte ca totul să se fi terminat, a refuzat să mai stea ca un om obişnuit la masa cu picioarele tăiate sau în altă parte, aşa cum stătea fiecare dintre noi, boier Lăpai, Mamona cel Bătrîn sau eu. S-a cocoţat pe masa lui şi, după ce s-a aşezat turceşte şi cît mai bine, foindu-se o vreme şi căutîndu-şi locul, a închis ochii şi a spus:

— Cred că stau foarte bine!

nemaidîndu-ne nici o atenţie şi părînd că doarme şi că, în timp ce doarme, se gîndeşte la ceva care îi frămîntă mintea mai mult decît dormitul sau statul turceşte pe o masă.

Şi crezînd că Piticul, comandantul nostru, doarme, părîndu-ni-se aşa, nu ne-a mai păsat de nimic, adică nu ne-am mai gîndit la ceva anume în legătură cu faptul că sîntem în camera aceea la un

loc şi aşteptînd. Cam cu două săptămîni înainte ca Piticul să tragă cu pistolul cu pîlnie, ne-am petrecut timpul în felul acesta: pe scaunul lui, boier Lăpai moţăind, iar atunci cînd nu moţăia, privind focul, limbile lui jucăuşe şi hipnotice lingînd aerul, şi tăcînd, sau cînd spunea, spunînd acelaşi lucru, despre o oarecare mulţumire şi pace pe care o căpătaserăm, întocmai cum am fi vrut-o, dar nu despre aşteptare şi luptă, Mamona cel Bătrîn, întins pe patul lui şi citind din Diogenes Laertios, despre vieţile şi doctrinele filozofilor, şi, citindu-ne şi nouă din carte, atunci cînd ceva îi plăcea mai mult sau chiar neplăcîndu-i, dar părîndu-i-se curios sau de neînţeles vreun lucru, despre moartea lui Alexandru Macedon şi a lui Diogene în aceeaşi zi, unul în Babilon, celălalt în Corint, iar eu stînd şi nefăcînd nimic, numai privind la nesfîrşit rotirea sferelor cărţi în jurul sferei mercurice.

Pînă cînd, într-o seară, imediat după miezul nopţii, am văzut înălţarea Piticului în aer, stînd aşa în aer şi turceşte şi părînd că doarme cu ochii deschişi şi reci şi sticloşi şi fără privire, numai plutind ca un om mort prin aer şi nepăsător.

A doua zi după întîmplarea aceasta a venit mai tîrziu în odaia lui Mamona cel Bătrîn, dar înaintea lui, prin gaura din duşumea, întîi a apărut un orologiu şi numai apoi Piticul şi în urma lui pistolul cu pîlnie. După ce a tras, ochind scrumbia pe care i-o oprisem pentru cină, decapitînd-o, dar numai după ce a mîncat-o, încercînd să adoarmă, a spus:

— Sînteţi nişte nesimţiţi!

Că adică noi, boier Lăpai, Mamona cel Bătrîn şi cu mine nu sîntem în stare să pricepem nimic din trasul cu un pistol. Chit că noi pricepusem, dar asta nu era de ajuns, să pricepi numai, trebuia să şi faci ceva, să iei pistolul, să-l încarci, ca şi cum nu ţi-ar fi păsat de nimic, decît de încărcatul cu pulbere şi cu plumbi, şi pe urmă să ieşi cu el afară, a doua zi

dimineaţa devreme, cînd cei doi bătătoreau zăpada în aşteptarea plecării, Mamona cel Tînăr şi Vaucher, plecînd să măsoare pămînturile moşiei mele şi fericiţi şi crezînd că atunci cînd vor termina cu măsuratul, pămîntul va fi deja al lor sau ca şi al lor. Să-ţi mijeşti ochii privind la bucăţica de metal argintiu ce se străvede printre nori şi ştiind că metalul acela e soarele şi simţind prin tălpile încălţărilor răceala zăpezii cristaline şi scîrţîitul ei, să ridici mîna şi în continuarea mîinii să fie pistolul acela cu pîlnie. Şi îndreptîndu-l spre pieptul unuia dintre ei, al lui Vaucher sau al lui Mamona cel Tînăr, să apeşi pe trăgaci şi pe urmă să aştepţi să se învîrtească rotiţa de oţel pe cremene şi din învîrtire să iasă o scînteie răspîndind în aer mirosul de cremene frecată cu o bucăţică de oţel. Şi iar să aştepţi privind scînteia strecurîndu-se prin maşinăria aceea şi căutînd pulberea din pîntecul armei. Şi, tot aşteptînd aşa, cu mîna întinsă, într-un tîrziu din pîlnie înflorind o plantă aducătoare de moarte, răsfirîndu-se prin aerul de pînă la pieptul duşmanului tău, Vaucher sau Mamona cel Tînăr, şi înfigîndu-se nepăsătoare în pieptul aceluia dintre ei pe care l-ai ales. Privindu-i zîmbetul aducător de moarte, peste noi se va aşeza zgomotul împuşcăturii, precum şi mirosul pulberii arse şi al sîngelui înroşind zăpada şi înveselind privirea, toate astea adunîndu-se ca o umbrelă deasupra capetelor noastre şi întunecînd lumea.

Ştiam sau ne închipuiam toate astea atunci cînd Piticul, pregătindu-se să adoarmă iar, după ce trăsese cu pistolul, ne-a spus despre nesimţirea noastră, chiar dacă noi ne puteam închipui orice despre trasul cu un pistol, dar neputînd-o face altfel decît în închipuire sau în vis. Adusese pistolul ştiind deja despre înfrîngerea noastră, dar mai ales ştiind despre înfrîngerea lui, rumegîndu-şi ideea asta pe îndelete şi, la sfîrşit de tot, înfrîngerea i s-a arătat clară şi necontenită şi,

oarecum stăpînindu-şi furia sau ce l-o fi cuprins, a spus:

— Sînteţi nişte nesimţiţi!

Şi chiar şi adormind după cuvintele astea şi lăsîndu-ne să ne gîndim la ele, să ne închipuim orice, dar au trebuit să treacă luni de zile pînă să începem să ne gîndim de-adevăratelea la înfrîngere şi tot atunci, înspre primăvară, începînd şi ceilalţi doi să se gîndească la înfrîngere, numai că ei se gîndeau la înfrîngerea lor de astă dată. Dar ştiind că aşa ceva nu e cu putinţă, că nu se poate ca, închizînd un om într-o cameră, bătînd uşile şi ferestrele acelei camere în scînduri şi neexistînd altă ieşire, omul acela să nu moară într-o zi, chiar dacă ziua aceea nu e atît de repede pe cît ţi-ai închipui moartea acelui om, nu poţi să ţi-o închipui atît de înceată şi de lungă încît să nu mai ai răbdare să aştepţi. Şi în primăvara anului 1817 ei n-au mai avut răbdare.

Cam tot atunci, Piticul deschizînd ochii în mijlocul unei zile alburii şi fericite, a spus:

— Cam cît credeţi că au să aibă ăia răbdare să aştepte şi să măsoare pămîntul tot aşteptînd?

Era în plină zi, puţin trecut de amiază, şi o lumină alburie se strecura prin ferestrele murdare, aşezîndu-se peste feţele noastre încremenite în aşteptare şi linişte. Şi în aşteptarea şi liniştea aceea, cuvintele Piticului încercînd să ne smulgă tocmai din aşteptare şi linişte, dar ştiind că aşa ceva nu se mai poate întîmpla, şi resemnat şi împăcat cu gîndul înfrîngerii, lăsîndu-se pradă acestui gînd şi luminii alburii şi reci ce ne înconjura înfricoşătoare, tăcu.

Mamona cel Bătrîn, ridicîndu-şi ochii din cartea pe care o citea mereu, şi poate aceeaşi, spuse:

— Nu trebuie să vă bateţi capul prea mult cu asta! că adică nu trebuie să ne batem prea mult capul gîndindu-ne la tot ce se va întîmpla. Numai că tot ce se putea întîmpla atunci era moartea lui, într-o zi spre sfîrşitul primăverii, cu un soare şi

mai albicios ridicat peste lume. Deja ştiam tot ce se va întîmpla, dar nu ştiam cînd şi cum şi o ştia şi Mamona cel Bătrîn. El ştiind că nu-i vom fi de nici un folos în afară de petrecutul vremii ce îi rămăsese de trăit, ştiind asta chiar din ziua în care apăruserăm în camera lui şi, văzîndu-ne, a spus:

— Bine aţi venit, vă aşteptam!

Fiindcă văzîndu-ne apărînd în camera lui prin gaura pe care o făcusem în duşumea, după ce ne-a văzut, a ştiut că nu-i vom fi de nici un folos sau în nici un caz de vreun alt folos decît petrecutul vremii în mod plăcut, pînă cînd cei doi, Vaucher şi Mamona cel Tînăr, se vor hotărî să facă şi altceva decît să aştepte. Dar asta nu înseamnă că nu ne-a aşteptat ca pe nişte aliaţi bineveniţi şi necesari. A şi spus o dată ceva în legătură cu alianţa noastră ciudată. Întins pe pat şi ascuns după cartea lui, a bolborosit ceva, şi noi nu i-am dat nici o atenţie, gîndindu-ne că un om care citeşte are dreptul să bolborosească cînd ceva îi place sau nu-i place din cele pe care le citeşte sau fără legătură cu lectura, să bolborosească pur şi simplu. Nu i-am dat atenţie, mai ales că Piticul se foia prin cameră în proaspăta lui uniformă de ofiţer austriac şi arătîndu-ne decoraţiile pe care şi le atîrnase pe piept. În timp ce îi cercetam decoraţiile, eu şi cu boier Lăpai, Mamona cel Bătrîn a bolborosit ceva şi numai după o vreme, tot privind la rotirea sferelor cărţii, am înţeles ce a spus:

— Adevărul este că nu ştim de ce ne-am aliat!

Voia să spună că fiecare dintre noi ar fi putut aştepta oriunde pe lumea asta să se întîmple ce o să se întîmple, nu neapărat în camera lui şi sub privirea lui. Şi tocmai cînd credeam că am înţeles ce a spus, boier Lăpai s-a trezit o clipă din somnolenţa lui, părînd treaz în timp ce spunea:

— Adică de ce nu ne-am numi aliaţi, dacă tot ne-am nimerit împreună şi aşteptînd?

Şi Piticul:

— Nu înţeleg ce vrei să spui!

Dar deja boier Lăpai căzuse în somnolenţa lui obişnuită. Mamona cel Bătrîn citea în continuare sau se prefăcea că citeşte în continuare, dar părînd şi atent la cele ce se întîmplau sau se vorbeau. Fiindcă a spus:

— Oricît de aliaţi am fi, nu putem să-i împiedicăm pe ăia doi să-şi facă de cap în casa asta şi oricum în preajma noastră.

Scuturîndu-şi decoraţiile ca pe nişte tinichele orînduite anapoda pe pieptul lui şi pe uniforma lui de ofiţer, din mîndria pe care ţi-o poate da o asemenea uniformă purtată pur şi simplu dintr-o întîmplare oarecare, privindu-ne cu dispreţ, Piticul a spus:

— Sînteţi nişte laşi!

Capitolul cinci
Despre zugrăvire şi despre ospăţ

Fuseserăm nişte laşi în primăvara anului 1817, dar nu mai laşi decît fuseserăm în iarnă sau chiar în toamnă, atunci cînd ne hotărîserăm să ajungem în camera lui Mamona şi împreună cu el să aşteptăm să se hotărască cei doi să-l omoare şi chiar să-l şi omoare pe bătrîn. Aşa că, atunci cînd l-am găsit mort, cu laţul care îl sugrumase atîrnîndu-i încă de gît, o frînghie oarecare, aşa cum e orice frînghie pînă în momentul cînd te hotărăşti s-o faci laţ şi s-o pui de gîtul cuiva şi trăgînd de un capăt să încerci ce e mai tare, laţul sau viaţa ăluia holbîndu-se la tine ca un prost, găsindu-l mort şi cercetîndu-l o vreme, tot uitîndu-ne la el şi la frînghia aceea, ştiam că sîntem nişte laşi, dar nu mai laşi decît fuseserăm în orice zi pe care o petrecuserăm alături şi împreună. În orice caz, nu mai laşi.

Şi tot privindu-l şi neştiind ce să facem mai întîi, boier Lăpai a dat într-o vreme să-şi facă o cruce, dar, înainte să poată face asta, gîndindu-se numai şi ridicînd mîna spre frunte, Mamona cel Bătrîn, aşa mort cum o fi fost el, a deschis gura şi a spus:

— Sînt mort, dar nu atît de mort încît să fie nevoie să-ţi faci cruce! şi pe urmă falca i-a căzut ca la morţii adevăraţi şi albul ochilor i s-a văzut alb de sub pleoapele puţin ridicate.

Astea au fost ultimele cuvinte ale lui Mamona cel Bătrîn şi pe urmă moartea lui a fost adevărată şi nesfîrşită. Şi după ce a spus cuvintele astea, sferele cărţii şi-au oprit rotirea şi vreme de cîteva secunde au stat în aer ca şi cum ar fi atîrnat de nişte fire nevăzute, au stat aşa şi pe urmă s-au prăbuşit la picioarele noastre şi s-au transformat într-o pulbere fină ca un colb, şi numai la urmă de tot sfera mercurică s-a oprit şi ea şi, luînd forma

unei coroane, a poposit pe pieptul lui Mamona cel Bătrîn, între mîinile lui descărnate.

Nu ştiam ce să facem mai întîi, adică să facem şi altceva decît să ne uităm ca proştii la Mamona cel înţepenit, şi tot uitîndu-ne, să ne gîndim că am fost nişte laşi, şi după ce am fost atîta vreme aşa, acum să fim nişte proşti.

Aşa că boier Lăpai s-a mişcat prin cameră ca un obiect neînsufleţit, s-a dus spre carafa cu anason din care ne servea mereu Mamona, în timp ce aştepta să moară cu noi împrejur, apărători şi ciocli, neînfrînţi încă, noi, boier Lăpai, Piticul şi cu mine, şi, luînd carafa, a scuturat-o, şi după ce a scuturat-o, a spus că mai este în ea să bem o dată, şi bînd, să-l petrecem pe Mamona aşa cum se cuvine, adică bînd şi întristîndu-ne că el nu mai e, pe cînd noi, uite, sîntem, şi bem şi vorbim. A turnat în păhărelele mici de argint şi, aşezîndu-ne fiecare pe locul nostru, am tăcut şi am băut, am simţit pe limbă gustul anasonului şi, o dată cu gustul ăsta, gustul morţii lui Mamona, şi, o dată cu gustul ăsta, gustul victoriei noastre petrecîndu-se. Şi după ce am băut, după o vreme, Piticul a luat o lumînare de ceară albă, o avea la el poate, pregătită, sau numai ştia unde îşi ţine cel mort lumînările, a luat lumînarea aia şi, fără să-i pese de noi, a aprins-o şi, uitîndu-se în flacăra ei albă şi pală, aşa cum ai duce o floare, a dus lumînarea la căpătîiul lui Mamona, nu trebuie să ne mirăm de asta.

— Nu ne-am mirat, spuse Piticul, dar pe urmă a trebuit să ne mirăm!

Boier Lăpai îşi făcu o cruce mare şi leneşă şi, îngenunchind, spuse psalmul al optzeci şi optulea, adică:

„Între morţi este culcuşul meu cu cei ucişi
Ce zac în mormînt
De care nu-ţi mai aduci aminte
Şi care s-au rupt de supt mîna ta.

Pusu-m-ai în groapa cea mai de jos,
În întuneric şi în adîncime...”

răsunînd prin odaie cuvintele acestea, şi:

„Prietenii mei sînt în întuneric”.

Şi...

Anul 1817, ce mai rămăsese din el după moartea lui Mamona cel Bătrîn, s-a scurs în nesiguranţă şi chin. Gîndul înfrîngerii şi al laşităţii noastre s-a strecurat peste tot, prin toate ungherele sufletului nostru, stătea ca vreo pasăre neagră şi bătrînă, vreun corb neghiob şi rîcîind cu ciocul lui putred prin ungherele zilelor prea senine şi prea lungi, înfundîndu-şi privirea lui oarbă şi puhavă în faldurile mătăsoase ale anului, stricîndu-ne şi puţinul chef de viaţă pe care îl mai aveam. Boier Lăpai mai spunea într-o doară şi fără chef, spunea numai:

— Aşa a fost să fie!

ca şi cum „Aşa a fost să fie” ar fi însemnat o desfăşurare a lucrurilor şi a întîmplărilor fără participarea noastră în nici un fel, în altă parte decît unde am fi putut fi noi atunci şi în alt timp. Spunea cuvintele astea într-o încetineală mohorîtă şi joasă şi părînd plictisit de tot ce se întîmplase sau numai la gîndul celor întîmplate. Şi Piticul:

— Nu poţi să te plictiseşti de gîndul înfrîngerii şi al laşităţii.

Spunînd mereu cuvintele astea după ce boier Lăpai şi le spunea pe ale lui şi rînjind şi cu ochii în cartea cu care tocmai se desfăta în momentele acelea, *Apologia* lui Iosif Moesiodax.

Stăteam toţi trei, eu, boier Lăpai şi Piticul, în chioşcul de vară din grădina casei lui boier Lăpai, mohorîţi în lumina aurie a sfîrşitului de zi,

încurcaţi în păienjenişul de vorbe şi întîmplări şi gînduri ale anului ce trecuse, şi din cînd în cînd Piticul ne citea din *Apologia* aceea din textele aritmeticii, încercînd să ne schimbe mersul gîndurilor, dar cuvintele: „Cantitatea compusă din părţi alăturate se numeşte continuă sau prelungită" treceau pe lîngă urechile noastre fără să capete vreun sens, altul decît sensul ciudat că toată petrecerea noastră nu e decît o continuare a celor întîmplate. Şi atunci Piticul a spus:

— O să stăm un an aşa şi pe urmă ce o să facem?

Iar eu am spus că anul pe care trebuia să-l stăm nu trecuse încă, aşa că nu are rost să ne batem capul cu ce o să facem după asta.

S-a uitat la mine aşa cum te uiţi la vreo piatră pe care întîmplarea a făcut-o altfel decît pe celelalte pietre, şi tot uitîndu-te şi întrebîndu-te că de ce-o fi piatra asta neagră cînd toate celelalte sînt albe, dar negăsind răspuns, s-a uitat numai, şi apoi privirea lui s-a oprit alături de mine, în farfuria cu cireşe revărsîndu-se din ea şi, parcă fără să-i pese, a întins mîna şi a luat un pumn de cireşe şi a început să le mănînce.

— Adică, ce vrei să spui? a întrebat într-o vreme, atunci cînd terminase de mîncat cireşele şi aranjase sîmburii într-un desen frumos ca vreo stea-de-mare, chit că pe atunci nu ştiam cum arăta o stea-de-mare, doar îi aşezase tocmai aşa, şi poate nici el nu ştia cum arată un atare animal.

— Nu ştiam? spuse Piticul. Crezi că nu ştiam? Poftim! spuse şi, luînd o carte la întîmplare şi deschizînd-o la fel, dar calm şi ştiind dinainte ce o să se întîmple, că, deschizînd o carte la întîmplare, în ea va da peste desenul unei adevărate stele-de-mare, şi punîndu-mi-l sub nas, desenul acela şi cuvintele: „*Les asteries ou étoiles-de-mer ont un corps aplati et divisé en cinq rayons*", bătîndu-şi joc de mine, ca un răspuns la cuvintele pe care le spusesem cu mai bine de cinci luni înainte despre

anul ce nu trecuse încă şi despre aşteptatul timp de un an. Şi el:

— Adică ce vrei să spui? şi stricînd cu o mişcare leneşă desenul acelei stele.

Şi boier Lăpai, împăciuitor:

— Nu are nici un rost să ne certăm! şi năduşind sub blana cu care se înfofolise şi privindu-ne.

Cuvintele acestea spunîndu-le iar, întocmai, în zilele acelea de iulie, cînd Piticul, după ce mîncase cireşe, aranjase sîmburii într-un fel anume şi apoi stricînd desenul şi, hulpav, începînd din nou să mănînce cireşe şi să tacă şi să scuipe sîmburii împrejurul lui cu dispreţ, dispreţuindu-ne şi vrînd să ne arate aceasta.

Şi apoi luînd iar cartea lui Iosif Moesiodax şi coborîndu-şi privirile în ea şi nepăsîndu-i de noi.

De-abia spre sfîrşitul anului, atunci cînd aşteptarea începuse să se sfîrşească, în frigul acelei ierni ne va spune că în nici un caz nu era vorba despre dispreţ. Era numai preocupat de cererea pe care o făcuse către domnie pentru un post de profesor de aritmetică, geografie şi astronomie la şcoala de la „Sfîntul Iosif", că dacă să facă sau nu cererea asta, şi cum pînă la urmă, nemaipăsîndu-i de ce avea să se întîmple, făcuse cererea, şi că de asta era atît de preocupat şi nicidecum din pricina prostiei şi fricii noastre şi chiar a lui. Ca şi cum preocuparea pentru altceva decît întîmplările noastre, păienjenişul acela de întîmplări, ar fi însemnat dragoste şi înţelegere, iar nu dispreţ. Şi iar din cartea *Apologia*, numele unor „preanobili bărbaţi", următoarele:

„Preacinstitul domn Nicolae Dimitrios din Pelagonia, numită Bitolia.

Preacinstitul domn Constantin Hagi Ioan din Siatista.

Preacinstitul domn Themelis Hristu din Arghirocastron.

Preacinstitul domn Dimitrios Mammaros din Macrinitza Zagorei.

Preacinstitul domn Eustratios Petrokokkinos din Hios.

Preacinstitul domn Mihail Vretas Zupan din Moscopole”.

Şi alţii, şi alţii, douăzeci şi cinci la număr, precum şi cuvintele:

„Cea dintîi acuzaţie care mi s-a adus a fost, aşadar, aceea că lecţiile mele au fost nişte lecţii de băcan...”.

Ştiind că peste o vreme, în iarnă de-abia, într-o seară, va trebui să ne spună de dorinţa lui de a deveni dascăl la vreo şcoală, cea de la Colţia sau, de ce nu?, cea de la „Sfîntul Sava”, dascăl de aritmetică, geometrie şi astronomie, precum şi de scrisoarea pe care o scrisese în acest sens, cuvintele pe care ni le citise stînd ca dovadă pentru această dorinţă, ştiind toate acestea şi atunci vîrîndu-ne sub nas textele din *Apologie* şi desenul acela frumos al unei stele-de-mare:

— Fiindcă, ne va spune, nu ştiam încă pentru ce să mă hotărăsc, pentru botanică şi zoologie sau pentru astronomie.

Aşa că pînă şi desenul acela nenorocit a căpătat un sens în demonstraţia lui, dar nereuşind să ne convingă, fiindcă boier Lăpai a spus:

— Dacă îţi poţi închipui că pofta şi lăcomia de a mînca un pumn de cireşe într-o vară de înfrîngere şi laşitate ne pot convinge de altceva decît chiar de poftă şi lăcomie, ne consideri nişte proşti. Şi nici măcar nu credem că ştii ce e aia o stea-de-mare, a mai spus boier Lăpai de sub blana lui, înfofolit cum era.

Piticul era pregătit şi pentru asta şi, luînd o carte la întîmplare, a deschis-o la fel şi punîndu-mi-o sub nas şi cuvintele: „*Les asteries ou étoiles-de-*

mer ont...” şi privindu-ne sfidător şi batjocoritor prin aburii acelei camere, prin miasmele ei.

Numai că, în vara aceea, anul 1817, întîi şi întîi a fost zîmbetul Piticului batjocoritor, vrînd parcă să ne dovedească nouă, şi chiar şi lui, că înţelegerea, precum şi judecata acestei înţelegeri, poate fi de două feluri, înţelegerea noastră, a mea şi a lui boier Lăpai zîmbind blajin prin aerul călduţ al acelei veri, adică prostia şi frica dîndu-şi mîna şi aşa unite judecînd faptele, precum şi înţelegerea lui, a Piticului, justă, şi poate de aceea batjocoritoare. Jucîndu-se cu noi, şi o vară întreagă nefăcînd altceva decît să-şi pregătească puţinele cuvinte din iarnă despre cheful de a fi dascăl la vreo şcoală şi, mai precis, despre cheful secret de a părăsi treimea ciudată pe care o formaserăm. Numai că, sub strînsura aceea de vorbe şi fapte, dorinţa lui de a ne părăsi s-a văzut şi mai clar şi, în iarnă, atunci cînd am înţeles totul, am înţeles mai întîi că vrea să plece, dar ştiind că aşa ceva nu se poate. Ştiind asta mai bine decît orice pe lume, că Piticul nu va pleca, şi putînd de aceea să-i rîdem în nas pe măsură ce vorbele şi argumentele lui demonstrau tocmai contrariul. Şi, rîzîndu-i în nas, rîsul ăsta l-a înfuriat pe Pitic, şi atunci, drept argument suprem, a scos scrisoarea prin care el, Domnul Frate, Piticul, era numit profesor de aritmetică, geometrie şi astronomie la şcoala de la „Sfîntul Sava”.

— Fiindcă, pînă la urmă, am renunţat la botanică în favoarea astronomiei.

Şi chiar atunci, în timpul cuvintelor ăstora şi al scrisorii acesteia, pe care o flutura pe sub nasurile noastre şi ochii noştri drept argument suprem al hotărîrii de a ne părăsi, tocmai atunci boier Lăpai, despre care crezusem că nu ştie decît să surîdă blajin, şi nici de asta nu eram sigur, fiindcă mai toată vremea era mohorît ca vreo apă de şes, boier Lăpai s-a ridicat în capul oaselor de pe laviţa pe care zăcea şi a izbucnit într-un hohot nebun de rîs.

Şi rîzînd, şi mişcîndu-se agil prin cameră, îndreptîndu-se către fratele său, Piticul, şi oprindu-se în faţa lui şi rîzînd în continuare, după ce a terminat de rîs, în secunda următoare, a făcut ceva la care nu mă aşteptam, dar nu numai eu, nici Piticul şi nici chiar el, boier Lăpai, s-a aplecat şi, grav ca de obicei şi mohorît, şi-a sărutat fratele pe frunte.

Şi atunci Piticul a surîs şi el şi, după ce a surîs, a zîmbit batjocoritor şi de-abia la urmă de tot buzele mele s-au întins ca un fir subţire de aţă şi, dezvelindu-mi vîrfurile dinţilor puţin umezi şi strălucitori, surîsul meu s-a adăugat la al lor. Fără să ne mai dea atenţie, somnoros parcă, boier Lăpai s-a întors la patul lui, laviţa aceea, şi, după ce s-a înfofolit din nou cu blana care-i ţinea loc de învelitoare, a închis ochii şi nu ne-a mai văzut. A auzit însă fîşîitul pe care îl făcea hîrtia scrisorii pe care Piticul, îndemînatic, dar nehotărît, o rupea în fîşii subţiri şi lungi şi ostentativ.

Şi după ce fîşiile acelea de scrisoare s-au aşternut la picioarele lui, sculîndu-se, le-a vînturat prin cameră, netrebuincioase, le-a călcat cu tălpile lui mici şi, luînd vinul şi turnînd în pahare, ne-a poftit să bem. Toţi trei în picioare, şi eu deja mai înalt cu un cap decît Piticul, şi boier Lăpai mai înalt cu un cap decît mine, aşezaţi în mărimile acestea şi cu paharele în mînă, am băut.

În vara anului 1817, vara aceea goală şi tristă, mă mutasem la moşia lui boier Lăpai. Într-o zi, hotărîndu-mă brusc, în dimineaţa zilei de 17 iunie, o dimineaţă senină şi răcoroasă, am plecat. Însă înainte să plec, dar nu cu mult înainte, după ce-mi strînsesem cîteva lucruri într-o boccea, ca un ţigan, nespălat şi cu privirea adormită, am bătut la uşa mamei mele. Şi mama:

— Intră, Tache!

Ştiind că în spatele uşii, bătînd în lemnul ei de stejar şi negru de vreme, sînt eu, fiul ei, Tache. Intrînd, întîi mă lovi lumina, alta decît în faţa uşii,

şi imaginea mamei, stînd trează în mijlocul patului, cu un pupitru de lemn vopsit în culoarea numită acaju în faţă şi dîndu-şi în cărţi.

— Ce e? a întrebat ridicîndu-şi puţin ochii şi privindu-mă fără nici o noimă.

Cu toate că ştie ce e, o ştia încă dinainte să bat la uşă, de multă vreme, trebuia numai să bat la uşa ei într-o dimineaţă oarecare ca să ştie că e chiar aşa. Şi plecîndu-şi privirea şi făcîndu-şi în continuare pasienţa, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic demn de luat în seamă şi despre care ea să nu fi ştiut şi altădată. M-am aşezat pe un scaun în razele unui soare molcuţ şi stingher pătrunzînd prin ferestre, în fîşia de lumină pe care o făcea acest soare. Şi stînd aşa în lumina aceea de biserică şi uitîndu-mă drept înainte, în peretele din faţa mea, puţin adormit şi hotărît, ca şi cum ai putea avea vreun folos deosebit de la aşteptare, altul decît folosul pe care îl ai oricum. Şi după o vreme, atunci cînd am crezut că privirea mea somnoroasă s-a limpezit puţin, m-am sculat şi, mai tîrziu, peste ani, citind cuvintele lui Francesco Guicciardini, aceste cuvinte: „Greşeşte cel care crede că pricinile lăsate de lege la chibzuinţa judecătorului sînt lăsate la bunul lui plac, căci prin aceasta nu i s-a dat puterea să facă ce vrea”, mi-am amintit de camera aceea a mamei şi de privirea ei indiferentă, ca şi cum ea ar fi fost o lege, iar eu un împricinat sau poate chiar aşa şi era. Şi păşind prin lipsa privirii ei, prin golul şi dreptul pe care mi-l dădea această lipsă, lăsînd în urmă lumina care îmi poleise o vreme faţa şi mîinile, soarele acela, am ieşit. Şi iar întuneric şi umbră, strecurîndu-mă prin culoarele casei noastre, ca un hoţ, ştiind că plec, dar nu şi pentru cîtă vreme, tîrînd după mine bocceaua cu cîteva haine, am ieşit. Lumina zilei mă lovi rece şi caldă şi undeva, departe, golul albastru firav al cerului amestecîndu-se cu pămîntul. Am ocolit casa, dar tot aşa, mergînd ca un mort, şi, după o vreme, după ce am trecut de

pavilionul pe care îl construise Vaucher, tatăl meu vitreg, şi în care îşi făcea experienţele nesăbuite, vrînd să dovedească lumii că este om de ştiinţă, iar nu vreun venetic oarecare, şi pe deasupra şi criminal, după ce am depăşit acest pavilion, privind fără nici un gînd lumea şi fumul subţiratic ce se înălţa din coşul pavilionului ca un catarg, şi peste coş un băţ, şi pe băţ atîrnînd ca o zdreanţă steagul personal al lui Vaucher, steag pe care îl cususe mama cu mîna ei, plină de dragoste şi înţelegere şi admiraţie pentru stăpînul care îi cucerise inima, steag care, ori de cîte ori stăpînul lui era plecat de acasă, era coborît cu ajutorul unor frînghii de care trăgeau mai mulţi servitori urmăriţi şi îndemnaţi de Mamona cel Tînăr, cu o privire şi cu o voce plictisită, şi numai după ce era coborît, Vaucher putînd pleca liniştit de acasă, după ce toate acestea erau mai întîi lîngă mine, apoi în urma mea, mărind pasul, am început să mă depărtez.

Aşa că vara aceea, neliniştită şi plină de vise şi gînduri nesăbuite, a început o dată cu plecarea mea de acasă şi cu cuvintele Piticului, văzîndu-mă:

— Pun pariu că din coşul pavilionului lui Vaucher ieşea un fum subţiratic, prelingîndu-se pe lîngă steagul ăla ca o zdreanţă, către cer.

Necatadicsind nici măcar să se scoale sau să spună ceva care să semne cît de cît cu un bun venit, ştiind parcă, şi încercînd să ascundă că ştie, că în ziua aceea şi la ora aceea aveam să apar tîrînd după mine bocceaua cu haine şi cerîndu-le azil. Şi chiar ştia. Şi boier Lăpai venind şi spunînd:

— Bine ai venit, Tache!

Şi eu spunînd că aş vrea să stau o vreme la ei, nu mai multă sau mai puţină decît stai la cineva după ce ai plecat definitiv de acasă, dar poate că nici nu era o plecare definitivă, aşa că „o vreme” părea destul de corect spus. Şi boier Lăpai:

— Poţi să stai oricît ai chef, Tache!

Şi Piticul spunînd că oricît de mult chef am avea să stăm, într-o zi, după ce o să stăm un an, să zicem, tot va trebui să facem ceva. Şi eu:

— Anul pe care trebuie să-l stăm nu numai că n-a trecut încă, dar de abia a început, aşa că nu are rost să ne gîndim încă la ce o să facem.

Raze subţiri ca nişte ace pătrundeau prin şindrila spartă pe alocuri a chioşcului de vară în care stăteam şi spuneam cuvintele astea, eu, proaspătul venit alături de ei, cu toate că mereu locul meu fusese chiar acesta, trebuia numai să mă aşez pe scaunul de răchită din chioşc, să-i simt împletitura cu fundul pentru ca totul să pară chiar aşa, şi, privindu-ne vreun ochi străin, să fie sigur că e chiar aşa, că unirea noastră este perfectă şi dintotdeauna.

Şi stînd, şi eu spunînd că nu trebuie să ne batem capul cu ce o să facem după ce va trece anul de aşteptare şi îndoială, oboseala şi ţîfna din mine răbufnind prin cuvintele astea, eu, proaspătul sosit pe capul lor, şi nu trecuse nici măcar o jumătate de oră de cînd, încetinindu-mi mersul, mişcarea aceea continuă a muşchilor pentru umblat, şi la urmă de tot chiar oprindu-mă ca o maşinărie oarecare pe treptele chioşcului, şi ascultînd cuvintele Piticului despre fumul din coşul lui Vaucher, eu, după nici măcar atîta timp cît să nu mai simt în picioare furnicăturile plăcute ale odihnei, jignindu-l pe Pitic, lăsam oboseala şi ţîfna să răzbată de sub cuvintele pe care, deschizînd gura, le spusesem.

Şi Piticul lăsînd din mînă cartea aceea numită *Apologia*, închizînd-o cu o mişcare ce ar fi putut să ne dea de bănuit că deja se gîndeşte la altceva în legătură cu viaţa pe care o va duce după ce anul acela, 1817, se va sfîrşi, dar nu, noi n-am bănuit nici o clipă nimic. Şi, lăsînd cartea, întinse o mînă şi, apucînd hulpav cireşele, începu să mănînce. Ca numai după aceea şi după jocul cu sîmburii, dar asta, aranjarea sîmburilor se referea la gîndul lui de înstrăinare, nu aveam încă de unde să o ştiu,

numai el ştiind adevărata desfăşurare a faptelor, cel puţin un an de atunci încolo, şi terminînd să-i aranjeze, să mă întrebe cu o voce piţigăiată şi cu răceală că ce vreau să spun cu asta.

Şi eu încă simţind în picioare resturile umbletului care mă adusese pînă la ei, şi ţîfna şi nerăbdarea dîndu-şi drumul din trupul şi mintea mea istovite. Şi boier Lăpai spunînd de sub blana lui şi cu ochii închişi şi cu o voce moale, adormit parcă şi vorbind:

— Nu are rost să ne certăm!

Cuvintele lui împăciuitoare poposind o dată cu iarna peste noi.

Şi aparent fără nici un motiv, înainte cu puţin de explicaţia pe care ne-o va da, Piticul, şi de aceea nemotivat încă, a luat cartea *Apologia* şi pentru ultima dată, fiindcă mai făcuse asta de trei ori în timpul acelui an, şi deschizînd-o chiar la începutul ei, s-a învîrtit prin cameră şi, fără să citească, ştiind numele acelea pe dinafară, ca o dovadă că de multă vreme tot ce se va întîmpla îi este cunoscut, cu ochii închişi, dar cu cartea în mînă, a spus numele a cinci, ultimii, „preanobili bărbaţi", următoarele:

„Preacinstitul domn Constantin Theoharis din Constantinopole.

Preacinstitul domn Ioan Constantin Sichetines din Kastoria.

Preacinstitul domn Petru Negropontis din Hios.

Preacinstitul domn Arghir Ioan din Kastoria.

Preacinstitul domn Sterie Dimitrie Vulkov din Pind sau din Metzovo".

Şi numai atunci boier Lăpai deschizînd ochii şi privindu-ne, Piticul în picioare şi încă cu cartea în mînă, dar căutînd deja un loc unde să o aşeze, altundeva decît pînă atunci, un loc unde aşezi un

lucru netrebuincios, dar care multă vreme ţi-a fost de folos, punînd-o pînă la urmă la întîmplare, sub un maldăr de cărţi, după ce făcu aceasta, aşteptîndu-l să termine, boier Lăpai a deschis gura şi a spus:

— Adică vrei să spui că ai de gînd să pleci?

Fiindcă, în momentul acela am gîndit ca şi el, dacă atîţia bărbaţi preanobili sînt pe lumea asta şi dacă îi şi ştii, nu pe toţi, dar douăzeci şi cinci dintre ei fiind prea destui pentru un singur om, atunci îţi poţi începe viaţa într-o mie de feluri noi, din nou şi altfel decît stînd alături de un copil şi de un bătrîn îndrăgostit de mama acelui copil, spunînd toate astea, şi în timp ce le spunea, eu rostind în gînd, la fel ca şi el, chiar cuvintele astea. Şi Piticul:

— Da, chiar asta vreau să fac!

Anul 1817 a trecut în sporovăiala şi frica noastră, şi gîndul batjocoritor al Piticului de a ne părăsi umplînd la un loc vara şi toamna şi iarna acelui an. Numai că Piticul, în timp ce-şi pregătea plecarea, necrezînd nici o clipă în ea şi în dorinţa de a fi dascăl la vreo şcoală, indiferent ce şcoală s-ar fi arătat doritoare de el, în timpul acesta ne pregătea şi o altă surpriză, cea care avea să ne dovedească pînă la urmă că nu s-a gîndit niciodată să plece, fără să se gîndească în acelaşi timp să stea. Ar fi trebuit să ştim de asta, aşa cum ar fi trebuit să ştim şi de dorinţa de a pleca. Şi poate că boier Lăpai ştia. Fiindcă atunci cînd, sosind pe capul lor, spre sfîrşitul unei dimineţi de vară, transpirat şi ţîfnos şi înfricoşat, Piticul uitîndu-se la mine, în loc de bun venit sau altceva care să semene cu un bun venit, a spus despre fumul din coşul lui Vaucher, care tocmai începuse să iasă, şi boier Lăpai, venind din casă, a putut auzi ultimele cuvinte:

— ...prelingîndu-se pe lîngă steagul ăla ca o zdreanţă, către cer.

Şi înţelegînd despre ce e vorba, a întrebat?

— Da’ de unde ştii tu că fumul iese tocmai azi şi nu ieri sau mîine?

Şi numai după aceea:

— Bine ai venit, Tache!

Şi pe urmă vorbind eu, spunînd că aş vrea să stau o vreme la ei, nu ştiu încă dacă vremea de stat va fi foarte scurtă sau foarte lungă, asta o vom afla la sfîrşitul statului.

Şi boier Lăpai părînd că a uitat ce l-a întrebat pe Pitic şi spunînd:

— Poţi să stai oricît ai chef, Tache!

Şi apoi, vara începînd de-adevăratelea, aşa cum ai porni vreo maşinărie, şi din maşinăria aia, din roţile şi arcurile şi fiarele ei depănîndu-se alene un anotimp de frică şi de sporovăială şi de nelinişte.

Aşa că Piticul, după ce un an întreg adunase dovezi în favoarea gîndului de a pleca, după ce a rupt scrisoarea prin care i se oferea un post de dascăl la şcoala de la „Sfîntul Sava”, după ce a rupt scrisoarea asta şi fîşiile i s-au aşternut la picioare, în timp ce se mişca prin cameră şi împrăştiind fîşiile acelea de hîrtie, a spus:

— Bine, şi de acum încolo ce-o să facem?

Dar ştiind bine ce o să facem, aşa cum a ştiut şi pînă atunci, timp de aproape un an, adunarea dovezilor, pentru ca la sfîrşit să ne poată arăta o scrisoare, pe care, prefăcîndu-se nehotărît să o rupă sau nu, să o rupă şi apoi să spună:

— Bine, şi de acum încolo ce-o să facem?

Dar ştiind bine ce o să facem şi, ca să ne arate încă o dată că ştie, după s-a mişcat prin cameră, s-a oprit în dreptul carafei cu vin şi, privind-o, a spus:

— Sigur că da, întîi şi întîi o să bem!

Şi chiar bînd şi noi, nu ca să-i facem pe poftă, ci fiindcă altceva chiar nu aveam ce face. Adică bînd şi aşteptînd să se termine anul de-adevăratelea şi de tot. Iar boier Lăpai, după ce am băut, ştiind poate toate acestea la fel ca şi Piticul, şi spunînd:

— Numai că, în afară de faptul că un an întreg sau aproape un an te-ai prefăcut că vrei să pleci şi

împuindu-ne capul cu numele acelor bărbaţi, în afară de asta şi de toate acelea pe care le-ai făcut, lecţiile de geometrie cu Tache şi de geografie, precum şi cartea pe care, *Apologia*, ne-ai tot pus-o sub nas, tot timpul anului ăsta ai mai făcut ceva care era împotriva hotărîrii tale de a pleca şi mult mai ascunsă decît dorinţa dintîi.

— Da, spuse Piticul, am mai făcut ceva! şi punînd paharul pe măsuţa de lîngă el, se întoarse şi, mergînd prin cameră aidoma ca prima dată, numai că în sens invers, fîşiile acelea de hîrtie care fuseseră o scrisoare se adunaseră la picioarele lui, şezînd acum şi privindu-ne ca şi cum nimic, băutul vinului şi vorbele lui şi mersul înainte şi înapoi al Piticului prin cameră, toate astea, nu s-ar fi întîmplat. Da, spuse Piticul, am mai făcut ceva!

Şi atunci, cuvintele lui despre fumul din coşul pavilionului lui Vaucher prelingîndu-se către cer în dimineaţa în care mă hotărîsem să plec de acasă, numai atunci, cuvintele astea au căpătat un înţeles clar în mintea mea. Dar nu atît de clar pe cît era în capul Piticului şi pe urmă în capul lui boier Lăpai. Cu toate că eu ştiam cel mai bine cum se prelingea fumul, scurgîndu-se în rotocoale şerpuitoare pe lîngă băţul steagului înfipt în acoperiş, ca o emblemă nătîngă, amintind de Esculap şi de farmaceutică.

— Dacă te-ai fi uitat atent, spuse Piticul şezînd, nereuşind să umple nici a patra parte dintr-un scaun cu spătar drept şi înalt, rezemîndu-şi obosit capul uriaş de spătarul scaunului ca un zid, dacă aveai atîta timp şi dacă ştiai dinainte cum arată o atare emblemă, după o vreme de uitătură, trebuia să-ţi vină în cap, neguros, cuvîntul care numeşte un esculap: Esculap.

— Adică vreţi să spuneţi, spuse boier Lăpai încă cu paharul în mînă, pe jumătate plin şi privind în plinul acela jumătate ca într-un ochi al vreunui ciclop, şi el ca vreun Ulise, întocmai aşa, adică vreţi să spuneţi că atunci cînd Vaucher şi-a

construit pavilionul s-a gîndit, şi după ce l-a construit a şi făcut-o, adică a aşezat băţul cu steagul în aşa fel, la o depărtare anume de coş şi într-o anumită poziţie, a calculat toate astea, ca atunci cînd cineva ar trece pe lîngă pavilion, orice nătărău care a auzit de Esculap, şi i-a văzut şi emblema, să poată vedea după o vreme chiar această emblemă, şi după ce o vede să ştie că înăuntru e unu', în pavilion adică, un Vaucher care s-a gîndit la toate astea.

— Nu! spuse Piticul.

— Da, chiar asta vrem să spunem! am spus eu.

Şi boier Lăpai sorbind cu buzele ţuguiate din pahar, încă în picioare, aşa cum ai sorbi dintr-o baltă plină cu mătasea-broaştei, şi chiar cu broaşte, şi nu numai atît, la marginea bălţii ăleia fiind şi vreun hoit, vreun animal domestic şi putrezind alene, şi tocmai de aceea şi mai scîrbos, avînd aerul că bea din apa aceea stătută şi puturoasă, a spus:

— Adică noi sîntem atît de proşti şi Vaucher atît deştept?

— Da! am spus eu văzîndu-l cum bea fascinat şi poate de aceea un pic neatent, dar ştiind că spun da şi că acest da se referă la prostia noastră, precum şi la oarecarea deşteptăciune a duşmanului nostru de moarte, Vaucher, şi poate chiar şi a lui Mamona cel Tînăr, cu toate că nu ştiam încă ce contribuţie ar fi putut avea Mamona la aşezarea unui băţ pe un acoperiş.

— Nu! a spus Piticul uitîndu-se la mine uşor scîrbit şi lăsîndu-se tăcerea peste noi după acest „nu", fiecare gîndindu-se la cît de „nu" o fi într-adevăr şi dacă nu e un „nu" complet, cît o fi de „da".

Şi după o vreme, atunci cînd boier Lăpai era iar în pat, înfofolit în blănuri şi cu paharul golit aşezat lîngă el, cu o picătură numai din amestecul acela scîrbos şi rubiniu, pe marginea de sus şi din afară a

paharului, şi încercînd să se scurgă spre duşumea, atunci Piticul a spus din nou:

— Nu! şi sculîndu-se şi turnîndu-şi vin în pahar şi bînd.

Cînd a terminat de băut, picătura aceea de pe buza paharului lui boier Lăpai ajunse pe duşumea şi se lăbărţă într-o mică pată şi absorbind razele luminii lumînărilor aflate prin cameră.

— Erau şase lumînări, va spune mai tîrziu boier Lăpai, formînd un păienjeniş de raze şi adunîndu-se în pata de vin de lîngă piciorul patului.

Dar asta era în timpul zugrăvitului şi ştiind deja ce avem de făcut, şi nu numai atît, ştiind şi tot ce se va întîmpla după ce vom termina cu zugrăvitul şi cu ospăţul.

— Nu! spuse Piticul şi mişcîndu-se prin păienjenişul de raze şi chiar una dintre ele străpungîndu-l ca o suliţă subţire prin piept, pentru ca apoi, ieşindu-i prin partea cealaltă, să se adune împreună cu celelalte raze în pata aceea de vin.

— Nu! spuse, fiindcă gîndul unui esculap oarecare a fost numai în capul nostru întîi şi întîi, gîndindu-ne la cum poate să arate un băţ cu fumul încolăcit pe el şi şerpuind alene către cer, dar nu şi în al lor, al lui Mamona şi al lui Vaucher. Fiindcă Mamona, cînd mi-a povestit de steag şi de fum, nu s-a gîndit nici o clipă la Esculap, şi cu atît mai puţin la vreun farmacist sau vreun doctor aşezat sub acoperiş şi sub băţul şi sub steagul ăla, spuse.

Şi, spunînd acestea, cuvintele despre alianţa secretă dintre el şi Mamona, numai atunci am ştiut că anul de aşteptare şi îndoială se apropie de sfîrşit, dacă nu era chiar sfîrşit.

— Numai că nu e vorba de vreo alianţă, spuse Piticul, uitîndu-se în gol, şi chiar după aceea păşind prin golul uităturii lui, şi întors cu spatele la noi, la mine şi la boier Lăpai, teatral şi obosit.

Şi în continuare:

— Nu e vorba de o alianţă, fiindcă de fiecare dată cînd mi-a spus ceva despre Vaucher, i-am

plătit atît cît ne înţeleseserăm, un galben de fiecare dată, şi la fiecare a treia oară cîte cinci galbeni drept încurajare, cu toate că asta, încurajarea, nu intra în contractul dintre noi.

— Adică vrei să spui, spuse boier Lăpai, că aproape un an, în vreme ce ne împuiai capul cu numele acelor bărbaţi preanobili, tot timpul ăsta şi în acelaşi timp, îi plăteai cîte un galben lui Mamona, şi el în locul galbenului îţi spunea despre Vaucher şi despre ce face el în timpul ăsta?

Întorcîndu-se cu faţa la noi, Piticul spuse:

— Da, chiar asta vreau să spun!

Şi ieşind şi trîntind uşa în urma lui, ca un adaos la cuvintele lui şi ca un final la anul care tocmai trecuse.

Rămaşi singuri printre razele întretăindu-se ale lumînărilor din odaie, boier Lăpai zîmbind somnolent şi în urma zîmbetului, cuvintele:

— Am ştiut de fapt toate astea!

Şi eu tăcînd şi gîndindu-mă: „Ar fi trebuit să ştiu de fapt toate astea!”.

Aşa că anul acela, 1817, s-a sfîrşit într-o seară tîrzie şi oarecare de pe la mijlocul iernii, eram în luna ianuarie atunci cînd Piticul, după ce a spus: „Da, chiar asta vreau să spun!”, a ieşit, trîntind uşa în urma lui, şi din curentul de aer iscat de trîntire, fîşiile scrisorii pe care o rupsese s-au ridicat o clipă în aer şi în mijlocul camerei, desenînd literele şi apoi cuvintele poruncii a cincea, să nu ucidem adică.

Şi boier Lăpai:

— Numai că eu am văzut atunci altceva, tot o poruncă, a noua adică.

Şi Piticul:

rînjind şi spunînd că ne-ar trebui şi un Homer să descrie toate astea, lupta pentru o muiere, numai că din păcate Vaucher nu e un Paris de-adevăratelea, şi nici boier Lăpai vreun Menelau. Dar că Mamona cel Mic era chiar ce trebuie, şi că tocmai l-a anunţat, după ce şi-a luat galbenul, că Vaucher,

acest Paris nătărău şi flecar, a înnebunit de tot, şi ca să fie la înălţimea acestei întîmplări s-a apucat să scrie o lucrare despre digestia la păsări, dar nu la oricare fel de pasăre:

— Ci anume la găini! spuse.

Eram din nou în chioşcul acela în care petrecuserăm vara tăcînd şi flecărind şi bînd cafele şi mîncînd dulceţuri şi aşteptînd să se însereze şi chiar moţăind din cînd în cînd, şi atunci, iar, boier Lăpai cerînd cafele mici şi aromitoare, încercînd să ne alungăm somnul unui an cu lichidul acela plăcut limbii şi cerului gurii şi apoi chiar şi gîtlejului, din nou în chioşcul acela, numai că acum era primăvară şi Piticul nu mai citea din cartea *Apologia*, se prefăcea că a uitat numele acelor „preanobili bărbaţi", următoarele:

„Preacinstitul domn Gheorghe Ioan Turudza din Siatista.

Preacinstitul domn Anastasie Constantin Popas din Kastoria.

Preacinstitul domn Lazăr Mihail din Siatista.

Preacinstitul domn Dimitrios Arsenios din Agrafa.

Preacinstitul domn Dimitrios Savvas din Ioannina",

construind şi calculînd şi tăcînd şi chiar vorbind atunci cînd trebuia să ne răspundă ceva, dar în mod sigur cu gîndul numai la ocheanul pe care deja îl calculase şi îl desenase, o dihanie enormă şi inutilă făcută din tuburi şi lentile, cu care ai fi putut privi oriunde, dacă acel oriunde s-ar afla destul de departe de tuburile şi lentilele alea. Toată primăvara făcînd numai asta, şi la urmă de tot, în luna mai poate, cînd deja ne plictisiserăm să tot aşteptăm să se întîmple ceva, privindu-l cum îşi mişcă piciorul pe pedala strungului pe care îl

montase în chioşc, sub nasurile noastre, şi tot dînd din picior pe pedala aceea şi aşchiile sărind în toate părţile, talaşul acela mirosind a tanin, şi chiar o bucăţică de lemn căzînd ca un fluture efemer în cafeaua lui boier Lăpai şi tulburînd un desen oarecare făcut de caimac, numai atunci, cînd plictiseala şi ironia noastră, privindu-l, ajunseseră la maximum, atunci de-abia, oprindu-ne şi privindu-ne, a spus primele cuvinte într-adevăr cu gîndul la noi şi la ce se întîmplă.

— Mai am puţin şi termin: şi scoţînd din strung primul tub al lunetei sau ocheanului, ce-o fi fost.

Numai că mai avea de făcut şase tuburi.

Şi, nu-i aşa?, şase tuburi nu înseamnă nimic pentru un om care a făcut toată viaţa tuburi din lemn, la strung, numai că Piticul făcuse doar unul şi asta din întîmplare. Ni l-a vîrît sub nas, victorios, de parcă ar fi fost mare lucru să pui un lemn în strung, să apeşi pe pedală şi să aştepţi ca din lemnul ăla să apară chiar ce ţi-ai propus. Aşa a făcut prima oară şi, vîrîndu-ne tubul sub nas, lăsîndu-ne să ne uităm prin el ca nişte proşti, ca şi cum printr-un tub de lemn ai putea vedea lumea altfel decît o vezi pur şi simplu, şi noi crezînd că se vede altfel, întîi o frunză verde, proaspătă şi tremurînd, şi de după frunza aceea, o pată rotundă şi albastru-vesel despre care dacă ştiai, ştiai că e cerul, asta am văzut eu. Şi boier Lăpai:

— Am luat tubul şi, în lumina zilei aceleia de mai, fiindcă era lumină, nu-i aşa?, o lumină de te dureau ochii de ea, în tubul ăla era întuneric şi linişte.

Boier Lăpai luă tubul şi, punîndu-l la ochi, se uită o vreme prin el şi spunînd:

— Cînd te uiţi prin tubul ăsta, e ca şi cum ai face o gaură în întuneric şi, la capătul întunericului, atunci cînd nu te mai aştepţi deloc, vezi ceva plăcut şi albastru.

Aşa că el a văzut, la fel ca şi mine, cerul.

— Ia să văd şi eu! spuse Piticul şi luă tubul din mîinile lui boier Lăpai şi îl puse la ochi şi uitîndu-se.

Un şorţ de piele îi atîrna pe piept, prins cu două baiere, şi de pe piept, pe burtă, şi de pe burtă, pe picioare, atingînd scîndurile pline cu talaş ale duşumelei chioşcului.

Şi după ce privi lumea prin tubul acela, îl întoarse cu gaura cealaltă la ochi şi iar privi, şi după o vreme spuse:

— Prin partea asta nu se vede nimic!

Şi pe urmă, fără să-i pese de ce a spus, ca şi cum cuvintele: „Prin partea asta nu se vede nimic!" le-ar fi spus în gînd şi noi nu le-am fi auzit, puse tubul pe marginea mesei, în picioare, şi se întoarse la strung şi, apăsînd pe pedală, aşchiile prinseră să zboare în toate părţile, ca o ninsoare adormitoare.

— Cum adică? spuse boier Lăpai într-o vreme.

Şi în tăcerea asta, după cuvintele spuse de boier Lăpai, în tăcerea acelei după-amiezi venind din cer peste noi, Piticul îşi dădu seama că habar nu are să facă tuburi din lemn la strung şi că primul tub fusese numai o întîmplare fericită şi tristă, oprindu-se, aşchiile nu mai săriră în jurul nostru frumos mirositoare şi enervante, scoase din strung un lemn cu formă ciudată, amintind vag de ambiţiile Brîncoveneşti, dar nicidecum de un tub, chiar aşa a spus:

— Lemnul ăsta parcă l-a făcut Brîncoveanu, iar nu eu, şi aşezîndu-l într-un echilibru precar lîngă primul tub, cel de-adevăratelea.

— Asta e, spuse înţelept boier Lăpai, ar trebui acum să te apuci de al treilea.

Că adică el are răbdare, pînă cele şase tuburi vor fi gata, indiferent ce formă vor avea ele şi la ce ar putea fi folosite, chiar şi la o lunetă, nu are nimic împotrivă, dar vrea să le vadă odată gata, şi după ce le vede gata, să nu-i mai pese de strungărie şi de aşchiile care zboară ca nişte muşte în jurul lui. O muscă aducătoare de ploaie şi adevărată bîzîi

atunci prin aerul chioşcului şi, nepăsător, Piticul se aşează într-un fotoliu de răchită şi aşteptînd să înceapă ploaia şi începînd, culoarea aerului şi mirosul lui, mirosul acela de ierburi, şi de lumină blîndă, şi de talaş, şi de rachiu şi somnolent din chioşc, să se schimbe, şi o dată cu această schimbare, mirosul ploii năvălind peste noi, şi răcoarea şi cuvintele lui boier Lăpai:

— S-a făcut răcoare! şi aruncîndu-mi o pătură şi chiar el punîndu-şi una pe picioare, o dată cu această schimbare, în ropotul ploii, mişcîndu-se prin aerul umed, Piticul se va apuca de al treilea tub.

Toată luna mai a anului 1818, Piticul a lucrat la tuburile alea, şase, şi văzînd că nu poate şi nu ştie să le facă aşa cum doreşte, adică pur şi simplu nişte tuburi de lemn de stejar, care la sfîrşit să se îmbuce unul în altul, într-un tub uriaş în care să monteze diverse lentile, şi după ce le-ai montat să-ţi pui un ochi la unul din capete şi, ţinîndu-l închis pe celălalt, cu pleoapa căzută peste el şi tremurînd din cauza sforţării, şi la capătul celălalt al instrumentului să se aşeze cel pe care vrei să-l priveşti, şi, uitîndu-te, să-l vezi uriaş şi cu picioarele în sus, dar cu pămîntul sub picioarele alea şi cu cerul căzîndu-i din cap, văzînd că nu poate să facă toate astea, şi în primul rînd tuburile, le-a făcut totuşi, aşa cum a vrut Dumnezeu să iasă dintr-o mînă nepricepută şi dintr-un strung oarecare.

Aşa că, după o aşteptare de o lună, în plictis şi nerăbdare, tuburile au fost gata şi boier Lăpai a putut să spună:

— Acum, că sînt gata, nu ne mai rămîne decît să avem atîta răbdare cît să le montezi unul în altul şi pe urmă să montezi lentilele acelea în Tubul cel Mare.

— Da! a spus neatent Piticul şi privind fascinat la cele şapte tuburi aşezate în ordine crescătoare pe masa rotundă de răchită din chioşc sau în ordine

descrescătoare, depindea din ce parte începeai să priveşti.

Din stînga creşteau ca tuburile unei orgi, jumătate de orgă de fapt, din care nu ar fi putut ieşi decît un imn închinat Diavolului. Şi chiar aşa s-a întîmplat.

— Nu, nu s-a întîmplat aşa! am spus eu în timpul petrecerii, contrazicîndu-l pe Pitic, nu am avut de aşteptat decît foarte puţin timp pentru ca tuburile acelea să înceapă să cînte în bătaia vîntului şi călduţ, nu am aşteptat decît pînă în seara acelei zile.

Boier Lăpai se uita la mine somnoros, eram spre sfîrşitul petrecerii, şi gîndindu-se, poate, la cum a fost:

— Fiindcă tuburile alea aveau chiar forme diavoleşti şi amintind vag de o orgă, putînd să-ţi închipui că vreun diavol mic şi cu coada ridicată ca un steag printre coarne ar putea cînta la orga aceea, a spus.

Şi chiar aşa s-a întîmplat:

Piticul s-a aşezat pe un scaun şi, întinzîndu-şi picioarele obosite de atîta muncă, piciorul drept îl avea acum mai scurt, acela cu care împinsese la pedala strungului timp de o lună, şi boier Lăpai privindu-i piciorul mai scurt cu o palmă decît celălalt, spuse:

— Ar trebui să-ţi bagi piciorul ăla într-un lighean cu apă rece!

Şi un servitor aducînd un lighean de faianţă, şi Piticul punîndu-şi piciorul în lighean, şi servitorul turnînd apa care sări în stropi mari ca nişte lăcuste în jurul ligheanului.

Piticul oftă de plăcerea pe care o afla prin bălăcirea piciorului în ligheanul cu apă rece şi apoi spunînd, sau boier Lăpai spunînd:

— Întîi şi întîi s-a auzit ca un mieunat prin tuburile alea, ca şi cum ai călca o pisică din greşeală şi neştiind ce e atît de moale şi de plăcut sub talpa ta, te-ai lăsa cu toată greutatea pe

moalele ăla şi de-abia la urmă moalele şi plăcutul începînd să scoată zbierete pisiceşti şi atunci ştiind.

— Nu, nu, am spus eu, mai întîi a fost o după-amiază cu un lighean şi cu cafele şi cu admiraţia pe care nu se putea să n-o avem în faţa tuburilor aşezate frumos pe masă şi în faţa noastră.

Şi în tuburile acelea jucîndu-se vîntul, şi din ele auzindu-se ca un mieunat şi înserîndu-se. Era poate 6 iunie 1818 şi poate Piticul a avut dreptate spunînd că am aşteptat o săptămînă ca din tuburile acelea să se audă ceva, vreun cîntec şi pe măsura lor, şi tot aşteptînd şi privindu-l pe Pitic bălăbănindu-şi piciorul mai scurt în apa, acum călduţă, din lighean şi sperînd ca, din bălăbănire şi din umezeală, piciorul să se lungească atît de mult încît să fie aidoma cu celălalt şi chiar spunînd că ar mai fi o soluţie, să se apuce de lucru iar, numai că acum, cu piciorul cel lung, la strung, şi într-o lună piciorul i se va scurta pe măsura celuilalt, dar că asta îi va lua cam o palmă din înălţime şi la mărimea lui nu-şi poate permite aşa ceva.

Şi într-o seară, după o săptămînă de aşteptat, tuburile începură să cînte, din ele se deşiră un cîntec ca un mieunat şi, fericit, un diavol mic şi zburlit tot se strecură între mine şi boier Lăpai, la căldura nesuferită a coastelor noastre, şi de acolo, ca dintr-o lojă, ascultînd cîntecul, cu un rînjet fericit şi alb-strălucitor pe faţă. Şi boier Lăpai, altă dată, în timpul petrecerii:

— Tuburile alea şi cîntecul lor au adunat toţi diavolii jigăriţi din regiune pe capul nostru!

— Adică ce vrei să spui? spunînd Piticul şi ştiind că un singur diavol venise atunci să vadă şi să asculte orga.

Diavolul acela jigărit a stat între mine şi boier Lăpai, atît cît a avut chef, şi ascultînd miorlăitul acela şi chiar şi aplaudînd la sfîrşit, ca şi cum tocmai pentru el ar fi construit Piticul tuburile, ca să poată veni el într-o seară şi, strecurîndu-se între

mine şi boier Lăpai, să se scobească între dinţi şi să-şi delecteze urechile cu acel jalnic cîntec, şi după asta să plece.

Numai că tuburile erau destinate unei lunete, chiar dacă nu arătau a fi tocmai bune pentru aşa ceva, ci cine ştie pentru ce, chiar şi pentru vreo orgă diavolească, după cum a spus boier Lăpai uitîndu-se la Pitic şi prin el:

— Dacă te-ai mai chinui o lună, ai mai face şi restul de tuburi, şi atunci orga fiind întreagă, toţi diavolii din lume s-ar strînge în chioşcul ăsta să asculte şi să se scobească în dinţi şi să aplaude.

Şi diavolul mic dintre noi spunînd „da” şi pe urmă „la revedere” şi plecînd şi eu gîndindu-mă că „la revedere” înseamnă chiar la revedere, adică un salut spus la despărţire, dar nicidecum o promisiune a reîntoarcerii.

— Nu trebuie să vă bateţi capul cu asta! a spus Piticul uitîndu-se la tuburi şi la diavolul care se înălţa în aer ca un zmeu şi vîjîind şi făcînd cercuri largi întocmai ca şi el.

Şi eu spunînd:

— Dacă l-am fi legat cu o sfoară..., adică să-l legăm pe diavolul ăla mic cu o sfoară şi după asta avînd cel mai bun zmeu din regiune şi poate chiar din ţară.

Şi:

— Nu are rost să vă certaţi!

Boier Lăpai se uită cu un zîmbet blajin la mine şi dispreţuitor şi spunînd că se duce la culcare, dar nefăcînd nici un gest care să arate că are de gînd chiar să o şi facă, stînd cu noi toată noaptea şi privindu-ne cu o uitătură încăpătoare şi, sub privirea lui, Piticul şi cu mine încercînd să facem din tuburile acelea ceva care să semene cu o lunetă şi chiar mai mult, o lunetă.

Dimineaţa veni înceată şi călduţă, aşa cum vine orice dimineaţă după o noapte senină şi rece, ca şi cum într-un vas mare cu cerneală, cineva, jucîndu-se, ar pune o picătură de apă şi, neîntîmplîndu-se

nimic, ar mai pune una şi mereu, punînd picătură după picătură, şi întrebîndu-se a cîta o fi picătura aceea care va schimba deodată cerneala în apă, noaptea în zi. Dimineaţa se aşează peste noi senină şi călduţă şi albastru-pal cu un nor undeva într-o parte, ca un fluture mort în aer, şi un soare neliniştit şi veşnic şi roşu, sprijinit în privirile noastre somnoroase, se ridică peste lume. Şi cînd n-aş mai fi crezut niciodată, o lunetă strîmbă şi anapoda ieşi din mîinile noastre nedibace, ale Piticului şi ale mele.

— Dacă vrei să te uiţi undeva cu luneta asta, întîi şi întîi trebuie să te hotărăşti unde vrei să te uiţi, şi pe urmă, după ce te-ai hotărît, să întorci luneta în partea ailaltă şi, uitîndu-te printr-un capăt al ei, dacă ai noroc, poţi vedea chiar ce ai avut chef.

Cuvintele acestea nu le-a spus nimeni, dar, nu-i aşa?, ar fi putut să le spună fiecare dintre noi, eu sau boier Lăpai sau Piticul, atunci cînd luneta a fost gata şi acum stătea în faţa noastră pe trepiedul ei şi arcuită ca o sabie turcească şi la fel de mîndră şi de zveltă ca orice sabie a Imperiului.

Somnoroşi şi fericiţi, eu şi Piticul ne-am aşezat pe scaunele noastre, şi boier Lăpai numai somnoros şi comandînd cafele aromitoare şi slugile privind speriate obiectul delicat şi grosolan care ieşise din mîinile noastre.

Ne-am băut cafelele în tăcere şi contemplaţie şi o căldură arară dezmorţindu-ne trupurile, simţind ca o moleşeală somnul în vîrfurile unghiilor, şi de acolo, scurgîndu-ni-se printre degete ca prin nişte tuburi subţiri şi transparente, şi Piticul numind ceea ce avea să urmeze drept lupta dintre cafea şi somn. Aburul cald al cafelei strecurîndu-se prin porii noştri obosiţi şi lichidul ei dulce-amar; dar întîi dulce şi apoi amar, fîlfîind greoi şi foşnitor ca o pasăre uriaşă între cerul gurii şi limbă şi cald-fierbinte şi dulce-amar şi fluidă, pasărea aceea alunecînd în vintrele noastre. Şi eu gîndindu-mă:

„Chiuie atunci bucuros şi se laudă Pandoros astfel:

Iată-te-n vintre răzbit. Socot că de-acuma e gata,
N-o mai duci mult şi ce laudă mare îmi vei da cu a ta moarte!”

Stînd toţi trei în jurul lunetei şi aşteptînd ceva ce nu avea să se întîmple, cine ştie ce, şi, altă dată, Piticul numind statul şi aşteptatul din dimineaţa aceea drept lupta dintre cafea şi somn, şi eu spunînd că tot anul acela şi ce mai trecuse pe deasupra ar putea fi numit aşa, adică aşteptarea noastră nătîngă şi dispreţuitoare şi apoi spunînd ca o contemplare a gîndurilor de atunci:

„Suliţa-n spate-ntre umeri şi pieptu-i răzbate cu totul,
Cade voinicul bufnind şi zornăie arama pe dînsul”.

Şi Piticul rînjind ca un răspuns şi spunînd:

„Şi pe pîntece-n brîu pe bietu-l străpunge.
Deodată
Cade voinicul bufnind şi zornăie arama pe dînsul”.

Şi boier Lăpai, spre sfîrşitul petrecerii, după ce bău iar:

„Suliţa-n locu-i atinse la inimă pe al lui Cteatos,
Fiu Amfimah, a lui Actor nepot repezit la bătaie,
El se prăvale bufnind şi zuruie-arama pe dînsul”,

şi zîmbind şi fiind beţi şi fiind fericiţi atunci, la sfîrşitul Petrecerii.

Dar fiind totuşi în chioşc, cu soarele răsărit o palmă deasupra capetelor noastre, prin aburii acelei dimineţi şi cu luneta aceea fragilă în faţa noastră şi strîmbă, tot privind-o cu ochii mijiţi, unul dintre noi ar fi trebuit să spună că, dacă tot e gata şi aşezată pe trepiedul ei, cineva ar trebui să se uite prin ea, aşa că a spus boier Lăpai, parcă într-o doară:

— N-ai vrea tu, Tache, să te scoli, şi dacă tot te-ai sculat şi eşti în picioare, să te apleci puţin şi, punîndu-ţi un ochi la unul din capetele lunetei, să-l închizi pe celălalt şi să priveşti?

Piticul nu spuse nimic, privindu-mă numai cum mă scol, cum, fiind deja în picioare, încerc să-mi înving sughiţul nervos care mă apucase din senin şi, învingîndu-l, cum mă aplec puţin şi punînd un ochi în dreptul lentilei şi apoi nemaiştiind ce se întîmplă cu ochiul meu şi cu privirea din el coborîtă în bezna tuburilor acelora.

La început a fost întuneric şi, tot mişcîndu-mă, răsucindu-mă în jurul trepiedului şi căutînd să văd ceva, altceva decît întuneric şi linişte şi plăcut, deodată i-am văzut pe Pitic şi pe boier Lăpai la o distanţă enormă de mine şi bîndu-şi cafelele, minusculi şi leneşi şi, întinzînd mîna, mîna mea se lungi pînă la ei şi, atingîndu-l pe Pitic în dreptul umărului, acesta spuse cu scîrbă:

— Ai pus ochiul în partea ailaltă decît se pune un ochi cînd vrei să te uiţi printr-o lunetă!

M-am îndreptat de şale şi, nepăsîndu-mi de cuvintele lui, am răsucit luneta cu o mişcare dibace cu partea prin care trebuia să mă uit înspre mine şi iar aplecîndu-mă, şi închizînd celălalt ochi, am privit.

— Întîi şi întîi ai să vezi o trăsură! spuse Piticul, şi în ochiul meu se desenă o trăsură, strecurată prin

lentilele şi prin tuburile acelea, cine ştie de unde, de undeva, şi în spatele trăsurii, adînciturile pe care le lăsaseră roţile în ţărînă pînă cînd să ajungă în dreptul privirii mele. Şi Piticul: Urmele roţilor n-au nici o importanţă, decît dacă vrei cu tot dinadinsul să vezi de unde a venit trăsura, dar nici asta nu contează.

Şi holbîndu-mă cu singurul ochi pe care îl aveam deschis, stînd gata să plesnească din cauza uităturii care ieşea din el, şi Piticul:

— Şi acum o vezi pe mama ta şi pe Vaucher, şi în spatele lor cinci servitori cărînd bagajele, cufere şi cutii.

Vaucher făcu un semn cu mîna, şi toţi se opriră, numai el, păşind ţanţos şi încercînd cu piciorul scara trăsurii, arcuirea ei lină atunci cînd o încerci cu piciorul, şi apoi dispărînd înlăuntrul ei, rămînînd din el numai o mînă şi ghiulurile.

— Asta e! spuse Piticul. Ai văzut chiar ceea ce trebuia să vezi, înseamnă că luneta e bună, nu mi-am pierdut timpul de pomană cu ea.

M-am îndreptat de mijloc şi l-am privit. Parcă sprijinit de umărul lui, soarele acela rînjea la mine, globul acelui soare crescîndu-i ca o aripă din umăr, iar pe cealaltă, putînd să ţi-o închipui, nevăzută încă, aşezată între cocoaşă şi omoplat, stînd acolo şi tu numai închipuindu-ţi-o. Stînd aşa şi spunînd: „Asta e!”, ca şi cum luna care trecuse, toată luna mai a anului 1818, nu trecuse de pomană, aşa cum crezuserăm noi, eu şi boier Lăpai, dovedindu-ne asta, că atunci cînd a făcut luneta, nu a făcut o lunetă pur şi simplu, ca vreun orişicine, ci, făcînd-o, a pus în ea şi ceea ce era de văzut, pentru ca totul să fie rotund şi perfect.

— Nu-ţi mai bate joc! spuse boier Lăpai din scaunul lui şi înfofolit cu o pătură şi privind.

M-am aşezat şi am aşteptat. Stînd şi aşteptînd ca imaginile acelea să se scurgă din lunetă, să iasă din ea vii şi adevărate de astă dată, scurgîndu-se ca vreo apă pe un burlan la picioarele noastre şi noi

privind balta care se face, şi în ea colcăind fiinţele şi întîmplările pe care Piticul, construind luneta, le pusese în ea. Adică pe Vaucher, tatăl meu vitreg acum, după ce atîta vreme îmi fusese guvernor, şi pe mama mea şi plecarea lor şi trăsura şi caii şi urmele roţilor trăsurii în ţărîna umedă de roua acelei dimineţi, toate astea dispărînd şi în locul lor apărînd Mamona cel Tînăr şi rînjind, făcîndu-ne semn cu mîna că putem veni. O rază de soare luci strîmb, reflectată de una din multele alămuri cu care Piticul împodobise luneta, lumină faţa lui boier Lăpai şi trezindu-l din somnolenţa lui, acesta spuse:

— Ar trebui să ne pregătim!

— Da! spuse Piticul, şi bucuria acestui „da” ne trezi de-a binelea.

Piticul începu să se mişte dezordonat şi vesel, după ce mai bine de un an tăcuse şi rînjise şi gîndindu-se, ştiind acum că tot ce se gîndise în timpul acela, gîndurile lui despre ce se va întîmpla iată că acum se adeveresc, nesiguranţa lui, atît de mascată şi atît de mult timp, ieşea acum la iveală, chiar dacă nesiguranţa şi îndoiala se prefăcuseră, deodată, în certitudine, chiar şi sub acest nume, tot nesiguranţă şi îndoială se chemau.

Am rîs.

Şi boier Lăpai rîzînd şi el, altfel decît mine, fiindcă, nu-i aşa?, doi oameni nu pot rîde la fel, un băiat tînăr şi un boier bătrîn, boier Lăpai adică. Piticul se uită la noi aşa cum te uiţi în adîncul unei ape, dar ştiind că apa nu e adîncă, părîndu-ţi-se însă aşa. Ne privi cu mirare şi, deodată izbucnind şi el în rîs, dezvelindu-şi dinţii urîţi, Piticul rîse şi el. Am rîs părînd că am uitat tot ce se întîmplase, anul şi luna care tocmai trecuseră, dar am rîs şi fiindcă, iată!, Piticul se dovedise un Pitic adevărat, care a ştiut că tot ce se va întîmpla se va întîmpla aşa cum ştia el.

Un nor se strecură între soare şi Pitic şi un întuneric puţin se făcu, la fel ca atunci cînd,

noaptea, hotărîndu-te să te culci, sufli în lumînare, şi între suflat şi stins, în puţinul acela timp, se face întuneric, dar nu acela pe care îl aştepţi ca să te poţi culca. Ridicîndu-se, boier Lăpai spuse:

— Ar trebui să ne pregătim!

— Da! spuse Piticul fără să se mişte, numai buzele depărtîndu-i-se puţin şi lăsînd să iasă acel „da" indiferent.

Şi ca o urmare a tot ce se întîmplase, a dovedirii că ştie ce se va întîmpla, şi că, ştiind aceasta, nu se poate să nu ştie şi mai departe, nemişcat, Piticul spuse:

— Totul este pregătit!

Adevărul e că Piticul, atunci cînd noi credeam, eu şi cu boier Lăpai, că stăm şi aşteptăm şi aşteptînd nu se poate întîmpla nimic altceva decît statul şi aşteptatul, toată vremea asta, Piticul, din sforţarea pe care ţi-o cere ştiutul, dar prefăcîndu-se că stă şi aşteaptă cu noi, toată vremea asta a acţionat. Fiindcă, nu peste mult timp de la cuvintele: „Totul este pregătit!", ne-a şi dovedit aceasta. Aşa că nu ne-a rămas decît să ne scuturăm de somnul din noi şi, încălecînd, să pornim către moşia mea. Între mine şi boier Lăpai, călărind alene şi nepăsător, călărea Piticul. Şi din mersul calului şi din cauza acestui mers, cele trei bidinele uriaşe, prinse la oblîncul şeii, se ciocneau una de alta, scoţînd un zgomot ciudat şi anapoda. Şi în urma noastră, ca o umbră, înfigîndu-şi adînc roţile în pămînt, se rostogolea o căruţă plină cu var nestins.

Drumul între moşia lui boier Lăpai şi moşia Mălura e un drum obişnuit de ţară, şi dacă e vară şi n-a plouat de oarecare vreme, e pur şi simplu un drum prăfuit şi plicticos. Mergînd călare, nu-ţi poate lua mai mult de o oră de mers prin soare, şi durîndu-te ochii de lumina lui şi praful intrîndu-ţi în nări o dată cu aerul înăbuşitor. Ca vreo caravană sultană şi leneşă, trufaşi şi mîndri, făcurăm drumul în patru ore şi o dată cu soarele urcînd spre

amiază. Am mers mai încet decît s-ar fi cuvenit s-o facem, atît de încet încît, dacă cineva ne-ar fi privit de departe, după ce s-ar fi plictisit de atîta privit şi întorcînd capul, ar fi putut spune fără să greşească prea tare că mai mult am stat decît am mers.

Şi totuşi, mai mult am mers, fiindcă pînă la urmă am ajuns în faţa casei mele, albă şi dărăpănată, dar mai întîi am trecut pe lîngă pavilionul construit de Vaucher şi, privindu-l, privind nepăsători la băţul înfipt în acoperiş şi de pe care steagul fusese coborît, văzînd aceasta, Piticul, din mersul şi statul nostru, a scos de undeva, împăturit frumos ca o batistă, un steag, s-a şters cu el pe faţă de transpiraţie şi apoi, desfăşurîndu-l, ni l-a arătat. Era un steag, mai bine zis o cîrpă ca un makat alb, pe care desenase un triunghi cu pensula şi cu tuş negru, şi a spus:

— Sper că vă place!

şi apoi, mototolindu-l, l-a vîrît în tolba de la oblîncul şeii şi în partea cealaltă decît eram eu, înspre boier Lăpai, aşa că el a văzut mai bine ce a făcut Piticul cu steagul după ce l-a mototolit.

Şi numai după ce am descălecat, eram deja în faţa casei şi, privind-o, şi aşteptînd ca şi Piticul să-şi proptească scăriţa şi să coboare de pe cal, atunci boier Lăpai, cu soarele căzîndu-i drept în creştetul capului, a spus:

— Nu ne plac steagurile!

şi Piticul fiind deja pe prima treaptă a scăriţei, cea de sus, oprindu-se acolo:

— Bine! adică bine şi începînd să coboare.

Casa ne întîmpină albă şi dărăpănată, şi în aerul fierbinte al amiezii părînd şi mai albă şi mai dărăpănată decît era de fapt. Ajutîndu-l pe Pitic să coboare, eram acum toţi trei privind cum imaginea casei mele se vălurea în aerul acela fierbinte, alene, ca vreo femeie mişcîndu-şi şoldurile şi depărtîndu-se. Şi, apropiindu-ne, urcînd cele cîteva trepte tocite, la capătul drumului ne întîmpină uşa, şi în dreptul nasului nostru, un lacăt uriaş şi

ruginit, atîrnînd între două belciuge ţigăneşti. Păşind dintre noi, Piticul se opri la o palmă de lacăt şi, băgîndu-şi un deget prin gaura în care, de obicei, se vîră o cheie, stînd o vreme aşa şi neîntîmplîndu-se nimic, enervat, îşi vîrî mîna pînă la cot în lacăt şi, cotrobăind prin el, deodată lacătul se desfăcu.

— Asta e! spuse Piticul şi, scoţîndu-şi mîna, în timp ce se ştergea de unsoare pe cracul pantalonului, prin gaura cheii începură să curgă maţele de oţel ale lacătului, poposind la picioarele noastre şi netrebuincioase. Fiindcă, ne va spune Piticul în timpul petrecerii, totdeauna un lacăt va fi învins de o cheie, nu trebuie să ştii prea multe ca să ştii asta, şi, nu-i aşa?, eu aveam cheia!, şi arătîndu-ne o cheie uriaşă care ar fi trebuit să deschidă lacătul acela.

Şi boier Lăpai, broboane mari de sudoare curgîndu-i de pe frunte, în căldura acelei amiezi, precum şi mai tîrziu, în căldura beţiei noastre, spunînd:

— N-aş fi crezut niciodată că, vîrîndu-ţi mîna într-un lacăt, numai din vîrît şi din cotrobăit, lacătul se va deschide.

Păşind, boier Lăpai împinse uşa, şi o fîşie de întuneric şi rece şi umed, izul stătut al unei case nefolosite, ne izbi. Întuneric şi linişte, stricînd tăcerea, păşirăm.

Şi lumina acelei amiezi de iunie gîlgîind în urma noastră, şi Piticul, întorcîndu-se, închise uşa, şi prin lumina care intrase deja, scăldîndu-ne picioarele în ea, înaintarăm.

— Pe aici! am spus eu şi buimac.

— Numai că acolo unde am nimerit întîi şi întîi, va spune boier Lăpai, împinşi şi mînaţi de tine, şi ştiind că despre mine vorbeşte, a fost bucătăria.

— Da, dar mai întîi au fost multe culoare scăldate în lumina fosforescentă care se scurgea pe lîngă picioarele noastre, am spus eu.

— Nu! spuse Piticul, golindu-şi paharul. Întîi a fost o uşă şi pe urmă un lacăt şi soarele vărsînd fierbinte şi uscat deasupra capetelor noastre, şi mai într-o parte, dacă te uitai, era căruţa cu var, bulgării aceia de var, umezi şi reci şi albi.

Boier Lăpai înghiţi ce avea în gură, şi apoi, tacticos, luă o scobitoare şi şi-o înfipse între doi dinţi şi ascultîndu-ne. Şi vorbind şi scobitoarea aceea mişcîndu-se în sus şi în jos în dinţii lui, ca bagheta vreunui dirijor, şi spunînd:

Şi eu privind fascinat cum se scurg cuvintele pe lîngă băţul acela numit scobitoare înfipt între dinţii lui.

— Numai că pînă la urmă am nimerit în bucătărie, printre mirosurile sleite, şi, adulmecînd, Piticul a găsit o bucată de slănină rîncedă aruncată într-un colţ şi roasă de gîndaci, şi uitîndu-se la ea, a putut spune.

Nimerirăm în bucătărie şi un miros de ceva prăjit, de altădată, şi greţos ne izbi, curmîndu-ne umblatul anapoda. Era o linişte plăcută şi dătătoare de gînduri nechibzuite şi doar foşnetul gîndacilor stricînd liniştea şi mersul nostru.

Învîrtindu-se cu ochii holbaţi şi cercetînd mirosurile, Piticul găsi pînă la urmă o bucată de slănină rîncedă şi, uitîndu-se la ea, a putut spune:

— Cred că mi-e foame! spuse boier Lăpai şi scobitoarea îşi opri mişcarea.

— Cred că mi-e foame! spuse Piticul.

Şi uitîndu-se la slănină cu dezgust şi lăcomie şi noi uitîndu-ne la Pitic numai cu dezgust, văzîndu-l cum taie slănina în felii subţiri şi albe ca nişte petale de trandafir, şi îmbiindu-ne, şi noi refuzînd, dar stînd în jurul lui şi aşteptînd răbdători să termine cu tăiatul şi apoi cu mîncatul. Şi pînă la urmă luînd şi eu o felie din grăsimea aceea rîncedă şi vîrînd-o în gură şi mestecînd parcă în golul pe care îl lasă un gust greţos şi chiar şi boier Lăpai făcînd aceasta.

— Numai că, după ce cocoloşul de grăsime mi-a alunecat pe gît, spuse boier Lăpai, numai atunci am putut şti că gustul ăla scîrbos şi umed n-o să-l pot înghiţi niciodată, oricîte eforturi aş face pentru asta.

Piticul rîse şi bău cu poftă şi gîlgîind, lăsînd pete mari, unsuroase, pe pahar, spunînd: în timp ce rupea aripa fragedă a unei potîrnichi, molfăind-o cu degetele şi apoi cu buzele şi cu limba şi cu dinţii, înghiţind:

— Da!

un da triumfător ca un rîgîit după o masă copioasă sau numai a rîgîit şi noi am crezut că a spus da, şi:

— Da, nu era tocmai o desfătare slănina aceea, mestecatul şi înghiţitul ei.

Am înghiţit ce aveam în gură, alb şi moale şi urît mirositor, şi apoi, cu un icnet, ca un efort invers al înghiţiului, am vărsat din mine şi albul şi moalele şi urît mirositorul împroşcînd podelele.

Şi Piticul, clătindu-şi mîinile în vasul de argint cu apă şi cu petale de trandafiri aflat în stînga lui, în timp ce clipocea, putînd spune despre tăria lui sufletească pe care a dovedit-o în atîtea şi atîtea rînduri, şi chiar şi atunci, în bucătăria în care, nimerind din întîmplare, el, ca un erou, a mîncat o bucată de slănină, şi uitîndu-se înăcrit la noi, la mine şi la boier Lăpai, şi spunînd:

— Băiatului ăstuia îi e rău!

Şi mestecînd o bucată de şorici pe care dintr-un noroc îl mai avea slănina aceea, şi acum, în timpul petrecerii, în amintirea acelei întîmplări, bătînd din palme şi doi servitori aducînd pe o tavă un ditamai porcul cu şoriciul rumenit, înfigînd cuţitul în ceafa animalului şi decapitîndu-l, din porc se revărsară nestăvilite o droaie de alte bunătăţuri greţoase, cîrnaţi, şi rinichi, şi ficaţi, şi spline, şi inimi, şi fudulii, şi bucăţi de muşchi presărate cu cimbru şi piper, şi creieri, şi ouă răscoapte şi fierbinţi, şi

aburi ridicîndu-se în rotocoale leneşe înspre tavan, făcîndu-ne să salivăm îngreţoşaţi şi să poftim.

Mîncînd şi bînd şi vorbind, petrecerea începu din nou, iar şi iar.

Uitîndu-se la mine cu scîrbă, în întunericul plăcut al acelei bucătării părăsite, mîncînd slănină şi părînd că numai asta a aşteptat un an de zile, Piticul spuse:

— S-a făcut tîrziu!

dar nu atît de tîrziu încît sfîrşitul unei petreceri să nu poată fi considerat începutul ei.

L-am privit cum mănîncă, lacom şi batjocorindu-ne tocmai cu lăcomia asta prefăcută, şi atunci cînd se aştepta mai puţin, am întins mîna şi am luat o felie de slănină.

— Este foarte bună! a spus Piticul şi s-a uitat la mine, surîzînd.

Şi în timp ce mestecam bucata de grăsime rîncedă, galben la faţă, broboane mari de transpiraţie ţîşnindu-mi din porii palmelor, încercînd să amîn momentul cînd ce aveam în gură, salivă acrişoară şi limpede şi în ea plutind albă şi uriaşă şi nesfîrşită şi puhavă greaţa, va ajunge în stomac, în timpul acestei amînări, boier Lăpai a luat şi el o felie de slănină şi, pe măsură ce eu începusem să înghit, felia de slănină care îi flutura între degete ca o aripă de fluture se apropia de deschizătura gurii lui. Şi ca într-o concordanţă perfectă, după ce înghiţisem, în timp ce eu vărsam, el a înghiţit ce avea în gură, şi Piticul a putut să spună şi uitîndu-se la mine:

— Băiatului ăstuia îi e rău!

Aşezîndu-se, boier Lăpai îşi puse palma pe lemnul alb şi curat şi rece al mesei şi spuse:

— S-a făcut tîrziu!

— Nu încă! spuse Piticul, mai avem de băut şi de mîncat şi de petrecut.

Terminaserăm cu zugrăvitul, şi acum, atunci, puteam bea şi petrece într-o veselie mohorîtă şi veşnică.

În faţa noastră era acum un crap uriaş şi prăjit şi Piticul, rupîndu-i una din mustăţi, începu să o ronţăie nepăsător.

Da, mai aveam mult de petrecut, şi crapul acela aşteptîndu-ne să-l băgăm în burţile noastre dovedea tocmai asta. Cineva schimbă lumînările şi o lumină curată se aşternu în odaie. Rupîndu-i şi cealaltă mustaţă, iar eu rupînd o bucată din coadă, petrecerea începu din nou.

— Da, e tîrziu, spuse Piticul sculîndu-se, mişcîndu-se pe lîngă noi, oprindu-se în dreptul ferestrelor le desfăcu, apoi obloanele, şi, ca şi cum ai deschide un stăvilar, într-un şuvoi strălucitor-călduţ, lumina năvăli peste noi.

Aşezat mai într-o parte de şuvoiul lumini, cîţiva stropi ca nişte muşte fosforescente căzură pe hainele Piticului, poleindu-l. Încetul cu încetul, bucătăria se umplu de lumina acelei amiezi, înveselindu-ne oarecum. Era o lumină la fel ca a anului care trecuse stînd în chioşc şi aşteptîndu-l pe Pitic să termine de citit din cartea numită *Apologia* numele acelor „preanobili bărbaţi”, următoarele…

Şi boier Lăpai oprindu-l, spunînd:

— Sper că nu ai de gînd să începi iar?!

Surîzînd şi îmbuibat, Piticul privi scheletul curat al crapului, aşezat frumos pe tava lui, proptit de argintul tăvii în coastele miriapode şi arcuite, spuse:

— Ba da, chiar asta am să fac!

Şi în timp ce servitorii cărau scheletul crapului, alţii, mai mulţi şi mai hotărîţi, aduseră un munte de pilaf cu berbec şi tăvi rotunde de aramă cu plăcinte cu carne şi cu brînză sărată.

— Fiindcă, va spune Piticul în timpul călătoriei noastre spre Bucureşti, plăcintele cu brînză dulce şi cu stafide nu le-am mai putut mînca.

Surîzînd şi privind pe fereastră, Piticul ne asigură că în nici un caz nu va mai repeta acele nume preanobile, mai ales că o mulţime de alte

treburi mai importante ne aşteaptă, adică Zugrăvitul şi Petrecerea.

Zugrăvitul casei mele ne-a luat aproape două luni din vara anului 1818, două luni nebune şi vesele, cînd, transformaţi în spoitori, fiecare cu bidineaua lui uriaşă în mînă şi cu Piticul cocoţat mereu pe ceva, ambiţionîndu-se să zugrăvească exact acele locuri unde nu ajungea, nepăsători, trăiam pur şi simplu fericirea aceea nespusă de a întinde var pe zidurile murdare şi alunecoase.

Am început zugrăvitul, mai bine spus pregătirile pentru zugrăvit, chiar în ziua sosirii, imediat după ce boier Lăpai a spus: „S-a făcut tîrziu!" şi Piticul a spus: „Da", şi a deschis ferestrele şi obloanele, lăsînd lumina să pătrundă nestingherită în bucătărie, putem spune că a început o dată cu deschisul ferestrelor sau puţin mai tîrziu, atunci cînd Piticul a spus:

— Mă duc să caut vreun servitor! şi chiar a făcut-o.

Sau poate şi mai tîrziu, dar tot în aceeaşi zi, la vreo jumătate de oră după ce pomenise de servitori şi ne părăsise. Apărînd într-o vreme cu doi servitori adormiţi după el, care cărau, tîrînd prin praf, uneltele necesare săpatului, adică lopeţi şi tîrnăcoape şi cazmale. Oprindu-se în dreptul ferestrei de unde îl priveam, şi fără să-i pese de noi, stîrnind praful, cu un deget a desenat în praful acela un pătrat sau ceva care să semene cît de cît cu un pătrat. Şi, îndreptîndu-se de şale, şi-a mişcat buzele, zicînd: „Aici!", şi servitorii ăia doi şi leneşi şi-au înfipt cu scîrbă unul lopata şi celălalt cazmaua sau poate tîrnăcopul în mijlocul pătratului desenat de Pitic. Putem spune că în momentul acela am început zugrăvitul.

O vreme nu i-am mai văzut din cauza prafului stîrnit de săpat, dar încercînd tot timpul să vedem ceva, holbîndu-ne şi aşteptînd şi sperînd că săpatul cel adevărat, în pămînt pietros şi uscat, va începe odată şi odată, şi atunci putînd să-l admirăm pe

Pitic cum dă ordine şi se agită, şi să ne bucurăm. Nu s-a întîmplat aşa, şi după ce aşteptatul s-a terminat, atunci cînd am crezut că e vremea ca într-adevăr să şi sape, şi noi să putem vedea munca celor doi servitori, precum şi pe cea a Piticului, comandă şi ordine adică, plictisiţi fiind şi începînd să ne gîndim şi la altceva decît la cît de gros o fi un strat de praf în mijlocul unei curţi boiereşti. Şi boier Lăpai sau poate Piticul spunînd în timpul ospăţului:

— A fost atît de gros cît să poţi face o groapă în el şi în groapa aia să stea un om în picioare şi să nu i se vadă decît capul.

Cînd nu mai aşteptam nimic, atunci Piticul a ieşit din norul acela, aşa cum ai ieşi dintr-o casă cunoscută, transpirat şi cu mînecile suflecate şi alb tot şi, prin locurile unde transpiraţia era mai multă, pe frunte şi pe gît şi pe mîini, noroit chiar, a strănutat şi, sigur pe el, mişcîndu-se ca şi cum ar fi fost aşa, a dispărut într-o parte, dar nu pentru atîta vreme cît să ne plictisim iar, aşteptîndu-l, şi plictisindu-ne, să nu ne mai pese de ce se întîmplă. Întîi l-am văzut eu, apoi boier Lăpai, tot aşa, cu mînecile suflecate şi prăfuit sau noroit, depindea unde te uitai, şi ţinînd, părînd că vrea să care, dar tîrînd după el o găleată uriaşă, plină cu apă sau cu ceva care să o facă atît de grea încît să n-o poţi duce decît tîrînd-o, cu apă, desigur, fiindcă din cauza mersului şi a balansului pe care ţi-l dă mersul, a vărsat-o pe jumătate, şi atunci, uşurîndu-se, găleata şi Piticul se mişcară deodată mai repede şi apropiindu-se de norul de praf iscat din săpat. Se opri şi oprindu-se ridică găleata şi, din inerţia opintitului şi a ridicatului, trăgîndu-l după ea pe Pitic, apa şi găleata şi Piticul se vărsară în mijlocul norului de praf.

— Cred că asta e! spuse boier Lăpai.

Şi, întorcîndu-se, nu mai aşteptă să vadă lupta dintre apă şi praf, ştiind ce o să se întîmple, desigur, dar neştiind că în norul de praf se

ascundea nepăsătoare o groapă, şi pe marginea gropii, Piticul, şi în groapă, cei doi servitori leneşi şi dormitînd şi aşteptînd să vină cineva să-i scoată de acolo. Apa înghiţi praful, şi atunci, în clarul ce s-a făcut, am putut vedea toate astea.

Şi boier Lăpai putînd spune spre sfîrşitul petrecerii, stînd gata să plesnească, molfăind totuşi o felie de lămîie, din acreala acelui fruct:

— Numai că săpatul gropii a durat mai puţin decît a durat scosul săpătorilor din ea, servitorii aceia leneşi.

Piticul ridicîndu-se, burta îi ţîşni de sub haine ca un balon umflat peste poate, în dorinţa deşartă de a-l face să zboare prin aerul lumii, puturăm privi şi admira burta unui mîncău pur şi simplu şi spunînd:

— A durat numai pînă s-a făcut seară şi răcoare şi plăcut!

şi luînd încă o plăcintă şi vîrînd-o prin deschizătura gurii şi împingînd-o cu un deget, alături de altele, nenumărate plăcinte.

Şi eu ciugulind stafide dintr-un vas aşezat la îndemînă şi gîndindu-mă că orice „durată" nu e prea lungă, înţelegînd ce vrea să spună, dacă la capătul ei te aşteaptă ceva plăcut minţii şi trupului, soarele acela apunînd roşu şi verde şi privindu-l, din spate simţind răcoarea şi întunericul apropiindu-se, şi somnul şi odihna.

Stăteam pe marginea gropii, dar acum încă transpiraţi, năclăiţi de sudoare şi praf, şi trăgînd de o frînghie de care se agăţase unul din servitorii aceia leneşi, şi stînd agăţat, aştepta răbdător să-l scoatem de acolo. Şi Piticul spunînd:

— Aşa n-o să facem niciodată nimic!

Ca şi cum ar fi ştiut el vreo metodă, alta, prin care sorţii reuşitei noastre ar fi fost deodată favorabili.

O amiază fierbinte şi adormitoare se lăsase peste lume, cotropindu-ne. Aşezaţi pe marginea gropii, bălăbănindu-ne picioarele în golul ei, neputincioşi şi toropiţi, aşteptam. Undeva, mai într-o parte,

căruţa cu var îl ademeni pe Pitic. Se vîrî sub ea, se întinse în praf, dar la umbră, îşi puse mîinile sub cap şi, păzit de muştele nerăbdătoare şi vesele, adormi, păru că face asta. Sculîndu-se şi el, boier Lăpai le spuse ălora doi că n-au decît să iasă şi singuri, dacă într-adevăr au chef s-o facă, şi ei spunînd că nici nu le trece aşa ceva prin cap, să plece dintr-o groapă unde e cald şi bine şi unde se poate dormi tocmai atît cît ai chef.

— Treaba voastră! spuse boier Lăpai, depărtîndu-se plictisit şi dînd a lehamite din mînă.

Aşa că putem spune că zugrăvitul a început tocmai atunci, o dată cu înfigerea lopeţilor sau tîrnăcoapelor sau ce-or fi fost în praful din mijlocul curţii noastre şi o dată cu săpatul gropii în care, mai apoi, cei doi servitori au rămas prinşi ca într-o capcană şi vrînd să-i scoatem de acolo şi nereuşind.

Spre seară, unul dintre servitori a spus ceva despre o scară pe care o puseseră ei mai demult în gaura care duce la pivniţă, şi Piticul:

— Ştii unde e scara aceea, Tache?

şi eu spunînd ştiu, aşa cum spui ştiu, adică fericit şi nerăbdător să o şi dovedeşti. Putem să ne gîndim că atunci a început zugrăvitul, o dată cu săpatul gropii de var, atunci cînd, hotărît şi sigur pe el, Piticul a pus doi servitori pe care îi momise cine ştie cum să sape o groapă în pătratul pe care îl desenase cu un deget neistovit în ţărîna din mijlocul curţii noastre. Şi boier Lăpai:

— În groapă o să cadă primul care, venind, a mai fost măcar o dată pe aici, dar altă dată.

Şi Piticul, privind fascinat bolboroseala aceea a varului cînd dă de apă şi de groapă:

— Nu trebuie să ne pese de asta!

şi lui chiar nepăsîndu-i de vreunul care, neatent sau noaptea, ar fi putut să cadă în groapă. Şi nici nouă, dar noi eram cîrcotaşi, şi fiind chiar aşa, nu se putea să ne placă o groapă în mijlocul unei curţi, şi pisîndu-l la cap pe Pitic cu asta. Piticul n-a

spus nimic şi, uitîndu-se chiorîş la noi, a doua zi a bătut patru ţăruşi în jurul gropii şi pe ţăruşi a întins o frînghie de cînepă pe care a scos-o încet şi demonstrativ din tolba adusă cu el. Dovedindu-ne încă o dată că e mai deştept decît noi şi că, atunci cînd se gîndise la groapa cu var, se gîndise şi la cuvintele pe care le vom spune după ce vom admira groapa şi varul bolborosind în ea.

Numai că în seara aceea n-am apucat să facem şi altceva decît să-i scoatem pe cei doi servitori din groapă şi asta fiindcă au vrut ei să iasă, altfel n-am fi apucat să facem nici atît sau nici măcar atît. De-abia a doua zi dimineaţa, o dimineaţă senină, şi prin seninul acela albastru-pal cernîndu-se o lumină fină, l-am putut privi pe Pitic, îmbrăcat ca de obicei şi opintindu-se, vrînd să împingă căruţa cu var pînă la marginea gropii, dar ori opinteala n-o fi fost de ajuns, ori căruţa o fi fost prea grea:

— De fapt, e acelaşi lucru! îmi spuse boier Lăpai de la fereastra lui şi privind de acolo în curte şi ştiind că în camera de alături sînt eu şi nu numai că sînt, dar şi privesc întocmai ca şi el la ce face sau la ce ar vrea să facă Piticul, ştiind că niciodată un Pitic nu va putea urni o căruţă cu var, oricît de mică ar fi căruţa aceea şi oricît de mare Piticul, de abia atunci, după privit, totul a început din nou:

Primul a coborît boier Lăpai şi, oprindu-şi mersul lîngă groapă şi privind oarecare vreme opinteala Domnului Frate, Piticul, şi calculînd ce şanse de reuşită are, la sfîrşitul calculului, s-a dus lîngă căruţă şi a pus şi el umărul. Şi eu, de la fereastra mea, la fel ca şi boier Lăpai, calculînd ce şanse au, şi ştiind apoi că n-au nici una, am coborît şi, fără să-mi pese de ei, m-am opintit cu umărul în căruţa aia, şi numai Dumnezeu mai putea atunci, privindu-ne, să spună dacă vom reuşi sau nu. Am reuşit şi chiar mai mult decît calculasem eu, fiindcă, după o vreme de împins, căruţa s-a urnit greoaie, şi iar împingînd, porni de tot, şi nimeni nemaiputînd s-o oprească, se prăvăli în groapă.

— Asta e! spuse Piticul ieşind din norul de praf iscat de prăvălire, netezindu-şi şi scuturîndu-şi hainele şi mîndru de isprava pe care o făcuse.

Nu ne-a rămas decît să aşteptăm să se aşeze praful, şi aşezîndu-se să putem privi pe îndelete căruţa în groapă şi să ne bucurăm că totul nu numai că a început, dar se şi desfăşoară. Şi boier Lăpai zicînd, de-abia acum putînd zice, despre vreunul care, neatent sau noaptea, ar putea cădea în groapă.

Piticul nu-i răspunsese încă, cuvintele: „Nu trebuie să ne pese de asta!" le-a spus mai tîrziu, tăcînd deci şi mişcîndu-se alene, aduse un ferăstrău, şi cu ferăstrăul în mînă şi crăcănat îşi roti privirea în jur, pînă cînd privirea i se opri pe ceea ce căuta, un rest de gard prăbuşit de vreme. Şi iar mişcîndu-se, oprindu-se lîngă gard şi opintindu-se, începu să rupă din el scîndurile.

— Treizeci de scînduri, va spune boier Lăpai, care avea mania socotelilor.

Şi cînd din gard nu mai rămăseseră decît patru pari şi lănteţii dintre ei, mulţumit, Piticul luă prima scîndură care îi era mai aproape şi începu să construiască un jgheab. Adică la urmă de tot, atunci cînd ceea ce făcea el începuse să semene cu un jgheab, am ştiut asta. Fiindcă trei zile de la luatul primei scînduri într-o mînă şi în cealaltă avînd ferăstrăul, nu am bănuit nici o clipă că scîndurile alea pe care Piticul le tăia şi terminînd cu tăiatul şi mormăind şi măsurînd şi rindeluind şi bătînd în cuie, pînă la urmă se vor transforma într-un jgheab sau în ceva care să semne cît de cît cu un jgheab.

Jgheabul a fost gata numai a patra zi de la sosirea noastră, şi chiar dacă nu arăta cum ştiam noi că trebuie să arate un jgheab, nepăsîndu-ne de asta, a cincea zi l-am montat între fîntînă şi groapa cu var şi l-am putut admira în voie toată seara.

— Asta e! spuse Piticul şi, făcîndu-mi un semn, prima găleată cu apă fu răsturnată în ceea ce, altă

dată, în timpul petrecerii, boier Lăpai avea să numească batjocoritor şi serios „apeductul acela”, adică jgheabul ăla nenorocit.

Şi o îngeră din acelea care vin atunci cînd se inaugurează vreo construcţie mai ciudată veni pe capul nostru, să ne privească şi să aplaude. Piticul o goni de acolo şi, fiindcă se făcuse noapte, am amînat totul pe a doua zi, adică a şasea.

Primele şase zile din cele aproape trei luni pe care le-am petrecut la moşie în absenţa mamei şi a lui Vaucher, plecaţi pentru chiar timpul acesta la Viena, s-au scurs repede şi fericite şi Mamona cel Tînăr neapărînd niciodată în faţa noastră, să-l vedem şi văzîndu-l să ne închipuim pe deplin şi altfel, mai statornică, fericirea acelor zile fierbinţi de zugrăvit şi apoi de petrecere. Nu l-am văzut, dar asta nu înseamnă că nu era pe acolo, ascuns privirii noastre şi totuşi în preajma noastră. Fiindcă Piticul a spus:

— E pe undeva pe aici şi ne cercetează.

Şi boier Lăpai întrebînd cine ne cercetează şi apoi putînd spune că acela care o face o face foarte bine şi cu discreţia cuvenită şi cu dispreţul pe care îl meritäm.

Astfel a fost o seară, sfîrşitul zilei aceleia cînd Piticul, gonind îngera care poposise pe jgheabul nostru şi care se bucurase o dată cu noi de apă şi de scurgerea acelei ape, a spus:

— E pe undeva pe aici...

şi apoi a fost o dimineaţă, începînd ziua a şasea.

Dimineaţa zilei a şasea începu mohorîtă şi presimţitoare de ploaie. M-am trezit devreme, într-o lumină ca atunci cînd îţi tragi o pătură în cap, răsfirîndu-se prin odaie, în răcoarea şi neliniştea acelei lumini. De undeva răzbătu vocea piţigăiată a Piticului şi apoi a lui boier Lăpai, trezindu-mă de-a binelea. Stînd sub aşternuturile călduţe şi privind prin fereastră cerul prea jos şi gîndindu-mă că o să plouă şi că, dacă se întîmplă aşa, atunci toată construcţia noastră, jgheabul acela prăpădit, se va

dovedi fără nici un folos. Tună îndelung şi depărtat, în alt timp parcă, şi acum amintindu-ţi numai sau închipuindu-ţi, nu ştiu.

Ploaia începu la ora 7 dimineaţa, după cum arăta ceasul lui boier Lăpai, în timp ce ne beam cafelele, şi ţinu toată ziua a şasea, aşa că nu ne-a rămas decît să privim din cînd în cînd pe fereastra bucătăriei şiroaiele de apă noroioasă scurgîndu-se către groapa cu var şi să ne gîndim că poate tot răul e spre bine. Chiar aşa a spus Piticul, imediat după ce făcuse focul, în timp ce se pregătea să înceapă să gătească, întrebîndu-ne cam ce-am dori pentru prînz şi neaşteptînd răspunsul, hotărîndu-se după cheful, dar mai ales după lipsa lui de chef, să prăjească cele două găini aşezate pe masa din faţa noastră şi din gîtul cărora se scurgea, alene, un fir de sînge, şi pe urmă:

— În definitiv, ploaia asta ne-a scutit de o mulţime de muncă!

Şi luînd găinile şi aruncîndu-le în ceaunul cu apă clocotită. Şi iar:

— Ar trebui să ne bucurăm!

În timp ce, ţinînd găinile opărite de picioare, mişcîndu-se prin bucătărie către noi, ni le punea în faţă şi spunînd:

— N-aveţi decît să le jumuliţi!

şi dispărînd pentru o bună bucată de vreme, vreun ceas, şi întorcîndu-se şi spunînd că a dormit de minune, căscînd chiar pentru a ne dovedi aceasta, fiindcă, nu-i aşa?, şi după ce dormi poţi căsca, totuşi căscatul nefiind dovada cea mai bună că nu ţi-e somn sau că ai dormit grozav, neputînd să ne convingă, dădu a lehamite din mînă, luă cele două păsări jumulite şi, cu cîte o mişcare dibace şi furioasă şi precisă, le despică burţile şi, lenevoase, maţele acelor păsări, şi greţoase, se revărsară peste masă, umplînd-o. Neatent, boier Lăpai se uită în altă parte, numai eu şi Piticul am putut admira priveliştea acelei întîmplări. Piticul nepăsător, iar eu prefăcîndu-mă numai nepăsător, încercînd să

par aşa. Vîrîndu-şi mîna pînă la umăr în burţile acelor păsări, Piticul începu să scotocească şi, calm, să scoată afară din ele ceea ce mai lipsea de pe masă şi, la urmă de tot, ca într-o victorie nesperată şi tîrzie, îşi scoase mîna din a doua pasăre şi depuse sub nasul meu un ou tremurînd într-o pieliţă albicioasă, ceea ce, cu oarecare răbdare, ar fi putut fi un ou.

Ziua a şasea, ultima din timpul pregătitor zugrăvitului, a trecut aşa, aşteptînd să se oprească ploaia, stînd în bucătărie în jurul focului, privind cum Piticul, transformat în bucătar, din lenea pe care ţi-o dă o zi ploioasă de vară, se agită în jurul celor două găini, acum sfîrîind în ceaunul uriaş, învîrtindu-le cu o lopăţică de lemn şi salivînd.

Ploaia nu s-a oprit decît spre seară, o dată cu sosirea întunericului, atunci cînd nu ne mai păsa cînd se va opri şi de ce, fiindcă eram aproape beţi şi oricum foarte somnoroşi. Şi totuşi, chiar dacă eram aşa, s-a oprit. Turnînd în pahare din nou, după ce am băut în căldura acelei bucătării, boier Lăpai a ridicat un deget, şi astfel, atrăgîndu-ne atenţia mohorîtă, a putut să spună:

— Cred că s-a oprit!

Am mai băut o vreme în tăcerea împinsă acum înainte de zgomotul streşinilor picurînd şi în lumina albă-pîlpîitoare a lumînărilor din bucătărie, ca nişte slugi ale unui stăpîn nevăzut şi veşnic. Împleticindu-se, Piticul luă un felinar şi, cu mişcări încete şi beţive, reuşi să-l aprindă, îi potrivi flacăra şi ieşi.

— Haide:

spuse boier Lăpai, şi bucătăria rămase în urma noastră şi pustie acum. Ne întîmpinară întunericul şi răcoarea umedă a acelei nopţi. Învăluit în lumina felinarului ca într-o mantie zilnică, păşind înaintea noastră, întorcînd numai puţin capul, ca şi cum ar fi vrut să ne vadă, ştiind că sîntem în urma lui, dar nevăzîndu-ne, Piticul spuse, în timp ce cobora felinarul, acum i se vedeau numai picioarele, de ai

fi putut crede că nişte picioare şi singure, poposind într-o băltoacă, stau acolo şi spun:

— Acum ar trebui să vă opriţi!

Şi oprindu-ne şi înţelegînd că am făcut-o tocmai la timp, fiindcă el era pe partea cealaltă a gropii, la marginea ei, şi noi la fel, numai că vizavi de el, şi eu cu un picior în aer, încercînd să păşesc în gol. Coborînd lumina felinarului în groapă, albul acela gros al varului stins sau aproape stins, fiindcă mai bolborosea încă, ne bucură privirea. Şi privind bolboroseala aceea leneşă, ca şi cum, cu un pai, ambiţionîndu-te, ai sufla aer într-un borcan plin cu smîntînă, şi, dacă ai timp şi răbdare, poţi vedea pînă la urmă o băşică ridicîndu-se spre suprafaţă şi spărgîndu-se cu un clefăit greţos, între două zgomote ca astea, Piticul de-abia acum spunînd:

— Nu trebuie să ne pese! că adică nu trebuie să ne pese de cel care ar fi putut cădea în groapă, fiindcă, făcînd-o totuşi, căzînd adică, de vină nu putem fi noi sau groapa.

— Poate că în întunericul acela, am spus apoi, era şi Mamona cel Tînăr, rînjind şi gîndindu-se că albul care stă de prisos în var nu va putea niciodată să fie destul de mult şi de alb.

— Era! spuse Piticul, cam pe la începutul petrecerii sau la sfîrşitul ei, nu mai ştiu, atunci cînd, îmbuibaţi fiind, beam lichior şi cafele şi sporovăiam fericiţi şi leneşi, în camera în care, cu mai bine de un an în urmă, fusese omorît Mamona cel Bătrîn.

Şi undeva, în vreun colţ al camerei, era coroana mercurică, amintindu-ne de el şi de înfrîngerea noastră. De ceea ce, acum, nepăsători, puteam numi înfrîngere şi crezînd că Zugrăvitul şi Petrecerea sînt o victorie, şi de aceea pot fi numite chiar aşa.

— Fiindcă, va spune boier Lăpai altă dată, poate în timpul întoarcerii de la Bucureşti, după moartea Piticului, privind undeva în golul lăsat de atîtea întîmplări, Zugrăvitul şi Petrecerea au fost singura

noastră victorie adevărată şi despre care putem vorbi fără să ne ruşinăm.

Ştiind că, murind, Piticul ne lăsase moştenire şi o altă victorie, cea despre care aveam să aflăm curînd: moartea lui Vaucher şi a mamei mele, omorîţi în primăvara anului 1822 de către Mamona cel Tînăr. Numai că şi această victorie tristă nu putea să ne aducă vreo bucurie sau linişte.

Eram acum pe moşia mea, peste un an poate de la moartea mamei, îngrijindu-l pe boier Lăpai, care trăgea să moară, vrînd asta şi chiar făcînd-o spre sfîrşitul verii. Şi într-o seară, ştiind că va muri, boier Lăpai mi-a spus că Piticul l-a plătit pe Mamona cel Tînăr, imediat după petrecere, atunci cînd firava lor legătură părea să se stingă, ca să-l omoare pe Vaucher.

— Nu trebuia să-l plătească, am spus, fiindcă ar fi făcut-o oricum!

— L-a plătit totuşi, a spus boier Lăpai, chiar dacă ştia că nu are rost, dar ştiind totuşi că, plătindu-l, oricine va crede că Mamona cel Tînăr chiar de asta o va face.

Numai că Piticul ar fi trebuit să aştepte prea mult pînă să se întîmple omorîrea pentru care plătise, dar neavînd răbdare să aştepte destul, nu a putut vedea ce se întîmplă cu banii lui.

Zîmbind vag înspre peretele din spatele lui boier Lăpai şi gîndindu-mă la zilele acelea fericite cînd, aşteptînd să facem ceva, am aşteptat un an întreg, şi toată vara Piticul citind din cartea numită *Apologia*, în razele subţiri şi drepte ale soarelui trecînd prin şindrila spartă a chioşcului, o rază înfigîndu-se ca un ac strălucitor în filele cărţii, în timp ce, leneş, Piticul ne citea pentru ultima oară numele acelor „preanobili bărbaţi”, următoarele:

„Preacinstitul domn Ioan Adamis Hagi din Moscopole.

Preacinstitul domn Manole Gheorghiu, cretan din Handacas.

Preacinstitul domn Ioan Christu Vasilis din Bobostitza.

Preacinstitul domn Dimitrios Constantin Tzatiris din Moscopole.

Preacinstitul domn Christos Nakos, trac din Dogranion”,

din nostalgia acestor întîmplări şi din luxuria lor netăgăduită, coborîndu-mi privirea pe albul acelui var care, altădată, marcase o victorie netrebuincioasă, am putut spune:

— Nu ne rămîne decît să aşteptăm pînă cînd, într-o zi, Mamona cel Tînăr se va hotărî să ne omoare şi pe noi.

— Da! spuse boier Lăpai batjocoritor, şi, închizînd ochii aşa cum îi închizi pentru totdeauna, adormi.

Capitolul şase
La Bucureşti (o călătorie)

În iarna anului 1821, în februarie poate, hotărîndu-ne brusc, am plecat la Bucureşti pe urmele lui Tudor şi hotărîţi să-l ajungem. Am plecat într-o dimineaţă geroasă şi urîtă, şi atunci cînd un fulg răzleţ a poposit pe armura ruginită a Piticului, ca o decoraţie de gheaţă, vreun ordin al unor cavaleri nordici şi blonzi, privind fulgul acela şi scuturîndu-l de pe el cu o mişcare îndemînatică, Piticul a dat semnalul de plecare. Călăream între ei doi, între Pitic şi boier Lăpai, şi mă gîndeam la Mamona cel Tînăr care se înrolase deja la mavrofori şi era comisar cu ajutoarele în Oltenia.

— Numai că, spuse Piticul, atunci cînd te uitai la el o vreme, începeai să-ţi închipui că e mai curînd comisar cu cheltuitul ajutoarelor decît cu adunatul lor.

Mergeam în neştire şi tremurînd în hainele noastre prea subţiri şi fără să mai avem nici măcar chef de vorbă, nicidecum de altceva. Ca o batjocură, spre amiază, un soare metalic se străvezi peste cer, înrăindu-ne. Scoţînd capul din armura lui, Piticul ne privi, apoi privi soarele acela:

— Ca şi cum, va spune a doua zi, cineva ar fi lustruit fără chef o bucăţică din cerul cenuşiu şi zgrunţuros, cam în dreptul orei douăsprezece.

Merseserăm atît de puţin încît boier Lăpai îşi opri calul şi spuse:

— Ori mergem, ori stăm, drumul pe care îl vom face va fi acelaşi.

Spunînd da, Piticul se opri şi el şi, întorcînd capul, privi casa ca un punct negru, din care plecaserăm în dimineaţa acelei zile, şi fu de părere că drumul înapoi ar putea fi mai scurt şi întrebîndu-se dacă merită să încercăm.

Şi totuşi, am mers mai departe şi tot timpul care îi mai rămăsese nopţii ca să se aşeze definitiv peste

noi nu am avut curajul să privim înapoi, şi privind să aflăm cît mai înaintaserăm prin iarna aceea a anului 1821.

— Şi totuşi, va spune Piticul după ce va bea, hanul acesta este o dovadă că am înaintat.

Ne încălziserăm şi ne pierise somnul, bînd şi vorbind şi aşteptînd să se facă iarăşi o zi oarecare a călătoriei noastre spre Bucureşti.

Ne-am culcat tîrziu şi ne-am sculat şi mai tîrziu, aşa că am hotărît să rămînem încă o noapte în han şi, pentru a nu dormi iarăşi prea mult, n-am mai dormit deloc. Aşa că, pe la miezul nopţii, după ce Piticul a spus:

— E timpul!

ne-am strîns lucrurile şi am pornit prin beznă. În urma noastră rămăsese un felinar făcînd o gaură în întuneric, şi de felinar, parcă agăţat de el, un hangiu buimăcit de somn şi de mirare. Întorcîndu-şi capul spre mine, spre locul unde bănuia că sînt urechile mele, Piticul spuse:

— Niciodată o călătorie nu mi s-a părut mai interesantă sau mai lungă, dar ca şi cum ar fi vorbit de vreo călătorie de plăcere, vreo vacanţă făgăduită, şi poate că aşa şi era.

În următorul han în care ne-am oprit am stat o săptămînă, sporovăind şi bînd vin negru şi sperînd că, făcînd asta, întîi şi întîi se va face primăvară şi cald şi plăcut mersului călare, şi apoi că, stînd şi aşteptînd, nu se poate să nu ajungem undeva. Aşa că luna martie ne-a prins tot într-un han, pe drumul dintre Craiova şi Bucureşti, şi tot bînd şi vorbind şi crezînd că într-o zi vom ajunge la Bucureşti numai din cauza asta. Şi Piticul:

— Aş putea pune prinsoare că afară e zi şi e cald: şi privind obloanele mari şi negre care ferecau ferestrele de mai bine de două săptămîni.

Ne închiseserăm în camera aceea de han, hotărîţi să stăm acolo atîta timp cît vom avea chef, dar cheful nostru părea mai lung chiar decît statul

definitiv, aşa că Piticul a luat unul din pistoalele de pe masă, a suflat în lumînare şi a spus:

— Am să trag în oblon!

Şi hotărînd că, dacă afară e zi, plecăm imediat. Trase, şi din gaura lăsată de plumb nu ieşi nimic altfel decît era şi în cameră, adică întuneric şi puţind.

— Asta e! spuse Piticul aşezîndu-se şi turnîndu-ne vin.

După ce am băut, boier Lăpai aprinse o lumînare, se uită la feţele noastre obosite şi murdare, precum şi la armele şi la hainele împrăştiate prin cameră, şi uitătura lui trezi în noi un oarecare avînt războinic şi beţiv, aşa că în noaptea aia am plecat iar. Numai că de data asta era luna mai, anul 1821.

Afară ploua alene şi, mergînd prin ploaie, boier Lăpai spuse:

— Era în luna aprilie poate şi noapte cînd am plecat să-i omor pe cei doi, pe mama ta şi pe Vaucher.

Şi eu călărind între ei şi gîndindu-mă la Mamona cel Tînăr şi la ce spusese Piticul despre el:

— A venit în casa noastră, îmbrăcat mai luxos decît părea că ar trebui să se îmbrace un comisar eterist, şi fiindcă tot trebuia să strîngă bani, s-a gîndit că o parte din aceşti bani i-ar putea da fratele meu, de fapt la el a venit.

— Da! spuse boier Lăpai. A deschis gura şi a început să spună despre Eterie şi despre revoluţiune, precum şi despre dezrobire, şi la urmă de tot a spus că el e comisar cu ajutoarele.

— Numai că, spuse Piticul, părea mai curînd comisar cu cheltuitul ajutoarelor decît cu strînsul lor, îţi dădeai seama de asta din prima clipă în care îl vedeai.

— S-ar putea să-mi fi dat seama, spuse boier Lăpai, dar atunci nu avea nici o importanţă ce credeam eu.

— Şi totuşi, spuse Piticul, la fel au crezut şi eteriştii cînd au aflat că a strîns doi saci cu aur.

— Poate, spuse boier Lăpai, dar nu s-a ştiut niciodată adevărul.

— Nu s-a ştiut, spuse Piticul, numai că tu, atunci cînd am plecat din casa noastră, i-ai dat ceva, nu mult, atît cît lipsea la unul din saci ca să fie doi, să-i poată lega la gură şi să zică: Ajunge!

— I-am dat! spuse boier Lăpai, stînd întins şi cu ochii închişi şi zîmbind blînd. Şi după ce i-am dat, am hotărît că trebuie să-i omor pe toţi, pe mama ta, pe Vaucher şi pe Mamona cel Tînăr, dar întîi pe cei doi. Era în luna aprilie, poate, atunci cînd am hotărît să-i omor, ne-a spus boier Lăpai cu puţin timp înaintea plecatului la Bucureşti.

Şi atunci Piticul, rînjind, spuse că şi el hotărîse la fel, numai că el începuse cu Vasile Mamona, iar nu cu mama mea sau cu Vaucher, fiindcă pe Mamona îl putea prinde mai uşor, ceea ce a şi făcut.

— Adică vrei să spui, am spus eu, că l-ai avut pe Mamona în mînă o vreme şi ai făcut cu el ce ai vrut?

— Da! spuse Piticul. Atunci cînd a ieşit din odaia lui Lăpai, spuse şi arătă spre boier Lăpai, eu pîndeam. L-a condus pînă la ieşirea casei noastre, fără să-şi ia rămas-bun, l-a lăsat acolo, în întunericul acela plăcut de dinaintea ieşirii, cînd între tine şi afară e o uşă grea şi închisă. Şi atunci, încă fiind în casa noastră, a scos punga pe care i-o dăduse fratele meu şi, nerăbdător, a început să numere monedele galbene şi cu pajură pe o parte. Era atît de absorbit de luciul nefiresc al aurului, încît nu m-a văzut aşteptîndu-l să termine, şi terminînd, să fie prizonierul meu timp de două săptămîni.

Adevărul e că, în primăvara anului 1820, într-o miercuri a lunii aprilie, Mamona cel Tînăr, proaspătul comisar cu ajutoarele eteriştilor, îmbrăcat prea elegant pentru un preaproaspăt

comisar, dar vrînd să pară că este chiar asta, precum şi un soldat, să spunem, fiindcă avea toate armele necesare să-l arate întocmai aşa, zornăind din pinteni ca un husar ungur la contradanţ, şi-a ridicat mîna înmănuşată în negru şi, cu pumnul strîns, a bătut în uşa casei lui boier Lăpai.

— Îl văzusem deja, spuse Piticul întrerupîndumă iar, din foişorul unde îmi făceam de lucru cu o lunetă. L-am văzut cam cu o oră înainte să se oprească în faţa uşii noastre, să-şi strîngă pumnul şi să bată în ea. Aşa că ştiam ce am de făcut.

Şi-a strîns pumnul şi a bătut în uşă, dar, înainte să bată, cam cu un ceas înainte de asta, dacă te-ai fi uitat cu o lunetă, întîi ai fi văzut o linie subţire şi tremurată, ca un mal fin, desenat între ziuă şi noapte, şi stricînd linia aceea, ieşind din întuneric, ai fi văzut apoi o siluetă făcînd primul pas pe drumul care te putea duce la casa lui boier Lăpai, era Mamona cel Tînăr. Şi, neavînd ce face, Piticul a făcut tocmai asta, s-a uitat printr-o lunetă. Şi, uitîndu-se, era normal să vadă, mai întîi cîţiva porumbei graşi şi sălbatici zbătîndu-se în aer ca nişte muşte, şi apoi linia întunericului depărtîndu-se de casa lor ca o apă în reflux, şi din apa aceea, deodată, ieşind silueta lui Mamona, cel care, peste un ceas, zornăindu-şi pintenii, va bate în uşa casei lor.

Se făcuse o lumină ca o pudră de zahăr presărată peste lume. Stînd în umbra unei crengi ca o sorcovă, din care, cîteodată, cădeau alene flori veştede şi roz ofilit, Mamona aştepta ca zgomotul pumnului lovind uşa să se strecoare pînă la urechile cuiva, anunţîndu-i vizita. Casa părea încă adormită, şi atunci cînd s-a deschis, scîrţîind prelung, un oblon, Mamona a crezut că, gata, aşteptarea lui în faţa uşii a luat sfîrşit. Numai că de după oblon nu a apărut nimeni, aşa că a trebuit să aştepte iar şi să se întrebe tot timpul dacă să mai bată sau nu. A aşteptat atît de mult încît, pînă la

urmă, a fost nevoit să mai ridice o dată mîna şi, strîngîndu-şi pumnul, să lovească lemnul uşii.

— Numai că, spuse Piticul, nu avea de unde să ştie că va sta în faţa uşii mai mult decît ar fi putut să-şi închipuie vreodată şi din pomul de deasupra capului lui, un prun în floare, scurgîndu-se spre pămînt petale ofilite. A stat atît de mult încît, într-un tîrziu, era nins tot şi pintenii nu i se mai vedeau de albul acela roz-murdar al florilor.

Înăuntru, băgîndu-şi ceasul la loc în buzunar, Piticul spuse:

— E ora nouă!

Şi apoi se aşează la masă în faţa lui boier Lăpai şi, calm, aşa cum făcea în fiecare dimineaţă, a despăturit un şervet alb, l-a scuturat aplecîndu-se uşor spre stînga şi l-a legat la gît cu o mişcare dibace şi, fără să se uite la boier Lăpai, a băgat în gură o bucată de pîine unsă cu unt şi cu dulceaţă de mure, s-a strîmbat o clipă, simţind cum i se adună saliva de prin colţurile gurii, a mestecat un timp, şi cînd i s-a părut că e vremea potrivită, a înghiţit.

— Cred că a bătut cineva! spuse după ce înghiţi, în timp ce-şi ungea altă felie.

— Da! a spus boier Lăpai, începînd şi el să mănînce, dar părînd că se gîndeşte la altceva decît la mîncare sau la vorbele Piticului.

O lumină parcă cernută dintr-o pînză rară şi verde se strecura prin ferestre pînă la ei.

— A aşteptat, spuse Piticul, şi aş putea spuse că a fost ghinionul lui personal, fiindcă era prima zi de Paşte. Aşa că nu am făcut decît să stăm în faţa unei farfurii cu ouă roşii, vopsite aşa, vasăzică, şi să ne uităm la ele în întuneric şi în linişte. Pe masă era un cozonac din care cineva mîncase altă dată şi din care ieşeau două stafide ca doi negi, am ciugulit o stafidă şi, molfăind-o şi uitîndu-mă la ouă, am spus:

— E ora unsprezece.

Boier Lăpai ciuguli cealaltă stafidă, se uită la ea ţinînd-o între buricele degetului mare şi arătător, şi apoi, ca şi cum ar fi fost o stafidă de decor, o aşează pe albul feţei de masă, înaintea lui, cam la jumătatea distanţei între el şi Pitic.

— Aşa că, spuse Piticul, nu mi-a rămas decît să întind mîna şi, întinzînd-o, să mănînc şi a doua stafidă.

— Ar trebui să bem ceva!

— Da! spuse boier Lăpai, dar fără să facă altceva decît să o spună, pentru ca da-ul să se prefacă în băut şi mai ales în plăcerea de după băut.

— Adică vrei să spui, am întrebat, că ţi-ai petrecut prima zi de Paşte mîncînd două stafide şi aşteptînd să mănînci şi restul?

— Da, spuse Piticul. A fost singurul Paşte pe care l-am petrecut mîncînd două stafide dintr-un cozonac vechi şi aşteptînd să se întîmple şi altceva decît asta, dar ştiind că tot ce o să se întîmple va fi numai aşteptarea de după mîncatul stafidelor.

— N-aveai decît, spuse boier Lăpai, să întinzi mîna iar, să iei sticla cu vin şi să bei.

O lumină ca atunci cînd intri în biserică dimineaţa se făcu în camera lor şi, venind, o slugă aduse pe o tavă o bucată de friptură de miel aburind şi o puse în capătul mesei, la doi metri de cei doi, de boier Lăpai şi de Pitic. Lăsînd furculiţa cu care se ajutase mohorît pînă atunci, boier Lăpai luă un ou roşu din farfurie şi în ou zdrăngăni ceva ca o piatră învelită în vată, şi oricum îl puneai pe masă, oul se aşeza ca un Hopa-Mitică vesel şi nepăsător:

— Fiindcă, spuse Piticul, erau nişte ouă pe care le vopsisem cu zece ani în urmă.

Boier Lăpai se jucă o vreme cu oul acela, în timp ce Piticul hărtănea mielul aburind şi făcîndu-l să saliveze, cu un cuţit şi cu o furculiţă. Îşi alese o bucată, o trînti într-o farfurie, şi din friptură săriră stropi uriaşi şi graşi şi învăluiţi în mirosuri

îmbietoare, plutiră prin aer o vreme, ca nişte corăbii greceşti altădată.

Boier Lăpai privi stropii lăbărţîndu-se sub nasul lui pe faţa de masă, dar nu spuse nimic. Piticul, fără să se uite în altă parte decît înspre ceea ce rămăsese din miel, restul, şi cu furculiţa şi cu cuţitul în mînă, desprinse cu grijă muşchiul de de-a lungul şirei spinării şi ţinîndu-l în furculiţă ca pe un şarpe tocmai învins, îl tăvăli prin zeamă, apoi repede îl puse cu furculiţă cu tot pe o farfurie.

Aşa că acum bucata aceea de carne, muşchiul, se odihnea nepăsătoare şi stingheră pe porţelanul neprimitor al farfuriei şi aşteptînd să fie mîncată.

— Poftim! spuse Piticul şi aşeză delicat farfuria în faţa lui boier Lăpai.

Apoi înfipse altă furculiţă într-un castron cu salată, şi cînd o trase, în furculiţă se aranjaseră lăptucile ca nişte soldaţi morţi. Depuse furculiţa în farfuria cu muşchiul, şi acum era ca şi cum un şarpe ar fi dormit într-un desen cu lăptuci şi furculiţe pe o farfurie.

Trecuse deja un ceas de cînd, cu pumnul, Mamona bătuse în uşă. Aşezîndu-se, Piticul se hotărî deodată chiar să mănînce, dar înainte de a o şi face, spuse:

— Cred că bate cineva! dar ştiind că bate, şi cine.

Şi boier Lăpai, împingînd uşor farfuria din faţa lui, cu un aer de parcă ar fi terminat de mîncat, spuse:

— Aşa că nu numai că ştia cine este în faţa uşii noastre şi aşteptînd ca după bătutul în uşă să i se deschidă, dar era hotărît să-l lase să aştepte mult mai mult decît şi-ar fi închipuit că va aştepta pentru o pungă cu aur.

— Avea deja doi saci, spuse Piticul, numai că la unul din ei lipsea puţin, destul însă ca să nu poată spune: „Am doi saci cu aur”, şi, spunînd asta, să nu-i mai pese de nimic din ceea ce ar fi putut să se întîmple înainte să-i aibă. Aşa că acum îi păsa.

Mamona cel Tînăr a aşteptat în faţa uşii lui boier Lăpai toată dimineaţa primei zile de Paşte şi din cînd în cînd bătînd cu pumnul în uşă şi simţind cum florile veştede ale prunului îl îngroapă încet şi veşnic şi necontenit.

Prima zi de Paşte a început cu Mamona în faţa uşii, bătînd cu pumnul în ea şi aşteptînd să i se deschidă şi deschizîndu-i-se să poată spune despre revoluţiune şi despre greci şi cum că el este comisar cu ajutoarele pe care revoluţiunea şi grecii le strîng de prin ţară şi că dacă n-ar vrea şi boier Lăpai să dea ceva, vreo pungă, două, să spunem, numai că i s-a deschis altă dată, adică nu atunci cînd a bătut în uşă şi a aşteptat. I s-a deschis spre seară, atunci cînd boier Lăpai, sculîndu-se din somnul de după a doua masă a zilei, a privit în tavan, şi pe tavan, alungindu-se dinspre asfinţit, era umbra fumurie şi parcă adormită a lui Mamona cel Tînăr.

— A aşteptat, am spus, cu nepăsarea celui care vine să ceară în numele altora, dar ştiind că orice prelungire a acestei aşteptări înseamnă un ban în plus în punga pe care o va primi şi că, pînă la urmă, toate pungile acestor aşteptări vor fi ale lui.

— Nu, spuse Piticul, fiindcă n-a primit mai mulţi bani decît ar fi primit dacă i s-ar fi deschis imediat. Aşa că a aşteptat de pomană şi, năduşind în amiaza acelei zile de Paşte şi ştiind că noi ştim că e în faţa uşii noastre, făcînd pe revoluţionarul, şi într-o vreme, cam atunci cînd am spus: „Cred că bate cineva!”, s-a hotărît să aştepte pur şi simplu pentru a vedea cît sîntem noi în stare să aşteptăm. Ştia însă că sîntem în stare oricît şi s-a ambiţionat să ne pună la încercare. Aşa că atunci cînd am spus: „Cred că bate cineva!”, boier Lăpai şi-a împins farfuria din faţă şi a spus: „Să aştepte!”, şi apoi ridicîndu-se, şi Piticul ridicîndu-se şi el. După ce am spus asta, „Cred că bate cineva!”, am ştiut că i se va deschide pînă la urmă, va intra în casa noastră şi, după o scurtă convorbire cu boier Lăpai,

îşi va primi punga cu aurul care îi lipsea la unul din saci.

— I-am dat aurul acela, spuse boier Lăpai, şi am aşteptat să plece, şi după ce am aşteptat atît cît a fost nevoie, în seara aia care se lăsase uşor peste lume, m-am hotărît să-i omor pe cei doi, pe mama ta şi pe Vaucher.

Boier Lăpai l-a primit în casa lui pe Mamona cel Tînăr în ziua de 21 aprilie, anul 1820, într-o miercuri, dar înainte să-l primească, l-a lăsat să aştepte în faţa uşii toată dimineaţa acelei zile, şi amiaza, şi chiar după-amiaza, şi, după ce l-a lăsat să aştepte cît a avut chef să-l lase, mult înainte ca răbdarea celui care aştepta să se fi terminat, l-a primit în casă, i-a ascultat vorbele despre revoluţiune şi Eterie şi pe urmă i-a dat o pungă cu bani. Şi Mamona cel Tînăr, buimăcit de reuşită, fiindcă, nu-i aşa?, acum avea cei doi saci cu aur pe care hotărîse să-i strîngă, buimăcit, dar vesel, oprindu-se în faţa uşii dincolo de care ar fi fost liber, dar nu numai liber, ci avînd şi doi saci cu aur, a scos punga pe care o primise şi, fără să-i pese de nimic, a început să numere banii cu pajură şi cu Maria Terezia sau Franciscus pe ei şi, lucind stins, culoarea aceea alunecoasă a aurului, luîndu-i minţile. Şi din cauza luciului aceluia şi a număratului, nu l-a putut vedea pe Pitic, şi poate şi din cauza întunericului de dinaintea ieşitului. Nu l-a văzut, aşa că nu a văzut nici ciocanul de lemn, cu coadă lungă, pe care, crăcănîndu-se, Piticul îl ridicase cu amîndouă mîinile, şi stînd aşa în spatele lui Mamona şi aşteptînd ca acesta să termine cu număratul, şi după ce a terminat, ciocanul ăla ca o măciucă să-l lovească în moalele capului, şi întuneric şi linişte iar. Nu a văzut nimic din toate astea.

Şi Piticul spunînd:

— Cred că bate cineva!

dar ştiind tot ce se va întîmpla, adică aşteptatul şi apoi restul, şi boier Lăpai spunînd:

— Să aştepte!

fără ca vreunul dintre ei să fi mîncat ceva, altceva decît Piticul două stafide, iar boier Lăpai nimic.

Privind friptura deja sleită, Piticul, în timp ce bătăile în uşă nu mai conteneau, spuse:

— Cred că o să aibă atîta răbdare să bată pînă cînd i se va deschide! şi ieşind.

Rămas singur, boier Lăpai se aşează la masă, cu coatele sprijinite pe ea şi aşteptînd şi privind farfuria cu ouă vopsite, şi de aceea roşii şi galbene şi verzi.

— S-a prăbuşit ca un sac pe care nu mai ai chef să-l cari! spuse Piticul în timp ce, ajunşi la barierele oraşului, ne opream o clipă şi privind.

Era primăvară deja, şi restul.

— Aşa că, spuse Piticul, acum nu mai aveam decît un singur lucru de făcut, să aştept, şi aşteptînd, într-o zi, boier Lăpai, fratele meu, să vină şi să-mi spună că i-a omorît pe cei doi. Numai atunci, spuse, eram hotărît să-l omor pe Mamona cel Tînăr.

Îşi scoase capul din armură şi se uită la mine, şi pe lîngă mine, spre oraşul unde în sfîrşit ajunseserăm, la turlele lui nenumărate răsărind din verdeaţa şi din liniştea acelei dimineţi a anului 1821, şi ştiind că.

— Am ajuns! spuse boier Lăpai simplu şi, îmboldindu-şi calul, porni înaintea noastră.

Şi ca nişte morţi urmîndu-l, trecurăm de bariera oraşului, ne înfundarăm în verdeaţă şi tăcere şi umbră. Un soare uriaş şi roşu răsări într-o margine şi apoi clopotele începură să bată arar.

Am ajuns în Bucureşti în anul 1821, mai 27, aşa că a fost o călătorie mai lungă decît ne-am fi închipuit că o să fie, tot stînd şi vorbind şi chiar mergînd, dar şi atunci vorbind, boier Lăpai spunînd:

— Am aşteptat, spuse boier Lăpai, tot atît de mult cît a aşteptat şi Mamona cel Tînăr în faţa uşii,

numai că el aştepta să i se deschidă, iar eu să mă hotărăsc să-i deschid, aşa că nici măcar nu am aşteptat fiecare la fel de mult, chiar dacă, după ceas, timpul era acelaşi.

— Ştia însă, spuse Piticul, că îi va deschide, şi o ştiam şi eu atunci cînd am ieşit din cameră, după ce mîncasem cele două stafide şi spusesem despre bătutul în uşă, şi mai ştiam că îi vei da şi ce îţi va cere, aurul acela care îi lipsea la unul din saci, ca să aibă doi şi să nu-i mai pese de nimic pe lumea asta. Şi pe urmă a spus: „Să aştepte!" şi de fapt ai început să aştepţi tu şi crezînd că vei avea tăria să aştepţi mai mult decît o poate face el stînd în faţa uşii şi năduşind.

— Da, spuse boier Lăpai simplu, aşa am crezut.

Pînă la urmă i-a dat banii, asta spre seară, dar nu fiindcă celălalt, Mamona cel Tînăr, reuşise să-l convingă vreun pic de rostul banilor, chiar dacă a vorbit îndelung despre rostul lor, arătînd şi hîrtiile trebuincioase unui asemenea rost, pe măsură ce vorbea, boier Lăpai era tot mai convins că banii nu vor ajunge niciodată acolo unde, hotărîndu-se brusc şi scîrbit, i-a dat el.

— Numai că, spuse Piticul cu răutate, îi era scîrbă de sine, iar nu de proaspătul comisar cu ajutoarele mavroforilor, Vasile Mamona. Bănuiam că o să-şi primească banii, a spus Piticul, altă dată, pentru care aşteptase atîta, aşa că nu mi-a mai rămas decît să aştept şi eu ca unul din ei să se hotărască: fratele meu să-i deschidă sau Mamona să plece. Numai că în planul meu era şi deschiderea uşii, adică tocmai ce boier Lăpai nu voia să facă. Şi atunci, în timpul celei de a doua mese, o masă adevărată de astă dată, mîncînd şi bînd şi părînd că nimic nu se întîmplase cu adevărat, bătutul în uşă şi aşteptatul, am spus: Mamona a venit să ceară ceva, spuse Piticul cam pe la ora două din ziua aceea de Paşte, şi privindu-l pe boier Lăpai care mesteca mohorît, oprindu-l

din mestecat cu cuvintele astea. Şi dacă e aşa, nu o să mai plece niciodată din faţa uşii noastre.

Boier Lăpai înghiţi ce avea în gură, înfipse furculiţa într-o bucată de carne şi, în timp ce o tăia, spuse, înveselit parcă deodată:

— N-are decît!

Şi înainte să mănînce din nou, bău cu poftă vinul dintr-un pahar plin pe jumătate, îşi turnă şi bău iar, şi cînd lăsă paharul, degetele lui şterseseră în cinci locuri abureala de pe el, şi în ştersăturile alea, patru şi una, Piticul se va vedea de cinci ori, şi cînd paharul fu iar plin, tot de cinci ori, dar acum gălbui şi cu capul în jos.

— L-am lăsat să spună, spuse Piticul, „n-are decît", şi să şi bea, şi apoi am spus: Spre seară îi vei deschide şi îi vei da ce-ţi cere!

— Adică ce? întrebă boier Lăpai nepăsător.

— Bani! spuse Piticul şi, sculîndu-se, ieşi.

— I-a dat banii, a spus Piticul, şi, după ce i-a dat, i-a întors spatele, şi Mamona transpirase deja privind aurul care îi mai lipsea la unul din saci. Era aproape cu un picior afară din casa noastră, dar nu mai vedea nimic din cauza luciului acelui metal preanobil ce i se arătase, şi acum era al lui. Tu aşteptai să plece, iar el să-şi recapete vederea cea bună care să-i arate mai repede uşa şi drumul. Şi pe urmă, atunci cînd a văzut iar aproape la fel ca mai înainte, nu-i mai era de nici un folos, fiindcă atunci era în camera mea şi atîrnînd cu capul în jos la o înălţime oarecare de duşumea şi holbîndu-se la ea. Aveam să-l ţin aşa timp de şase zile şi aşteptînd ca tu să te hotărăşti să-i omori pe cei doi, pe Vaucher şi pe iubita lui, şi atunci aveam să-l omor şi eu pe Mamona, ce mai rămăsese din el după statul atîrnat atîta vreme şi din cînd în cînd zbătîndu-se şi cerînd apă.

— Era în luna aprilie poate, cu flori scuturîndu-se peste pămînt, acoperindu-i urîciunile, cînd am plecat să-i omor pe cei doi. Am mers o vreme nehotărît, spuse boier Lăpai.

Intraserăm deja în Bucureşti, urmîndu-l pe Tudor, şi mohorîţi şi războinici şi tăcuţi, numai Piticul vorbind tot timpul din armura lui prea mare, vesel şi nepăsător în faţa morţii care îl aştepta, răbdătoare şi rînjită. Şi prin soare şi umbră şi praf ne întîmpinau o revoluţie sfîrşită şi un Tudor mort, sau ca şi mort, şi cete de panduri cheflii şi batjocoritori văzîndu-ne, şi mahalagii treziţi prea de dimineaţă şi aruncînd cu pietre după noi, ciudaţii războinici; o piatră lovi armura Piticului şi un zgomot ca atunci cînd împuşti o pasăre se ridică spre cer. Şi printre rîsete şi fluierături şi pietre, mişcîndu-ne alene şi nepăsători, poposirăm în sfîrşitul acela de revoluţie.

Piticul a aşteptat pînă a ajuns la han ca să ne spună că s-a plictisit de toată expediţia asta ridicolă şi că-i trece prin cap să se întoarcă. Hangiul ne privea cu mîinile pe burtă, ajutîndu-ne, cu un surîs batjocoritor, debarcarea.

— Adică ce vrei să spui? întrebă boier Lăpai, prefăcîndu-se preocupat de şa sau poate de altceva. Dumnezeu mai ştie, preocupat însă.

O grămadă de muşterii fără treabă se strînseseră să ne privească. Piticul îşi puse coiful în vîrful suliţei, apoi mă strigă să-l ajut să coboare de pe cal.

— Sper că nu s-a terminat revoluţia, îmi spuse în timp ce-l purtam spre pămînt.

Cîţiva oameni se cruciră văzîndu-l pe picioarele lui.

Sosisem tîrziu, Tudor era deja mort în vremea aceea sau ca şi mort dacă nu-l omorîseră pînă atunci. Cîţiva panduri dezertori ar fi băgat mîna în foc că e mort. În timp ce intram în han, Piticul spuse:

— N-are nimic! Cu aurul ăla al lui Mamona o să facem noi o revoluţie mai mică.

— Care aur? întrebă boier Lăpai aşezîndu-se la o masă.

— V-am mai spus cred, spuse Piticul, ăia doi saci pe care i-a strîns Mamona pentru greci.

Bănuisem dintotdeauna o atare întîmplare, aşa că n-am spus nimic. A spus boier Lăpai:

— Adică vrei să spui că aurul ăla a ajuns la tine?

— A ajuns e prost spus, spuse Piticul.

M-am înecat şi am început să tuşesc.

— Uită-te în tavan! spuse boier Lăpai grijuliu.

Am privit în tavan şi cei doi tăcură aşteptînd efectul uităturii.

Apoi Piticul spuse:

— Mamona stătea atîrnat în camera mea cu capul în jos de o mulţime de zile. În ziua cînd fratele meu a plecat să-i omoare pe cei doi, a început ploaia. Nu mi-a rămas decît să aştept să se întoarcă şi să spună: „Gata, am făcut ceea ce trebuia să fac cînd am plecat".

— Poate că ploua! spuse boier Lăpai. Şi dacă ploua, mi-am pus un sac în cap, am ieşit din casă şi, ocolind băltoacele mai mari, am început să merg. Cînd am ajuns, ploaia a stat o vreme.

— Stătea atîrnat cu capul în jos, spuse Piticul, şi limba îi atîrna din gură ca o plantă uscată. În a treia zi de stat aşa, mi-a propus să-mi spună unde are ascuns aurul acela, iar eu să-i dau drumul.

— Era tăcere, spuse boier Lăpai, apoi ploaia începu din nou, ca o moară mergînd în gol. Stăteam rezemat de un copac şi priveam casa în care cei doi aşteptau să vin. Nu ştiam ce să fac. Mi se părea caraghios să bat la uşă, aşa că am aşteptat.

— După ce mi-a spus de aur, spuse Piticul, două zile m-am gîndi la ce mi-a spus şi, credeţi-mă, nu mi-a fost prea uşor, mai ales că aurul acela nu mă atrăgea deloc. Cel mai simplu ar fi fost să-l sugrum şi, în timp ce fac asta, să privesc cum se holbează la mine şi să mă bucur. Numai că Mamona credea că cel ce se va holba voi fi eu.

— M-am gîndit multă vreme, spuse boier Lăpai, cum aş putea intra în casa celor pe care voiam să-i omor. Ploaia se oprise din nou şi eram un pic trist.

Se făcuse o lumină alburie şi din pămînt ieşeau aburi. Într-o vreme m-am hotărît şi, fără să-mi mai pese de nimic, am intrat.

— Fiindcă, intră în vorbă un călugăr dubios care trăsese pînă atunci cu urechea la ce spunea Piticul, sugrumarea unui diavol reprezintă plăcerea supremă, după cum spune şi Ignatiu de Loyola în *Liberul arbitru*: „Diavolii sînt mulţi şi şireţi şi omul trebuie să se ferească de ei şi să încerce să-i sugrume din sufletul lui", iar în altă parte şi altul, presfîntul Andrei al Bisericii Ortodoxe, în scrierile sale de la Moscova, spune: „Chipul Diavolului trebuie sugrumat din mintea noastră, nefiind bucurie mai mare într-aceasta după aceea".

— Casa mă întîmpină rece şi întunecoasă, altfel decît afară, spuse boier Lăpai. Am înaintat o vreme bîjbîind, pînă cînd s-a deschis o uşă şi lumina de dincolo m-a izbit pentru ochii celor care ar fi avut chef să mă privească. Arătam ca un strigoi buimăcit de cine ştie ce petrecere la sfîrşit.

— Iar apoi sînt scrierile despre strigoi, spuse călugărul, spre disperarea Piticului, iar eu, spuse, sînt autorul unei asemenea lucrări, şi anume: *Despre foloasele şi trebuinţele adevăratei împărtăşanii în alungarea strigoilor*.

Hangiul se proţăpise lîngă noi şi căsca gura la vorbele călugărului. Închise gura pentru a spune:

— Domniile voastre sînteţi războinici, după cîte am putut eu pricepe, mai ales dînsul, spuse şi arătă spre Pitic, dar mai cu seamă spre armura lui ruginită, şi oraşul este în vreme de război, aşa că se pare că aţi nimerit tocmai unde trebuia. Eu, după cum aţi putut constata, sînt hangiu. Vremurile sînt mai mult decît tulburi, iar căpetenia oraşului, acel Tudor, se pare că a fost omorît de Mavrofori.

La cuvîntul Mavrofori, mai mulţi panduri beţi începură să urle ca apucaţii, îşi descărcară pistoalele în tavan, apoi se potoliră.

— Bande de dezertori cutreieră oraşul, prădîndu-l. Turcii, care sînt aşteptaţi ca nişte

adevăraţi salvatori, nu prea au chef să se amestece, de frica ruşilor. Dacă aţi catadicsi să ieşiţi, aţi putea vedea oraşul fumegînd. Ceea ce se aude acum e o salvă de tunuri. Mavroforii se încaieră cu pandurii trădaţi. Va să zică toate astea sînt faptele.

— Ce dracu vrea ăsta? spuse Piticul şi rînji, apoi scoase un pumnal lucitor şi se preocupă de o halcă de carne de oaie pe care ne-o pusese hangiul pe masă înainte să-şi înceapă logosul.

— Carnea de oaie, spuse călugărul răpciugos, cu un aer doctoral, nu e recomandabilă unei flegme caustice, seul fiind în contradicţie cu acizii bilei, precum şi cu cheagul splinei, apoi salivă zgomotos.

Un ţăran puţind a oaie udă îşi făcu o cruce mare, speriat de atîta ştiinţă.

— Numai că, spuse Piticul în timp ce-şi vedea tacticos de operaţie, Galen recomandă seul, precum şi vinul puţin acrit de oxizii aerului, în vremuri tulburi, ca astea de acum. Carnea de oaie îngroaşă sîngele, ceea ce este recomandabil în caz de hemoragie provocată de plumb, ascute simţurile, întărind credinţa în victorie, datorită asemănării ce există între seu şi substanţa creierului, sporind-o după digestie într-atît încît, fiindu-şi suficientă sieşi, surplusul se revarsă în celelalte organe dîndu-le puterea de a acţiona după bunul lor plac, lucru mai mult decît de folos în război, unde nu ştie mîna ce face capul şi invers, apoi înghiţi fericit o bucată uriaşă de carne de oaie.

— Mama ta se ivi atunci în lumină. Era despletită şi cu privirea pierdută. S-a uitat o vreme la mine, neştiind cine sînt, şi, luîndu-mă drept vreo slugă, mi-a spus: „Ce dracu faceţi cu apa aia caldă?!”. Apoi a izbucnit în plîns, şi o vreme am stat s-o consolez. După ce m-a recunoscut, mi-a povestit tot ce se întîmplase. Vaucher, care mîncase ca un căpcăun la masa de seară, nu putuse dormi toată noaptea din cauza unei colici intestinale. Aşa a spus ea, colică nenorocită, dar

cînd l-am văzut era aşezat pe un ţucal în mijlocul patului şi puţea de te trăsnea. Mama ta s-a repezit cu o batistă şi i-a şters fruntea îmbrobonată de sudoare. M-am aşezat, aproape leşinat de miros şi căldură, în timp ce Vaucher spunea: „Iată rodul nefericit al digestiei sănătoase”. Am mai putut spune da, apoi cred că am leşinat.

— Numai că, spuse călugărul salivînd abundent, oaia reprezintă un fel de *horror vacui* pentru miel, iar mielul ştim cu toţii ce simbolizează şi de aceea reprezintă un păcat capital să mănînci miel, şi în cazul de faţă oaie. Numai turcii mănîncă oaie.

Din nou se auziră tunurile şi o hărmălaie întinsă peste dealurile oraşului.

— Eu sînt un hangiu cinstit, spuse hangiul, numai că, în vremurile astea, ca să rămîi cinstit trebuie să te aperi, şi de cînd lumea un hangiu cinstit a luptat ca să fie cinstit, aşa cum am hotărît să lupt şi eu. Meşteşugul armelor îmi repugnă şi am fost nevoit să angajez cîţiva bărbaţi viteji să-mi apere hanul şi cinstea. Dînşii, spuse şi arătă spre pandurii chercheliţi, sînt primii bărbaţi viteji hotărîţi să-mi apere onoarea. Şi acum, văzîndu-vă pe voi, şi cînd spuse asta arătă spre Pitic, acelaşi gînd mi-a frămîntat mintea.

— Iar eu, spuse umflîndu-şi pieptul scofîlcit călugărul, sînt adeptul doctrinei jainiste, şi anume al principiului care porunceşte de a nu omorî şi a nu vătăma fiinţele vii. Şi, după cum ştim, oaia este una din fiinţele vii de le-a hărăzit Domnul pe pămînt.

— Chiar dacă e aşa, fiinţă vreau să spun, oaia şi-a istovit de mult acel har numit *nisus formativus*, adică e ca şi moartă, fiind ea fixată în formă definitiv şi de mult, aşa că eu nu fac decît să mănînc ceva mort, spuse Piticul, spre uimirea călugărului.

— Fiind domniile voastre şi nişte cărturari, spuse hangiul, după cum se poate observa şi din cele spuse despre „voinţa formativă” şi despre

mortificarea oii care şi-a consumat această voinţă devenind ceea ce e, după cum într-un fel păţim cu toţii, şi deoarece eu m-am gîndit că nu ar strica să-mi păstrez minunata alcătuire ce mi-a fost dată, angajîndu-le pe domniile voastre ca să mă apere pe mine şi avutul meu.

— Numai că nouă puţin ne pasă de asta, spuse Piticul.

— Oferindu-vă, pentru serviciile aduse, hrană şi băutură oricîtă, precum şi adăpost în odăile cele mai bune ale acestui han.

— Ne vom gîndi! spuse Piticul, privind minunata ciozvîrtă de oaie bine împănată cu seu.

Înnebunit de poftă, călugărul nu mai rezistă, se repezi ca un uliu şi smulse de pe masa noastră halca, ascunzînd-o la repezeală sub sutană. Spuse apoi:

— Nu mai pot rezista amărăciunii ce mă încearcă văzîndu-vă căzuţi în păcat, apoi se retrase într-un colţ, închinîndu-se şi salivînd, ca şi cum ar fi mormăit o rugăciune.

— Deoarece, spuse Piticul, hrana noastră s-a dus, vom accepta.

— Cum poate să-ţi treacă aşa ceva prin cap? întrebă boier Lăpai.

— Simplu, spuse Piticul. Ar fi o greşeală să ne lăsăm omorîţi altundeva decît la o masă îmbelşugată şi pe gratis.

— Cînd m-am trezit din leşin sau ce-o fi fost, a spus boier Lăpai, eram în altă cameră şi mama ta îmi tampona fruntea cu acea licoare numită oţet aromatic. Aş fi avut chef să stau aşa cît mai mult timp, dar gîndul de a profita de bunăvoinţa ei mă trezi de-a binelea. „Te-ai trezit!”, spuse ea şi mi se prăvăli în braţe, mult mai grea decît m-aş fi aşteptat. Am încercat să mă mişc sub greutatea ce mă apăsa, dar acest lucru a fost cu neputinţă. Eram prins ca într-o capcană.

Retras într-un colţ, călugărul ronţăi ultima bucăţică din ceea ce fusese un minunat ciolan de

oaie, apoi se apropie iar de masa noastră.

— După două zile de gîndit, spuse Piticul, am spus nu. Eram la masă cînd mi-a venit această idee, vreau să spun, la începutul unei mese îmbelşugate, şi după aceea mîncarea nu mi-a mai priit deloc. Mamona nu mai era atîrnat cu capul în jos, şi-l ţineam legat cu o sfoară de piciorul mesei. Sfoara era simbolică, fiindcă nu mai putea sta în picioare din cauza atîrnatului. Am spus nu, deci, după două zile de aşteptare bănuiesc că-şi închipuia care va fi răspunsul. Stătea încovrigat sub masă.

— Cuvîntul încovrigat se potriveşte minunat unui diavol lihnit, spuse vioi călugărul.

Se lăsase întunericul peste noi şi hanul se umpluse cu fel de fel de lume. O tînără oarecare mi se aşezase pe genunchi şi, în timp ce-mi sorbea din pahar, cu mîna rămasă liberă mă pipăia, încercînd să afle cît de plină mi-e punga. Am lăsat-o să-şi vadă de treabă şi am ascultat.

— Un strop de vin n-ar strica, spunea călugărul. La fel am crezut şi într-o zi din postul mare al Paştelui, acum doi ani. Încercam să mut stupii din locul de iernat împreună cu fratele Paisie, cînd deodată m-a trăsnit gîndul ăsta, care va să zică. Nu ştiam ce să cred despre mine, cînd Paisie a spus: „Ieri am dus polobocul cu vin de împărtăşanie la locul lui”. Soarele îmi încălzise spinarea, chit că Paştele cădea în anul acela mai devreme ca de obicei. Era un soare scămoşat, poposit spre amiază. Năduşisem tot.

Fetişcana din braţele mele chicoti, apoi spuse:

— Ce mai călugăraş spurcat!

— L-am privit pe Paisie în ochi, spuse călugărul, apoi o luarăm la picior spre locul ăla de-l ştia el. Un diavol mic, încovrigat în iarbă, la soare, rîse subţire în urma noastră.

Călugărul se aşezase deja şi bea vîrtos din carafă. Hangiul veni din nou întrebîndu-ne dacă ne-am hotărît. Cei doi panduri hotărîţi erau deja

beţi morţi şi făceau scandal. Cîţiva negustori graşi, care se prefăceau că joacă zaruri, trăgeau speriaţi cu coada ochiului la cei doi.

— Trăiască Tudor! strigă unul dintre ei, apoi izbi cu pumnul în masă.

Un mavrofor tinerel, deghizat în domnişoară, tresări speriat, vru să spună ceva, apoi, aducîndu-şi aminte că nu trebuie să vorbească, îşi mişcă numai buzele ca un peşte nimerit din greşeală pe uscat. Lîngă Pitic se aciuase o altă tînără, soră bună cu cea din braţele mele. Era grasă, şi pe faţa rotundă, buzele i se desenau ca două lipitori puse la treabă pe ceafa unui popă apoplectic. Apoi lipitorile se agitară nefiresc, gura i se rotunji ca un fund de găină şi se lipi drăgăstoasă pe unul din ochii Piticului.

— Vinul acela, spunea călugărul, era ascuns într-un gîrlici răcoros şi îmbietor. Îi dădurăm cep şi curse galben şi gros, gîlgîia ca untdelemnul, făcîndu-ne să salivăm. Nu aveam din ce bea, aşa că închinarăm pe rînd. Băui primul, îmi alunecă vîrtos în burtă şi îmi limpezi privirea.

Veniră mai mulţi negustori greci cu feţele îndobitocite de frică, înaintară frecîndu-şi bucile transpirate, unul din ei îşi agită mătăniile şi spuse:

— Veniră turcii, fraţilor, e prăpăd!

De la o masă aşezată în umbră se ridică un poetastru prost văzut de domnie. Avea o privire sticloasă de tuberculos. Strigă cu o voce subţire, îngrozindu-i şi mai tare pe grecotei:

— Þara asta multe-ndură,/ noi tăcem cu toţi din gură.

— Bravo! strigă un pandur.

Negustorii români huiduiră. Poetastrul încercă să se caţere neîndemînatic pe o masă, gîfîind şi agitîndu-şi pletele slinoase. Încolăcit de muiere, Piticul îşi scoase la iveală capul hidos, ca o broască-ţestoasă.

— Cînd s-a auzit ultima gîlgîitură, ca un rîgîit scos de o burtă goală, ne-a cuprins o tristeţe

adîncă. Fratele Paisie căzuse într-o rînă. Încerca să-şi smulgă pantalonii groşi de postav şi nu reuşea deloc. Îmi spuse gîfîind: „Ajută-mă!”. L-am ajutat înfricoşat, dar văzîndu-i bucile roze, frica îmi dispăru.

Poetastrul reuşise să se urce pe masă şi acum se clătina printre sticle.

— Fraţilor! ţipă disperat şi stropi mari de salivă plutiră prin aerul vîscos al hanului, ca nişte fulgi de zăpadă, apoi poposiră lipicioşi pe chelia unuia dintre negustorii greci. Fraţilor, ţipă din nou, şi totul se repetă aidoma, să ne unim, fraţilor, şi să luptăm pînă la unu’! Multe-ndură ţara asta,/ Noi de-acuma spunem Basta! ţipă.

Era începutul poeziei pentru care domnia nu-l prea înghiţea şi pentru care fusese închis doi ani la Plumbuita.

— Vino! îmi şopti femeia din braţe.

Nu i-am dat atenţie. De după grăsană, Piticul spuse:

— Am aşteptat zilele alea ca un prost. Fiindcă ar fi trebuit să-mi închipui că Lăpai nu va face nimic. Adică să-i omoare pe cei doi.

— Într-un tîrziu, am reuşit să mă strecor pe sub cărnurile care mă striveau. Mama ta era o adevărată matroană în vremea aceea. De undeva, Vaucher striga cu o voce piţigăiată. M-am luat după strigăt şi am ajuns în camera unde îl lăsasem. Era tot pe ţucal, numai că acum ţucalul se vedea întreg sub cracii lui. „Tu eşti?!”, spuse cînd mă văzu. Nu mai puţea aşa tare şi m-am aşezat. M-am gîndit că e momentul să încep să-l omor. „Digestia, dragul meu, spunea el, e un lucru mult mai complicat decît îşi închipuie bieţii muritori.” M-am ridicat şi am început să mă plimb prin cameră. Mirosul de cloacă îmi încordase iar nervii. Simţeam nevoia să-l omor în momentele acelea, şi totuşi, n-am avut curaj s-o fac. „Materia fecală, spunea el, a fost considerată mult timp pur şi simplu ca materie degradată, din care spiritul a

extras orice suflu divin.” M-am aşezat din nou şi am închis ochii.

— Fraţilor, ţipa poetastrul cocoţat pe masă, cu ochii bulbucaţi şi cu o şuviţă de salivă scurgîndu-i-se pe bărbie, să ne eliberăm, fraţilor! şi, cu un gest suprem, îşi smulse cămaşa de pe el.

— Ăsta poate se dezbracă de tot! spuse fetişcana din braţele mele.

— Păcatul sodomiei cu fratele Paisie a încununat beţia noastră. Asta vrea să zică un exemplu pentru un diavol încovrigat în iarbă, încercînd să se încălzească la soarele alburiu din primăvara aceea.

Îmi amorţiseră genunchii. Boier Lăpai moţăia în colţul lui, dar nu, deschise ochii şi spuse:

— Şi totuşi, am iubit-o pe mama ta, dar nu destul ca să am curajul s-o omor. Nu atît de mult ca să am acest curaj.

— Am ştiut că n-o să-i omoare, asta spre seară, a şasea zi din prima săptămînă, spuse Piticul. Vasile Mamona era acum deplin în puterile mele. Intrase în starea aceea denumită de Aristotel entelehie.

— Stagiritul, spuse călugărul, care-i trăgea ocheade mavroforului tinerel şi speriat, a avut dreptate. Se frecă la ochi, gemu, apoi îşi mută scaunul mai aproape de mavrofor, dar nu destul de aproape, fiindcă spuse: Fratele Paisie şi cu mine intrarăm în entelehie ca într-o apă frumos aromitoare de la baia turcească.

La cuvîntul turcească, mavroforul tresări, şi călugărul, profitînd de aceasta, se trase şi mai aproape.

— E una din marile plăceri ale pederastiei, spuse şi întinse mîna spre tinerel.

Se auziră tunurile peste oraş, şi limbile roşii ale focului linseră cerul.

— N-or fi departe turcii! spuse arar cineva.

Întins pe masă, poetastrul îşi prelungea logosul în visul pe care i-l dăruiseră cei doi panduri

angajaţi cu ordinea. Negustorii greci se retrăseseră speriaţi într-un colţ şi şuşoteau ceva. Hangiul ne aduse vin proaspăt şi, în timp ce turna, spuse:

— Sînt sigur că domniile voastre v-aţi hotărît să rămîneţi!

Boier Lăpai încercă moale să protesteze, dar Piticul spuse:

— Ne-am hotărît!

— Bravo, rîse grăsana din braţele lui, o să ne distrăm grozav!

— N-o să ne prea distrăm! spuse Piticul şi încercă s-o îmbrîncească pe muierea din braţele lui.

— Ce-i?! izbucni grăsana mîniată.

— Nimic! spuse Piticul şi cu mîna liberă scoase de undeva un pistol uriaş pe care i-l propti între buci. Aşa! spuse Piticul calm, spre fericirea hangiului, care îşi văzuse unul din oameni sacrificat în mod inutil.

Toţi tăcuseră privind la ce se întîmplă şi aşteptînd lupta între grăsană şi Pitic. Femeia se retrăsese strategic cu spatele la perete şi îşi rotea ochii furioasă.

— Fac ceva pe puşcociul ăla! spuse şi îşi suflecă mînecile, scoţînd la iveală două braţe enorme, tatuate cu desene de un albastru-spălăcit.

Încercai să mă scol, dar Piticul îmi făcu semn să nu mă bag. Grăsana trase un vînt zgomotos ca un strigăt de luptă, făcînd lumînările de pe mesele muşteriilor să pîlpîie îndelung.

Poetastrul se trezi din leşin şi, profitînd de liniştea care se lăsase,

— Trase un vînt zgomotos, încercînd să-l oprească în ţucal, nu reuşi şi gazele se strecurară printre poalele cămăşii, fluturîndu-le. Veni mama ta şi spuse: „Vai, dar aici pute!”, ceea ce nu era deloc o minciună. „Trăim într-o lume searbădă, draga mea”, spuse Vaucher şi-şi flutură coatele ca un păsăroi uriaş vrînd să-şi ia zborul. „Ştiu un singur loc, spuse, unde nu pute, şi acela e – *topos*

atopos – al bietului Platon, dar acolo nu cred că femeile au ce căuta.” Mama ta îi şterse sudoarea de pe frunte, apoi îl sărută drăgăstoasă. Am mormăit ceva, apoi m-am sculat şi am dat să plec. Îmi amorţiseră picioarele şi primii paşi i-am făcut nesigur.

începu să zbiere iar ca un apucat ceva despre deşteptare. Nu apucă să spună prea multe, fiindcă grăsana se repezi ca o furtună la el, îl prinse în braţe şi, fără prea mare efort, îl săltă deasupra capului, apoi îl lipi de unul din pereţi, cu o zvîcnitură înfricoşătoare. Răsună un ţipăt ca de găină cînd vrei să o tai şi nu se mai auzi nimic.

— Şi acum tu! spuse grăsana, întorcîndu-se spre Pitic.

Păşi cu un mers calm spre el, privindu-l în ochi. Piticul rămase netulburat şi-i înfruntă privirea injectată de furie. Încercă să-l înhaţe, dar acesta se strecură iute sub masă. Cînd masa zbură prin odaie, sub ea nu era nimic. Avui timp să-l văd pe Pitic printre picioarele larg răscrăcănate ale grăsanei, apoi nu o mai văzui decît pe grăsană, şi mirarea ce i se citi pe faţă, apoi durerea schimonosindu-i gura într-un urlet de fiară. Se întoarse şi într-una din buci luci nefiresc mînerul unui pumnal. Şi-l smulse din carnea însîngerată, îl vîntură prin aer, apoi picioarele începură să-i tremure şi se prăbuşi într-o baltă de sînge. Piticul se ivi ţanţoş de undeva şi-şi puse piciorul minuscul pe pieptul învinsei.

Aceasta horcăi, scuipă o flegmă murdară, apoi îşi înfipse dinţii în piciorul învingătorului. Se auzi un trosnet ca de os rupt şi grăsana rămase cu piciorul Piticului în gură. Un crac al pantalonului flutură o clipă ca un steag zdrenţuit şi Piticul se prăbuşi în necunoaştere şi în moarte.

— *Nu*! *spuse Piticul din colţul lui, şi camera se întunecă peste noi.*

— *Dumnezeu este o împlinire*! *spuse boier Lăpai stricînd liniştea. Multă vreme am crezut că*

mă voi duce la mînăstire, spuse şi figura lui ascuţită se prelinse în ochii mei ca o lumină, după întîmplările acelea, spuse.

— Şi acum încerc să-mi răscumpăr păcatul, spuse călugărul. Umblă zvonul că mai mulţi călugări de la muntele Athos s-au transformat în lumină, aşa că am pornit într-acolo. Diavolul ăla mic, încovrigat în iarbă, mi-a arătat adevăratul drum. Şi am mai auzit că e unul pe muntele Tabor, un călugăr ascet care va să zică, care mereu face lumină, de vine la el puhoi de norod să i se închine, şi într-o căniţă aflată în pridvor lasă tot felul de bănuţi de aur, ba chiar şi mahmudelele sînt primite, dacă nu sînt de aur calp.

O lumină aurie se revărsă peste noi după negura nopţii.

— Nu! *spuse Piticul din colţul lui, şi camera se întunecă.*

— Dumnezeu se va revărsa în noi, la sfîrşit, spuse boier Lăpai şi ne vom face lumină peste neguri.

— Va fi întuneric la sfîrşit! *spuse Piticul.*

— Sîntem ca nişte cupe, spuse boier Lăpai, şi la sfîrşit cupele se vor umple de harul lui.

— Fraţilor, urlă din nou poetastrul trezit din leşin, să luptăm fraţilor, horcăi, duşmanul este întîi în noi, să-i izgonim, fraţilor, se înecă… şi un val de sînge îl podidi pe gură, bolborosi ceva, apoi se prăbuşi pe duşumeaua murdară. O carafă cu vin se răsturnă şi vinul curse, amestecîndu-se cu sîngele lui.

— Trupul lui s-a făcut vin! spuse un ţăran şi îşi făcu cruce.

— La sfîrşit nu va mai fi nimic! *spuse Piticul.*

Flăcări roşietice linseră cerul oraşului, îl înghiţiră bezmetice ca un sfîrşit aşteptat.

Partea a treia

Capitolul şapte
Decembrie

În dimineaţa zilei de 18 decembrie, Tache se trezi devreme şi prost dispus. Îl durea capul, şi în gură avea un gust coclit pe care nu reuşi să-l înghită, oricît se strădui. Cu o seară înainte băuse vin împreună cu Bălăşeanu şi discutaseră politică, despre revoluţie şi despre ce va fi în timpul şi după ea, dar acum, din toate astea, nu rămăseseră decît durerea de cap şi gustul din gură, precum şi o oarecare moleşeală în trup şi în braţe. Tuşi de cîteva ori într-o doară, mai mult ca să-şi dovedească încă o dată că ceea ce simte i se trage de la băutură şi de la discuţii politice, şi nu de la vreo boală cuibărită deodată în el. Nu păru prea convins, aşa că îşi umplu un pahar cu apă, îşi clăti gura cam cu o treime din el, iar restul îl dădu pe gît. Apa îi căzu ca o piatră în stomacul pe care, şi aşa, şi-l simţea umflat şi tare şi, nehotărît, mai bău un pahar din apa aceea stătută, de peste noapte. Acum chiar că se simţea bolnav şi, în timp ce se întindea la loc în pat, apa îi clipoci în burtă, enervîndu-l. Rîgîi şi puţin din lichidul pe care îl avea în el îi ajunse în gît, umplîndu-i gura de salivă şi de un gust mai rău decît atunci cînd se trezise. „Asta e!”, îşi spuse întinzîndu-se şi punîndu-şi mîinile sub cap ca un om care n-are nici o grijă. Stătu o vreme aşa, încercînd să uite de durerea care îi zvîcnea în tîmpla dreaptă şi de gustul din gură. Cînd durerea se potoli, transformîndu-se într-o pulsaţie plăcută, adormi.

Se trezi peste vreo două ore, la opt adică, şi se simţea nu numai sănătos, dar şi cu chef de viaţă. Dar nu cu atîta chef încît să sară din pat, să se îmbrace şi, în timp ce se îmbracă, să fluiere nepăsător şi uitîndu-se cruciş în jur. Nu-i mai era somn şi nu-l mai durea nimic, dar lumina cenuşie din cameră, puţin zgrunţuroasă şi neîmbietoare, îl

hotărî să rămînă în pat. Îşi ridică perna cît putu de mult, îşi puse iar mîinile sub cap şi stătu aşa vreo cinci minute. Nu era prea cald şi probabil că aerul era împuţit, dar asta nu-l opri să respire molcom şi oarecum nepăsător. Se uită fix în faţa lui, clipind arar, şi ai fi putut crede că se gîndeşte la ceva, dacă s-ar fi gîndit. Avea însă mintea goală de orice gînd cît de cît clar sau cu vreun rost, în dimineaţa zilei aceleia de decembrie 1847. Se gîndi, la sfîrşitul celor cinci minute, că în ’48 va fi revoluţie, şi că dacă va fi - o să particip şi eu la ea, e adevărat, la asta m-am gîndit, spuse.

Şi pe urmă se gîndi la cele două pistoale, dacă să le ia cu el sau nu. Unul dintre ele avea o stricăciune la piedică şi, cuprins de gîndul acesta cu pistoalele şi stricăciunea, întinse o mînă, apucă clopoţelul de argint aşezat lîngă el, îl clătină de vreo două ori şi aşteptă cu mîinile sub cap şi privind în faţa lui.

Feciorul veni repede şi Tache se gîndi că probabil dormitase pînă atunci pe vreun scaun în faţa uşii, aşa că-l întrebă asta.

— Da! spuse feciorul surprins, apoi îi păru rău că recunoscuse ceva ce stăpînul lui nu avea de unde să ştie cu siguranţă.

Avea perciunii lungi şi faţa plină de bubiţe pe care şi le storcea în fiecare dimineaţă, iar seara făcea inhalaţii cu muşeţel, dar asta nu-l împiedica să se considere arătos şi să sucească minţile femeilor din casă. Tache se enervă la gîndul ăsta, dar nu spuse nimic, îl puse să care scaunul pe care stătuse în odaie şi să-l aşeze în mijlocul ei.

— Pune-l mai la dreapta! spuse şi cînd fu mulţumit îşi ceru pistoalele.

— Care pistoale? întrebă năucit feciorul şi se gîndi că probabil boierul a înnebunit dacă vrea pistoalele atît de dimineaţă. Chiar aşa părea sau poate că era şi nu ştiam nici eu, nici el! va spune mai tîrziu, povestind.

Tache îi explică pe îndelete care pistoale, şi cînd crezu că sluga a înţeles, o expedie cu un gest scurt. Aşteaptă iar, cu mîinile sub cap, şi acum privind scaunul gol din faţa lui şi care îl indispunea. Feciorul veni, dar, înainte să intre, se chinui o vreme să deschidă uşa cu cotul, fiindcă în fiecare mînă avea cîte un pistol, şi întrebă unde să le pună.

— Dă-le încoace! spuse Tache, şi acum avea în poală, între cracii lui desfăcuţi sub învelitoare, cele două pistoale.

Îl cercetă pe cel cu piedica stricată şi se hotărî să-l repare, dar tot aşa, stînd în pat. Ceru sculele care îi trebuiau, un cleşte, un ciocan şi o pilă, şi după ce le primi, spuse feciorului să se aşeze pe scaunul din mijlocul camerei şi se apucă de reparat. Feciorul îl privi o vreme ce face, cam buimac, apoi închise ochii şi aţipi. Tache nu-i dădu nici o atenţie şi, după vreo oră, reuşi să facă piedica să funcţioneze, surîse binevoitor, dar, cînd apăsă pe trăgaci, ochind în gol, văzu că era blocat de tot, indiferent în ce poziţie ar fi pus piedica reparată, aşa că, enervat, se hotărî să o smulgă cu cleştele, şi treaba asta îi mai luă o jumătate de oră. Acum avea un pistol cu piedică şi unul fără, dar nu-i păsa prea mult de asta.

Scoaterea piedicii îl trezise pe fecior, care, urduros, a privit tot timpul lupta boierului cu cleştele împotriva pistolului. Atunci cînd, cu un scrîşnet, bucăţica aceea de metal numită piedică a rămas în cleşte, desprinsă de la locul ei, a răsuflat uşurat şi a dat să aţipească din nou. Fără prea mare succes însă, fiindcă boierul l-a pus să aducă pulbere şi restul pentru încărcat, vergeaua şi pîlniuţa.

După ce le-a adus, i s-a spus să stea în scaun şi, chiar dacă nu avea nici un chef, a făcut-o. Cu tot ce i se adusese în poală, Tache stătu aşa o vreme, nehotărît parcă şi privind fix şi rece în ochii feciorului speriat de atîta uitătură în care nu găsea nici o noimă.

— Adu-mi muşeţelul! comandă boierul într-o vreme, dar tot uitîndu-se fix în ochii celui de pe scaun şi înspăimîntîndu-l.

— Care muşeţel? întrebă sluga, dar ştiind care şi îngrozită.

— Ăla! spuse Tache şi privi rece drept în ochii fără vreo uitătură acum ai feciorului.

Feciorul se sculă şi ieşi. În locul lui intră Mihai Darda, aducînd cu el, în haine, aerul rece de afară. Se uită la cele două pistoale din poala boierului, apoi, fără să ceară voie, se aşeză pe scaun.

— Ce e? întrebă Tache uitîndu-se chiorîş la el cum stă pe scaun şi îi ies aburi din haine şi din palmele roşii.

— Am tăiat porcii care ai poruncit! spuse Darda privindu-l batjocoritor pe boier.

— Bine, spuse Tache, dar un „bine” din care sluga trebuia să înţeleagă că nu-l interesează ce au făcut cu porcii şi acum să plece.

Darda se făcu că nu pricepe şi, uitîndu-se prin cameră, după o vreme, spuse iar:

— Numai că din greşeală am tăiat o scroafă de doi ani.

Lui Tache îi veni să rîdă, dar se abţinu.

— Bănuiesc că tu ai făcut-o, spuse, dacă tot ai venit să-mi spui!

— Da, spuse Darda, sculîndu-se şi hotărît să plece, dar nu foarte hotărît încă.

Tache nu-l mai băgă în seamă şi îşi făcu de lucru cu un pistol, cel fără piedică, îl încărcă, atent să nu se verse pulbere în pat, şi îl puse alături de el, pe o măsuţă.

— O să vin şi eu! spuse după aceasta şi, vrînd-nevrînd, Darda trebui să plece şi să aştepte furia boierului pentru altă dată.

Cînd ieşi, se ciocni cu feciorul care aducea un borcan mare cu muşeţel uscat şi, vrînd să afle despre ce e vorba, rămase în uşă să privească. Tache luă borcanul, îl puse lîngă pistolul încărcat şi spuse către fecior:

— Închide uşa!

Feciorul se întoarse şi, fericit, trînti uşa în nasul lui Darda.

— Aşază-te acum! îi porunci boierul, şi clipa scurtă de fericire în care înfruntase privirea lui Darda, în timp ce-i trîntea uşa în nas, se termină.

Se aşeză şi-l privi pe boier, neînţelegînd ce are de gînd. Luase pistolul încărcat de pe noptieră şi acum se chinuia să-i umple ţeava cu flori de muşeţel din borcan. Reuşi într-o vreme, apoi culese florile care căzuseră pe alături şi le îndesă şi pe acestea la un loc cu celelalte în ţeavă, şi ceea ce nu putuse aduna, vreo cîteva petale şi două-trei flori, le scutură pe jos.

În cameră era o lumină cenuşie şi prea puţin dătătoare de gînduri vesele, aşa cum e lumina într-o dimineaţă de la mijlocul lui decembrie, anul 1847. Stînd în scaun, feciorul se holba la boier, care acum, fără să-i pese de ce ar putea să se întîmple, îl ochea cu pistolul acela umplut cu flori de muşeţel.

Hotărîndu-se, Tache de catifea apăsă pe trăgaci şi lumina se făcu deodată alb-gri, se auzi o bubuitură asurzitoare şi din ţeava pistolului ieşiră florile, se înălţară în aer şi, alene, începură să ningă prin cameră. Mirosea a pulbere arsă şi a muşeţel încins de soare, înveselindu-l oarecum pe boier. Ca şi cum ar fi avut boala copiilor, feciorul se zbătea pe covor şi convulsiile lui o speriară pe Flora, care tocmai intra.

— Sper că nu l-ai împuşcat! spuse calmă, după ce într-o secundă văzuse totul, dar mai ales pistolul din mîna lui Tache, fumegînd încă.

— Nu, spuse acesta şi privind visător ultimele flori poposind în părul Florei şi căzîndu-i la picioare.

Feciorul se mai zbătu de cîteva ori, apoi, cu un suspin, păru că-şi dă duhul, dar asta îl trezi de-a binelea, privi buimac în jurul lui, îl văzu pe boier stînd în pat şi cu pistolul în mînă, pe Flora aşezată

pe scaunul în care, pînă atunci, stătuse el, şi, într-o doară, întrebă:

— Boierul vrea să se spele?

Tache îl expedie cu un gest plictisit şi, rămas singur cu Flora, o privi cum stătea pe scaun cu mîinile în poală şi cu o figură puţin obosită şi tristă. De cînd era gravidă, se îngrăşase şi burta i se ţuguiase în sus, şi cînd se mişca, părea că se mişcă prin lume întîi şi întîi cu burta puţin ţuguiată şi aplecată uşor pe spate. Acum stătea numai şi figura ei roşcovană era plină de pistrui, ca şi cum ar fi fost primăvară.

— M-ai speriat! spuse într-o vreme şi, sculîndu-se, se apropie de Tache, îl mîngîie uşor pe faţă ca o adiere şi Tache sărută mîna aceea subţire şi mîngîietoare.

Apoi se duse la loc, pe scaunul acela, şi stătură aşa, uşor adormiţi şi nepăsători.

— O să fie revoluţie! spuse Tache într-un tîrziu şi, încercînd să se aşeze mai bine sub aşternuturi, pistolul cel bun căzu pe covor cu un zgomot moale.

— Da! spuse ea şi simţi cum, nerăbdătoare, fiinţa din trupul ei se zbătu neliniştită.

Lăsară să se scurgă vremea pe lîngă ei, ca o apă. Cu un gust în gură ca atunci cînd se trezise, Tache spuse:

— Ar trebui să mă îmbrac! dar nefăcînd nimic, vorbind numai.

Înfricoşată, Flora închise ochii şi aşteptă. Şi iar simţi cum pruncul din trupul ei se mişcă. Spuse:

— A început să se mişte!

Părînd că n-aude, Tache sună din clopoţel, şi atunci cînd feciorul veni, îi porunci să-i aducă hainele şi cafele.

Se îmbrăcă repede, sub privirea ei absentă, şi cînd termină, îi duse o ceaşcă cu cafea aburind aromitor prin aerul acela rece şi cenuşiu al camerei. Flora luă cafeaua şi, sorbind din ea, se lăsă pradă fierbinţelii şi gustului ei amar-dulce.

— Cred că o să ningă curînd! spuse.

— Da, spuse Tache şi o privi.

— Dar nu numai că o să ningă, spuse ea şi se sculă, puse ceaşca pe o măsuţă şi, cu o mişcare mîndră şi legănată, ieşi din cameră.

Rămas singur, Tache se învîrti o vreme fără rost. Nu se simţea bine, dar nici atît de rău încît să se poată spune că e bolnav, să se dezbrace, să se bage în pat şi să stea acolo. Ridică pistolul, îl ţinu o vreme în mînă, ca şi cum ar fi vrut să afle cît de greu e, şi cînd păru că a aflat asta, îl aruncă pe pat printre aşternuturile mototolite. Se aşeză în scaunul în care şezuse feciorul şi apoi Flora, îşi propti capul într-o mînă şi închise ochii. Stătu destul de mult aşa, părînd că a aţipit sau chiar că doarme, dar atunci cînd ai fi putut crede asta, deschise ochii şi aruncă o privire mohorîtă camerei în care era. Se sculă greoi şi un pic mahmur şi cu picioarele amorţite se mişcă spre uşă, o deschise şi ieşi.

Îl izbi un aer ceva mai curat şi întunecos, dar izul iernii se strecurase peste tot, adică recele şi umedul. Trecu prin mai multe camere în care focul pîlpîia îmbietor şi era curat şi linişte. Mobile mari, greoaie, nemţeşti se amestecau cu măsuţe fragile. Într-o vitrină, zdrăngăniră paharele subţiri şi netrebuincioase, duşumeaua scîrţîi sub paşii lui. Fără nici un gînd anume se duse în odaia în care, pe vremuri, împreună cu Piticul, făcea experienţe alchimice. Îi veniră în minte cuvintele spuse odată de Pitic, prima condiţie a alchimistului: „El trebuie să fie tăcut şi discret şi nu trebuie să comunice nimănui rezultatele experienţelor sale”, şi un dispreţ adînc pentru lume şi întîmplările ei îl cuprinse. Cercetă odaia, aşa cum o lăsase în părăsire de mulţi ani. Se adunase praf şi întuneric şi cristale mari de ţipirig crescuseră ca o dantelă orientală şi umedă prin colţuri. Zîmbi. Pe o planşă mare, atîrnată de un perete, era desenată schema elementelor fundamentale a lui Aristotel:

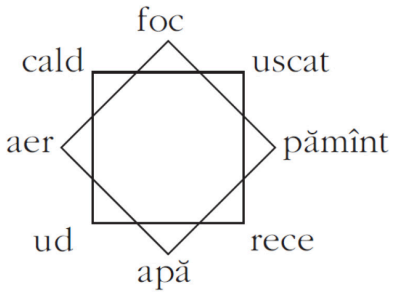

Un păianjen somnoros se legăna pe firul lui, între cuvintele „pămînt” şi „rece”. Într-o capsulă de sublimare spartă, un gîndac mare şi negru murise de multă vreme şi, faraonic şi nepăsător, înfrunta vremea. Atinse capsula, şi gîndacul se făcu deodată o pulbere fină ca o pudră de ristic.

Propoziţia lui Empedocles: „Nu există natură a celor ce sînt, ci numai amestecare şi separare a celor ce sînt. Acestea sînt numite natură de către oameni”, pe care i-o citise Piticul într-o zi, îl făcu să surîdă ştiutor. Borcane albe, cu inscripţii aproape şterse, îi amintiră de bătrînul Herţog. Pete mari, leproase, mîncaseră pereţii, se prelingeau către tavan. Se aşeză pe un scaun şi privi bila magnetică pe care i-o dăruise Piticul, cu mulţi ani în urmă. Crescînd dintr-un hîrdău, plante minerale roşii şi verzi şi galbene-pal se unduiau neliniştite, atrase de bilă. O clepsidră spartă, din care se scursese nisipul, îi aminti de timp. Un şarpe mic şi neveninos se tîrî alene prin cameră, se încolăci de bila magnetică şi adormi. Durerea din tîmpla dreaptă începu iar să se zbată anevoie. Se sculă şi ieşi şi în urma lui, din cuptorul în care nimeni nu mai aprinsese focul de multă vreme, se prelinse ca o limbă o flacără rece şi nepămînteană.

Veveriţa aceea dureroasă din tîmpla lui se zbătu iar. Se sprijini cu mîna de un perete, stătu o vreme aşa, cu ochii închişi, şi părînd că de undeva un Dumnezeu nemilos îl priveşte. Mîna i se afundă în zidul ca o carne putredă şi, scîrbit, şi-o retrase. Merse din nou şi, deschizînd o ultimă uşă, îl izbi aerul rece de afară. Deschise ochii şi privi. Un cer greoi se sprijinea pe lume. Şi din cerul acela

cădeau ca într-o nemişcare fulgi albi şi reci. Undeva, peste haturi, se ridica un abur ca un fum.

Cîţiva oameni, bărbaţi şi femei, înfofoliţi, părînd nişte ghemotoace vii, încercau să aprindă un foc. Cineva aduse paie şi focul izbucni vesel. Se mişcau şi vorbeau ieşindu-le aburi groşi din gură. Leşurile albe-roz ale porcilor tăiaţi înveseleau privirea. Opintindu-se, cîţiva bărbaţi tîrîră în mijlocul privirii lui Tache un porc care guiţa ca un nebun, şi unul cu un cuţit încălecă pe porc şi, ca şi cum ar fi vrut să plece într-o călătorie, îşi înfipse cuţitul în gîtul animalului, îl răsuci de cîteva ori şi, cînd îl scoase, sîngele ţîşni roşu şi fierbinte peste lume. Altul cu o tinichea încercă să prindă sîngele acela, se murdări tot pe mîini şi pe haine.

Apăsînd trupul animalului istovit şi zbătîndu-se, cel care îl călărea îl mînă spre moarte. În cealaltă parte, alţii, mai mulţi, pîrliseră deja un porc şi acum îl răzuiau cu nişte cuţitoaie mari şi sporovăiau. Cîţiva cîini, cu cozile ridicate înspre cer, lătrară scurt şi vesel, a nerăbdare. Cînd terminară cu răzuitul, răsturnară porcul cu picioarele în sus şi unul îşi înfipse cuţitul în burta animalului, şi din burta lui se revărsară, colcăind vesele, maţele şi aburind. Cîinii lătrară iar, şi mai neliniştiţi acum.

Cenuşie, lumea se desenă obişnuită şi nepăsătoare. Mihai Darda veni lîngă boier şi spuse:

— Aproape am terminat!

Tache de catifea îi privi faţa roşie, din care ieşeau aburi:

— Bine! spuse, simţind cum îl pătrund frigul acelei luni de decembrie şi mohoreala ei molcomă.

Fără să-i dea atenţie lui Darda, Tache se mişcă pe lîngă el, tremurînd, simţi sub picioare pămîntul îngheţat şi zgrunţuros, îngreţoşîndu-l, se apropie de foc, şi cîţiva se dădură mai într-o parte văzîndu-l. Ogarca Diana îi sări cu labele pe piept, îi simţi răsuflarea fierbinte în obraz, o mîngîie, liniştind-o,

apoi ea fugi spre hoitul unui porc şi, întorcîndu-se scurt, veni iar la el, lătrînd fericită.

Privindu-i cum se mişcă, Tache se înveseli deodată şi, nepăsător, îşi încălzi mîinile la foc. Trăgînd ca de nişte frînghii transparente, cîinii îşi smulgeau unul altuia maţele porcului. De undeva veni un copil ca o gîgîlice, iscodi lumea, se strecură printre cîini mişcîndu-şi mîinile ca nişte lopeţi, găsi ceea ce căuta, o băşică flască şi udă, şi cu ea în mînă dispăru înspre bucătării.

Cîinii şi copiii se amestecară în aerul acela veşted şi rece şi, nepăsători şi rîzînd, bărbaţii acelei lumi îşi văzură mai departe de treabă, fără să le pese de Tache sau de copii sau de cîini. Cu maţele revărsîndu-se din el, un alt porc se înfruptă din iarnă şi din întuneric.

Nu avea nici un motiv să fie trist sau vesel, şi totuşi era aşa, adică amîndouă. Cineva îi dădu o bucată de şorici, răsucită ca o clătită, şi, muşcînd din ea, îi părăsi şi se duse spre bucătării. Aruncă şoriciul, şi acesta se desfăcu ca un pergament, dădu cu piciorul în el, înghiţi ce avea în gură şi intră. Două femei frecau o masă de bucătărie, lungă, cu leşie. Aveau mîinile roşii, cu unghiile roase, şi din ele ieşeau aburi firavi. Văzîndu-l, se opriră o clipă, dar el le spuse să-şi vadă de treabă. Era cald şi murdar, şi de sub periile celor două femei răsărea din cînd în cînd lemnul alb-gălbui al mesei. Una dintre ele se opri, se îndreptă de şale şi, cu mîna ei roşie şi umflată, îşi potrivi basmaua, făcu gestul ăsta şi spuse:

— Ar trebui să te duci, boierule!

Tache surîse prin mirosul împuţit al bucătăriei, dădu să iasă, dar se răzgîndi şi o întrebă pe femeie:

— Ce face Maria?

Faţa femeii se descreţi şi se încreţi la loc:

— Se umflă şi boceşte, ce să facă?! spuse şi, fără să se uite la el, turnă apă proaspătă pe masă, limpezind-o.

Cealaltă se apucă să facă focul, aduse jar de undeva, cu o lopăţică, suflă în el, înroşindu-l, apoi îl răsturnă în gura rece a cuptorului. Rupse cîteva surcele şi le aşeză peste jar, suflă din nou, umflîndu-şi obrajii, şi, curînd, o flacără ca un şarpe subţire încolăci surcelele.

— O s-o mărit! spuse Tache şi ieşi.

Îl lovi iar aerul rece din spatele casei şi, fără să se mai uite undeva, păşi hotărît spre locul unde, cu ani în urmă, îşi construise Vaucher pavilionul. Forţă uşa înţepenită şi, intrînd, îl lovi un aer şi mai rece decît afară, şi mai umed. Erau cîteva camere cu geamlîc, în care lumina intra anevoie şi mohorîtă. Voise pe vremuri să facă în pavilion o seră, dar cu timpul acest gînd îi ieşise din cap. Culesese un tom mucegăit şi cu foile răsucite, *Histoire naturelle*, a lui Buffon, se uită prin el o vreme, apoi îl aruncă pe masă, stîrnind nori de praf. Îi era frig şi din nou durerea începu să-i zvîcnească sub tîmple. Se aşeză cu grijă pe un scaun şubred şi privi obosit în jur. Erau cărţi multe, desenîndu-se grav în lumina aceea putredă, foile unui manuscris, aşa cum le lăsase stăpînul lui, întinse mîna şi apucă o foaie, scrisul era aproape şters, nu se mai înţelegea nimic. O pendulă cu picior îşi oprise timpul la ora zece. Se sculă şi, trăgînd de greutăţi, o porni, şi deodată timpul începu să se macine arar şi anevoie.

Hotărîndu-se, adună foile manuscrisului şi le aşeză la piciorul pendulei, apoi începu să rupă pagini din cărţi şi curînd pendula era pe jumătate ascunsă în maldărul de foi. Rupse încă o foaie din *Istoria naturală*, o răsuci şi, chinuindu-se o vreme cu amnarul, reuşi s-o aprindă. Cu hîrtia aprinsă în mînă se apropie de pendulă şi, atent şi încet, aprinse foile celelalte. Nepăsător, ceasul bătu sfertul de oră care trecuse, învăluit în fum. Stătu din nou pe scaun şi privi. Limbile focului lingeau cercetătoare ceasul, un geam se sparse cu un trosnet scurt, apoi focul cuprinse ceasul de la

jumătate. Închise ochii şi aşteptă. Cînd îi deschise, focul se întinsese vesel pe duşumea căutînd cărţile. Îi era cald şi se simţea bine. Tuşi din cauza fumului, se sculă şi deschise cîteva uşi, şi cînd termină, ceasul se prăbuşi, şi, în timp ce cădea, mai bătu o dată începutul şi sfîrşitul orei. Răsucindu-şi foile ca nişte viermi graşi, cărţile ardeau mocnit şi vesel. Din cauza fumului trebui să iasă în lumina cenuşie şi curată de afară. Zgribulindu-se sub o broboadă, veni Flora.

— Te-am căutat! spuse ea şi el o luă de după umeri şi, mergînd aşa, se depărtară.

Nepăsătoare, o flacără se ivi printr-un geam spart, căutînd acoperişul. Flora întoarse puţin capul şi privi. Tot pavilionul ardea acum ca o torţă, înroşind cerul. Se opriră. Ţinînd-o în continuare de după umeri pe Flora, Tache privi şi el. Zăpada murdară începu să se topească la picioarele lor, băltind. Chipurile li se luminară şi se întunecară, simţeau pătrunzîndu-i o dogoare plăcută, se retraseră un pas şi din nou fu frig şi cenuşiu. Cîţiva servitori se apropiară în fugă.

— Lăsaţi-l să ardă! porunci Tache şi, întorcîndu-se şi cu Flora alături, se depărtă şi mai mult.

Ogarca Diana se strecură speriată şi scheunînd printre picioarele lor, Tache se aplecă puţin şi o mîngîie absent. Iancu Cucui, sluga bătrînă, veni lîngă ei şi, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, spuse:

— Găunoşitură a fugit!

— Bine a făcut! spuse Tache.

— Numai că, înainte să fugă, a dat drumul din beci ălora! spuse din nou Cucui.

Tache dădu a lehamite din mînă, nu-i mai păsa de aceia, oamenii lui Mamona cel Tînăr, cu toate că pe Ladorică ar fi vrut să-l mai ţină.

Cerul se făcu roşu de tot, ca şi cum undeva, în spatele lor, ar fi apus soarele.

— Bine că nu-i mai avem în casă! spuse Flora lipindu-se de Tache.

— A plecat cineva să-i urmărească? întrebă Tache într-o doară.

— A plecat Harbuz cu vreo trei oameni, da' nu-i mai ajunge! spuse Cucui, cu faţa spre foc.

Tache privi şi el peste umăr focul, care acum începuse să scadă. Porniră din nou, mergînd agale, ca nişte oameni fără treabă.

— Mi-e frică! spuse Flora, păşind mărunt alături de el şi simţind cum în ea mişcă din nou o vietate, ceva. Se opri.

— Ce e? întrebă Tache, privind visător peste haturi.

— Se mişcă iar! spuse Flora.

Tache nu spuse nimic, aşteptă numai, apoi, după o vreme, porniră prin aerul ca o sticlă murdară şi rece.

Intrară în casă şi deodată Tache se simţi bine şi oarecum vesel. Flora se aşezase pe un scaun şi îl privea cum se agită fără rost prin lumea aceea călduţă din cameră. Surîse o clipă, apoi spuse:

— Mi-e foame!

Tache se uită la ea parcă mirat, apoi zîmbi şi el şi spuse:

— Da, sigur că da!

Căută o vreme clopoţelul cu care îşi chema feciorul, dar nu-l găsi.

— Nu-l găsesc! spuse ca un copil şi se aşează.

În cameră era cenuşiu şi cald şi, înălţîndu-se, Tache pluti o vreme prin aer ca o pasăre adormită, şi Flora cea Borţoasă se ridică alături de el, plutiră aşa. Întinzînd mîna, Tache mîngîia aerul dimprejurul ei, roşcovana, desenîndu-i conturul fragil, stătură în aer ca într-un pat veşnic. Cuprinzîndu-i umerii, Tache se răsuci puţin şi o sărută pe păr. Hipnotic, părul ei se ridică fremătînd ca o algă roşie şi verde, tentaculele acelui păr îi mîngîiară ca un răspuns faţa, se alăturară privirii lui maiestuoase şi senine. Jucîndu-se, Flora simţi cum din ea se înalţă pruncul acela, spuse:

— Se mişcă iar! şi, coborînd în scaunul ei, îşi descheie nasturele de la gît, gîfîind puţin din cauza efortului pe care îl făcuse zburînd. Unduindu-se, poalele rochiei i se aşezară pe picioare, acoperindu-le.

Tache coborî şi el, şi, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, spuse:

— Oamenii lui Mamona au fugit!

Flora zîmbi şi, apăsîndu-şi pîntecul umflat cu mîna, spuse:

— Mi-e foame! Şi: Nu are nici un rost să-ţi baţi capul cu asta!

Mai stătură o vreme în tăcerea aceea de după vorbit, apoi ea se duse să se schimbe şi el să comande mîncare.

Îşi găsi feciorul moţăind şi aşteptînd porunci, aşa că îi comandă de mîncare şi, după ce termină de comandat, se gîndi o clipă, păru că face asta, apoi îi spuse să-l trimită pe Iancu Cucui la el.

Iancu Cucui veni în timp ce mîncau, stătu lîngă uşă şi îi privi.

— O să viscolească, îmi închipui! spuse Tache într-o vreme.

— Spre seară de-abia, boierule! spuse Cucui cu o voce joasă.

Tache se sculă şi, scuturîndu-şi firimiturile din poală, întrebă:

— Cît de departe pot să ajungă în timpul ăsta?

— Ce e? întrebă Flora ridicîndu-şi privirea.

— Nicăieri! spuse Cucui, mohorînd încăperea cu „nicăieriul” lui.

Iancu Cucui plecă după ce spuse „nicăieri”, Tache se aşeză la masă şi continuară să mănînce şi să aştepte ca mîncatul să se termine.

— Lasă-i în pace! spuse Flora fără să se uite la el.

Se şterse la gură, apoi îl privi.

— Mîine dimineaţă sînt morţi! spuse Tache.

Răscoli cu furculiţa într-o farfurie în care rămăseseră numai resturi, apoi îşi puse o mînă în

fălci şi rînji.

Flora se prefăcu că nu-i vede rînjetul, împinse farfuria din faţa ei cu un gest obosit, spuse:

— Faci ce ai chef! Treaba ta!

Tache spuse că da, e treaba lui, dar că în curînd va fi treaba viscolului şi a nopţii. Aşa că el nu va face decît să aştepte picotind într-un scaun, lîngă foc, şi că astea, picotitul şi scaunul şi focul, nu pot fi socotite o crimă, nu e vina lui că au fugit cu o jumătate de zi înaintea viscolului, adică exact cu atîta timp cît le trebuia ca, ori mergînd înainte, ori întorcîndu-se, să moară îngheţaţi. Şi că e norocul lui că se va întîmpla aşa, şi nu altfel, să-i ţină în beci şi să aştepte pentru ca hotărîrea de a-i omorî să se transforme în faptă, dar ştiind că niciodată.

— Niciodată ce? întrebă ea.

În cameră era acum curat şi cald, resturile mîncării fuseseră strînse şi faţa de masă albă şi scrobită pe care stăteau un ibric şi o ceaşcă şi o farfurioară.

— Niciodată ce? ar fi trebuit să audă.

licărea stins, ca o pînză de corabie, aşa cum îţi închipui o pînză de corabie fără vînt. Tache îşi turnă cafea, aşeză ceaşca pe măsuţa de lîngă el şi-şi trase scaunul mai aproape de foc.

— Văd că ai început s-o faci! spuse ea.

— Da, sigur că da, spuse el, a început s-o facă, adică să aştepte viscolul care se apropia să fie chiar un viscol, iar nu numai un gînd despre viscol şi despre moarte.

— Cu toate că, spuse ea, cred că pur şi simplu le-ai dat drumul.

Că el adică, după ce i-a ţinut închişi aproape o lună pe cei patru sau cinci oameni ai lui Mamona, ea nu ştie cîţi, patru sau cinci sau şase,

— Cinci, spuse el.

după ce i-a ţinut aşa, aşteptînd să se facă iarnă de-adevăratelea, într-o zi, atunci cînd şi un copil ţi-ar fi putut spune că nu peste multă vreme va viscoli, în dimineaţa acelei zile, le-a dat pur şi

simplu drumul, dar nu numai că le-a dat drumul, a împins şi o slugă obraznică să fugă cu ei.

Tache bău încă o gură din cafeaua călduţă acum, lăsă ceaşca şi îşi puse iar mîna în falcă şi, privind-o parcă absent, o privi şi o ascultă:

— Aşa că, spunea Flora, dintr-un foc ai scăpat şi de oamenii lui Mamona, cei cinci, şi de slugă.

Tache continuă să o privească, uşor adormit şi zîmbind aproape imperceptibil, aşa cum zîmbeşti cînd dai cuiva dreptate, dar nu vrei să spui da, adică să recunoşti pur şi simplu.

— De asta zîmbeşti! spuse Flora.

Tache se mohorî o clipă sub zîmbetul lui aprobator. Îşi simţi genunchii fierbinţi din cauza focului, şi tot cu mîna sprijinindu-şi obrazul, în poziţia asta, spuse:

— De ce crezi că au venit oamenii lui Mamona?

Surprinsă, Flora tăcu. Cu obrazul proptit într-o mînă, uşor întors spre ea şi privind-o, parcă somnoros, simţind cum focul îi încălzeşte genunchii, Tache vorbi.

— Nu ştiu! spuse ea.

De fapt ştie, spuse apoi, numai că ştie ce a aflat de la el, că au venit să-l omoare, dar nu crede asta. Fiindcă în nici un caz nu aşa omori pe cineva, cel puţin ea îşi închipuie că altfel, oricum altfel, dacă Mamona ar vrea s-o facă, ar face-o. Nu trimiţînd cinci oameni acolo unde, aşteptîndu-i, Tache ar fi fost în orice caz victorios.

— Ai dreptate! spuse el.

Nu au venit să-l omoare, spuse, cu toate că a crezut o vreme aşa. Pe urmă a înţeles.

— Mi-am dat seama! spuse,

că în nici un caz nu au venit să-l omoare. Şi atunci a hotărît să le dea drumul. Şi cum nu putea să le dea drumul pur şi simplu, după ce-i ţinuse atîta vreme închişi, nu le-a dat drumul.

A aşteptat să vină Găunoşitură s-o facă el în locul lui şi nu are nici o vină dacă acesta,

Găunoşitură adică, a ales cea mai proastă zi cu putinţă.

— A ales ziua în care, spuse Flora, toţi se uitau cum arde pavilionul şi nu le mai păsa ce se întîmplă cu ăia din beci.

Da, ar fi putut să spună Tache, nu spuse însă acest da, continuînd să stea în scaunul lui şi să privească lumea cu obrazul sprijinit în palmă şi clipind arar.

Simţind cum în ea pruncul se mişcă iar, Flora spuse speriată:

— Se mişcă iar!

Tache nu spuse nimic, îşi miji numai ochii, ca şi cum s-ar fi gîndit la ceva tulbure şi fără contur, o apă nămoloasă cu cerul căzut într-o rînă, închise ochii de tot, lăsîndu-se pradă acelei imagini nemişcate şi vii.

Şi totuşi, spuse ea într-o vreme, aceia, oamenii lui Mamona, dacă au venit sau au fost trimişi, au venit pentru ceva, ea nu crede că au venit să-l omoare. Atunci de ce au venit?

Tache deschise ochii încet, şi camera i se arătă iar familiară, în stînga Florei era un scrin mohorît absorbind lumina cenuşie a camerei, cotul Florei care strica puţin imaginea brună, reflexele lăptoase ale aerului pe care îi respira. Şi pe perete se lăbărţau umbrele roşietice şi iernatice ale focului din cămin. Deschise gura şi spuse:

Că şi el aşa a crezut, nici nu era greu să-şi închipuie asta, de ce au venit adică. Şi pînă la urmă dîndu-şi seama că nu au venit să-l omoare, dacă veneau să facă asta însemna că erau nişte proşti, şi mai ales înseamnă că Mamona e un prost. Mai mult a sperat decît a crezut că e aşa, dar ştiind că Mamona nu e nici prost, nici grăbit. Fiindcă nu poţi să fii viclean dacă eşti grăbit, şi el ştie că Mamona nu e grăbit, aşa că n-au venit să-l omoare.

— Atunci, întrebă ea, de ce au venit?

că el credea, spuse, că au venit în al doilea rînd să-i amintească. Asta s-a gîndit toată vremea, dar

că, acum, îşi dă seama că amintitul nu poate fi decît al doilea rînd. Ca să nu fie uitat, Mamona putea să facă o mie de lucruri mai simple, nu poate fi asta în primul rînd.

Aerul tremură uşor, ca o apă cînd pluteşte ceva pe ea, vreo barcă afundată şi greoaie, îl simţiră cum se unduieşte pe lîngă ei, tăcură.

— Ce e? întrebă Tache într-o vreme.

Sluga care intrase, oprită acum între cei doi stăpîni, cu faţa luminată de limbile focului, spuse:

— S-a întors Harbuz şi a zis să vă spun că n-are nici un rost să mai meargă pe urmele ălora, că vine viscolul.

— Bine! spuse Tache şi: Trimite-l pe Harbuz la mine.

— Am înţeles, boierule, spuse omul şi ieşi şi aerul se clătină iar, înapoindu-se în matca lui, camera aceea.

— Ce vrei să mai faci? întrebă Flora, dar fără să creadă că, întrebîndu-l, ar putea să schimbe ceva, făcutul adică.

Fiindcă, spuse el, după ce s-a gîndit iar, acum crede că a înţeles. Se opri şi sună din clopoţel şi veni feciorul, mirat de sunetul acelei chemări.

— Adu-mi de băut, porunci Tache, şi după asta caută-l pe Darda şi spune-i să stea pe aproape. Nu prea aproape, dar să fie cînd l-oi chema.

Feciorul se înclină somnoros şi ieşi.

Că după ce s-a gîndit două zile, a înţeles că ăia au venit în primul rînd pentru altceva.

Cu mîinile sprijinite pe burta umflată, Flora asculta şi îl privea, clipind repede, ca şi cum ar fi vrut să înţeleagă mai bine cu ajutorul clipitului. Veni feciorul şi puse lîngă Tache o tavă pe care erau o carafă şi un pahar, desfăcu carafa şi, atent, umplu paharul. Se îndreptă de mijloc şi aşteptă. Tache se uită la el, zîmbi şi întrebă:

— Ce-ai făcut azi-noapte?

— Am dormit! spuse feciorul, şi faţa lui plină de bube se făcu roşie, ca şi cum bubele acelea, toate,

ar fi dat în copt deodată.

— Minţi! spuse Tache.

— Mint! spuse feciorul, şi favoriţii lui mari se înfoiară a frică.

Tache îi zîmbi iar, aşa, hodoronc-tronc, privindu-l, şi cînd zîmbetul lui se stinse, spuse:

— Bine, poţi să te duci să te culci!

Rămaşi singuri, Tache sorbi din vin, ţinu paharul în mînă, încălzindu-l, bău iar. Flora se sculă, îi luă paharul şi bău o înghiţitură mică.

— Au venit pentru altceva! spuse Tache.

Aşezîndu-se în scaunul ei, Flora îl privi uşor somnoroasă, părînd aşa. Surîse.

— Dar acum, spuse el, fiind ca şi morţi, n-au să-i poată spune lui Mamona ce au făcut, şi atunci acesta va trimite alţii.

Dar că el îi aşteaptă, de asta l-a chemat pe Harbuz. A trecut o lună de cînd Mamona îşi aşteaptă oamenii, s-o fi plictisit deja, şi nu numai că s-a plictisit, dar s-a şi înfuriat. Aşa că ăştia care or să vină, în afară de prima treabă pe care or s-o aibă, vor mai avea una, a doua, să-l omoare, mai bine spus să se prefacă preocupaţi şi de asta.

— Vrei său spui, întrebă Flora, că pe drumul pe care ăia se duc, alţii, la fel, vin?

— Da! spuse el.

Numai că ăia noi vor veni după viscol. E ca şi cum ar ninge şi în ninsoarea care stă să vină sînt şi urmele paşilor lor întipărite de multă vreme, acolo, aşteptînd numai să ningă şi să viscolească pentru ca ei să fie aici, şi fiind, întîi şi întîi să facă ce le-a spus Mamona, să caute ceva, şi după ce au găsit acel ceva, să se prefacă o vreme că vor să-l omoare, să-l sperie adică. Numai că el îi va aştepta şi nu vor avea o soartă mai bună decît primii.

— Caută aurul, spuse el, pe care Piticul, în 1820, i l-a luat lui Mamona.

— Caută aur? întrebă ea supusă.

— Mamona a strîns doi saci cu aur pentru Eterie în 1820, adică spunînd şi cerînd pentru greci, dar

gîndindu-se şi ştiind că aurul acela va fi al lui.

— Vrei său spui, întrebă Flora, că Vasile Mamona a avut odată doi saci cu aur şi că cineva, Piticul, i i-a luat şi că, înainte să i-i ia, nu l-a omorît?

— Da! spuse el şi bău iar.

Venise amiaza, şi pendula cu greutăţi anunţă aceasta, de undeva, de departe, învăluindu-i cu bătăile ei prelungi şi rare. Aerul se făcu şi mai cenuşiu, ca o perdea de tul subţire şi rece. Tache se sculă, scormoni jarul din cămin, mai puse două sau trei lemne şi, stînd încă cu spatele la Flora, în picioare, spuse:

— În 1821, Piticul a recunoscut că i-a luat aurul lui Mamona, şi, pînă să moară, nu la multă vreme după ce s-a spus de aur, n-a spus şi unde l-a pus.

Se auziră paşi şi veni Darda, se opri în mijlocul camerei şi privi cruciş la boier. Tache, pe măsură ce Darda înainta, se întoarse şi îl privi.

— Ai băut! spuse.

Din hainele lui Darda ieşeau aburi albicioşi şi subţiri ca nişte ghemotoace de păpădie primăvara.

Că da, a băut, dar aşa e în fiecare an după ce se taie porcii, n-are nici o vină. Că toţi au băut, ba chiar mai rău, beau încă.

— Adică vrei să spui, spuse Tache, că în casa asta nu mai e nimeni treaz sau ăia care mai sînt se pregătesc să nu mai fie?

— Da! spuse Darda, vesel-nătîng, dar binevoitor.

— Ieşi! porunci Tache, şi Darda plecă grăbit să fie iar acolo unde fusese pînă să-l cheme boierul, în bucătărie, printre aburii de măruntaie prăjite şi de ţuică fiartă şi de oameni năduşiţi, femei şi bărbaţi şi copii.

Se aşeză iar în scaun şi acum focul se prelingea prin cameră, luminîndu-le obrajii şi privirea.

— Fiindcă l-a pus, spuse Flora, într-un loc unde să nu fie nevoie să vă spună ca să-l găsiţi, tu sau boier Lăpai.

Tache simţi ceva în el ca o icnitură, se sculă şi, cu paşi nesiguri, ieşi. Îşi lipi fruntea de un perete umed şi rece, stătu aşa o vreme, simţind cum greaţa se adună în el ca un ghemotoc viermuitor. Îşi înghiţi saliva acră şi se mişcă iar prin întuneric şi linişte. Afară, cerul se lăsase ca o ceaţă peste pământ, înaintă prin fuiorii acelui cer fără sfîrşit. Durerea se prelinse din tîmpla lui, ca un vierme apos, i se scurse de-a lungul obrazului. Icni şi începu să verse pe zăpada zgrunţuroasă şi peste lumea acelei zăpezi, plutind prin aer, scîrba şi frica se aşezară ca o ninsoare imaculată peste lume. Se prăbuşi pe pământul rece şi zăcu acolo în neştire şi din cînd în cînd vărsînd şi lăcrămînd şi aşteptînd.

Vîntul începu să bată dinspre răsărit, călduţ şi împrăştiind ceaţa, lumea se limpezi pentru o oră, ora unu după-amiaza. Cu palmele sîngerînde şi simţind cum îi ard alene, Tache de catifea intră în casă, dar înainte să intre, mai privi o dată lumea înaintînd spre viscol, rînji, şi cu o mişcare istovită intră în casă. Se duse spre bucătării şi într-una din camere, pe o masă înnegrită de vreme, era un porc alb-roz, cu burta despicată şi flască revărsîndu-se prin încăperea fără altă mobilă. Se uită la porcul care părea că dormitează leneş şi nepăsător, cu rîtul larg deschis şi cu limba atîrnîndu-i în aer ca o pendulă nemişcată. De sub pleoapa cu gene albe, porcul îl privi cu un ochi mic şi rece. Renunţă să se mai ducă la aceia care petreceau, servitorii casei lui, o luă la stînga, merse prin cîteva culoare neluminate, coti iar. Casa părea pustie şi străină. Ajunse în camera unde o lăsase pe Flora, dar ea nu mai era acolo. Se şterse de murdărie şi de sînge pe haine, apoi îşi umplu paharul cu vin şi bău. Focul îi lumină o clipă chipul obosit în timp ce se aşeza. Închise ochii şi aşteptă.

Flora veni aproape pe nesimţite, ştiu că e ea.

— Ce e? întrebă, dar tot cu ochii închişi.

— Nimic! spuse ea privindu-l.

— Toţi sînt beţi acum! spuse el arar, şi dacă n-ar fi vorbit, Flora ar fi putut crede că doarme.

Se aşeză şi ea şi îşi rezemă mîinile pe burtă şi privindu-l. Din mîinile lui începu iar să picure sînge. Ea se sculă, aduse o bucată de pînză albă şi începu s-o rupă fîşii, şi cînd termină, îi bandajă mîinile, apoi îl sărută şi, stînd în picioare în stînga lui, simţind cum focul îi încălzeşte picioarele, aşteptă. Ceasul bătu ora unu.

— Dar dacă l-a pus undeva unde noi, eu şi cu boier Lăpai, să ştim unde, atunci l-a pus într-un loc unde şi Mamona ştie, spuse el.

— Da, ştie, spuse ea, dar ca să ştie cu adevărat, întîi ar trebui să ştie ei şi de abia pe urmă Mamona şi cu oamenii lui.

Zîmbind, Tache spuse:

— Acum ştiu, aşa că, ştiind, ştie şi Mamona.

Lumina se făcu şi mai puţină, ca o lampă care începe să fumege. Flora se mişcă puţin greoaie, se aşeză în scaunul ei şi spuse:

— Mi-e foame!

Şi că dacă e atîta aur strîns la un loc şi că dacă ştie unde e, ce o să facă cu el?

Întîi o să aştepte să vină aceia, spuse Tache, oamenii lui Mamona, asta o să facă. Aurul acela o să stea acolo, spuse, aşa cum a stat şi pînă acum, de atîta vreme, şi cum, oricum, vine o revoluţie, atunci o să fie nevoie de el.

Se sculă vioi, căută clopoţelul cu privirea, dar renunţă, ieşi şi se întoarse repede cu cele două pistoale şi cu restul necesar încărcatului şi trasului. Le aşeză pe masă, le privi o vreme, îl luă pe cel mai bun şi începu să-l încarce. Cînd termină, se aşeză iar şi puse pistolul lîngă el, pe măsuţă.

— Ce faci cu pistolul? întrebă Flora.

Tache închise ochii, ca şi cum închisul ochilor ar fi fost un răspuns, şi după o vreme, vegheat de privirea somnolentă, dar atentă a Florei, prin păienjenişul acelei priviri odihnitoare, ca un copil obosit de lumea acelor întîmplări, adormi.

Intră Harbuz, dar văzîndu-şi stăpînul adormit, închise gura înainte să spună ceva şi aşteptă. Flora îi făcu semn să iasă, şi-l urmă şi ea. Pe culoar îl întrebă dacă a băut, şi el recunoscu că da. Era întuneric şi frig şi ea dîrdîia puţin.

— Crezi că o să ningă? îl întrebă.

Şi el spuse că da, o să ningă, de aia nici nu s-a mai dus după fugari, adică s-a dus, dar cînd şi-a dat seama că o să-i prindă viscolul, s-a întors.

— Or să vină alţii! asta voia să-i spună, dar numai după ce va înceta ninsoarea, să fie pregătiţi.

Apoi îl trimise să ducă un felinar.

Aşteptînd să se întoarcă Harbuz, Flora se lipi cu spatele de un perete şi stătu aşa, dîrdîind şi privind în gol. Luă felinarul aprins pe care i-l adusese Harbuz şi-i spuse să plece, nu mai avea nevoie de el. Rămasă singură, se auzeau numai paşii greoi al celui ce se depărta, îşi făcu o cruce şi, mişcîndu-se uşor, se duse în camera de copil a lui Tache. Aşeză felinarul pe masă, se gîndi, apoi, sforţîndu-se, mută patul din locul lui şi privi gaura neagră din duşumea. Coborî în gaura aceea călduţă şi umedă şi, mergînd de-a buşilea, înaintă o vreme. Felinarul arunca o lumină galbenă, dar, din cauza transpiraţiei şi a fricii, nu mai vedea nimic. Şi cînd credea că nu va mai ieşi niciodată de acolo, simţi aer proaspăt şi, gîfîind, ajunse în camera lui Mamona cel Bătrîn. Zîmbi într-o oglindă, în ochiul acela de oglindă pe care îl limpezise ştergîndu-l cu mîneca de praf, şi, obosită, se aşeză fără să-i pese de murdărie pe un fotoliu. Privi în jur puţin ameţită şi răsuflînd greu încă. Ca atinse de o adiere, sferele cărţi se mişcară pe podea, la picioarele ei, amuzînd-o. Apoi deodată se ridicară în aer, la fel ca atunci, pe vremuri, cînd trăia Mamona cel Bătrîn. Pendula îşi mişcă limbile pînă la ora adevărată a zilei şi ea ştiu că e ora trei. Sferele cărţi se aranjaseră după mărime şi acum se roteau nepăsătoare. În cameră începu să ningă arar printre sferele cărţi. Înfrigurată, Flora întoarse o clipă

capul şi lîngă ea îl văzu pe Mamona cel Tînăr, în picioare.

— Ce vrei? îl întrebă fericită.

Mamona cel Tînăr se mişcă prin cameră, avea în mînă o frînghie în formă de laţ. Se aşeză pe pat, puse laţul alături de el, opri ninsoarea anapoda, şi într-o vreme păru că doarme. Flora se sculă, se apropie de el şi luă laţul.

Simţind că-i e cald, Flora se foi o clipă, dar mişcarea ei îl trezi pe Tache. Transpirase dormind şi-şi ştersese năduşeala de pe frunte cu mîna, spuse:

— Am visat!

Ea zîmbi, şi stătură aşa în zîmbetul acela şi aşteptînd.

— O să viscolească curînd! spuse ea. Şi: A fost Harbuz şi i-am spus să aibă grijă de cei care or să vină după viscol, de oamenii lui Mamona cel Tînăr.

De afară veni o lumină albicioasă şi fără putere, îi învălui. Flora îşi puse mîna pe burtă şi în palmă simţi iar mişcarea adormită a pruncului din ea. Ceasul bătu rar de trei ori, înfăşurîndu-i în ora lui ca într-o beteală foşnitoare şi nesfîrşită. Tache îşi turnă puţin vin şi bău fără poftă. Cînd aşeză paharul la loc, văzu pistolul şi se mohorî. Flora se sculă şi, cu burta ei ţuguiată, înaintă leneş prin aerul camerei, îl sărută.

— În curînd toţi bărbaţii din casa asta or să fie beţi, spuse, şi că dacă i-ar da aurul înapoi lui Mamona, spuse în timp ce se întorcea în scaunul ei.

Numai că el, Tache, va încerca să facă totul pentru ca Mamona cel Tînăr să nu-şi ia aurul înapoi pur şi simplu, dar că ştie cine va fi învins pînă la urmă. Într-o zi îl vor omorî, şi atunci Mamona îşi va lua aurul, dar nu de asta îl vor omorî.

— Ştiu, spuse ea, că va veni o revoluţie. Numai că eu nu sînt vreo Ana Ipătescu.

— Cine este această Ana? întrebă Tache într-o doară.

Că ea nu ştie încă cine este Ana, fiindcă revoluţia nu a venit.

Tache se sculă şi aprinse lumînările din sfeşnicul pregătit pentru asta, şi cu sfeşnicul în mînă, în timp ce îl punea pe măsuţă, alături de sticlă, de pahar şi de pistol spuse: că da, o să vină o revoluţie, şi că ea nu este Ana aceea.

— Dar asta nu înseamnă că mă vei iubi mai puţin, spuse ea şi zîmbi.

Nu, nu o va iubi mai puţin. O va iubi tot atît de mult, mereu. Sfeşnicul era aşezat prost, se sculă şi îl puse pe un scrin, undeva în spatele ei, dar că, spuse de acolo, ea probabil că ştie că în revoluţia asta, despre care au vorbit, el va muri.

Da, ştie, spuse ea şi două lacrimi îi căzură în poală.

— Nu trebuie să plîngi! spuse el apropiindu-se.

— Nu ar trebui! spuse ea şi începu să plîngă ca o proastă.

Tache se aşeză din nou, îşi rezemă obrazul în palmă şi o privi.

spuse Flora, îşi şterse lacrimile cu dosul palmei uscăţive, ea are tot dreptul să plîngă cînd are chef de plîns.

Tache îi zîmbi mohorît în aşteptarea celor ce aveau să se întîmple, aşa cum şi le închipuise de nenumărate ori.

Fiindcă, spuse Flora, el nu are nici o putere să ştie tot ce va fi. Nimeni nu are această putere.

— Nu cred, spuse Tache, că Mamona nu va duce la bun sfîrşit ceea ce a început de mult timp, omorîtul adică.

— E ca şi cum ai vrea să se întîmple aşa, spuse Flora şi zîmbi blînd.

Cu mîna rezemîndu-şi obrazul şi privind-o şi ascultînd-o, Tache nu spuse nimic, se lăsă numai în voia privitului şi a ascultatului şi a tăcerii. Afară se întunecase de tot, venea viscolul. De undeva, de

prin casă, se auzi larma servitorilor beţi, chefuind în continuare.

— Beau şi petrec! spuse Flora cu ochii închişi.

— Aşa e în fiecare an cînd se taie porcii! spuse el şi zîmbi.

Îi trecuse somnul şi acum aştepta să înceapă viscolul de-adevăratelea şi să se lase bezna. Se făcuse frig şi Tache aduse de undeva un braţ de lemne, le puse pe foc şi lumina focului se amestecă în curînd cu lumina albă şi rece a lumînărilor. Flora părea că doarme, răsufla chiar aşa.

Fără să vrea, Tache începu să respire o dată cu ea, obositor. Lumînările, lumina lor se depărta încet, camera se făcu uriaşă, simţi cum trupul i se lăbărţează pe măsura acelei camere imense în care poposise. Îşi mişcă mîna, şi mîna i se păru ceva străin şi uriaş. Gîndurile, care or fi fost, i se depănau străine şi nefireşti. Închise ochii o clipă, îi deschise fără să vadă altceva decît înainte, îi închise din nou:

Flora luă laţul şi cu o mişcare dibace şi iute i-l vîrî pe cap lui Mamona şi smuci cît putu spre ea. Îi venea să rîdă, atît de simplu i se părea totul şi de repede. Trupul celui pe care îl sugruma se zbătu o dată, apoi se chirci, prăbuşindu-se la picioarele ei. Mai stătu o vreme aşa, zîmbind şi aşteptînd ca acela să moară de tot, privindu-i limba vînătă şi umflată ieşindu-i din gură, apoi se întoarse în scaunul ei. I se făcu frig şi somn. Un ochi al lui Mamona o privea, batjocoritor parcă. Se uită în altă parte, la sferele cărţi învîrtindu-se în jurul ei, nepăsătoare. Se sculă într-o vreme şi începu să caute aurul. Cînd îl găsi, vru să ridice unul din săculeţi, dar pînza putredă se rupse şi, galbeni şi reci, înfrigurînd-o şi mai tare, banii se rostogoliră fără nici un zgomot pe podele. De undeva se auzi bătînd ora patru.

Deschise ochii şi îl văzu pe Tache în scaunul lui şi zîmbi liniştitor.

— Am visat! spuse ea.

— Ştiu! spuse el.

I se vedeau numai o jumătate de faţă şi o jumătate de zîmbet şi o jumătate de privire, luminate de foc, cineva stinsese lumînările.

— Eu le-am stins! spuse Tache.

— Cred că am visat! spuse Flora şi tresărind bezmetic, pruncul din trupul ei se mişcă iar. Şi poate că nici n-am visat, fiindcă toate astea, ştie, se vor întîmpla într-o zi.

Se vor întîmpla, numai că el nu va mai fi atunci, sau va fi, dar altfel decît cei care nu au murit încă, şi iubind-o mereu.

Bău şi restul de vin din sticlă, se înecă şi tuşi de cîteva ori. Flora se ridică şi îl lovi cu pumnul ei mic în spate şi aşteptă. El mai tuşi o dată, apoi spuse mulţumesc şi ea se întoarse la locul ei mişcîndu-se prin aer ca printr-o apă călduţă.

— Mi-e sete! spuse Tache privind-o cum se aşază.

Îşi simţea gura amară şi, fără nici un chef, se duse să caute apă. Merse prin întuneric şi prin frig lovindu-se de lucruri, pe jumătate buimăcit. În bucătărie era un întuneric roşu, ieşind dintr-un cuptor cu uşa deschisă, plin cu jăratec spuzit. Cîţiva servitori beţi dormeau cu capetele pe masă printre resturile de mîncare şi de băutură. Alţii erau tăvăliţi pe jos, rezemaţi de pereţi, cum îi lovise beţia, horcăiau alene, cu balele scurgîndu-li-se pe bărbie. Icnind, unul începu să verse prin somn, adăugînd aerului împuţit mirosul şi mai scîrbos al burţii lui. Cu picioarele desfăcute şi cu fustele ridicate în cap, o femeie, parcă răstignită pe duşumele, dormea horcăind şi rostogolindu-şi ochii pe sub pleoape. Încercînd să ajungă la ea, în patru labe, un beţiv cu pantalonii în vine nu avu putere pînă la sfîrşit, se prăbuşi cu faţa între pulpele ei fierbinţi şi adormi fericit. Mişcîndu-se printre ei ca printre nişte morţi, Tache se apropie de masă. Aşezaţi ca la o cină, cu feţele murdare şi bărboase, bărbaţii casei lui dormeau leneş. Îl apucă

pe unul de păr şi îi săltă puţin capul. Omul deschise o clipă ochii şi o privire albă ieşi din ochii lui adormiţi. Îi lăsă capul să cadă la loc pe masă şi omul îşi continuă somnul neştiutor. Trezindu-se, altul se tîrî pînă la Tache, îi apucă mîna şi i-o sărută, apoi adormi ca un cîine la picioarele lui. Păşind peste trup, Tache ieşi. În altă cameră, la lumina unei lumînări, cîţiva bărbaţi beau şi sporovăiau. Tache îi privi, unul se ridică şi spuse:

— Stai cu noi, boierule!

Tache dădu a lehamite din mînă şi ceru apă proaspătă. Mişcîndu-se grav, cel care îl poftise să stea ieşi, şi după o vreme aduse o carafă cu apă. Tache bău cu poftă şi un fir subţire de apă i se scurse pe bărbie, picură pe jos. Puse cana pe masă şi, fără să mai spună nimic, plecă. Se mişcă din nou printre trupurile acelora, învăluiţi în lumina roşiatică şi în somnul lor ca un abur. Merse prin întuneric şi de undeva ceasul bătu ora cinci, şi întunericul zilei năvăli repede peste tot. Şi o dată cu întunericul începu viscolul. Deschise o uşă care dădea afară şi stătu aşa. Parcă izbind într-un steag uriaş şi negru, răsucindu-se în faldurile acelei nopţi, vîntul îl lovi. Şi o dată cu vîntul, o zăpadă ca nişte cristale de sare, reci, îi împroşcă faţa. Surîse şi anevoie închise uşa şi o zăvorî.

Cu mîinile sprijinite pe burtă, caraghios, Flora aţipise aşteptîndu-l. Se trezi simţindu-l, spuse:

— Am aţipit!

— A început viscolul! spuse el şi se aşeză în scaunul lui, îşi rezemă faţa în palmă şi o privi.

Adică, vrea să spună, spuse ea, că aceia, oamenii lui Mamona, fugarii, cei care sînt prea departe de casa lor, dar nici destul de aproape de o altă casă, au început să moară?

— Da! o aprobă el şi zîmbi prin întuneric, atît de departe, încît el, chiar dacă vrea, nu ar putea să-i mai ajute, dar nici nu vrea.

— Trebuia să-i omori pur şi simplu! spuse Flora şi se sculă, se apropie de un geam şi, căznindu-se o

vreme, îl deschise: un fuior de zăpadă măruntă se încolăci în jurul ei.

Stătu o vreme aşa, clănţănind mărunt din dinţi. Aerul curat şi rece îi trezi într-o vreme.

— Chiar asta am şi făcut! spuse Tache.

— Nu, spuse Flora, dacă ai fi făcut asta, i-ai fi spînzurat de vreo creangă îngheţată şi trosnind sub greutatea trupurilor lor zbătîndu-se sau i-ai fi împuşcat cu pistolul acela, asta ai fi făcut. Poţi să omori într-o mulţime de feluri, spuse ea, tu i-ai omorît în felul acesta, lăsîndu-i să plece.

— Dacă sînt atît de multe feluri în care poţi să omori pe cineva, de ce eu n-aş putea să-i omor chiar aşa cum am chef?

— Fiindcă, spuse ea, puteai să-i omori pur şi simplu! nu are rost să spună de atîtea ori asta. Sau poate fiindcă ea i-ar fi omorît şi gata, pe urmă ar fi făcut altceva sau n-ar fi făcut.

Închise geamul şi, ca o trenă, zăpada se aşternu în urma ei, aşezîndu-se.

— E cinci! spuse el şi, fără grabă, scoase de undeva o spirtieră şi un ibric.

— Cafeaua e în scrin! spuse ea privindu-l înfricoşată, şi Tache scoase cafeaua, le aşeză pe toate pe masă şi le privi.

Se întoarse, apucă pistolul încărcat de pe măsuţă şi, fără să se gîndească, îl puse lîngă spirtieră.

— Ba da, m-am gîndit! spuse în timp ce aprindea spirtiera.

Aduse o carafă cu apă stătută, turnă în ibric şi aşeză ibricul pe foc.

— La ce te-ai gîndit? întrebă Flora, privi flacăra albastră a spirtului, în curînd se auzi un zumzet liniştitor, Flora ştiu că apa fierbe.

— Şi nu numai că m-am gîndit! continuă el, desfăcu capacul cutiei de cafea. Mirosul cafelei se răspîndi repede prin cameră, îi linişti. Ceasul acela bătu sfertul de oră, bing-bang, atît, încremenindu-i.

E o odaie prost luminată de cele trei lumînări aşezate într-un sfeşnic mai într-o parte, şi în odaie

sînt un bărbat şi o femeie, cine ştie, ştie că bărbatul este Tache de catifea, iar femeia, soţia lui, Flora. Umbrele sînt lungi şi uşor tremurate şi pe masă este un ibric în care fierbe apa, pe o spirtieră, şi lîngă ele, un pistol.

— Pistolul n-are nici un rost! spuse Flora.

Cu cutia de cafea în mînă, Tache se opri o clipă, stătu aşa.

Femeia este aşezată şi îşi ţine mîinile pe burtă, spune:

— S-a mişcat iar!

Tache răsturnă linguriţa cu cafea în apa clocotită, ridică ibricul, spuse:

— Vreau să spun că atunci cînd mi-am încărcat pistolul, am ştiut că-l încarc şi că, dacă am făcut-o, că o să trag cu el.

Mai puse cafea, cinci linguriţe, numără Flora, mirosea înăbuşitor a cafea şi a spirt ars, făcîndu-i plăcere, aşeză ibricul pe masă, se întoarse spre ea:

Tot privind pistolul acela, a început să înţeleagă:

— Nu numai că le-ai dat drumul, spuse. Trupul ei se undui o clipă, îşi apăsă cu amîndouă mîinile burta ţuguiată şi îi surîse: nu numai că le-ai dat drumul, dar atunci cînd ai făcut-o, ai ştiut că unul dintre ei, care? întrebă.

— Ladorică Săulescu, spuse Tache, aduse două ceşti şi le puse lîngă ibric.

— Acela, spuse Flora, nu e atît de prost încît să nu înţeleagă de ce ai făcut-o.

Mişcîndu-se prin aroma cafelei şi printre umbrele lungi, Tache se aşeză. Se sculă, luă pistolul şi îl puse alături de el, se aşeză şi aşteptă. Flora spuse:

— Ladorică Săulescu, ai ştiut, nu-i aşa?, nu poate fi atît de prost pe cît pare sau pe cît se preface că este, de asta ţi-ai încărcat pistolul.

Ceasul bătu jumătatea de oră:

— Este cinci şi jumătate, spuse Tache, va veni în curînd.

Flora surîse şi se înălţă greoaie în aer, îndemnîndu-l şi pe el să zboare, dar Tache nu făcu aceasta. O privi cum pluteşte prin aerul acelei camere, uşor adormită şi dragă, închise ochii.

De acolo de unde era, Flora spuse

auzi el amestecîndu-se cu bing-bang-ul ceasului, trecuse al treilea sfert de oră de aşteptare.

Plutind prin aer, Flora se lăsă pradă acelei plutiri şi unui plîns tăcut, lacrimile ţîşniră din ochii ei, i se opriră la mijlocul obrajilor, ca şi cum ar fi fost un desen sau o pictură, stătură aşa. Ea clipi, şi alte două lacrimi, nenumărate, i se scurseră pe obraji, picurară prin odaie. Suspină şi pluti pe deasupra capului lui, îmbiindu-l la o joacă nesfîrşită.

Nepăsător, Tache ridică una din ceşti şi bău. Plutind greoi, ea se aşeză la locul ei, îşi aranjă rochia, îl privi. El se sculă, luă cealaltă ceaşcă şi i-o oferi.

Flora bău din lichidul fierbinte şi amar.

— Nu trebuie să plîngi! spuse el, privind-o.

— Nu trebuie! spuse ea, sorbi iar din cafea, închise ochii aşteptînd ceasul.

O lumină veştedă îi învălui, nesfîrşită.

— Fiindcă, spuse ea, atunci cînd le-ai dat drumul, ai ştiut că acela, Ladorică Săulescu, se va întoarce. Că nu e atît de prost încît să nu înţeleagă de ce ai făcut-o.

— Se va întoarce! spuse Tache şi aşeză ceaşca pe măsuţă, alături de el.

— Şi atunci, spuse ea, ţi-ai cerut pistoalele şi ai început să le încarci şi să aştepţi.

Ceasul începu să bată iar, ştiau că va bate de şase ori, numai că între bătaia a doua şi a treia se va deschide uşa şi pe ea va intra Ladorică Săulescu.

Bătînd a doua oară, ceasul se opri:

Ieşind aburi din el, Ladorică Săulescu, omul de încredere al lui Mamona cel Tînăr, deschise uşa şi intră. Fără să-l privească, Tache de catifea apucă

pistolul, îl îndreptă spre acela şi încet şi necontenit începu să apese pe trăgaci.

Table of Contents

Prefață
Curriculum vitae
„Nu plîngeți, că n-au murit, ci doarme” (o introducere)
Partea întîi
    Capitolul unu Istorii
    Capitolul doi Noiembrie
Partea a doua Luxuria
    Capitolul trei „E nevoie de laudă, dar cui îi folosește?”
    Capitolul trei (continuare) Vaucher, un portret
    Capitolul patru „Începem încă o dată să spunem cine sîntem”
    Capitolul cinci Despre zugrăvire și despre ospăț
    Capitolul șase La București (o călătorie)
Partea a treia
    Capitolul șapte Decembrie

Table of Contents

Prefaţă 5
Curriculum vitae 12
„Nu plîngeţi, că n-au murit, ci doarme” (o introducere) 21
Partea întîi 28
Capitolul unu Istorii 29
Capitolul doi Noiembrie 79
Partea a doua Luxuria 119
Capitolul trei „E nevoie de laudă, dar cui îi foloseşte?” 120
Capitolul trei (continuare) Vaucher, un portret 160
Capitolul patru „Începem încă o dată să spunem cine sîntem” 186
Capitolul cinci Despre zugrăvire şi despre ospăţ 219
Capitolul şase La Bucureşti (o călătorie) 268
Partea a treia 294
Capitolul şapte Decembrie 295